

ಅಳಿವನಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ
ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು
ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ

ಜನಪ್ರಿಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಮಾಲೆ

ಅಣಿವರ್ನಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ
ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು
ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ

ಎಸ್. ಎಮ್. ನಾಯರ್

ಅನುವಾದ

ನಾಗೇಶ ಹೆಗಡೆ

ನಾಯಕನಲ್ಲಿ ಬುಕ್ ಟ್ರಾಸ್, ಇಂಡಿಯಾ

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಿ ಚಿತ್ರ: ನೀಲಗಿರಿ ತಾಹ್ರ್: ಮುಹೇಶ್ ಬರದ್ ಅವರ ಚಿತ್ರ,
ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು: ಮುಹೇಶ್ ಪಂಡುಲ್, ಮುಹೇಶ್ ಬರದ್, ಡಿ.ಎಂ. ತುಂಬರ್,
ಮುಹೇಶ್ ಆಚಾರ್ಯ, ಸ್ವಲೇಶ್ ಭಲಾನಿ - ಸೆಂಟರ್ ಫಾರ್ ಎನ್‌ವ್ಯೆಮೆಂಟ್ ಎಡುಕೇಷನ್,
ಅಹಮದಾಬಾದ್

ವಣಾಚಿತ್ರಗಳು: ದೇಹಲಿಯ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಮ್ಯಾಸಿಯಂ ಆಫ್ ನ್ಯಾಚುರಲ್ ಹಿಸ್ಟರಿ ಅವರ ಕೃಪೆ.
ಭಾಯಾಚಿತ್ರಣ: ಇ. ಹನುಮಂತರಾವ್, ಕೃಲೂಶ್ ಸಂತಾಲ, ಎ.ಡಿ.ಟಿ. ಕುನ್‌ಸನ್, ಮನೋಜ್
ಧೋಲಾಕಿಯ, ರಾಜಶ್ರೀ ಸಾರಾಭಾಯಿ, ಆರ್.ಕಿ. ಗೌರ್, ಡಾ. ವೆಂಕಟ್, ಜಗದೀಶ್ ರಾಜಪ್ರತ್,
ಕ.ಡಿ. ಚುಗ್, ಪಿಲೇದ್ ಫಾನಿ.

ISBN 81-237-1156-5

ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ: 1994 (ಇಕ 1916)

© ಎಸ್.ಎಎಸ್. ನಾಯರ್, 1992

ರೂ. 26.00

Endangered Animals of India
and their conservation (Kannada)

ನಿದರ್ಶಕರು, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಪ್ರಸ್ಸ್, ಇಂದಿಯಾ,
ಎ-೫, ಗ್ರೇನ್ ಪಾರ್ಕ್, ಹೊಸದೆಹಲ್ - ೧೧೦೦೧೬
ಇವರಿಂದ ಪ್ರಕಟಿತ.

ಪರಿವಡಿ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ	vii
ನಮ್ಮ ವನ್ಯ ಸಂಪದ	1
ಬರಿದಾಗುತ್ತಿರುವ ವನ್ಯಲೋಕ	6
ಅಪರೂಪದ, ಅಪಾಯಕೊಳಗಾದ ಜೀವಿಗಳು	15
ಸಂರಕ್ಷಣಾಯತ್ನಗಳು	92
ಆಕರಣಾಚಿ	104

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಭಾರತದ ಅಪರಾಪದ ಮತ್ತು ಅಳಿವಿನಂಚಿಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಜನರ್ಚಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಸರಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯ ವರಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿದೆಯಾದರೂ ಕೆಲವೇದೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೂರನೇಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಹರೆ ಕುರಿತ ವಿವರಗಳು ಕೆಲವರಿಗೆ ಕ್ಷಿಪ್ರವೇನಿಸಬಹುದು. ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಲಾಗದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಉಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಸೂಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದ್ದು, ಇವಷ್ಟನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ಒದುಗರು ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲೇಂಬ ಉದ್ದೇಶ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಸಸ್ಯ, ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಜೀವ ಮಂಡಲಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ನಿಸಗಂಧಾವಂಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ; ಸಂಕುಲನಾಶದ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ಮೃಗಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ವಿಶೇಷ ಯೋಜನೆಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿವೆ; ವನ್ಯರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾನೂನುಗಳೂ, ಕಾವಲು ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ; ಸರಕಾರದ ಹಾಗೂ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಈ ಎಲ್ಲ ಯತ್ನಗಳಿಂದಾಗಿ ಇಂದು ಜನರ್ಚಾಗೃತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೂ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಾವಿನ್ನೂ ತುಂಬಾ ಹಿಂದುಳಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾದ ವರಾಹಿತಿಗಳು ಈ ನಿಷ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಆಶಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಿಸಗಂ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜನರ್ಚಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ

ನವದೇಹಲಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಿಸರ್ಗ ಚರಿತ್ರಾ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ (ರಾ.ನಿ.ಚ.ವ.)ದಲ್ಲಿ ಜನಶ್ರದ್ಧಾ ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವುದೂ, ನಾನು ಅದೇ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೂ ಈ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ವನ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ವಾಸ ಓಡಾಡಿ ಅಪಾರ ಅನುಭವ ಗಳಿಸಿದ ಸಮಧಂ ನಿಸರ್ಗ ತಜ್ಞ ಶ್ರೀ ಎ.ಡ. ಗೋಗಟೆ ರಾ.ನಿ.ಚ.ವ.ದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದ್ದೇ ನನ್ನ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ನೇರವಾದುದಕ್ಕೆ ನಾನವರಿಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಹಮದಾಬಾದಿನ ಪರಿಸರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದ ಶ್ರೀ ಇ.ಕಿ. ನರೇಶ್ವರ ಅವರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಓದಿ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆ ನೀಡಿ ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಂಥದ ಸಂಪಾದನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯ ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದ ನ್ಯಾಶನಲ್ ಬುಕ್ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಮಂಜು ಗುಪ್ತಾ ಅವರಿಗೂ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಹಮದಾಬಾದಿನ ಪರಿಸರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದ ದಿಸ್ಯನ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕದ ಶ್ರೀ ಧನ್ ಕಾರ್ಡರಿಯಾ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ನೇರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಖ್ಯಾತ ನಿಸರ್ಗಶಿಕ್ಷಣರೂ ಭಾಯಾಚಿತ್ರಗಾರರೂ ಸೇರಿಹಿಡಿದ ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಾರದಶಿಕ್ಷಣಗಳು ರಾ.ನಿ.ಚ.ವ.ದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ ಅಗತ್ಯ ಮಾದ ಪ್ರೌಜ್ಞಕ ಮತ್ತು ನೇರವು ನನ್ನ ಪತ್ತಿ ಲೀಲಾ, ಮಕ್ಕಳಾದ ಏನ್ನಾ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯ ಅವರಿಂದ ಲಭಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಈ ಕಾರ್ಯ ಮುಕ್ತಾಯ ಹಂತ ತಲುಪಿದೆ

ಹೊಸ ದೇಹಲಿ

ಅಕ್ಟೋಬರ್, 1992

ಎಸ್.ಎಮ್. ನಾಯರ್

ನಮ್ಮ ವನ್ಯ ಸಂಪದ

ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಉಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಜೀವ ತುಂಬುವ ಬೆಕ್ಕಿಲ್ಲ, ನಾಯಿ ಇಲ್ಲ, ದನಕರುಗಳಿಲ್ಲ, ಹಕ್ಕಿಪಕ್ಕಿ ಪಾತರಗಿತ್ತಿಗಳಿಲ್ಲ; ವನ್ಯಲೋಕದ ಪ್ರಜೀಗಳಾದ ಚಿಗರೆ, ಚಿರತೆ, ಹುಲಿ ಕರಡಿಗಳಿಲ್ಲ. ಇವು ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಮಾತ್ರ ಬದುಕಿ ಬಾಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಖಂಡಿತಾ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆಂತರಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದೆ; ಪರಸ್ಪರ ನಂಬಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಭೂಮಿ, ನೀರು ಮತ್ತು ವಾಯುವಿನ ಇತ್ತಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಸಸ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪರಿಸರದ ಇಂಥ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಎಹಳಿಗೆ ಅಥವಾ 'ಜೀವ ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಧ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರ ಮಧ್ಯೆಯ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಅಥವ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಜೀವಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಸಿರು ಸಸ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಆಹಾರವನ್ನು ತಾವೇ ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಪ್ರಾಧಮಿಕ ಆಹಾರ ಉತ್ಪಾದಕ'ಗಳಿಂಬುದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ನೀರು ಮತ್ತು ಇಂಗಾಲದ ದಯಾಕ್ಷೇಪನ್ನು ಅವು ಸೂರ್ಯನ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿ (ಅಂದರೆ, 'ದ್ಯುತಿ ಸಂಶೈಷಣೆ' ಮಾಡಿ) ಅವು ಸರಳವಾದ ಶಕ್ತಿ ಒಷ್ಣಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಶಾಖಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಈ ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಖರವಾದ ಆಹಾರವನ್ನೇ ತಿಂದು, ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತವೆ. ಒಂದನ್ನೊಂದು ಹೀಗೆ ತಿಂದು ಬದುಕುವ ಇಂಥ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ 'ಆಹಾರದ ಸರಪಳ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ:

ಹುಲ್ಲು → ಬೇರುಂದೆ → ಕಪ್ಪೆ. ಇದೊಂದು ಸರಳ ಸರಪಳಿ. ಈಗ ಈ ಕಪ್ಪೆಯನ್ನು ಹಾವು ನುಂಗಿ, ಆ ಹಾವನ್ನು ಹದ್ದು ಭಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅದು ಒಟ್ಟಾರೆ ಸೇರಿ ಕ್ಷಿಷ್ಟ ಸರಪಳಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಸಗೆದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅನೇಕ ವಿಧದ ಆಹಾರ ಸರಪಳಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಸರಪಳಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಳಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ 'ಆಹಾರ ಜಾಲ' ಎನ್ನತ್ತೇವೆ.

ಆಹಾರ ಜಾಲವೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಅನೇಕ ಜೀವ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಮಧ್ಯೇಯ ಅತ್ಯಂತ ನಾಜೂಕಿನ, ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ, ಸಮತೋಲದ ಜೀವಮಂಡಲ. (ವಣಾಚಿತ್ರ - 1). ಈ ಜಾಲದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಎಳೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಒಂದರೂ ಕೂಡಾ ಅದರಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಎಳೆಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಡೀ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹುಲಿ ಚಿರತೆಯಂಥ ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಿವಂಶವಾದರೆ ಜಿಂಕಿಗಳ ಸಂತತಿ ಅತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಹುಲ್ಲು ಮೇವಿನ ಅತಿ ಕ್ಷೀಪ್ತ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಲ್ಲುಸಸ್ಯ ಚಿಗುರಲೂ ಅವಕಾಶ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಡುಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಮತ್ತು ಆಹಾರ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಕೀಟಗಳು ಹಾಗೂ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಹೂಗಳಿಗೆ ಪರಾಗಸ್ವರೂಪ ಮಾಡುತ್ತವೆ; ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಸ್ಯಗಳ ಬೀಜ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ನೀರವಾಗುತ್ತವೆ; ಪರೋಪಜೀವಿಗಳು ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳೇರಡರಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸಂಬಂಧಗಳು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ 'ನೀನೆನಗಿದ್ದರೆ ನಾ ನಿನಗೆ' (ಸಿಂಬಯೋಸಿಸ್) ಎಂಬಂತೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಜತೆಗೇ ನಿಸಗೆದ ಕೊಳೆ ತೆಗೆಯುವ 'ರುಂಡಮಾಲಿ'ಗಳೂ ಇವೆ. ಸತ್ತಿದ್ದನ್ನು, ಕೊಳೆತಿದ್ದನ್ನು ಕತ್ತೆತಿರುಬ, ಕಾಗೆ, ಹದ್ದು, ನೊಣಗಳು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ; ಏಕಾಣಿಜೀವಿಗಳು ವಿಭಜಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಿಸಗೆದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೂ ವ್ಯಧಂವಾಗದಂತೆ, ಸತ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯಗಳ ಸಾವಯವ ಹಾಗೂ ನಿರವಯವ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಿಸಗೆದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬರುವ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲಾರ್ಥಾರವಾಗುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯ ತುಂಬ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ, ಹಾಗೂ ಅಪ್ಪೇ ಸಮತೋಲನಕಾರಿಯಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿಸಗೆ ವ್ಯಾವಸ್ಥೆ ವಾಡಿಟ್ಟಿದೆ. ಜಲಚಕ್ರ, ಇಂಗಾಲದ ಚಕ್ರ, ಸಾರಜನಕ ಚಕ್ರ, ಖನಿಜ ಚಕ್ರವೇ ಮುಂತಾದ ಜೀವರಸಾಯನ - ಭೂರಸಾಯನ ಚಕ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಮೂಲವಸ್ತುಗಳು ಜೀವಿಗಳಿಗಲ್ಲ ಸದಾಕಾಲ ಸಂಚರಿಸುವಂತಿರುವುದರಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ಜೋಡಣುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಈ ಭೂ ಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನಿಸಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ, ಅಜ್ಯೇವಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದುದು ಅದೆಷ್ಟು ಮಹತ್ವದ್ದಂಬುದನ್ನು ಮನಗಣಲು ಈ

ಜೀವಪರಿಸರ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಇರಬೇಕಾದುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ

ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಜೀವಿಗಳ ಉಗಮವಾಗಿ ಸುಮಾರು 600 ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳೇ ಸಂದಿರಬಹುದು. ಇಂದು ಇಲ್ಲಿ ಇದು ಲಕ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯಗಳಿವೆ. ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ‘ಜೀವ ಮಂಡಲ’ವೆಂಬ ಒಂದು ತೇಳಿವಾದ ಪದರಕ್ಷಣ್ಣೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ‘ಜೀವ ಮಂಡಲ’ದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬದುಕಲಿಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಹವಾಮಾನ ಮತ್ತು ಭೂಗೂಣಗಳಿರುವ ಅನೇಕ ವಾಸಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಭಿನ್ನ ‘ಜೀವಾಶ್ರಯ’ಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ “ಲುಷ್ಯಾವಲಯದ ಮಳಿಕಾಡುಗಳು” ಎಂಬುದೊಂದು ನಿದಿಂಷ್ಟು ಜೀವಾಶ್ರಯ. ಮಳಿ ಕಾಡು ಎಂದರೆ ತುಂಬ ಮಳಿ ಬೀಳುವ, ಬೆಂಟ್‌ಗಿನ ಆದರೆ ಅತಿ ತೇವಭರಿತ ಪರಿಸರ. ಇಲ್ಲಿನ ಅರಣ್ಯ ವಾಸಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡೇ ವಿಕಾಸವಾದ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಇದು ಆಶ್ರಯತಾಣವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಮರಗಳ ಎತ್ತರದ ಭಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೋತಿಗಳು, ಹಾರುವಳಿಲು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ದಟ್ಟ ನೇರಳಿನ ನೇಲದ ಮೇಲೆ ಹುಲಿ, ಜಂಕೆ, ಹಾವುಗಳೂ, ಸಹಸ್ರಪದಿಯಂಥ ಕ್ರಮಿಕೆಟಗಳೂ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ನಿದಿಂಷ್ಟು ಬಗೆಯ ಜೀವಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿ ಬದುಕುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ವಾಸಕ್ಷೇತ್ರವೇ ‘ಜೀವಾಶ್ರಯ’. ಮಳಿ ಕಾಡಿನ ಹಾಗೆ ಸಾಗರ, ಸರೋವರ, ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು, ಮರುಭೂಮಿ – ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಜೀವಾಶ್ರಯಗಳಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ವಿಕಾಸವಾದ ನಿದಿಂಷ್ಟು ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯ, ಜೀವಜಂತು ಸಂಕುಲಗಳು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ ಪರಿಸರ ನಿರ್ವಿಷಿಕೊಂಡಿವೆ.

ನಿಸಗಡ ಹೆಣ್ಣಿಟ್ಟು ಕ್ಕಿಷ್ಟೆ, ಸಂಕೀರ್ಣ ಜೀವಜಾಲ ಇದು. ಆಯಾ ಭೂಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಹವಾಮಾನದೊಂದಿಗೆ ಜೀವಿಗಳು ಬದುಕಿರುವಂತೆ ನಿಸಗಡ ಇಲ್ಲಿ ನಾಡೂಕಿನ ಸಮರ್ಪಾಲನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ನೈಸಿಗಿಕ ಬಳುವಳಿ. ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ. ಮನುಷ್ಯನೂ ಇತರ ಅಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಈ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾರತದ ಪ್ರಾಣಿಸ್ಮೌರ್ಮಣ್ಯ

ತುಂಬ ಸಮೃದ್ಧ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಪ್ರಾಣಿಸ್ಮೌರ್ಮಣ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 340 ಬಗೆಯ ಸ್ವನಿವಂಶಗಳು, 1,200 ಬಗೆಯ ಪಕ್ಷಿಗಳು, 420 ಬಗೆಯ ಸರೀಸ್ಯಪಗಳು, 140 ಬಗೆಯ ಉಭಯಜೀವಿಗಳು, 2,000 ಬಗೆಯ ಏನುಗಳು, 50,000 ಕೀಟಗಳು, 4,000 ವೃದ್ಧಂಗಿಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಅಕಶೀರುಕ (ಬೆನ್ನ

ಮೂಲ್ಯಿಲ್ಲದ) ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು 75,000 ವಂಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪ್ರಾಣಿಸ್ತೋಮು ನಮ್ಮದಾಗಿದೆ.

ಸ್ತನಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನತಮು ಪುರಾಣಕರ್ತೆಗಳಲ್ಲಾ ರಾಜ ಮೇರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಾ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಆನೆ ಸೇರಿದೆ; ನೀಲಾಗಾಯ್ (ನೀಲಿಪಶು), ಕಾಟಿ (ಕಾಡೆಮೈ ಕಾಡುಕೋಣ) ಸೇರಿವೆ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬುಗಳ ಜಿಂಕೆ (ಚೌಸಿಂಫೂ) ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಮೃಗ ಸೇರಿವೆ. ಒಂಟಿ ಕೊಂಬಿನ ಫೇಂಡಾಮೃಗ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಕಾಡುಕರ್ತೆಗಳು (ಫೋರ್ಸ್‌ಬ್ರಿರ್) ಸೇರಿವೆ. ಜಿಂಕೆಗಳಲ್ಲಂತೂ ಅನೇಕ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ: ಅಪರೂಪದ ಕಾಶ್ಯೇರಿ ಕಡವೆ, ಜವುಳು ಜಿಂಕೆ (ಬಾರಾಸಿಂಫೂ), ಚುಕ್ಕೆ ಜಿಂಕೆ (ಸಾರಗ), ಕಸ್ತೂರಿ ಮೃಗ, ಹಣೆಕೊಂಬಿನ ಜಿಂಕೆ (ಫಾಬಿನ್), ಮೂಷಕ ಜಿಂಕೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಮೃಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಪ್ತಿಕ ಬಿಟ್ಟರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಬೇರೆದೆಯೆಲ್ಲಾ ಕಣಾಸಿಗದ ಸಿಂಹಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿವೆ. ಇವಕ್ಕೆ 'ಪಾಷಾಟಿಕ್' ಸಿಂಹ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹುಲಿಯಂತೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮೃಗ. ಕಣ್ಣ ಕೋರ್ಕೆಸುವ ಬಣ್ಣ ಏಂರುಗುವ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅಸಾವಾನ್ಯ ಸ್ವಾಯಂಬಲದ ನಮ್ಮ ಹುಲಿಗಳಿಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಪ್ರತಿಕ. ವಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ರೋಚಕವೂ ಭಯಾನಕವೂ ಆದ ಘ್ಯಾಷ್ಟೆ ತನ್ನ ಬಲಿಪ್ಪತೆಯನ್ನ ಸಾರಲು ನೆಲ ನಡುಗುವಂತೆ ಗಜೆಸುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಎಂಟು ಘ್ಯಾಷ್ಟೆ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಹುಲಿಗೆ ಬೆಂಗಾಲ್ ಟ್ರೈಗರ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನೆರೆಯ ಭೂತಾನ್, ನೇಪಾಳ ಮತ್ತು ಬಾಂಗಾಳದೇಶದಲ್ಲಾ ಈ ರಾಯಲ್ ಬೆಂಗಾಲ್ ಟ್ರೈಗರ್ ನೋಡ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಹುಲಿಗಳ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಚಿರತೆ, ಕಷ್ಟ ಚಿರತೆ, ಹಿಮ ಚಿರತೆ ಹಾಗೂ ಇವುಗಳ ಇತರ ಅನೇಕ ಕಿರುಪ್ರಭೇದಗಳೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿವೆ.

ಎವಿಧ ಬಗೆಯ ಮಂಗ ಮತ್ತು ಲಂಗೂರಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಬಾಲವಿಲ್ಲದ ವಾನರಗಳ ಪೈಕಿ 'ಹೂಲಾಕ್ ಗಿಬ್ಬನ್' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಾನರ ವಂಶ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ಮುಳೆಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಮುಖಿದ ಸುತ್ತ ರೋಮುದ ಪ್ರಭಾವಣೆ ಇರುವ ಸಿಂಹಬಾಲದ ಲಂಗೂರಗಳು (ಸಿಂಗಳೇಕ) ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿವೆ.

ಪಕ್ಕಿಲೋಕವಂತೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೃದ್ಧ ಹಾಗೂ ವಣಿಕಮಯ. ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಕ್ಕಿ ನವಿಲು, ಅದರಲ್ಲಾ ಗಂಡು ನವಿಲು ತನ್ನ ಹೊಳಪ್ಪ ನೀಲಿಯ ನೀಳಕತ್ತು, ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಪುಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಉದ್ದನ್ನ ನಯನ ಮನೋಹರ ಗರಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಪಕ್ಕಿಗಳಲ್ಲಾಂದೆನಿಸಿದೆ. ಹೆಣ್ಣನೇದುರು ಆದು ತನ್ನ ಗರಿಗಳನ್ನ ಬಾಮರದಂತೆ ಕೆದರಿ ಪ್ರಣಯ ನತ್ಯನ ಮಾಡುವಾಗಿನ ಬೆಡಗು ವಣಿಕನಾತೀತ. ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಪಕ್ಕಿ ಭಾರತದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಜಾನಪದ ಹಾಗೂ ದಂತಕರ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ. ನಮ್ಮ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಾ ನವಿಲಿನ ವಾಸಸ್ಥಾನವಿದೆಯಾದರೂ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಶಾಷ್ಟಿ

ಮೈದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಬಾತುಕೋಳಿಗಳು, ಬೇಟೆಗಾರ ಫೆಸೆಂಟ್, ಪ್ಯಾರಕೀಟ್ (ಸಣ್ಣ ಗಳ) ಮಾರಿವಾಳ, ಕೊಕ್ಕರೆ, ಉದ್ದಚುಂಚಿನ ಹಾನ್‌ಬಿಲ್ ಮುಂತಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ನಮ್ಮ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ನೀರಿನ ತಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇರಳ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ವಿಶಾಲ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಡು ಮೇಕೆಗಳು, ಬಬೆಕ್ಕೆ, ಚಮರೀಪುಗ, ಮಾಖೋರ್‌ಗಳಲ್ಲದೆ, ಎತ್ತರದ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರುಪಾಂಡಾ ಹಾಗೂ ಹಿಮಚಿರತೆಗಳೂ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.

ಸ್ತನಿ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿವರ್ಗಗಳ ಇಂಥ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದ್ವಿಚರಿಗಳ, ಸರೀಸೃಪಗಳ ಹಾಗೂ ಜಲಚರಗಳ ಇನ್ನಷ್ಟು ವೈಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಭಂಡಾರವೇ ಇದೆ. ಸರೀಸೃಪಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದು ಬದುಕಿರುವ ಆಮೇಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ವಂಶವೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ತೊಗಲುಬೆನ್ನಿನ ಆಮೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೇರಳ ಇವೆ. ಚಿತ್ರ ಕವಚದ ಆಮೇ, ಹಸಿರು ಕಡಲಾಮೇಗಳಲ್ಲದೆ, ಸಿಹಿನೀರಿನ ಆಮೇಗಳ ಅನೇಕ ವಂಶಗಳೂ ನಮ್ಮ ನದಿಕೆರಿಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಗಂಗಾನದಿಯ ಗಡಿಯಾಲ್, ಅಳವೆಗಳ ಮಗ್ಗರ್ ಜಾತಿಯ ಮೊಸಳಿಗಳು; ಬಗೆಬಗೆಯ ಉಡಗಳು; ದೃತ್ಯಾಗತ್ತದ ವಾರಾನಸಾ ಹಲ್ಲಿಗಳು; ಇನ್ನು ಹಾವುಗಳಲ್ಲಂತೂ ಇಲಿ ಹಿಡಿಯುವ ವಿಷರಹಿತ ಕೇರೆ ಹಾವುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ವಿಷಭರಿತ ನಾಗರಗಳವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೇಲ್ಲ ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ. ದ್ವಿಚರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುವಾರು ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಪ್ಪೆ, ಮರಗಪ್ಪೆಗಳೂ, ಓತಿಕ್ಕಾತದಂಥ ಸಲಾಹ್ಯಾಂಡರ್‌ಗಳೂ ಇವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಸಾಗರ, ನದಿ, ಕೆರೆ, ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ನೂರೊಂದು ವಂಶಗಳ ಏನುಗಳು ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿವೆ.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಏಕಾಣು ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗ, ಕಂಟಕ ಚೆಮುಂಗಳು, ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕೀಟಗಳು, ಮೃದ್ಘಂಗಿಗಳು, ಹೀಗೆ ಅಕಶೇರುಕಗಳ ಗುಂಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜೀವಿಗಳು ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಧುಮುಧುಮಿಸುತ್ತಿವೆ.

ನಮ್ಮದು ವಿಶಾಲ ಭಾರತ. 329 ದಶಲಕ್ಷ ಹಕ್ಕೀರ್‌ಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರ ಭೂಮಿ. 7,516 ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಉದ್ದದ ಕಡಲತೀರ. ಮೂರು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗರ; ನೂರಾರು ನದಿಗಳು; ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜಲಾಶಯಗಳು. ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮರುಭೂಮಿ, ವಿಶಾಲ ತಪ್ಪಲು, ದೂರದ ಅಂಡಮಾನ್, ನಿಕೊಬಾರ್, ಲಕ್ಷ್ದೀಪಗಳು. ಆಮೇಲೆ, ಮೇಲೆ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿ. ವೈಧ್ಯಮಯ ಭೂಗೋಲ ನಮ್ಮದು. ಅಷ್ಟೇ ಚೆರಗುಗೊಳಿಸುವ, ಬೆಡಗಿನ ಪ್ರಾಣಿಸ್ಮೌರ್ಮ, ಸಸ್ಯಸ್ಮೌರ್ಮಗಳ ಜೀವಗೋಲ ನಮ್ಮದು.

ಬರಿದಾಗುತ್ತಿರುವ ವನ್ಯಲೋಕ

ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ವನ್ಯ ಸಸ್ಯಗಳ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಸುಸ್ಥಿತಿ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಸೂಕ್ತ ಹವಾಮಾನ, ಆಹಾರ, ನೀರು ಮತ್ತು ಆಶ್ರಯ ಇವೇ ಮುಂತಾದವು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮೂಲಭೂತ ಅಗತ್ಯಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡು, ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿನ ವಾಸಕ್ಕೆತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರವಾಣದಲ್ಲಿ ತಂತಮ್ಯ ಸಂಖ್ಯಾವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸದ್ಯಧಿಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಮಂಡಲವೂ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿನ ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲ ಇಂಥ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಮಾಹಾತ್ಮಾಗಳು ವಿಕಾಸವಾಗುತ್ತ ಇಂದು ನಾವು ಕಾಣುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿವೆ.

ನೈಸರ್ಗಿಕ ಜೀವ ಮಂಡಲಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ವರ್ಷಗಳೇ ತಗುಲಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಜೀವಮಂಡಲಗಳ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಅಲ್ಲಿನ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಮತೋಲನ ಹದಗೆಡದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಜೀವಿಯೂ ತನ್ನ ಸಂಕುಲದ ಸಂಖ್ಯಾಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗುವ ಬದಲು, ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಜೀವಿ ಮಾತ್ರ ವಂಶವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಅದರದ್ದೀ ಅತಿ ಸಂತಾನವಾಗಿ, ಅವುಗಳ ಆಹಾರಮೂಲ ಬರಿದಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಭಾರೀ ಶೈಫ್ಲಿಗಳಿಗೆ ಸಂತಾನವಧನನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕೇಟಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಹಸ್ರರು ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತವೆ; ದಂಶಕ ವರ್ಗದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಒಂದು ಜೊಡಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ 100 ರಿಂದ 120 ಮರಿಗಳನ್ನು

ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಮೀನುಗಳು ವಂಶವೃದ್ಧಿಯ ಒಂದೊಂದು ಮತುವಿನಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ನಿಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಜೋಡಿ ನೊಣಗಳು ನಿರಂತರ ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ, ಕೇವಲ ಮೂರೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ತೂಕವನ್ನೂ ಮೀರಿಸುವಷ್ಟು ನೊಣಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ! ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಮರಿ ಹಾಕುವ ಆನೆಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಜೋಡಿ ಆನೆಗಳು ಕೇವಲ 750 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 190 ಲಕ್ಷ ಆನೆಗಳ ಸಂತಾನ ಸೃಷ್ಟಿಸಬಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಖ್ಯಾತಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಂಬಲಸಾಧ್ಯ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲವೇ ಇದು? ಆದರೆ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ ಹೇಗೆ? ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಯಾರು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡುತ್ತಾರೆ? ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಒಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಅವೆಲ್ಲ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೈಪ್ರೋಟಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಒಂದೇ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮುಗಿಬೀಳುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಕೂ ಸಮಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಸಿಗದೆ, ದುಬ್ದಲವಾದವೆಲ್ಲ ಸಾರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣ: ಸೋಂಕುರೋಗ ಹಾಗೂ ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರದ ಅಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಬೇಟೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಗತಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ 'ಆಹಾರ ಸರಪಳಿ'ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು ಪ್ರತಿಯೋಂದು ಜೀವಮಂಡಲದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಲಕ್ಷಣ. ಪ್ರಾಣಿಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹದ್ದುಬಸ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲು ಕಾರಣವಾಗುವ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ: ವಿಪರೀತ ಹವಾಮಾನ, ಸೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಗಳು, ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತದ ನಿನಾಂಮ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಅಂತೂ, ಪರಿಸರದ 'ಹೊರುವ ಸಾಮಧ್ಯ' ಎಷ್ಟಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಲ್ಲ ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬದುಕಿಗೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟುವೆಯೆಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಜೀವ ಮಂಡಲಗಳೂ ನಿಗದಿತ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಜೀವನಾಧಾರ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ, ಜೀವ ಮಂಡಲದ ಈ 'ಹೊರುವ ಸಾಮಧ್ಯ'ವೆಂಬ ವಿಲಕ್ಷಣ ಸಂಗತಿಯೇ ಜೀವಿಸಂಖ್ಯೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಮತೋಂದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ, ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬನೆಗೆ ಹಾಗೂ ಅಂತಸ್ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಯೋಂದು ಜೀವಮಂಡಲವೂ ಅಲ್ಲಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರ ನೀಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದು ಜೀವಿಯೂ ಇತರ ಜೀವಿಗಳ ಹಾಗೂ ಭೌತಿಕ ಪರಿಸರಗಳ ಮಧ್ಯ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಪುನರಾವರ್ತಿತ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಸ್ಯಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾದ ಪೂರ್ವಕಾಂಶಗಳು ಮತ್ತೆ ಸಾರುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಕೊಳೆಯುವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಭೂಮಿಗೇ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತವೆ. ಸಾಮ್ಯ ಸಂಭವಿಸಿದಾಗೆಲ್ಲ ಹೊಸ ಜೀವದ ಅಂಕುರವಾಗುತ್ತದೆ.

ವರ್ಷ ಮುಗಿದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ, ಶತಮಾನ ಮುಗಿದು ಶತಮಾನಕ್ಕೆ, ಸಹಸ್ರ ಮುಗಿದು ಮುಂದೆ ಲಕ್ಷ್ಯಂತರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಫಟಿಸುತ್ತಿರುವ, ಬಿಡಿಸಲಾರದ ಕ್ಷಿಷ್ಟತೆಯ ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೇ ನಾವು ಸರಳ ಭಾವೆಯಲ್ಲಿ ‘ನಿಸರ್ಗ ಸಮತೋಲ’ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ.

ಜೀವ ಸಂಕುಲಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಳವು

ಜೀವ ಮಂಡಲಗಳು ಅದೆಷ್ಟೇ ಕ್ಷಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡರೂ, ಅದೆಷ್ಟೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿವೆಯೆಂದರೂ, ಭೂಚರಿತ್ರೆಯ ಅತಿ ಪುರಾತನ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ರಾಾಜೀಸಿದ ಅದೆಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹೇಳಿಕೆಸಿಲ್ಲದಂತೆ ಅಳಿದುಹೋಗಿವೆ. ಜೀವಿಗಳ ವಿಕಾಸ ಪಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಸಂಕುಲಗಳೇ ಅಳಿದು ಹೋಗುವುದೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜ ವಿದ್ಯಮಾನ. ಬದುಕುಳಿಯಲು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಮಧ್ಯಾಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಕಾಸವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೆಣಿಸಲಾಗದೇ ಕೆಲವುಪ್ರಾಣಿ ಜೀವಿಗಳು ನಿಧಾನಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಿನಾಡಮಾಗುತ್ತವೆ. ಎಷ್ಟೇ ಬಾರಿ, ಹಿಂದೆ ಸುಮಾರು 70 ದಶಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರೂಪದ ಶಿಂಗಾರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರಾಗಂಭಿರಾಗಳಿಂಬ ದೃಷ್ಟಿ ಉರಗಗಳು ಸಾರಾಸಗಟು ನಿನಾಡಮಾದ ಹಾಗೆ, ಒಂದಿಡೀ ಪ್ರಾಣಿ ಸಮೂಹವೇ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಳಿದು ಹೋಗಬಹುದು. ಕೋರೆ ದಂತದ ಮಾಸ್ಯೋದಾನ್, ರೋಮರಂಜಿತ ಮ್ಯಾಮತ್ (ಎರಡೂ ಆನೆಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾದಂಥವು) ಮುಂತಾದ ಭಾರೀ ಗಾತ್ರದ ಸ್ತನಿಗಳೂ ಹೀಗೆ ನಿವಂಶವಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಇನ್ನಿತರ ಅಸಂಖ್ಯೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸಸ್ಯಗಳೂ ಉಗಮವಾಗಿ, ವಿಕಾಸಗೊಂಡು, ನಂತರ ಕಣ್ಣರೈಯಾಗಿವೆ. ಭೂಕವಚದಲ್ಲಿ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಿಲಾಧಾರೀಗಳ ಮೂಲಕವಷ್ಟೇ ಅಪ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಿವಂಶವಾದ ಸಂತತಿ ಮತ್ತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಲಾರದು. ಅದು ಏಕಮುಖ ಫಟನೆ. ಕೋಟ್ಯಂತರ ವರ್ಷಗಳ ಬಹುದೀಘ್ರ ಅವಧಿಯ ವಿಕಾಸಪಥದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಾಮಧ್ಯಾದ ಜೀವಿಗಳ ಉಗಮಕ್ಕೆಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಳವು ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಹೋದು. ಡಾಬಿಡ್ ಮಂಡಿಸಿದ ವಿಕಾಸವಾದದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಜೀವಿಗಳ ಉಗಮವಾಗುವಾಗ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಆಯ್ದು ಹೀಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂಬ ತಾರ್ಕಿಕ ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ. ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬದುಕಬಲ್ಲ ಹಾಗೂ ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿಸರ್ಗ ಆಯ್ದು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇ ಡಾಬಿಡ್ ವಿಕಾಸವಾದಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಮನುಷ್ಯ ಅವಶರಿಸುವ ಎಷ್ಟೇ ಲಕ್ಷ್ಯಂತರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಅನೇಕ ಜೀವಸಂಕುಲಗಳು ನಿನಾಡಮಾಗಿವೆ. ಆದಿಮಾನವರು ನಿಸರ್ಗದೊಂದಿಗೆ ಸಹಬಾಳ್ಳಿ ಮಾಡಲು ಕಲಿತಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಂದಾಗಿ ಯಾವ ಜೀವಿಗಳೂ ನಿವಂಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾಗರಿಕತೆ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದು, ನಿಸರ್ಗದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು

ಬಳಕೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಹಾಗೆ, ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ವ್ಯತಿರೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತೊಡಗಿದೆ. ಮೃಗಬೇಟೆ, ಪರಿಸರ ಬದಲಾವಣೆ, ವನ್ಯ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತದ ಧ್ವಂಸ, ನೀರು, ಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ವಾಯುವಾಲಿನ್ಯ, ಮಾನವ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಸ್ವೇಷ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇತ್ತೀಚಿನ ವಷಟಗಳಲ್ಲಿ ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಿರ್ವಂಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದ ಈಚೆಗೆ ಸುಮಾರು 120 ಸ್ತನಿಗಳು ಹಾಗೂ 150 ಪಕ್ಷಿವಂಶಗಳು ನಿನಾಡುವಾಗಿವೆ. ಜೀದ್ಯಾಮಿಕ ಯುಗದ ಆರಂಭವಾದಾಗಿನೀಚಿಗೆ ಮಾನವನ ಹಸ್ತಕ್ಕೇಪದಿಂದಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಿರ್ವಂಶದ ಗತಿಯೂ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತು ಬಂದಿದೆ.

‘ಡೋಡೋ’ (*Raphus cucullatus*) ಎಂಬ ಮಾರಿಷಸ್ ದ್ವೀಪದ ಪಕ್ಷಿ, ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ ಪಾರಿವಾಳ (*Ectopistes migratorius*), ಮಡಗಾಸ್ಕರಿನ ಆನೆಹಕ್ಕಿ (*Aepyornis maximus*), ಪ್ರೌರಿಜಾದ ಬಣ್ಣದ ಹದ್ದು (*Sarcorhampus sacra*), ದಕ್ಷಿಣ ಆಷ್ಟಿಕದ ಭೂತಿರ ಸಿಂಹ (*Panthera leo melanochaitus*) ಮತ್ತು ಕಾಗ್ಗಾ (*Equus burchelli quagga*) ಇವೆಲ್ಲ ಕಳೆದ ಕೆಲವೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಾಡುವುಂಡ ಪ್ರಾಣಿವಂಶಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚೀತಾ (*Acinonyx jubatus venaticus* - ಗ್ರಿಫಿತ್), ಕಿರುಗಾತ್ತದ ಒಂಟಿಕೊಂಬಿನ ಫೇಂಡಾ (*Rhinoceros Sondaicus desmaresti*), ಗುಲಾಬಿ ಶಿರದ ಬಾತು (*Rhodonessa caryophyllacea*), ಬೆಟ್ಟೆದ ಕೋಳಿ (*Ophrysia superciliosa*) ಇವೆಲ್ಲ ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲೇ ನಿರ್ವಂಶವಾಗಿವೆ. ಅನೇಕ ಸ್ತನಿಗಳು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳು ಅಪರೂಪವಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಅವಸಾನದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಅರಣ್ಯನಾಶದ ಗತಿ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತು ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ, ಸ್ನೇಸೆಗಿಡ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತವೂ ಕಿರಿದಾಗುತ್ತು ಬಂದು, ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವಂತಾಗಿದೆ.

ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಆವಸಾನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವ ಪರಿ

ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸ್ನೇಸೆಗಿಡವಾಗಿ ನಿರ್ವಂಶವಾಗುವುದು ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಆಯ್ದು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವಿಕಾಸ ವಿಧಾನ. ವಿಕಾಸಪಥದಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬದುಕಬಲ್ಲ ಸಾಮಧ್ಯಾವೃತ್ತಿ ಹೊಸ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉದಯಕ್ಕೆ ಹಾದಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ರೀತಿ ಇದು. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳು ನಿನಾಡುವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯನ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳೇ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಡೋಡೋ, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ ಪಾರಿವಾಳ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಚೀತಾ ಇವೆಲ್ಲ ನಿಸಗ್ರಂಥ ವಿಕಾಸದಿಂದಾಗಿ ನಿನಾಡುವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ಬೇಟೆಯಾಡಿಯೇ ಮುಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶೀಪ್ತು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಜೀದ್ಯಾಮಿಕರಣ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ವಿಪರೀತ ಬಳಕೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಮಾನವ ಕೃತ್ಯಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಭೂಮಿ, ನೀರು, ಗಳಿ, ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪರಿಸರದ ಮೇಲೆ ಆಗಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳು ನಿರ್ವಂಶವಾಗಿವೆ, ಇನ್ನು ಕ್ಷಾತ್ರ ಜೀವಿಗಳು ‘ಪ್ರತೀಕ್ಷಾ ಪಟ್ಟಿ’ಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ‘ಪ್ರತೀಕ್ಷ್ಯಾ ಪಟ್ಟಿ’ಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೇಗಿದೆಯೆಂದರೆ, ನಾವೀಗ ತುತ್ತು ಗಮನ ಹರಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವೆಲ್ಲ ನಿರ್ವಂಶವಾಗುತ್ತುವೆ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾಗುತ್ತಿರುವ ನಗರಗಳು, ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರುವ ಅರಣ್ಯಗಳು, ರಸ್ತೆ ನಿರ್ವಾಣ, ರೈಲು ವಾಗ್ವಾದ ನಿರ್ವಾಣ, ಅಣ್ವೆಕಟ್ಟಿಗಳ ನಿರ್ವಾಣ, ಕೀಟನಾಶಕಗಳ ಅತಿಬಳಕೆಯ ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆ, ಮಾಲಿನ್ಯ ಮತ್ತು ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಳಿಮುಖಿವಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಲೇ, ಅಳಿದುಳಿದವುಗಳ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತ ಕ್ಷೀಣಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ನೆಲೆ ನಾಶ

ನೀವಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಘ್ಯಾಕ್ಷರಿಯೋ ಅಥವಾ ಪ್ರಟ್ಟಾಬಾಲ್ ಶ್ರೀದಾಂಗಣವೋ ಬರಲಿಕ್ಕಿದೆ ಎಂದು ಉಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಿಮಗರಿವಾಗುವ ಹೊದಲೇ ಹಂತಾತ್ಮಾ ಬುಲಾಡೋಜರ್ ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ಕೆಡೆವಿ, ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯವರನ್ನು ಕೊಂಡೋ ಗಾಯಗೊಳಿಸಿಯೋ ಇಡೀ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೇ ಹೊಸಕಿ ಹಾಕಿ ಹೋದರೆ ಹೇಗನ್ನಿಸುತ್ತದೆ? ನೀವು ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ದೂರುವಂತಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲ; ಬಿಸಿಲು, ಗಾಳಿ, ಮಳೆ ಚಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಹಸಿವೆ ನೀರದಿಕೆ ಹಾಗೂ ರೋಗರುಜಿನಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ವಂಶದ ಕುಡಿ ಎಲೊಂದ್ಲೇ ಎದ್ದುಬಿದ್ದು ಮೂರ ಸಾಗಿ ಬದುಕುಳಿಯಲು ಯಶ್ವಿಸುತ್ತದೆ; ಯಶಸ್ವಿ ಸಿಕ್ಕೀತು, ಸೋತು ನಾಮಾವಶೀಷವಾದಿತು. ಮನುಷ್ಯನ ‘ಅಭಿವೃದ್ಧಿ’ಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಆವನ ಅತಿ ಪ್ರಸರಣದಿಂದಾಗಿ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಯಥಾವತ್ತೆ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಿದೆ.

ಅರಣ್ಯನಾಶವೇ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ನಿನಾಡಮಕ್ಕೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಿತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಬೇಡಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಚೊಕ್ಕಟ ನಾಶ ಇಲ್ಲವೇ ಒತ್ತುವರಿ ಸದಾ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕೃಷಿ ವಿಸ್ತುರಣೆಗಾಗಿ, ಇಲ್ಲವೇ ನಗರ ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೂ, ಇಲ್ಲವೇ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಅರಣ್ಯಗಳು ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಮಾನವನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರಗತಿಯಿಂದಾಗಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಬಳಕೆಯ ಗತಿ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನ ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ, ಹೀರೋಪಕರಣ ತಯಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಉರುವಲ ಸೌದರ್ಗಿಂದು ಅರಣ್ಯಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಕಾಗದ ತಯಾರಿಕೆಗೆ, ಅಂಟು, ರಾಳಗಳ ಉತ್ತನ್ಸಕ್ಕೆ, ಖನಿಜ ವಸ್ತುಗಳ ಗಣ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ, ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ವಾಣ ಚಟುವಟಿಕೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಜೈದ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಪೂರ್ವಕೆಗಿಂದು ಅರಣ್ಯಗಳು ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಇದರಿಂದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಆಹಾರ ಮೂಲಗಳು ಬರಿದಾಗುತ್ತವೆ. ಸಂತಾನೋಕ್ಕಾಶಿ ಶ್ರೀಯೆ ಕ್ಷೀಣಿವಾಗುತ್ತದೆ; ಮರಿಗಳ ಪಾಲನೆ ಪೋಷಣಕೆಗೆ ಗೂಡು ಕಟ್ಟುವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬದಲಾದ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ, ವಲಸೆ ಹೋಗಬೇಕೋ, ಇದ್ದಲ್ಲೇ ಅಂತ್ಯ ಕಾಣಬೇಕೋ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ವಾಗ್ವ ಉಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶದ

ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲಗಳು ಅಪರೂಪವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಏನಾಶದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತೂ ಏಳಿಗೆಯ ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿಸಗೆದ ಸೂಕ್ತ ಸಮತೋಲವನ್ನು ಬಿಗಡಾಯಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಮೃಗಹತ್ಯೆ ಮತ್ತು ಕಳ್ಳಬೆಟೆ

ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ, ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ, ದಂತಕ್ಕಾಗಿ, ಚಮಚಕ್ಕಾಗಿ, ಉಣಿಗಾಗಿ, ಕೊಂಬಿಗಾಗಿ ವನ್ಯಮೃಗಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಈಗಲೂ ನಡೆದೇ ಇದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚೀತಾಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿಯೇ ನಿರ್ವಂಶ ವಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಚಮಚದ ಕಳ್ಳವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಂದೇ ಹುಲಿ, ಬೀರತೆ, ಜಂಕೆ, ಮೀನುಬೆಕ್ಕು, ಮೊಸಳಿ, ಹಾವು ಹಾಗೆಯೇ ಸುಂದರ ಗರಿಗಳ ಪಕ್ಕಿಗಳು ಲೆಕ್ಕೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹತವಾಗಿವೆ. ಆನೇಗಳು ದಂತಚೋರರಿಂದಾಗಿಯೇ ಸಾವಷ್ಟಿವೆ. ಫೇಂಡಾ ಕೊಂಬಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮೋದ್ದಿಪಕ ಅಂಶಗಳಿವೆಯಂಬ ಮೂಡ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದಾಗಿಯೇ ಅನೇಕ ಫೇಂಡಾಮೃಗಗಳು ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಇಂಥ ಬೇಟೆಯನ್ನೂ ಕಳ್ಳಸಾಗಣೆಯನ್ನೂ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಲು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನುಗಳಿವೆಯಾದರೂ, ಆಶೆಬುರುಕರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಿರ್ಯಾತಗಾರರು ಅಂಥ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನೇಲ್ಲ ಉಲ್ಲಂಘಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸಾಲದೆಂಬಂತೆ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಂಶೋಧನೆಗೆಂದು, ಅಪರೂಪದ ಜೀವಂತ ವನ್ಯ ಸ್ತನಿ, ಪಕ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಉರಗಗಳ ಮಾರಾಟ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಮಾಲಿನ್ಯ

ಜ್ಯೋತಿಂತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ನೇಲ, ಜಲ, ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯ ಉಂಟಾದರೆ ಅದರ ವಿಪರೀತ ಪರಿಣಾಮ ಕೇವಲ ನಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಸುಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಾರ್ಥಿ ಸ್ಥಾವರಗಳಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ಕೊಳಚೆ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಕೆರೆಗೆ, ನದಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾಗರಕ್ಕೂ ಸೇರಿ ಜಲಚರಗಳ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ದಿದಿಟಿ ಮತ್ತು ದೀಲ್‌ಡ್ರಿನ್‌ನಂಥ ಕೀಟನಾಶಕಗಳು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಉಪಕಾರಿಯಾದ ಹಲವು ಕೀಟಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದರ ಜತೆಗೇ, ವನ್ಯಸೋಽಮವನ್ನೂ ಕವ್ಯಕ್ಕೀಡು ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ತರುವಾಯ ಸೋಳಿ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆಂದು ದಿದಿಟಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಮೇಲೆ, ಈಗ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ಮತ್ತು ಗೋದಾಮುಗಳ ಕೀಟ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ದಿದಿಟಿಯ ಸೇವನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಮಲಮೂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಏಸಜೆನೆಯಾಗುವ ಬದಲು, ದೇಹದ ಅಂಗಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಖರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಏಷಪೂರಿತ ಕೀಟಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರದಿ, ಕಪ್ಪೆ, ಮೀನುಗಳಲ್ಲಾ ದಿದಿಟಿ ಶೇಖರವಾಗಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಇದು ಮನುಷ್ಯರ

ದೇಹಕ್ಕೂ ಸೇವೆದೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಷಯಕ್ಕು ರಸಾಯನಗಳ ಹಾಗೂ ಕೀಟನಾಶಕಗಳ ಇಂಥ 'ಜೈವಿಕ ಪ್ರಸರಣ' ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಾ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆರೆಗೆ, ನದಿಗೆ ಸೇರುವ ಜೈದ್ಯಮಿಕ ಕೊಳಚೆ ರಸಾಯನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾದರಸ, ಸೀಸ, ತಾಮ್ರ ಮುಂತಾದ ಭಾರತೀಯಗಳ ಸಂಯುಕ್ತಗಳು ಕರಗಿದ್ದು ಕ್ರಮೇಣ ಇವು ಜಲಚರಗಳ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಖರವಾಗುತ್ತವೆ. ಆಹಾರ ಸರಪಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ಹಂತದ ಜೀವಿಯನ್ನು ಮೇಲಿನ ಹಂತದ ಜೀವಿಗಳು ತಿನ್ನುವಾಗ ಈ ವಿಷಯಕ್ಕು ರಸಾಯನಗಳೂ ಭಾರತೀಯ ಕಣಗಳೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಹಂತದ ಜೀವಿಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸೇವೆದೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

ದಿದಿಟೆಯಿಂದಾಗಿ ಪಕ್ಕಿಗಳ ಮೇಲೆ, ಅದರಲ್ಲಾ ಕಡಲ ಪಕ್ಕಿಗಳ ಮೇಲೆ ಭಾರೀ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಕ್ಕಿಯ ಮೊಟ್ಟಿಗಳ ಕವಚ ತುಂಬ ತೇಳುವಾಗುವುದರಿಂದ ಕಾವು ಕೊಡಲು ಕೂತ ತಾಯಿಯ ದೇಹದ ಭಾರಕ್ಕೇ ಅವು ಒಡೆದು ಹಾಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಹಡಗುಗಳಿಂದ ಸದಾ ಎಣ್ಣೆ ಜಿಡ್ಡು ಜಿನುಗುತ್ತದೆ. ತ್ತೀಲ ಸಾಗಣೆ ಹಡಗುಗಳು ಅಪಘಾತಕ್ಕೇಡಾದರಂತೂ ಎಣ್ಣೆ ಜಿಡ್ಡಿನ ಮಾಲಿನ್ಯ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪದ್ವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಕೊಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಸ್ವೇಸ್ವಿಕ ಜೀವಮಂಡಲದ ಮೇಲೆ ಎಂಥ ವಿಧ್ಯಂಸಕ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗಬಲ್ಲದೆಂಬ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷೇಕಿನವರು ದೂರಕೆದೆ. ಎಣ್ಣೆ ಜಿಡ್ಡು ಕಡಲ ಪಕ್ಕಿಗಳ ಮೈಗೆಲ್ಲ ಅಂಟಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಜೀಣಾಂಗದೊಳಕ್ಕೂ ಸೇರಿ, ಉಸಿರಾಡಲೂ ಆಗದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನೀರಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ, ಸಸ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಾಶ ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಇವುಗಳನ್ನೇ ಆಹಾರವನ್ನಾಗಿ ಭಕ್ಷಿಸಬೇಕಿದ್ದ ಮೀನುಗಳ ಮೇಲೂ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ.

ಮನುಷ್ಯನ ಹಸ್ತಕ್ಕೇಪದಿಂದಲೇ ವನ್ಯಸೈತ್ಯಮ ಹೇಗೆ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಇವೆ. ಸಮತೋಲವಿಲ್ಲದ ಬೇಸಾಯ ಚಟುವಟಿಕೆ, ದೂರದ ಜೀವಿಗಳ ಆಮದು, ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಲಕ ಬರುವ ಸೋಂಕುರೋಗ, ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಅಣಿಕಟ್ಟುಗಳು, ಆರಣ್ಯನಾಶದಿಂದಾಗಿ ಬರುವ ಮಹಾಪೂರ ಹಾಗೂ ಬರಗಾಲ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟೆಂಬುತ್ತಾಗಿ, ಒಂದೊಂದಾಗಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಕುಲಕ್ಕೆ ಮಾರಕವಾಗುತ್ತವೆ; ಜೀವಿಗಳನ್ನು ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿಗೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿವಂಶ ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂತೆಂದು ಹೇಗೆ ಗೂತ್ತಾಗುತ್ತದೆ? ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀರ ಸಂದಿಗ್ಗ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದಾಗ, ಆಥವಾ ತುತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡ ಹೊರತು ಹೀಳಿಗೆ ನಿವಂಶವೇ ಆಗುತ್ತದೆಂಬಪ್ಪುರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವುಗಳ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತ ಕ್ಷೀಣಿಸಿದಾಗ ಆ ಪ್ರಾಣ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ಕುಗಲೂ ಕಾಲ ಮಿಂಚಲ್ಲ !

ನಮ್ಮ ವನ್ಯಲೋಕ ಹೀಗೆ ಬರಿದಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಮಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸರ್ವನಾಶದ ಅಲೇಯನ್ನು ಹಿಮೋಗ್ರಾತಿರುಗಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕುಗಲೂ ಇದೆ. ಕುಗಲೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವ ಜಗತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ; ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ದೇಶದ ಪ್ರಾಣಿಸ್ತೋಮ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಸ್ತೋಮದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಈಗಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. (ಇಂಥ ಕೆಲವು ಯತ್ನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೋಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ).

ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೆಂದರೆ ಏನಕೇನ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಹಿತವನ್ನು ಕಡೆಗಳೇಸಿ, ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಅಲೇಯಲು ಬಿಡುವುದಲ್ಲ. ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೆಂದರೆ ನಿಸಗ್ರಹ ಕ್ಷೀಣಿಸದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ನಿಸಗ್ರಹವೇ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯದಾತ. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೂ ನಾವು ನಿಸಗ್ರಹವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತೇವೆ. ಈ ನಿಸಗ್ರಹದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅತಿ ಬಳಕೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅನಂತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅದು ಉಳಿಯಲಾರದು. ಸಂರಕ್ಷಣೆ ನಾಲ್ಕು ಸ್ತುಂಭಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆಯೆಂದು ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲ ಸ್ತುಂಭವೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ನೈತಿಕ ಕಳಕಳಿ ಅಥವಾ ನೈತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಇಂದಿನ ನೈಸಗ್ರಹಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಪೀಠಿಗೆಗೂ ಉಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿದ್ದರೆ, ಇಂದಿನದು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ನಶಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ನೈತಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೂ ನಮ್ಮದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೇ ಸ್ತುಂಭವೆಂದರೆ ರಸಾಭಿಜ್ಞತೆ ಅಥವಾ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ. ನಿಸಗ್ರಹ ಸುಂದರವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಹಾಗಳು, ಮನಮೋಹಕ ಹಸಿರ ಹಜ್ಜಡ, ಸೊಬಗಿನ ಬೆದಗಿನ ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಪೂರ್ಗಿತ್ತಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸೋಲುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆ ಹಾಗೂ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮುದ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮೂರನೇ ಸ್ತುಂಭ ನಮ್ಮದೇ ಉಳಿವು. ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಅಗತ್ಯಗಳಾದ ಆಹಾರ ಮತ್ತಿತರ ಬಳಕೆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಂಡು ವಸ್ತು. ಈ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರೆ ಅವು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಉಳಿಯಲಾರವು. ನಾಲ್ಕನೆಯದು ನಮ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸ್ತುಂಭ. ಈ ನಿಸಗ್ರಹ ಸಂಪತ್ತಿನ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಯಾವ ವಿಜ್ಞಾನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಸಾಧನೆಗಳೂ ಕೈಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆಂದು ನಾವು ಕೈಗೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞನೆ, ಪ್ರಯೋಗ, ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗಲ್ಲ ನಿಸಗ್ರಹವೇ ಮಾಲಾಧಾರ. ಈಗಂತೂ ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳೆಂದರೆ ತಳಿಭಂಡಾರವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ, ಮೀನುಗಾರಿಕೆ, ಕೋಳಿಸಾಕಣೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ತಳ ಸಂವರ್ಧನೆ, ಮೇವು ತಯಾರಿಕೆಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಿಸಗ್ರಹ ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ

ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವನ್ಯಲೋಕದ ಸಸ್ಯಸೌಮ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಸೌಮ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೇ ಈ ಪ್ರಗತಿಯ ಮೂಲಮಂತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾತೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ

ವಿಜ್ಞಾನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಪ್ರಗತಿಯ ನಾಗಾಲೋಟದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕ್ರಮೇಣ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಅವಸಾನಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕೇ ಒಂದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ವಿನಾಶದ ಪ್ರಪಾತದ ಅಂಚಿಗೆ ಒಂದು ನಿಲ್ಲತ್ತದೆ.

‘ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ವಂಶಗಳು’ (*Vanishing Species*) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೈಪ್ - ಲೈಫ್ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಡಿ ಬರೆಯುವಾಗ ರೋಮೇನ್ ಗ್ರೇ ಒಂದು ಗಹನವಾದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ: “ಒಂದು ಪುಟ್ಟಿ ಡ್ಯಾಪ್ಲೋಡಿಲ್ ಹೂವಿಗಿಂತ ಮಾನವನನ್ನೇ ನಿಸಗಡ ಹೆಚ್ಚು ಟ್ರೀತಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಆಧಾರಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ನಮಗಿಂತ ಮೊದಲು ಅಳಿದು ಹೋದ ಎಷ್ಟೋ ಸಹಸ್ರ ಜೀವ ಸಂಕುಲಗಳ ಹಾಗೆ ನಾವೂ ಒಂದು ದಿನ ಹತಾತ್ಮಾಗಿ, ಆಮೂಲಾಗ್ರಾವಾಗಿ ನಾಶವಾಗಬಹುದು.....ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾತೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳೂ ಒಂದೇ ನಿಸಗಡ ಸಮತೋಲ ತಪ್ಪತ್ತಿದೆಯೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹತೋಟಿಗೆ ತರಲು ಎಷ್ಟೇ ವೆಚ್ಚವಾದರೂ ನಿಸಗಡ ಒಂದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾಗಡವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಮಿಂದ ಏಟು ತಿಂದ ನಿಸಗಡ ಅಷ್ಟೇ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಮರು ಏಟು ಕೊಡಬಹುದು. ಕ್ಷುದ್ರ ಹೂಗಿಡಕ್ಕಿಂತ ಮೃಕೆಲೆಂಜಿಲೋ, ಅಧಿವಾ ಶೇಕ್ಕಾಟಿಯರ್ ಅಧಿವಾ ಪೊಸಾಟ್‌ ದೊಡ್ಡವರೆಂಬುದನ್ನು ನಿಸಗಡ ಪರಿಗಣಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಜೀವ ಎಂದರೇನೆಂಬುದು ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ನಾವು ಆ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಅರಿಯದೇ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ - ಜೀವ ಸಂಕುಲಗಳ ಮಧ್ಯ ನಿಸಗಡ ಪಕ್ಷವಾತಿಯಲ್ಲ.”

ಅಪರೂಪದ, ಅಪಾಯಕ್ಕೊಳಗಾದ ಜೀವಿಗಳು

ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ಷೇಣಿಸುತ್ತು ಬಂದು, ಸಂದಿಗ್ಧವೇನ್ನಿಬಹುದಾದವ್ಯು ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿದಿದೆಯೋ, ಮತ್ತು ಆ ಸಂಕುಲವೇ ನಿವಂತಿವಾಗುವವ್ಯಾರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತ ದ್ವಂಡವಾಗುತ್ತ ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಪ್ರಾಣಿ ಹೀಳಿಗೆ 'ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿದೆ' ಎನ್ನಾತ್ತೇವೆ. ನಿಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಸ್ವೇಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಕ್ಕೂಟ (ಬಿಯುಸಿಎನ್) ೭೦ಫ ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ 'ಶಿಂಪು ದಸ್ತಾವೇಜು ಪ್ರಸ್ತುತ' (Red Data Book) ವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿ (ಸಂರಕ್ಷಣಾ) ಕಾಯಿದೆ 1972ರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಷಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ತಪಶೀಲುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಸ್ಥಿತಿಗಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾವಾಡಾದ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಾಗ ಈ ತಪಶೀಲುಗಳ ಮರುಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ೬೦ದಿನ ತಪಶೀಲನ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿಗೆ' ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ 81 ಸ್ತುನಿ ವಂಶಗಳೂ, 38 ಪಕ್ಷಿಗಳೂ 18 ಉಭಯವಾಸಿ ಮತ್ತು 16 ರಗಗಳೂ ಸೇರಿವೆ. ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯತ್ನಗಳ ಫಲವಾಗಿ ೬೦ದು ಹುಲಿ, ಘೇಂಡಾ ಮತ್ತು ಮೊಸಳಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಉಳಿದೆತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. 'ಜಿಡಣ್ಣನ ಓಟದ ಕುದುರೆ' ಎಂಬ ಆಪರೂಪದ ಪಕ್ಷಿವಂತ ಆಳಿದೇ ಹೋಗಿದೆಯಿಂದು ನಂಬಲಾಗಿದ್ದು ೬೬೯ ಮತ್ತೆ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಸೀಮಿತ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಅವು ಬದುಕುಳಿದಿವೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ.

‘ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿಗೆ’ ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕ್ರಮ ಕ್ರಿಗೊಳ್ಳಲೆಂದು ಜನರ್ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಮುಂಚೆ, ಅಂಥ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜೀವನ ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ನೆಲೆ ಪರಿಂದು ನಮಗಿರಬೇಕಾದುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಅಂಥ ಕೆಲವು ಅಪರಾಪದ, ಸಂಕಟಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಹಾಗೂ ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕುರಿತು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಸ್ತನಿಗಳು

ಪ್ರಾಣಿಲೋಕವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ: ಬೆನ್ನು ಮೂಳೆಯಿರುವ ‘ಕಶೀರುಕಗಳು’ ಮತ್ತು ಬೆನ್ನು ಮೂಳೆಯಿಲ್ಲದ ‘ಅಕಶೀರುಕ’ಗಳು. ಏನುಗಳು, ಉಭಯವಾಸಿ (ದ್ವಿಚರಿ)ಗಳು, ಉರಗ (ಸರೀಸ್ಯಪ)ಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ತನಿಗಳು ಕಶೀರುಕ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಕೀಟಗಳು, ಹುಳಗಳು, ಬಸವನಹುಳು, ಆಕ್ರೋಪಸ್, ನಕ್ಷತ್ರಮೀನು ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಅಕಶೀರುಕ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನುಮೂಳೆ ಇಲ್ಲ.

ಸುಮಾರು 48 ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅವತರಿಸಿದ ಕಶೀರುಕಗಳನ್ನು ವಿಶಾಸ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದ ಜೀವಿಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಾ 20 ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳೇಚೆಗೆ ಅವತರಿಸಿದ ಸ್ತನಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ವಿಶಾಸಗೊಂಡಿವೆ. ಸ್ತನಿಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ: ಮರಿಗಳಿಗೆ ಹಾಲೂಡಿಸಲೆಂದು ಸ್ತನಿಗಳು ಮತ್ತು ಮೈಮೇಲೆ ರೋಮಗಳಿವೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಜೀವನಯೋಗ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಪರಿಸರಕ್ಕೂ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಸ್ತನಿಗಳ ಶರೀರ. ಹಾಗೂ ನರಮಂಡಲ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ವಿಶಾಸಗೊಂಡಿದೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಇಂದು ಭೂಬಿಂಡದ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಾ ಅವು ನೆಲೆಯೂರಿವೆ. ಪ್ರಾಣಿಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಈ ಸ್ತನಿಗಳೇ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳ ಗುಂಪು ಅಪ್ಪೇನೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿಲ್ಲ. (ಕೀಟಗಳಲ್ಲಿ 8,00,000 ವಂಶಗಳಿವೆ; ಏನುಗಳಲ್ಲಾ 21,700 ವಂಶಗಳೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಾ 8,600 ವಂಶಗಳೂ ಇದ್ದರೆ ಸ್ತನಿಗಳಲ್ಲಾ ಕೇವಲ 4,000 ವಂಶಗಳಿವೆ). ಆದರೂ ಅವುಗಳ ಗತ್ತ, ಆಕಾರ, ರೂಪ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ನೂರು ಟನ್‌ಗಳಿಗಿಂತ ಭಾರವಾದ ತಿಮಿಂಗಿಲುಗಳಿವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿಗೆ (ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಪತ್ತೆಯಾದ) ಕೇವಲ 20 ದೂರವರೆ ಗ್ರಾಮ ತೂಕದ ಕಟ್ಟೀಸ್ ಹಂದಿಮೂತಿ ಬಾವಲಿಗಳಿವೆ.

ಪ್ರಪಂಚದ ಇತರೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ತನಿಗಳೇ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಭಾವಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿವೆ. ಭಾರೀ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ತನಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ, ಕೂಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ

ಪಳಗಿಸಿದ್ದೇವೆ. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಂಶೋಧನೆಗಿಂದು ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಸ್ತನಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಸ್ತನಿವಂಶಗಳ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತು ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಅಪುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ಷೇಣಸುತ್ತು ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಪ್ರಧಾನ ವರ್ಗ

(ಪ್ರೈಮೇಟೀಸ್)

ವಾನರಗಳಿಗೆ, ಮಂಗಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರೈಮೇಟೀಸ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇವು ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿವೆ, ಪ್ರಥಾನವಾಗಿವೆ ಎಂಬಧರದಲ್ಲಿ ಕಾಲ್‌ ಲಿನ್ನೀಯಸ್ (1707-78) ಎಂಬ ನಿಸಗ್ರ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಇಪುಗಳನ್ನು ಸ್ತನಿವಂಶದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದ ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶರೀರದ ರೂಪ, ಗಾತ್ರಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹೀಗೆ ಏಂಗಡನೆ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲ. ಶರೀರವೂಂದನ್ನೇ ಪರಿಗಣಿಸಿದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೂ ಕೆಳಹಂತದ ಜೀವಿಗಳು (ಉದಾ: ಕೀಟಗಳು) ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಬಾಳುವ ಆಹತೆ ಪಡೆದಿರಬಹುದು. ಪ್ರೈಮೇಟೀಸ್‌ಗಳ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಅಪುಗಳ ಏಂದುಳಿನ ಗಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ವಾನರ ಸುಮಾರು ಏಳು ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅವತರಿಸಿದ್ದು ಅದೊಂದು ಪ್ರಟ್ಟಿ, ವೃಕ್ಷವಾಸಿ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂದಿನ ಉದ್ದಮೂತ್ತಿಯ ವೃಕ್ಷವಾಸಿ ಶ್ರು ಇಲಿಗಳಂಥ ಆದಿಕಾಲದ ಇರುವೆ ಭಕ್ತಿಕ ಸ್ತನಿಗಳೇ ವಿಕಾಸವಾಗಿ ವಾನರಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಏಳು ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಪ್ರೈಮೇಟೀಸ್‌ಗಳು ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿಲ್ಲೇ ವಿಕಾಸವಧಿವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿವೆ. ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ವಾನರಗಳು ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣ ಮಾತ್ರ ಈ ಮಾರ್ಗ ಬಿಟ್ಟು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದಿವೆ.

ಇತರ ಸ್ತನಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಪ್ರೈಮೇಟೀಸ್‌ಗಳ ಏಂದುಳು ಭಾರೀ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮರದ ಮೇಲೆ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೈಮೇಟೀಸ್‌ಗಳಿಗೆ ಕಟಿಮುಟ್ಟಿಯ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತ; ಸ್ವಾಯುಗಳ ಸಹವರ್ತನೆಯ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತ; ಚುರುಕು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ, ಅವಿರತ ಶೋಧಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಅವು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು. ದೇಹ ಅಷ್ಟೂಗಿ ಸಶಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ, ತನಗಿಂತ ದಧೂತಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಪೋಟಿ ಮಾಡಲು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು.

ಪ್ರೈಮೇಟೀಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಉಪತರಗತಿಗಳಿವೆ (Sub orders): ಒಂದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ, ವಾನರ ಮತ್ತು ಕೋತಿಗಳಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಾಡುಪಾಪ (ಲೀಮರ್) ಮತ್ತು ಅದರ ದಾಯಾದಿಗಳಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಾಲಾಕ್ ಗಿಬ್ಬನ್ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಾನರ ಜಾತಿ ಇದೆ. ಕೋತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಗಳೇಕ ಮತ್ತು ಲಂಗೂರಗಳ ಅನೇಕ ಕುಲಗಳಿವೆ. ಲೀಮರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಲೋರೀಸ್ ಎಂಬ ಕಾಡುಪಾಪ

ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮೇಟೀಸ್‌ಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಓದಬಹುದು.

ಸಿಂಹಬಾಲದ ಸಿಂಗಳೀಕ್

ಮಹಾ ಸೈಲೆನಸ್ (ಲಿನೀಯಸ್)

ಕೇರಳದ ಸೈಲೆಂಟ್ ವ್ಯಾಲಿ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ ಕುರಿತಂತೆ ವಿವಾದವೆದ್ದಾಗಿ ಈ ಸಿಂಹಬಾಲದ ಸಿಂಗಳೀಕಗಳು (ವಣಾಚಿತ್ರ - 3) ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮೇಟೀಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂತು. ಆದರೆ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕ್ಷೇಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇ ಭಾರತದ ವನ್ಯಸಂರಕ್ಷಣಾ ಚಳವಳಿಯ ಯಶಸ್ವೀಗಳಿಂದ ಯಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸಿಂಗಳೀಕಗಳೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಾಯದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ.

ಕವ್ವಿ ಕರಿ ಕೂದಲು, ಮುಖಿದ ಸುತ್ತು ಬಿಳರೊಮುದ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಹಾಗೂ ಬಾಲದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಗೊಂಡೆ (ಇದರಿಂದಾಗಿಯೇ 'ಸಿಂಹಬಾಲ'ವೆಂಬ ಬಿರುದು ಇದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದು) ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಈ ಸಿಂಗಳೀಕ ಆಪ್ತಿಕದ ಬಬೂನ್ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಜಾತಿಯ ಕೋತಿಯನ್ನು ಹೊಲುತ್ತದೆ. ದಟ್ಟ, ಸದಾ ಹಸಿರಿನ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಾಸಿಸುವ ಇದು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ನೀಲಗಿರಿ, ಎಲಕ್ಕು ಬೆಟ್ಟ, ಅಣ್ಣಾಮಲ್ಯೆ, ಸೈಲೆಂಟ್ ವ್ಯಾಲಿ ಮತ್ತು ಪೆರಿಯಾರ್ ಅಭಯಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಉಷ್ಣವಲಯದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹಸನಾಗಿ ಬಾಳಬಲ್ಲ ಸಿಂಗಳೀಕ ಮಹಾ ಗಟ್ಟಿಗೆ. ವೃಧಕಾಯದ, ಮಧ್ಯಮಗಾತ್ರದ ಈ ಮಂಗಕ್ಕೆ ದಪ್ಪನ್ನ ಗಿಡ್ಡ ಕ್ಷೇಕಾಲುಗಳಿದ್ದು, ಉದ್ದನ್ನ ಆದರೆ ಉರುಟಾದ ಮೂಗು ಮತ್ತು ಮುಂಬಾಚಿದ ಗಟ್ಟಿ ಹುಬ್ಬಗಳಿವೆ. ಗವಗವ ತಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಆಗಿದು ನುಂಗಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ದವಡೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಚೀಲವಾಗಬಲ್ಲ ಜೋಲು ಕೊನ್ನಿಂದೆ.

ಬಂಗಾರದ ಲಂಗೂರ

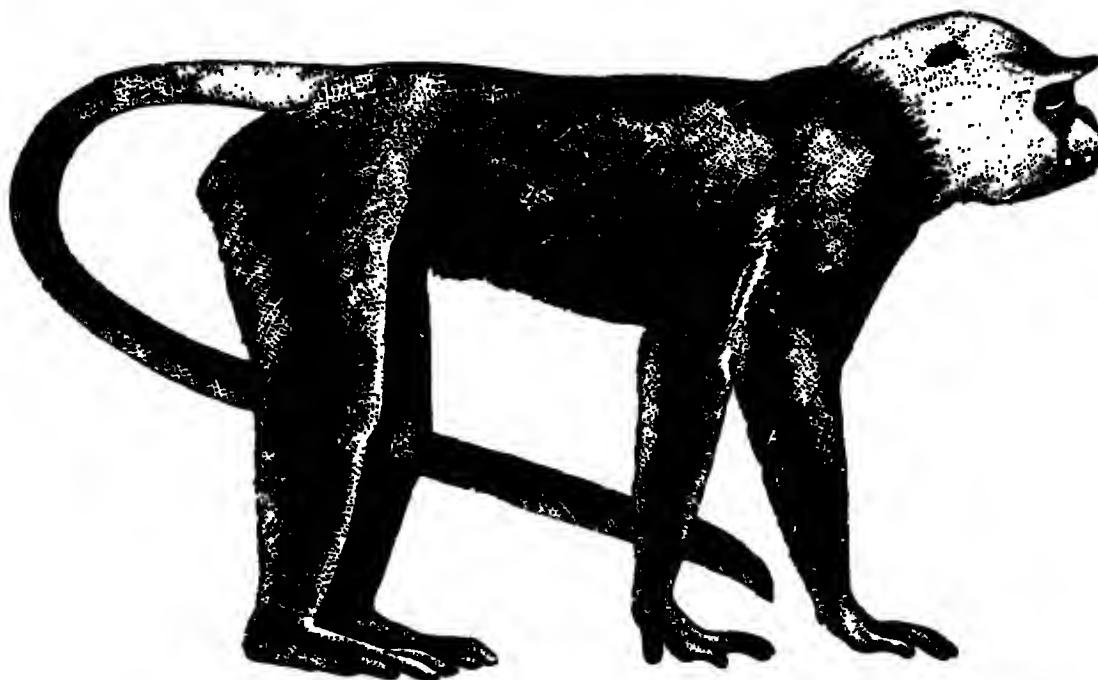
ಪ್ರೇಸ್‌ಬ್ರೆಟ್‌ಸ್ ಗೀಞ್ ವಿಷಾರಿಯ್

ಕವ್ವಿ ಮೂತಿಯ, ಬಂಗಾರದ ಇಲ್ಲವೆ ಕಡು ಕೆನೆಬಣ್ಣದ ಕೂದಲುಗಳುಳ್ಳ ಗೊಲ್ಲಿನ್ ಲಂಗೂರ್‌ಗೆ (ವಣಾಚಿತ್ರ - 2) ತುಂಬ ಉದ್ದದ ಬಾಲವಿದೆ. ಹಿಮಾಲಯದ ಪಾದಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ಭೂತಾನ್ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿ ಬರುವ ಸಂಕೋಶ ಮತ್ತು ಮಾನಸ ನದಿಗಳ ಗುಂಟ ಅಸ್ವಾಂ - ಭೂತಾನ್ ಗಡಿಯ ಸೀಮಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಲಂಗೂರಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ತನ್ನ ಉದ್ದನ್ನ ಬಾಲವನ್ನು ಸಮಕೋಲಕ್ಷ್ಯಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕೊಂಬೆಯಿಂದ ಕೊಂಬೆಗೆ ಜಿಗಿಯುವ ಇದು ತನ್ನ ಜೀವಿತದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಎತ್ತರದ ಮರಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಕಳಿಯುತ್ತದೆ.

ನೀಲಗಿರಿ ಲಂಗೂರ್

ಪ್ರೇರ್ಣಬ್ಯಂತಿಸ್ತೂ ಜೋನಿ (ಫಿಶರ್)

ಮಿರುಗುವ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣಾದ ನೀಲಗಿರಿ ಲಂಗೂರ್‌ಗೆ ಇತರೆಲ್ಲ ಲಂಗೂರಗಳಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗಾತ್ರದ, ಆದರೆ ಹಳದಿ ಮಿಶ್ರಿತ ಕಂದುಬಣ್ಣಾದ ಶಿರವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಸಹ ಉದ್ದವಾದ ಬಾಲವಿದ್ದು, ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇದು ಪಶ್ಚಿಮ ಫೆಟ್ಟಗಳ ನೀಲಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಕನಾಡಕದ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪಳನಿ ಹಿಲ್ಸ್, ಅಣ್ಣಾಮಲ್ಯೆ, ಬ್ರಹ್ಮಗ್ರಿಂ ಹಾಗೂ ಕೇರಳದ ಎಲಕ್ಕಿ ಬೆಟ್ಟಗಳವರೆಗೂ ಇದರ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತವಿದೆ. ಹಾಯಿ, ಹಣ್ಣು ಚಿಗುರೆಲೆ ಮತ್ತು ಕುದಿ ಟಿಸಿಲುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುವ ಈ ಲಂಗೂರಗಳು ಏದರಿಂದ ಹದಿನಾರು ಸದಸ್ಯರಿರುವ ಗುಂಟಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಇವು ಕೃಷಿಭೂಮಿಗೂ ದಾಳಿ ಇಕ್ಕುವುದುಂಟು.

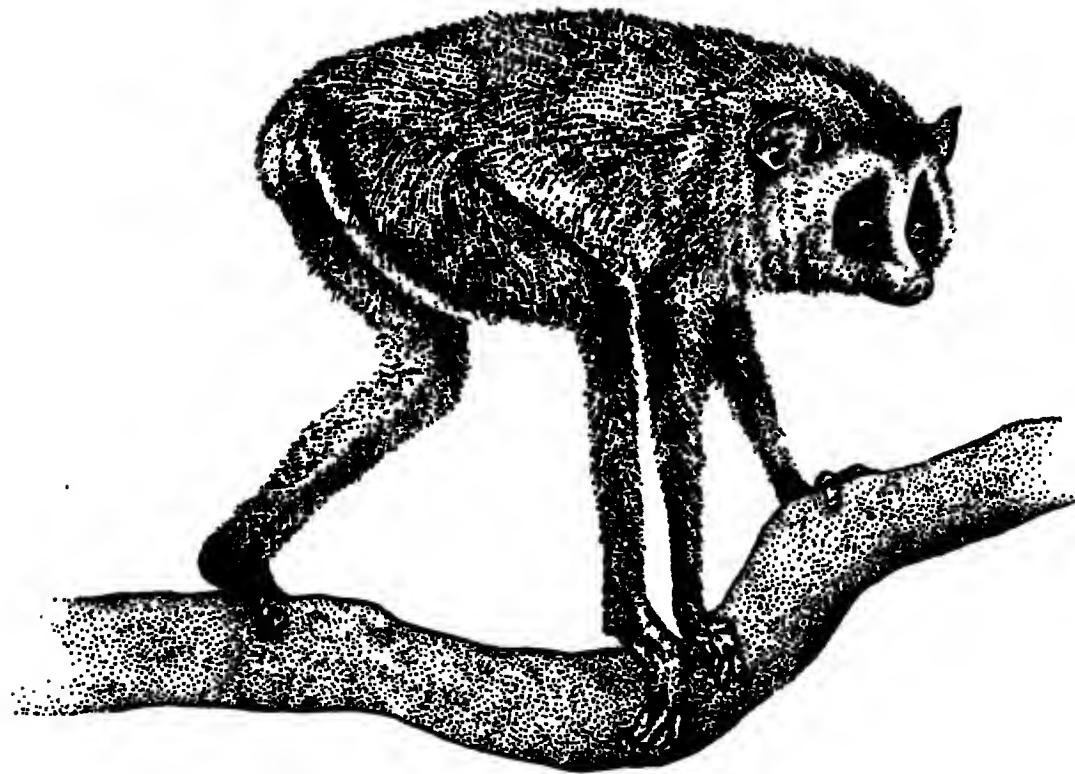

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನೀಲಗಿರಿ ಲಂಗೂರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತು ಬಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳುಂಟು: ಗುಡ್ಡದ ಇಳಿಜಾರಿನ ಕಣವೆಗಳ 'ಶೋಲಾ' ಆರಣ್ಯಗಳು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿವೆ; ಇದರ ಮಾಂಸದಲ್ಲಾ ಪೌರುವ ವೃದ್ಧಿಯ ಗುಣಗಳಿವೆಯೆಂಬ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ, ಹಾಗೂ ಇದರ ತುಪ್ಪಳಕ್ಕಾಗಿ ಕಳ್ಳು ಬೇಟೆಯಾಡುವವರು ಹೆಚ್ಚಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾನವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೂ ಈ ಲಂಗೂರಗಳಿಗೆ ಮಾರಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಸಣಕಲು ಕಾಡುಪಾಪ

(ಸ್ಲ್ರೀಂಡರ್ ಲೋರಿಸ್) *Loris tardigradus* (Linnaeus).

ಇದೊಂದು ಪುಟ್ಟಿ, ಸಣಕಲು ದೇಹದ, ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣಗಳು, ಮುದ್ದಾದ ವಾನರ. ಉದ್ದುದ್ದ ಕೈಕಾಲುಗಳು, ಬೆನ್ನಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡ ತೋರುಬೆರಗಳು, ದೊಡ್ಡ ಕಿವಿ ಹಾಗೂ ಬಾಲವಿಲ್ಲದ ವೃಷ್ಟಿ ಇವು ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ದಟ್ಟ ಕಂದುಬಣ್ಣದ ಇದರ ತುಪ್ಪಳದ ಮೇಲೆ ರೋಮಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯಂತೆ ಏರುಗುತ್ತವೆ.

ಕಾಡುಪಾಪ ನಿಶಾಚರ. ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆ ಇದು ಗಿಡಮರ, ಪ್ರೋದೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲು ತಿನ್ನತ್ತದೆ; ಶ್ರೀಮಿಕೀಟ, ಮರಗಪ್ಪೆ, ಹಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತದೆ. ಹಗಲು ವೇಳೆ ತಲೆಯನ್ನು ಕೈಕಾಲುಗಳ ಮಧ್ಯ ಅವಿತಿಟ್ಟು ಇದು ಮರದ ಟೊಂಗೆಯನ್ನು ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ಇಡೀ ದೇಹವನ್ನು ಚಂಡಿನಂತೆ ಮುದುಡಿಸಿ ವಿರಮಿಸುತ್ತದೆ. ದಕ್ಕಣ ಭಾರತದ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ವಾನರವನ್ನು ಕೇರಳ, ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜಿಷಧೀಯ ಗುಣಗಳವೆಯೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಕೆಲವರು ಇದರ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾರೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಪಶುವಿನಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಂದು ಬಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹಿಡಿದೊಯ್ದುತ್ತಾರೆ. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯನ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪದಿಂದಾಗಿ ಇವುಗಳ ಸಂತತಿಯೂ ಕ್ಷೇಣಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಮಂದಗ್ರಿಯ ಕಾದುಹಾಡ

(ಸುಳ್ಳ ರೊಣ್ಣ) *Nycticebus Coucang* (Boddaert)

ತೆಳ್ಳನ್ನ ಕಾಡುಪಾಪದ ಹಾಗೆ

ಇದೂ ನಿಶಾಚರಿ. ಆಹಾರ ಮಾತ್ರ ಎಲೆ, ಎಳೆ ಚಿಗುರು, ಹಣ್ಣು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಅನ್ನಂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಈಶಾನ್ಯ ಭಾರತದ ಉಪ್ಪುವಲಯದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಣಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಬಳ ಹುಬ್ಬನ ಗಿಬ್ಬನ್

(കൊലാക്ക് റിച്ചൻ്റ്) *Hylobates hoolock* (Harlan)

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಏಕೈಕ ನರವಾನರ (ಎಷ್ಟೊ) ಇದು. ನರವಾನರಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ದೊಂಬರಾಟ ಮಾಡುವುದೂ ಇದೇ. ಕಪ್ಪು ರೋಮಗಳುಳ್ಳ ಶರೀರ, ಉರುಟು ಮುಖಿ, ಹುಬ್ಬಿರುವಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಬಿಳಿ ಪಟ್ಟೆ, ಉದ್ದ ತೋಳುಗಳು ಹಾಗೂ ಬಾಲವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಷ್ಟ ಇವು ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಭುಜದ ಕೀಲುಗಳು ಸಲೀಸಾಗಿ ಚಲಿಸುವುದರಿಂದ ತೋಳುಗಳ ಮುಕ್ಕೆ ಚಲನೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಉದ್ದ ಬಾಹುಗಳು ಗಿಡದ ಟೋಂಗೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಿಯಂತೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕ್ಯೂಯಿಂದ ಟೋಂಗೆ ಹಿಡಿದು ಇಡೀ ದೇಹವನ್ನು ಜೋಲಿ ಹೊಡಿಸುತ್ತೇಲೇ, ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ಯೂಯಿಂದ ದೂರದ ಟೋಂಗೆಯನ್ನು ಬೀಸಿ ಹಿಡಿದು

ಸಾಗುವ ಇದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ
ಒಂದೇ ಜೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು
ಮೀಟರ್ ದೂರ
ಸಾಗುವುದುಂಟು. ಹೀಗೆ ಅದು
ಅರಣ್ಯದ ಮೇಲ್ವಾವಣೆಯನ್ನು
ಅಕ್ಷರಶ್ಚಿ ಸವರುತ್ತ ಅದ್ವಿತೀಯ
ವೇಗದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಬಲ್ಲದು.
ಜಗಿಯಬೇಕಿದ್ದಾಗ ಇದು ಎರಡೂ
ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ತೋಂಗಿಗಿಂತ
ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿ ಮುಂದಿನ
ತೋಂಗಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು
ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನೆಗೆಯುತ್ತದೆ.

ಸೆಟೆರು ನಿಂತಾಗಲೂ
ಕ್ಷೇತ್ರಭಾಗಗಳು ನೆಲಕ್ಕೆ ತಾಗುವಷ್ಟು
ಇದರ ತೋಳುಗಳು
ಉದ್ದೇಶಿತವೇ. ಇತರ ನರವಾನರಗಳಿಗಿಂತ ಇದರ ಹುಬ್ಬಿನ ಮೂಳೆಗಳು
ಎತ್ತರವಾಗಿವೆ. ದಟ್ಟ ಹುಬ್ಬು ಹಾಗೂ ಮುಂಬಾಚಿದ ಇಳಿಜಾರು ಹಣ ಬಿಟ್ಟರೆ ಇದು
ಸರಿಸುವಾರು ಮಾನವರಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈಶಾನ್ಯ ಭಾರತದ ದಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಿಳಿಹುಬ್ಬಿನ ಗಿಬ್ಬಿನ್ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.
ಬಾಂಗಳ್ಯದೇಶ ಹಾಗೂ ಚೀನಾದ ಕೆಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.
ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿ, ಹೂವು, ಎಲೆ ಮತ್ತು ಕೀಟಗಳನ್ನು ಇವು ತಿನ್ನತ್ತವೆ. ಗಂಡು,
ಹಣ್ಣು ಜತೆಗೆ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಮರಿಗಳ ಚಿಕ್ಕ ಕುಟುಂಬ ಇವುಗಳದ್ದು.

ಬೆಕ್ಕಿನ ಕುಟುಂಬ

ಮನೆ ಬೆಕ್ಕು, ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ, ಸಿಂಹ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬೆಕ್ಕಿನ (ಫೆಲಿಡೆ) ಕುಟುಂಬಕ್ಕೇ ಸೇರಿವೆ. ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸಲು ತಕ್ಕಂತೆ ಚುರುಕು ದೇಹವುಳ್ಳ ಇವು ಬೇಟೆ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಮಾಂಸವನ್ನು ಕಚ್ಚಿಸಿ ಲಿಕ್ಕಿ ತಕ್ಕಂತೆ (ಅದರೆ ಆಗಿಯಲ್ಕೂಲ್) ಹಲ್ಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಎಗರಿ ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಚೂಪಾದ ಪಂಜಗಳು ಹೇಳ ಮಾಡಿಸಿದಂತಿವೆ. ಬೇಟೆಯಾಡಲಿಕ್ಕಂದೇ ಒಗ್ಗಿ ಬೆಳಿದ ಈ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಚುರುಕು ಬುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ತೀಕ್ಷ್ಣತ್ವವಾದ ಶಕ್ತಿ ಇವುಗಳಿಗಿದೆ. ಬೆಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಇತರೆಲ್ಲ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ ಕಣ್ಣಗಳಿಂದ್ದು ಉತ್ತಮ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಇದೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಎರಗಿ ಇವು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತವೆ. ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಸಮಯವಾದರೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕಾದು ಕೂತು, ಅದು ಸಮೀಪ ಬಂದಾಗ ಹತಾತ್ಮಾಗಿ ಧಾವಿಸಿ ಇಲ್ಲವೇ ಭಂಗನೆ ಎಗರಿ

ಹಿಡಿಯುವ ಸಾಮಧ್ಯ ಇವಕ್ಕಿದೆ. ಕಾಡು ಬೆಕ್ಕುಗಳ ಹಲ್ಲುಗಳು ಮಾಂಸ ಕೀಳಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರೂಪಗೊಂಡಿವೆ. ಕಚ್ಚಿ ಎಳೆದು ಹರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋರೆಹಲ್ಲು, ಬಾಚಿ ಹಲ್ಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಬಗೆದು ಸೀಳ ತುಂಡರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ದವಡೆ ಹಲ್ಲುಗಳೂ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿವೆ.

ಹುಲಿಯೇ ಬೆಕ್ಕಿನ ಕುಟುಂಬದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಸದಸ್ಯನಾಗಿದ್ದು, ನಂತರದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ ಹಾಗೂ ಚಿರತೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಹಿಮ ಚಿರತೆ ಮತ್ತು ಹೊಗೆ ಚಿರತೆ ಇವೆರಡು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಇತರ ಚಿರತೆಗಳು. ಬೆಕ್ಕಿನ ಕುಟುಂಬದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಧದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿವೆ. ಉದಾ: ಅಮೃತ ಶಿಲೆಯ ಬೆಕ್ಕು, ಚಿನ್ನದ ಬೆಕ್ಕು, ಚಿರತೆ ಬೆಕ್ಕು, ಮೀನುಗಾರ ಬೆಕ್ಕು, ಕಾಡುಬೆಕ್ಕು, ರಣಬೆಕ್ಕು (ಮರಳು ಬೆಕ್ಕು), ಪಲ್ಲವಾನ ಬೆಕ್ಕು - ಹೀಗೆ. ಬೆಕ್ಕಿನ ಕುಟುಂಬದ ಈ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಈಗೀಗ ಬೇಟಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಆವಾಸದ ವಿನಾಶದಿಂದಾಗಿ ಅವಸಾನದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿವೆ.

ಹುಲಿ

Panthera tigris (Linnaeus)

ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹುಲಿ (ವರ್ಣಚಿತ್ರ-4) ಅತ್ಯಂತ ಚಮತ್ವಾರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜ ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಪ್ರಾಣಿ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಚುರುಕಿನ ಬೇಟಿಗಾರ ಕೂಡ ಹೌದು. ಉಷ್ಣವಲಯದ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ಕಾಂಡ್ಲ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ, ಜವುಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಉದುರೆಲೆ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ, ಹೀಗೆ ಭಾರತದ ವಿಧವಿಧವಾದ ಆವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗಳು ಜೀವಿಸುತ್ತವೆ. ಹುಲಿ ಉತ್ತರಮ ಈಚೂಗಾರ ಕೂಡ ಹೌದು. ಹಳದಿ ಮಿಶ್ರಿತ ಕೆಂಬಣ್ಣದ ಚಮಚದ ಮೇಲೆ ಅನಿದಿಷ್ಟ ಉದ್ದಗಲಗಳ ಅಡ್ಡಾಡ್ಡ ಕರೀಪಟ್ಟಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಇದು ಎದ್ದು ಕಣ್ಣಾವ ಪ್ರಾಣಿ. ಇದರ ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೂ ಇಂಥ ಪಟ್ಟಿಗಳಿಂದ್ದು ಬಾಲದ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಉಂಗುರಗಳರುತ್ತವೆ. ಹುಲಿಗೆ ವಾಸನೆ ಶಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆ; ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಅಷ್ಟೇನೂ ಚುರುಕಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಮಾತ್ರ ತುಂಬಾ ತುಂಬಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನಿಂತ ಮಿಕವನ್ನು ಗಮನಿಸದೇ ಇದು ಆದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ನಡೆದು ಹೋದೀತು. ಆದರೆ ಆ ಮಿಕ ತನ್ನ ಕಿರಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಕಾಲನ್ನಾಗಲೀ ಹೋಂಚ ಮಾತ್ರ ಸರಿಸಿದರೂ ಸಾಕು; ಹುಲಿಯ ಗಮನ ತಕ್ಕಣ ಅತ್ಯ ಹರಿದು ಆ ಬಡಪಾಯಿಯ ಕತೆ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.

ಹುಲಿ ತನ್ನ ಬೇಟೆಯ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಚಾಲಾಕಿನಿಂದ ಎರಗುತ್ತದೆ. ವಾಸನೆಯಿಂದಾಗಲೀ, ಸಘ್ರಾಂತಿಕಿನಿಂದಾಗಲೀ, ಕಣ್ಣಾಟಕದಿಂದಾಗಲೀ ಮಿಕಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಇರವು ಗೂತ್ತಾಗೆದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸಾರಿ ಏಕಾವಕಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಹೆಚ್ಚಿಗಳಷ್ಟು ಥಂಗನೆ ನೆಗೆದು ದೂರ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಕಳೀಬರವನ್ನು ಮರೆಗೆ ಒಯ್ದು ಹೋಟ್ಟೆ ತುಂಬುವವರೆಗೂ ತಿಂದು ಅಲ್ಲೇ ಸಮೀಪ ಏರಬಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ

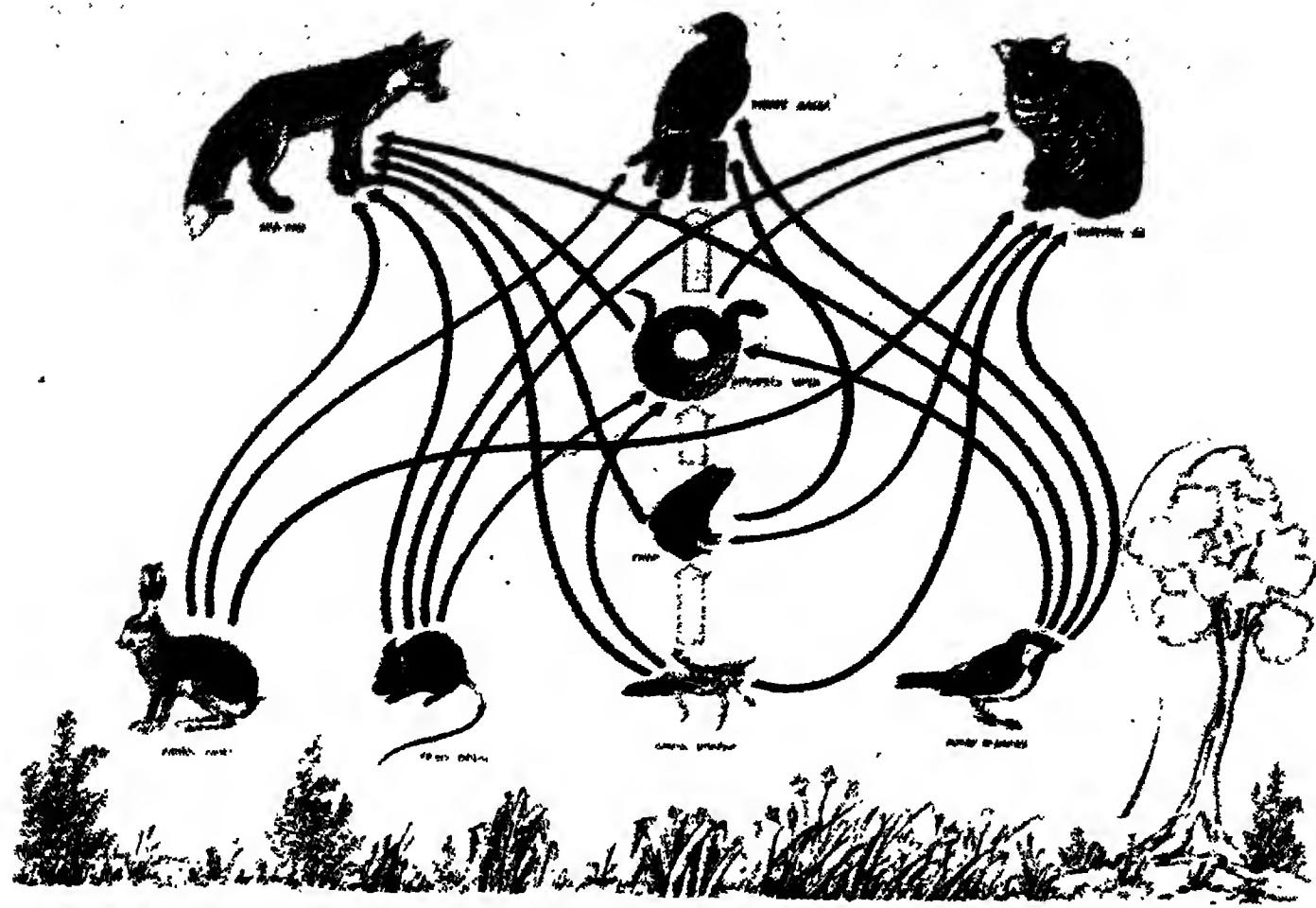
ಪದೇಪದೇ ಅದೇ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತು ಮಾಂಸ ಕೊಳಿತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೆ ತಿಂದು ಮುಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಡೆಮೈ ಮಿಕ ಮತ್ತು ಜಿಂಕೆಗಳಂಥ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಹುಲಿಯ ಮಾಮೂಲು ಆಹಾರ.

ಘ್ಯಾಸ್ಟೆ ಅದೆಷ್ಟೇ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಸಾಧು ಪ್ರಾಣಿ. ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಯಪಡುವ ಇದು, ತೀರಾ ಅಪರೂಪದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹುಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿದ್ದರೇ ಅದು ದಾಳಿ ಎಸಗೆಬಹುದು. ತನ್ನ ಮರಿಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತಾನು ಹಿಡಿದ ಬೇಟೆಯ ಬಳಿ ಹೊರಗಿನವರು ಬಂದಾಗ ಕೂಡಾ ಅದು ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಹುಲಿಗಳು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಶ್ರೀಮಿಕೀಟ ತಿಂದೂ ಜೀವಿಸಬಲ್ಲವು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮುದಿ ಹುಲಿಗಳು ಏಂಡತೆ, ಚೀಳು, ಮೀನು, ಪದಿ, ಕಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತವೆ. ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಹುಲಿ ದಟ್ಟ ಗಿಡಗಂಟಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿ ನೇರವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಬದಲು, ಮನುಷ್ಯ ನಿರ್ವಿಂತ ಕಾಲ್ಯಾಂತರಿಗಳಲ್ಲೋ, ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲೋ, ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲೋ ಸಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅಲೆಯುವ ಹುಲಿ, ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಜೋಡಿಯ ಜತೆಗೂಡಿ ತುಂಬ ದೀಘಕಾಲ ಬಾಳುವುದೂ ಉಂಟು. ಗಂಡುಹೆಣ್ಣುಗಳ ಏಂಬ ನಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲವಾದರೂ, ಹೆಣ್ಣುಗೆ ಬೆದೆ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಎರಡೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಗಭ್ರ ಕಟ್ಟಿದ 105 ರಿಂದ 109 ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಹುಲಿ 1 ರಿಂದ 5 ಮರಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಮರಿಗಳು ಜನಿಸುತ್ತವೆ. ಮರಿಗಳು ಅಥವ ಪ್ರಾಯದವರೇಗೂ ತಾಯಿಯ ಜತೆಗೇ ಇರುವುದುಂಟು. ಹುಲಿಗಳ ಜೀವಿತಾವಧಿ 18 ರಿಂದ 19 ವರ್ಷಗಳು.

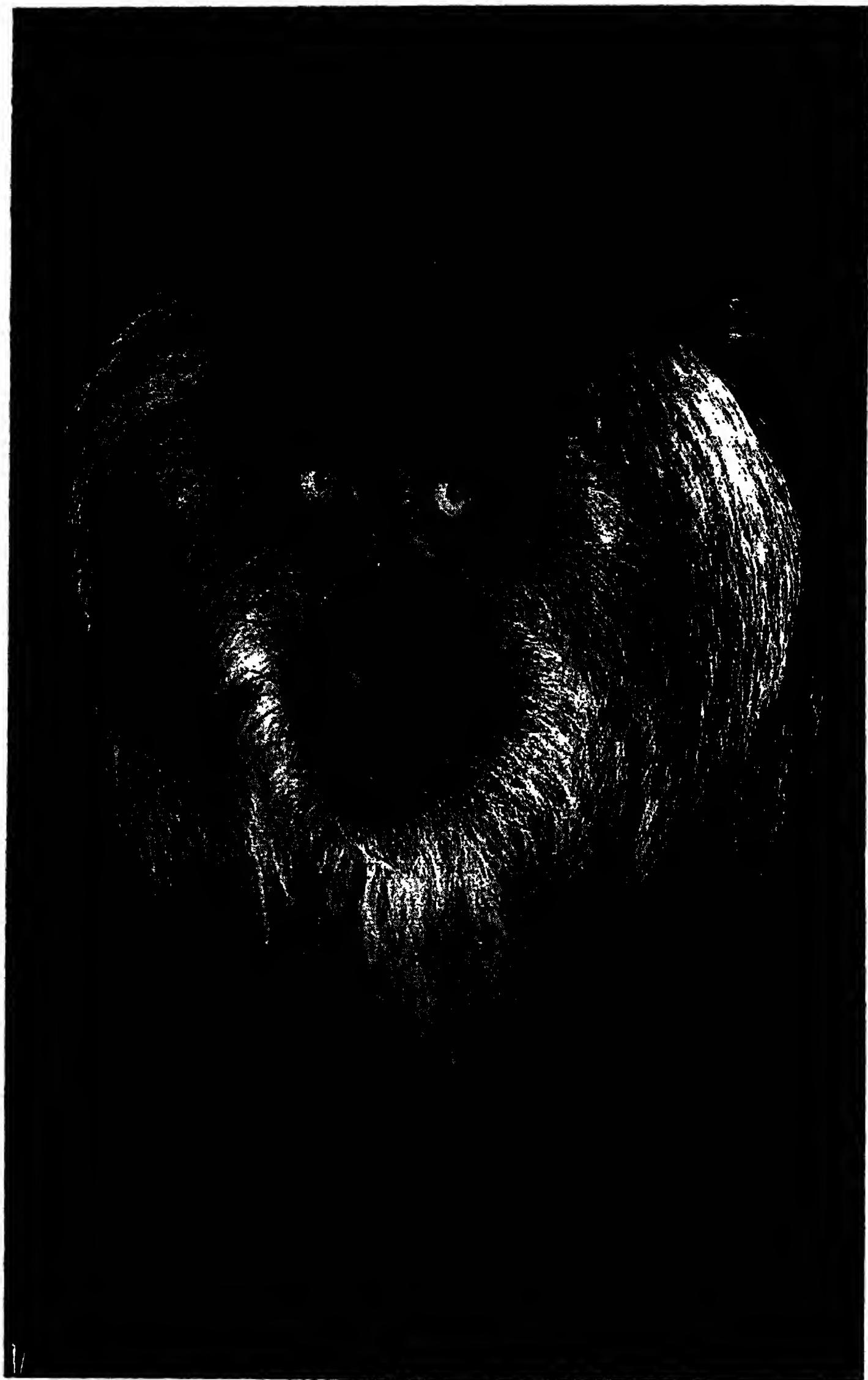
ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಯಶೋಗಾಢಿ ಭಾರತದ್ವಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು 50 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ 40,000 ಹುಲಿಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಶಿಕಾರಿ ಹಾಗೂ ವಾಸದ ನೆಲೆಯ ನಾಶದಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಗಟನೀಯವಾಗಿ ಇಳಿದಿತ್ತು. 1972ರಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿಗಣತಿ' ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೇವಲ 1,827 ಘ್ಯಾಸ್ಟೆಗಳು ಉಳಿದಿರುವುದು ಗೂತ್ತಾಯಿತು. ಇಂಥ ಭವ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯ ಅವನತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಭಾರತ ಸರಕಾರ 1973ರಲ್ಲಿ 'ಪ್ರೌಜೆಕ್ಟ್ ಟ್ರೈಗರ್' ಎಂಬ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಒಟ್ಟು ಒಂಭತ್ತು ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹುಲಿ ಭಂಡಾರಗಳಿಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಇಂಥ ಹುಲಿ ಭಂಡಾರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿ ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 19 ಅಭಯಾರಣ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಗಳಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ ಸಂಖ್ಯೆ ಹುಲಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ರಮೇಣ ಏರುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಇಂದು ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 4000ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಹುಲಿಗಳಿವೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 1: ಆಕಾರ ಕೂಲ

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 2: ಬಂಗಾರದ ಲಂಗೂರ

ವರ್ಣಚಿತ್ರ, -3: ಶಿಂಹಬಳದ ಶಿಂಗಳೀಕ

ವಣಿಚತ್ರ - 4: ಹುಲಿ

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 5: ಭಾರತದ ಸಿಂಹ

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 6: ಚರತೆ

ವರ್ಣಚತ್ರ - 7: ಹಿಮಾಲಯದ ಕಂಡು ಕರಡಿ

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 8: ಸೋಮಾರ್ ಕರಡಿ

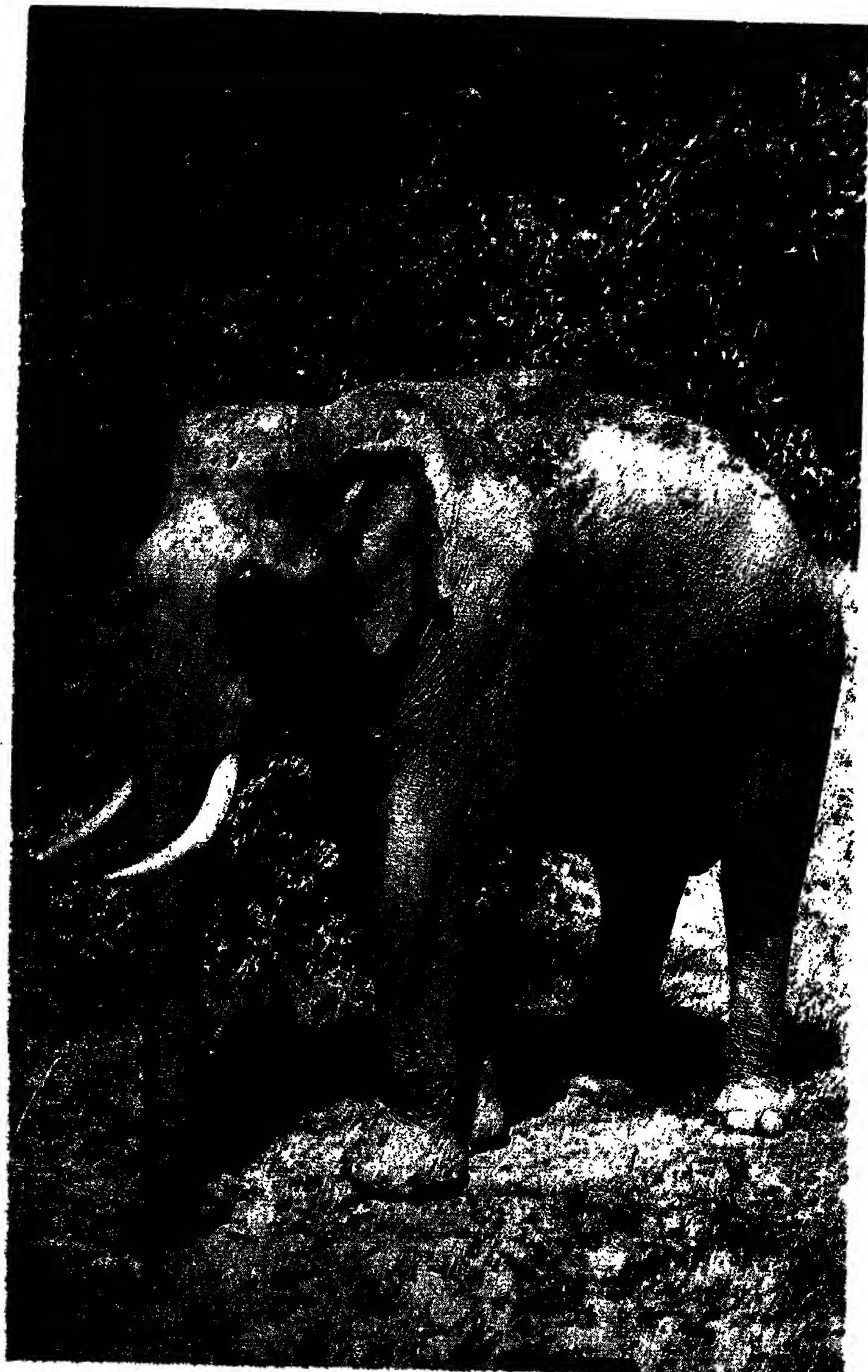
ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 9: ಕೆಂಪು ಪಾಂಡಿ

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 10: ಇರುವೆ ಭಕ್ತಕ ಚಿಪ್ಪಹಂಡಿ

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 11: ಕಡೆಮ್ಮೆ

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 12: ಕಾಡನೆ

‘ಹುಲಿ ಯೋಜನೆ’ ಎಂಬುದು ಸಂಖಣಾ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೋಜನೆ. ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಅವುಗಳಷ್ಟಕ್ಕೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಸಾಲದು. ಹುಲಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಆಹಾರವಾದ ಜಂಕೆ, ಕಡವೆಗಳಂಥ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸಹ ಹೆಚ್ಚಿಸುವೇಕು. ಸಸ್ಯಾಹಾರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದೆಂದರೆ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಹಾಗೂ ಹಸಿರು ಆಬ್ಧವನೆಯೂ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಬೇಕು; ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಎಂದರೆ ಇಡೀ ಜೀವಚಾಲದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕೆಲಸವೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಜೀವಚಾಲದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯ ಪಾತ್ರ ಬಹು ದೊಡ್ಡದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅರಣ್ಯದ ಆಹಾರ ಪಿರಮಿಡಿನ ಶಿಶಿರ ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಸಸ್ಯಾಹಾರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀರ್ಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದಂತೆ, ಅದರಿಂದಾಗಿ ಹಸಿರಿನ ಆವರಣ ನಾಶವಾಗಿ ಮಣ್ಣನ ಸವಕಳ ಆಗದಂತೆ ಹುಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ದುಬಳ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿಗಳ ಜೀವಹರಣ ವಾಡುವ ಹುಲಿಯಿಂದಾಗಿ, ಕೇವಲ ಸ್ವಸ್ಥ, ಸಬಲ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಗಳ ಸಂತತಿ ಮಾತ್ರ ಬದುಕುಳಿಯುವಂತಾಗಿ, ಇಡೀ ಅರಣ್ಯದ ಆರೋಗ್ಯ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

1951ರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ರೇವಾ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಿಳಿ ಹುಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಸೇರಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಮಾಮೂಲು ಪಟ್ಟಿ ಹುಲಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಕರ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಇಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ 40 ಬಿಳಿ ಹುಲಿಗಳಿವೆಯಲ್ಲದೆ, ವಿಶ್ವಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಿಳಿ ಹುಲಿಗಳಿವೆ. ವಾಸಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಹುಲಿಗೂ ಪಟ್ಟಿ ಹುಲಿಗೂ ಏನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲ. ಬಿಳಿ ಹುಲಿಗಳ ತ್ವರಿತ ಮೆಲಾನಿನ್ ಎಂಬ ವಣಿಕರಸಾಯನದ ಅಂಶ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಒಂದು ತಳಿ ದೋಷದಿಂದಾಗಿ ಜನಿಸುವ ಬಿಳಿ ಹುಲಿಗಳು ಮೂಲತಃ ಪಟ್ಟಿ ಹುಲಿಯ ವಂಶಕ್ಕೇ ಸೇರಿದವರುಂದಾಗಿವೆ.

ಸಿಂಹ

(ಪಾತ್ರಾಟಿಕ್ ಲಯನ್) *Panthera leo persica* (Meyer)

ಭಾರತದ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ‘ಪಾತ್ರಾಟಿಕ್ ಸಿಂಹ’ ಎಂತಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹುಲಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಸಿಂಹ ತುಂಬ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತ, ಮಧ್ಯ ಭಾರತ, ರಾಜಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣದ ನಮ್ರದಾ ತೀರದವರೆಗೆ ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಲ್ಲ ಸಿಂಹದ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಅವು ಗುಜರಾತಿನ ಗೀರ್ ಅರಣ್ಯಕ್ಕುಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. (ವಣಿಕಚಿತ್ - 5) 1907ರಲ್ಲಿ ಗೀರ್ನಲ್ಲಿನ ಸಿಂಹಗಳಿಗೆ ಜುನಾಗಢದ ಮಹಾರಾಜನು ಸಂಪೂರ್ಣ ರಕ್ಷಣೆ ಘೋಷಿಸುವ ತುಸು ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 13 ಸಿಂಹಗಳು ಉಳಿದಿದ್ದವು.

ಸಿಂಹದ ವಾಸಸ್ಥಾನ ಹುಲಿಗಳದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಹುಲಿಗಳು ದಟ್ಟ ಕಾಡನ್ನು ಬಯಸುತ್ತವಾದರೆ ಸಿಂಹ ಕುರುಚಲು ಗಿಡಗಂಟಿಗಳಿರುವ ಉದುರೆಲೆ ಅರಣ್ಯವನ್ನೇ

ಇವ್ವಪಡುತ್ತದೆ. ತುಂಬ ಸೂಕ್ತ ಶ್ರವಣ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಇದು ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಬೇಟಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಆಪ್ಲಿಕದ ಸಿಂಹಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಸಿಂಹಗಳ ಜೂಲು ಅಷ್ಟೇನೂ ದಟ್ಟವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಿಂಹಿಣಿಗೆ ಜೂಲು ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಮರಿ ಸಿಂಹಗಳ ಮೈಮೇಲೆ ಚೆಕ್ಕಿ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಿಗಳಿರುತ್ತವಾದರೂ, ಬೆಳೆದ ಮೇಲೆ ಅವೆಲ್ಲ ಮಾಯವಾಗಿ, ಸಿಂಹದ ಮೈ ಬಣ್ಣ ತಿಳಿಹಳದಿ ಅಥವಾ ಮರಳನ ಬೂದು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ.

ಬೇಕ್ಕಿನ ಕುಟುಂಬದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಕ್ಕೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಬಳಗವಿರುತ್ತದೆ. ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ಸಿಂಹಗಳು (ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಂಡು ಸಿಂಹಗಳು) ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸಬಹುದೇ ಏನೂ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಿಂಹಗಳೆಲ್ಲ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಜೀವಿಸುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು, ಸಿಂಹದ ಈ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಪ್ರೈಡ್' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಬಳಗದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಅನೇಕ ಸಿಂಹಿಣಿಗಳೂ, ಅವುಗಳ ಮರಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ದೊಡ್ಡ ಸಿಂಹಗಳು ಅಲ್ಲಾವಧಿಗೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಂದೆರಡು ವರಣಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಬಳಗದೊಡನೆ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ. ಬಳಗದ ಯಜಮಾನಿಕೆಗೆಂದು ಸಿಂಹಗಳು ಫೋರ ಕಾದಾಟ ನಡೆಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಗೆದ್ದ ಸಿಂಹ ಇಡೀ ಬಳಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಮುದಿಯಾಗುತ್ತ ಒಂದ ಹಾಗೆ, ಎಳೆ ಸಿಂಹಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಬಲಿವ್ವಾದುದು ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನ ಆಕ್ರಮಿಸಿ, ಮುದಿ ಸಿಂಹವನ್ನ ಬಳಗದಿಂದ ಓಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮುದಿ ಸಿಂಹ ಈಗ ಹೋಸ ಬಳಗವನ್ನ ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೇ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕು.

ಜಂಕೆ, ದನ, ಹಂದಿ ಮತ್ತಿತರ ಶಾಕಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನ ಸಿಂಹ ಬೇಟಿಯಾಡುತ್ತದೆ. ತಾಸಿಗೆ 80 ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಅಂತರವನ್ನ ಅತಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕ್ರಮಿಸಿ ಇದು ಬೇಟಿಯ ಮೇಲೆ ಎರಗುತ್ತದೆ. ಎರಗಿ, ಬೇಟಿಯ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೊಂದು ಪಂಜವನ್ನ ಅಮುಕಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಪಂಜವನ್ನ ಪಕ್ಕಲುಬು ಅಥವಾ ಗಂಗೆದೊಗಲಿಗೆ ಒತ್ತಿ ಅದನ್ನ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬೇಟಿಯ ಉಸಿರು ನಿಲ್ಲುವವರೆಗೂ ಅದರ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಸಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಬೇಟಿಯಾಡುವ ಕೆಲಸ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಿಂಹಿಣಿಯದೇ ಆಗಿದ್ದು ಬೇಟೆ ಕೈಪಶಾದ ಮೇಲೆ ಗಂಡು ಸಿಂಹ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಿಂಹಗಳು ಕೇವಲ ಮಾಂಸವನ್ನ ಮಾತ್ರ ಅಷ್ಟೇಮ್ಮೆ ತಿಂದು, ಹೊನೆಗೆ ಮೂಳಿಗೆ ಅಂಟಿದ್ದನ್ನೂ ಚೊಕ್ಕಟಗೊಳಿಸದೇ ಹಾಗೇ ಬಿಡುವುದರಿಂದ, ಮಾಮೂಲಾಗಿ ನರಿ, ಕತ್ತೆ ಕಿರುಬಿ, ಹದ್ದಿನಂಥ ಪರಪ್ಪು ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದವ್ಯು ಆಹಾರ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಹಿಡಿದ ಬೇಟಿಯನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ಪೂರ್ತಿಡ ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಸಿಂಹಗಳು ಮುಂದಿನ ಅನೇಕ ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಹೋಸ ಬೇಟಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ ವಿಶ್ವಾಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹಾಯವಾಗಿ ಇತರ ಶಾಶಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸುಳಿದರೂ ಸಿಂಹ ಮಾತ್ರ ಏಸುಕುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಿಂಹಗಳು ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆ ದಾಳ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಣಕಿದರೆ ಆ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ. ಹತಾತ್ಮಾಗಿ

ದಿಗಿಲು ಬಿಧ್ವಾಗ, ಇಲ್ಲವೆ ಗಾಯಗೊಂಡಾಗ, ಅಥವಾ ಅಸ್ಟ್ರಸ್ಥವಾಗಿದ್ವಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಆಗಬಲ್ಲವು. ಮುದಿ ಸಿಂಹಗಳು ಆಗಾಗ ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಗೆ ಬರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಇದೂ ತುಂಬಾ ಅಪರಾಪ. ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಮ್ಮೆ ಮುದಿ ಅವಸ್ಥೆ ತಲುಪಿದ ಸಿಂಹಗಳು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಳು, ಓತಿಕ್ಕಾತಗಳಂಥ ಕಿರು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನ್ನು, ಇಲ್ಲಿ ಹೊಲದಂಥ ದಂಶಕಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿಂದು ದಿನ ನೂಕುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಾಪ್ತ ವರ್ಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಸಿಂಹಗಳಿಗೆ ಏಿಲನದ ಮತ್ತು ಇಂಥದೇ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಸಿಂಹಿಣಿಗೆ ಬೆದೆ ಬಂದಾಗ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಜತೆಗೂಡುತ್ತವೆ. ಏಿಲನದ ಸುಮಾರು 110 ದಿನಗಳ ನಂತರ 1ರಿಂದ 6 ಮರಿಗಳು ಜನಿಸುತ್ತವೆ. ಮೈಮೇಲೆ ಚುಕ್ಕಿಗಳಿರುವ ಈ ನಿಸ್ಸಹಾಯಕ ಮರಿಗಳು ಚಿರತೆಯ ಬಾಯಿಗೋ ಕತ್ತೆಕಿರುಬಗಳ ದಾಳಿಗೋ ಬಲಿಯಾಗಬಹುದು. ಹುಟ್ಟಿದ ಬಹಳಮ್ಮೆ ಮರಿಗಳು ಬಹುಕಾಲ ಜೀವಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬದುಕುಳಿದವು ಮಾತ್ರ ತುಂಬ ಶೀಫ್ಸ್‌ವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತಾವೇ ಬೇಟಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತವೆ. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಲೆಕ್ಕಾಬಾರದ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಸಿಂಹದ ಆಯುಸ್ಸು 20–30 ವರ್ಷಗಳು. ಆದರೆ ಕಾಡಿನ ಪ್ರೇಮೋಟಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಅವು ಅಷ್ಟು ಕಾಲ ಬಾಳುವುದು ತುಂಬ ಅಪರಾಪ.

ಈ 'ಕಾಡಿನ ರಾಜ'ನನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮೃಗ ಎಂದೇ ಹಿಂದೆ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಹುಲಿಗೆ ಆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇತ್ತು ಸಿಂಹದ ಬೇಟಿಯಾಡುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತ ಹೋಗಿ, ಮಾನವನ ಅತಿಕ್ರಮಣ ಅತಿಯಾಗುತ್ತ ಆದರ ಆವಾಸ ನಾಶವಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಸಿಂಹಗಳ ಸಂತತಿಯೇ ಅವಸಾನದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಗುಜರಾತಿನ ಗಿರ್ ಅರಣ್ಯದ ಕಟ್ಟನಿಟ್ಟಿನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರಕ್ಕೂ ತುಸು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಿಂಹಗಳು ಬದುಕುಳಿದಿವೆ. ಮೃಗಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಿಟ್ಟು ಸಿಂಹಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರೆ, ಈ ಗಿರ್ ಅರಣ್ಯವೇ ಏಷ್ಟುದ ಸಿಂಹಗಳ ಕೊನೆಯ ಆವಾಸವಾಗಿದೆ.

ಚಿರತೆ

(ಲೈಪ್ಡಾ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಂಥರ) *Panthera pardus* (Linnaeus)

ಅತ್ಯಂತ ಚುರುಕಿನ ಸ್ತನಿಗಳಲ್ಲಿಂದನೆಸಿದ ಈ ಪ್ರಾಣಿ (ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 6) ಹುಲಿ ಅಥವಾ ಸಿಂಹಕ್ಕಿಂತ ತುಸು ಚಿಕ್ಕ ಗಾತ್ರದ್ವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಭಯ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಕೀಟಲೆಗೆ ಬಂದವರ ಜತೆ ಕೊನೆಯುಸಿರವರೆಗೂ ಹೋರಾಡುವ ಭಲ ಇದಕ್ಕಿದೆ. ಕಾಡಿನ ಆಚಿ, ಗಿಡಮರಗಳು ಇಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆ ಅಥವಾ ಅರೆ ಮರುಭೂಮಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಚಿರತೆಗಳು ಮಾಸಲು ಬಣ್ಣದ್ದಿದ್ದು ಕೊಂಚ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ್ದಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಸುಮಾರು ಒಂದು, ಒಂದೂವರೆ ಏಿಟರು ಉದ್ದವಿದ್ದು 90 ಕಿಲೋ ತೂಕದ್ವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ

ತಗ್ಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಚಿರತೆಗಳು ಚಿಕ್ಕ ಗಾತ್ರದಿಂದ್ದು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಚುಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಉಂಗುರದ ವಿನ್ಯಾಸ ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೇಡೆ ಇಡೀ ಶರೀರವೇ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದಾಗಿರುವ ಚಿರತೆಗಳಿಂದ್ದು ಇವಕ್ಕೆ ನಾವು 'ಬಣ್ಣಕ್ ಪ್ಯಾಂಥರ್' ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಬಹುತೇಕ ಚಿರತೆಗಳಿಗೆ ಹಳದಿ ಇಲ್ಲವೇ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಚಮಚದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಟ್ಟಿ ಕಪ್ಪು ಸುರುಳಿ ಚಿಹ್ನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಗಲುವೇಳಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಚಿರತೆಗಳೂ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿನ ನೆರಳಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತಿರುತ್ತವೆ. ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿಯೇ ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತವಾದರೂ, ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಸಂಗಾತಿಗಳ ಜತೆ ಬೇಟೆ ಹುಡುಕುವುದೂ ಇದೆ.

ನೀರಿನ ತಡಿಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಮರದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೇ, ಎತ್ತರದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವಿತು ಕೂತಿರುವ ಚಿರತೆ ಹಣತಾಗಿ ಬೇಟೆಯ ಮೇಲೆ ಜಗಿಯುತ್ತದೆ. ಬೇಟೆ ತೀರಾ ದೊಡ್ಡದಿದ್ದರೆ, ಒಂದೇ ಬಾರಿಗೆ ತಿಂದು ಮುಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೇ ಅದು ಶವವನ್ನು ಕತ್ತೆ ಕಿರುಬಗಳ ಕ್ರಿಗೆ ಸಿಗದಂತೆ ಮಾಡಲು ತನ್ನ ನೆಲೆಯವರೆಗೂ ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಟೆಗೆ ಇಂಥದೇ ಪ್ರಾಣಿ ಆಗಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ಜಂಕೆ, ದನ, ಕೋತಿ, ಹೊಲ, ಹಕ್ಕಿ, ಹಾವು, ಉಡ, ಏನಿದ್ದರೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಚಿರತೆಯ ಮುಖ್ಯ ವೈರಿ ಎಂದರೆ ಹುಲಿ. ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಆಹಾರ ಮೂಲವನ್ನ ಹುಡುಕುತ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತವೆ. ಸೀಳು ನಾಯಿಗಳೂ, ಕತ್ತೆ ಕಿರುಬಗಳೂ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಚಿರತೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಧ್ವರ್ಯು ತೋರುವುದೂ ಉಂಟು.

ಹೆಣ್ಣು ಚಿರತೆ ಗಭ್ರ ಧರಿಸಿದ 92 ರಿಂದ 95 ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಮರಿಗಳವರೆಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡುತ್ತದೆ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು. ಈ ಮರಿಗಳು ಹೊದಲ ಆರು ತಿಂಗಳು ತಾಯಿಯ ಜತೆಗಿಂದ್ದು ನಂತರ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಚಿರತೆ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬದುಕಿರುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕುರುಚಲು ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬಯಲು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೆರತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಹೊಗೆ ಚಿರತೆ

(ಕ್ಲೌಡ್ ಲೆಪಡ್) *Neofelis nebulosa* (Griffith)

ಹೊಗೆ ಚಿರತೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಿರತೆಗಳಿಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಬಾಲ ಮಾತ್ರ ತುಂಬಾ ಉದ್ದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೋಡ ಅಥವಾ ದಟ್ಟ ಹೊಗೆಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಕಂದು ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಭಾಯೆಯ ಮಂಟ್ಟಿಗಳು ಇವುಗಳ ಮಣಿನ ಬಣ್ಣದ ತುಪ್ಪಳಗಳ ಮೇಲೆ ಇಡೀ ಮೈತುಂಬ ಕಾಣುತ್ತವಾದ್ದರಿಂದ 'ಮೋಡದ ಚಿರತೆ' ಅಥವಾ 'ಹೊಗೆ ಚಿರತೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಇವುಗಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಚುಕ್ಕೆಗಳಿಂದ್ದು ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಪಟ್ಟಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕಾಲು ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆಯು

ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂಡಾಕೃತಿಯ ದೊಡ್ಡ ಮಂಟ್ಟಿಗಳು, ಬಾಲದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಂದು ಹೊಗೆ ಬಣ್ಣದ ಉಂಗುರಗಳೂ ಈ ಚಿರತೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ.

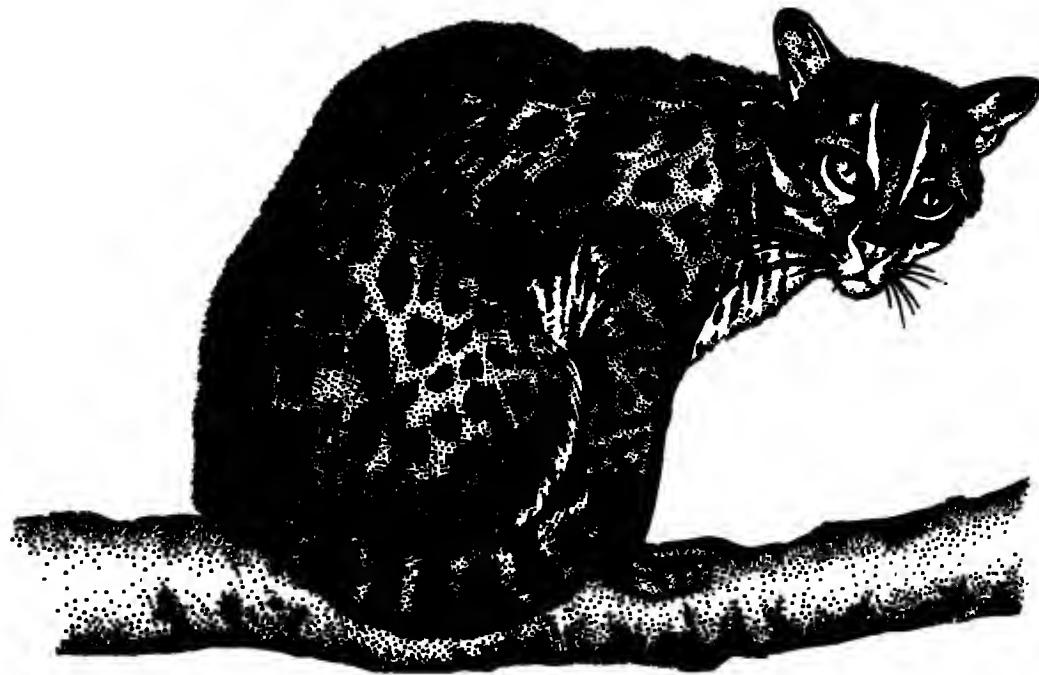

ಹೊಗೆ ಚಿರತೆಗಳು ಸಿಕ್ಕಿಂ, ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ನಾಗಾಲಾಂಡ್ ಮತ್ತು ಅಸ್ಸಾಂನ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ವಾಸಿಸುವ ನಿಶಾಚರಿಗಳು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಸ್ತನಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಕ್ಕಿ ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನತ್ತವಾದರೂ ಅವು ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಜಿಂಕೆ, ಮೇಕೆಗಳಂಥ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದೂ ಉಂಟು.

ಚಿರತೆ ಬೆಕ್ಕು

(ಲೆಪಡ್ಡ ಕ್ಯಾಟ್) *Felis bengalensis* Kerr

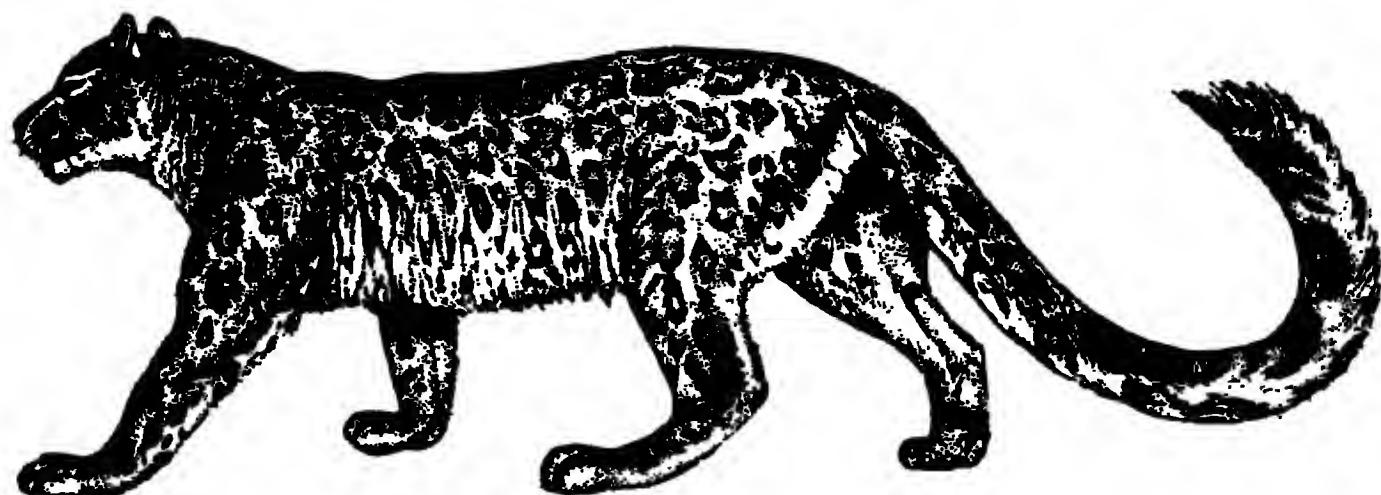
ಹೆಚ್ಚುಕೊಣ್ಣಿ ಮನೆ ಬೆಕ್ಕಿನ ಗಾತ್ರದ್ದೇ ಆದ ಈ ಚಿರತೆ ಬೆಕ್ಕು ನೋಡಲು ಪುಟ್ಟ ಚಿರತೆಯಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತುರಂಬ ಸುಂದರ ಪ್ರಾಣಿ. ಕಂದು ಕೆಮ್ಮೆಣ್ಣನೆ ಬಣ್ಣದ ತುಷ್ಣಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟು ಕಪ್ಪು ಇಲ್ಲವೇ ತುಕ್ಕಿನ ಬಣ್ಣದ ಚುಕ್ಕಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮ್ಯಾಮೇಲಿನ ಇತರ ಗುರುತುಗಳಿಲ್ಲ ಇನ್ನಿಳಿದ ಚಿರತೆಗಳ ಹಾಗೆಯೇ. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಿಡೆ ಕಾಣುವ ಇದು ಕಾಡಿನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಆಗಾಗ ನುಸುಳಿ ಕೋಳಿ ಮತ್ತಿತರ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದೊಯ್ದುವುದೂ ಉಂಟು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದು ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಸ್ತನಿಗಳನ್ನು, ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತದೆ.

ಹಿಮಚಿರತೆ

(ಸ್ನೇಹೀ ಲೆಪಡೆ) *Panthera uncia* (Schreber)

ಎನಾಶದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಇತರ ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಚಿರತೆ ಅಥವಾ ಷ್ಯಾಂಥರ್ರಾಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಅವ್ಯೇನೂ ಚಿಂತಾಜನಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೊಗೆ ಚಿರತೆ, ಹಿಮಚಿರತೆಗಳಿಂಥ ಕೆಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳು ಅಳವಿನ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿವೆ.

ಮಾಮೂಲು ಚಿರತೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಹಿಮಚಿರತೆ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದರೂ, ದಪ್ಪ ತುಪ್ಪಳದಿಂದಾಗಿ ಅದೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕೆನೆ ಬಿಳಿಯ ತುಪ್ಪ ತುಪ್ಪಳದ ಮೇಲೆ ಗುಲಾಬಿ ಗೊಂಚಲಿನಂಥ ಬೂದುಬಣ್ಣದ ಚುಕ್ಕೆಗಳಿದ್ದು ಇದರ ಕುದಪ್ಪ, ಮೃದು ತುಪ್ಪಳ ನೋಡಲು ಬಲು ಸುಂದರ. ಈ ಪ್ರಾಣಿ 3,000–4,000

ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದ ಹಿಮಾಲಯದ ಪರ್ವತ ಶೈಂಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತದೆ. ಚಳಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದು ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದು 2,000 ಮೀಟರ್ ವರೆಗಿನ ತಗ್ಗಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ವಲಸೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಗುಡ್ಡದ ಮೇಕಿಗಳನ್ನೂ, ಆಡು, ವೊಲ, ಬೆಕ್ಕಿ (ಹಾಡುಮೇಕಿ) ಮತ್ತು ಚಮರೀ ಮೃಗಗಳನ್ನೂ ಇದು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತದೆ.

ಚಿನ್ನದ ಬೆಕ್ಕು

(ಗೋಲ್ಡ್ನ್ ಕ್ಯಾಟ್) *Felis temmincki* Vigors & Horsfield

ಮನೆ ಬೆಕ್ಕಿಗಿಂತ ಕೊಂಬ
ದೊಡ್ಡಾದ ಚಿನ್ನದ ಬೆಕ್ಕಿಗೆ
ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಂಡು ಚಿನ್ನದ
ವಣಾದ ತುಪ್ಪಳ ಇದೆ. ಸಿಕ್ಕಿಂನಿಂದ
ಹಿಡಿದು ಅಸ್ವಾಂವರೆಗಿನ ಈಶಾನ್ಯ
ಭಾರತದ ದಟ್ಟುಡವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ
ಆವಾಸವಿದೆ. ಈ ಬೆಕ್ಕಿನ ಒಂದು
ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ ಏನೆಂದರೆ, ಇದರ
ಮೂರಿನ ಮೇಲ್ಮೈಗಳಲ್ಲಿ
ಕಣ್ಣಗಳ ಅಂಚಿಗೆ ಬಿಳಿ ಪಟ್ಟಿಗಳಿವೆ.
ಈ ಅಡ್ಡಪಟ್ಟಿಗಳ ಜತೆಗೆ ಕಪ್ಪು
ಗೆರೆಗಳಿವೆ.

ಪಲ್ಲಾಸ್ ಬೆಕ್ಕು

Felis manul Pallas

ಈ ಬೆಕ್ಕು ಸಹ ಮನೆಬೆಕ್ಕಿನ ಗಾತ್ರದ್ದೇ ಆದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ರೋಮಭರಿತ ಉದ್ದನ್ನ ಬಾಲವಿರುತ್ತದೆ. ತುದಿಗೆ ಗುಷ್ಟೆವಿರುವ ಈ ಬಾಲದುದ್ದಕ್ಕೂ ದಟ್ಟ ಕಂಡುಬಣ್ಣಾದ ಉಂಗುರಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮೃದುವಾದ ಬೆಳ್ಳಿ ಮಿರುಗಿನ ಬೂದು ಅಥವಾ ತಿಳಿ ಹಳೆದಿ ತುಪ್ಪಳ; ಬೆನ್ನಿನ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತಿರುವ ನಸುಗಟ್ಟಿನ ಪಟ್ಟಿಗಳು; ಬೆಕ್ಕು ಕೆವಿ; ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಜೋಡಿ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಈ ಬೆಕ್ಕಿನ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಗೂಬೆಯ ದ್ವನಿ ಅಥವಾ ಬೆಕ್ಕು ನಾಯಿಯ ಬೋಗಳುವ ದ್ವನಿಗೆ ಹೋಲುವಂಥ ಸ್ವರ ಎತ್ತಿ ಇದು ಗಡೆಸುತ್ತದೆ.

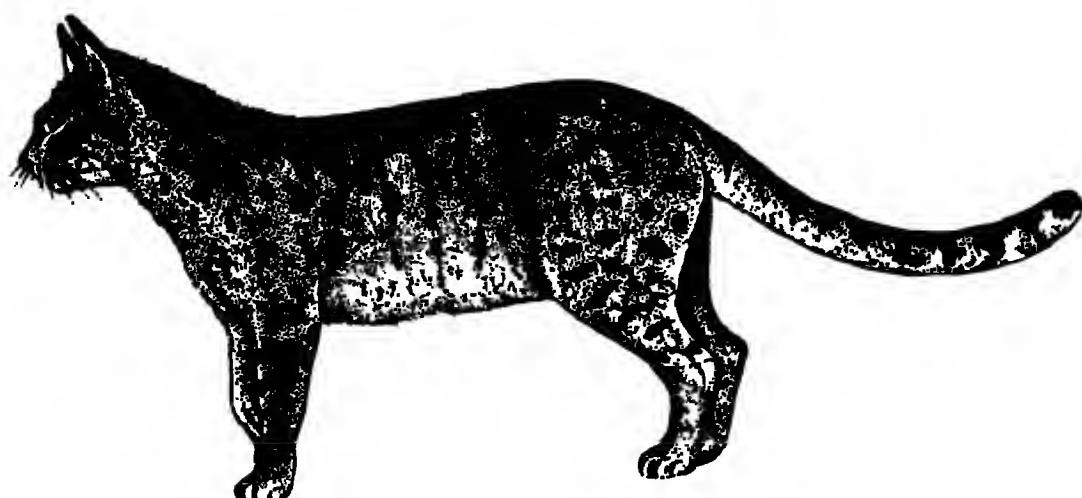

ಲಡ್ಡಾಖ್ಯಾ, ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಕಲ್ಲು ಬಂಡಿಗಳ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಈ ಬೆಕ್ಕು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಟ್ಟಿ ಸ್ತನಿಗಳನ್ನು ಹಕ್ಕಿಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲುಬಂಡಿಗಳ ಮೈಬಣ್ಣವೇ ಇದಕ್ಕೂ ಇದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಏಕಗಳಿಗೆ ಪತ್ತೆಯಾಗದಂತೆ ಇದು ಚಲಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ರಣಬೆಕ್ಕು

(೨೦ಡಿಯನ್ ಡೆಸಟ್ ಕ್ರೂಟ್) *Felis Silvestris ornata* Gray

ಇದೂ ಮನೆ ಬೆಕ್ಕಿನ ಗಾತ್ರದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದು ಇದರ ಕಂದು ಹಳದಿ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಚುಕ್ಕಿಗಳರುತ್ತವೆ. ಬಾಲದ ಕೊನೆಯ ಅಥವಾಗದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಉಂಗುರಗಳಿದ್ದು, ನೆಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಎರಡು ಕರೀ ಪಟ್ಟೆಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ರಾಜಸಾಂಥ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ್ ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ಕುರುಚಲು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಈ ಬೆಕ್ಕು ಈಗ ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಸುಂದರ ತುಪ್ಪಳಕ್ಕುಗಿ

ಮನುಷ್ಯರು ಇದನ್ನು ಕಂಡಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತೆ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ರಣಬೆಕ್ಕನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವುದೇ ಕರಿಣವಾಗಿದೆ.

ಮೀನುಗಾರ ಬೆಕ್ಕು

(ಫಿಶಿಂಗ್ ಕ್ಯಾಟ್) *Felis viverrina* Bennet

ಚಮಚದ ಅಂದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವನ ದಾಳಿಗೆ ತುತ್ತಾದ ಪುಟ್ಟಿ ಬೆಕ್ಕುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೀನುಗಾರ ಬೆಕ್ಕು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಮನೆ ಬೆಕ್ಕಿಗಿಂತ ಕೊಂಚ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಇದಕ್ಕೆ ನಸುಗೆಂಪು ಘಾಯೆಯ ಕಂದು ಬಣ್ಣಾದ ತುಪ್ಪಳವಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಚುಕ್ಕೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಬೆಕ್ಕಿನ ಬಾಲ ಬೆಕ್ಕುದು. ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಜೋಡಿ ಪಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಆರರಿಂದ ಎಂಟು ನಾಮಗಳಿಂದಾಗಿ ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇದರ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಏನೆಂದರೆ, ಕಾಲ್ಪೀರಳುಗಳ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾತುಕೋಳಿರುವಂಥ ಜಾಲಪಾದಗಳಿದ್ದು, ನೀರಿಗಿಳಿಯದೆಯೇ ಚಿಂನುಗಳನ್ನು ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿಂದಲೇ ಬಾಚಿ ಹಿಡಿಯಲು ಇವು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತಿರುವುದು.

ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಲ, ಅಸ್ಸಾಂ, ಸುಂದರಭನ ಹಾಗೂ ಒರಿಸ್ಸಾದ ಚಿಲ್ವಾ ಸರೋವರಗಳ ಬಳಿಯ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ, ನದಿತೀರ, ಕಾಂಡ್ಲವನಗಳ ಬಳಿ ವಾಸಿಸುವ ಇದನ್ನು ಕೇರಳದ ಅಳವೆಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಾ ಹಿನ್ನೀರಿನ ಕಾಲುವೆಗಳ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಾ ಕಣಬಹುದು.

ಇದರ ಚಂದದ ಚಮಚದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದರಿಂದಾಗಿ ಇಂದು ಮೀನುಗಾರ ಬೆಕ್ಕಿನ ಸಂತತಿ ತುಂಬಾ ಕ್ಷೇಣಿಸಿದೆ. ಸುಮಾರು 30-35 ಬೆಕ್ಕುಗಳ

ತುಪ್ಪಳದಿಂದ ಒಂದು ನಿಲುವಂಗಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಬಹುದು. ಫ್ಯಾಶನ್ ಉದುಪ್ಪಗಳಿಗೆಂದೇ ತುಪ್ಪಳಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಟೆ ನಡೆಯುವುದೇ ಈ ವಿಶ್ವ ಬೆಕ್ಕಿನ ವಂಶ ನಿನಾಡಮಾಗುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬರಲು ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅಮೃತಶಿಲೆಯ ಬೆಕ್ಕು

(ಹೂಬಿಡಲ್ಲ್ಯಾ ಕ್ಯಾಟ್) *Felis Marmorata Charltoni* Gray

ಮನೆ ಬೆಕ್ಕಿಗಿಂತ ತುಸು ದೊಡ್ಡದಾದ ಇದು ಮೇಲೆಷ್ಟೋಟಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುಕೆಮ್ಮು 'ಹೊಗೆ ಚಿರತೆ'ಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಅಮೃತಶಿಲೆ ಅಥವಾ ಸಂಗಮವರಿ ಕಲ್ಲಿನಂಥ ಮೃಬಣ್ಣ; ನಸುಗಂದು ಅಥವಾ ದಟ್ಟ ಕೇದಿಗೆ ಬಣ್ಣದ ತುಪ್ಪಳ; ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಾದಿದ್ದಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದಾದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಚ್ಚಿಗಳು ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಚಹರೆ.

ಅಮೃತಶಿಲೆಯ ಬೆಕ್ಕು ದಾಡೆಲಿಂಗ್, ಸಿಕ್ಕಂ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾರತದ ಇತರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಇದೂ ಬೆಕ್ಕು ಪುಟ್ಟ ಸ್ನಿಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತದೆ.

ಕರಾಕಲ್

Felis caracal schmitzi Matschie

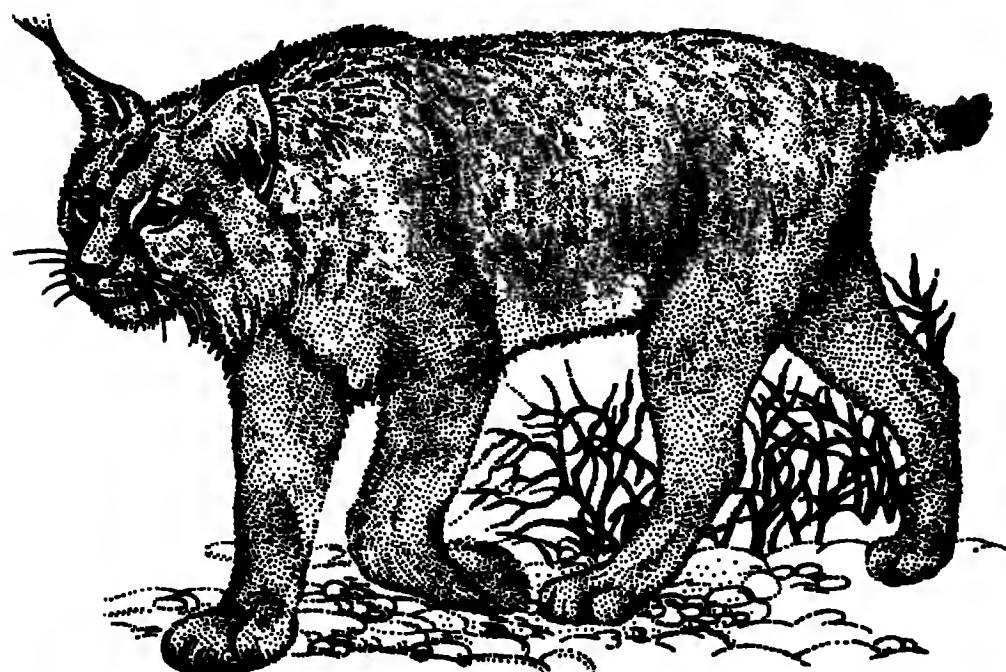
ಮನೆ ಬೆಕ್ಕಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತ ಕಿವಿಗಳವೆ. ಶ್ರೀಕೋನಾಕ್ಷತಿಯ ಚೂಪಾದ ಕಿವಿಗಳ ತುದಿಗೆ ಕಪ್ಪು ರೋಮಗಳು ಹೊರಚಾಚಿರುತ್ತವೆ. ಉದ್ದ ಕಾಲುಗಳ, ಗಿಡ್ಡ ಬಾಲದ ಕರಾಕಲ್‌ನ ಮೃಬಣ್ಣ

ಸಮನಾಗಿ ನಸುಗಂದು. ಹೊಟ್ಟೆಯ ಒಳಭಾಗ ಬೆಳ್ಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ವಾಯವ್ಯ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಅರೆಶುಷ್ಯ ಅಥವಾ ಮರುಭೂಮಿಯಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಕುರುಚಲು ಗಿಡಗಂಟಿಗಳ ಮಧ್ಯ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಮಹಾ ಚುರುಕಿನ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದು ಭಂಗಂದು ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ ಹಾರಾಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನೂ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಹಕ್ಕಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸ್ತನಿಗಳನ್ನೂ ಇದು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತದೆ.

ಲಂಕಾ

Felis lynx isabellina Blyth

ಇದೂ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಲದ, ಉದ್ದ ಕಾಲುಗಳ ಕಾಡುಚೆಕ್ಕು. ಮುಖಿದ ಮೇಲೆ ಜೂಲು ಕೂದಲು; ಕಿವಿಗಳ ಮೇಲೆ ರೋಮುದ ದೊಡ್ಡ ಗುಟ್ಟು; ಹಿಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಕಾಲಿನ ಪಾದಕ್ಕೆ ದಪ್ಪ ಹೊರಸು – ಇವು ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಮೈಬಣ್ಣ ನಸುಕಂದಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಬೊದು ಬಣ್ಣದವರೆಗೆ ಯಾವುದೂ

ಇರಬಹುದು. ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಕಂದು ಮಂಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಲು ಮತ್ತು ಕಿಬೋಟ್ಟಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಎತ್ತರದ ಪರಿತಗಲಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಂಟಿ, ಹುಲ್ಲು ದಭೇಗಳ ದಟ್ಟ ಹಾಸಿನ ಮಧ್ಯ ಬದುಕುವ ಇದನ್ನು ಬಲಿಷ್ಠ ಗಾತ್ರದ ಬೆಕ್ಕೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಮರ ಏರಬಲ್ಲ, ನೀರಲ್ಲಿ ಈಜಬಲ್ಲ ಚಾಣಾಕ್ಕತೆ ಇದಕ್ಕಿದೆಯಾದರೂ, ಬೇಟೆ ಮಾತ್ರ ನೆಲದ ಮೇಲೇ. ಹಕ್ಕಿಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಇದು ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಆದು ಕುರಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯ ಉತ್ತರ ಗೋಲಾಧಿಕಾರ ಹಲವೆಡೆ ವಾಸಿಸುವ ಇದು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕಾ, ಕೆನಡಾ, ಯುರೋಪ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿಸಿಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದು ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿಯೇ ತಿರುಗಾಡುವ ಲಿಂಕ್ಸ್ ಕೆಲವೇಮ್ಮೆ ಸಂಗಾತಿಗಳನ್ನು ಜತೆಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೇಟೆಯಾಡುವುದೂ ಇದೆ. ಬಿದ್ದ ಮರಗಳ ಸಂದಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಟರೆಯಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲವೆ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಯ ಸಂದಿನಲ್ಲಿ ಇದು ವಾಸ್ತವ್ಯ ಹೂಡುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಲಿಂಕ್ಸ್ ಎರಡರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಮರಿಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತದೆ.

ಇದರ ಸುಂದರ ತುಪ್ಪಳಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಮಂದಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಲಿಂಕ್ಸ್ ಅಪರೂಪವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಶ್ವಾನ ಕುಟುಂಬ

ತೋಳ, ನರಿ, ಸೀಳುನಾಯಿ ಹಾಗೂ ಸಾಕು ನಾಯಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶ್ವಾನ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ, (ಕ್ಯಾನಿಡೆ) ಬರುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ: ಚೂಪು ಮೂತಿ, ನೀರ ಸೆಟೆದ ಕಿವಿಗಳು, ಗುಂಡನ್ನ ತಲೆ, ಉಬ್ಬ ಎದೆಯ ಕಟ್ಟುಮಾಸ್ತಾದ ಶರೀರ, ಜೂಲು ಬಾಲ, ನೀಳ ಕಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಒಳಕ್ಕೆಳೆಯಲಾಗದ ಪಂಡಗಳು. ಬೇಟೆಯ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇವುಗಳ ಶರೀರ ರಚನೆಯಿದೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಶ್ವಾನ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮೂಲತಃ ಬೇಟೆಗಾರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಸತ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಪರೋಪಜೀವಿಗಳಾಗಿವೆ. ಆವಾಸದ ನಾಶ ಹಾಗೂ ಮಾನವ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪದಿಂದಾಗಿ ಶ್ವಾನಕುಲದ ಹಲವು ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇಂದು ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದು, ಅವನತಿಯ ಸರಹದಿಗೆ ಬಂದಿವೆ.

ತೋಳ

Canis lupus Linnaeus

ಭಾರತದ ತೋಳಗಳು ಸುಮಾರು ಆಲ್ಪೇಶಿಯನ್ ನಾಯಿಗಳಷ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಮರಳಿನ ಬಣ್ಣದ, ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಕಂದುಮಿಶ್ರಿತ ತುಪ್ಪಳ; ಬಿಳ ಕಿಬೋಟ್ಟಿ; ನಸುಗೆಂಪು ಮುಖ ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳು. ಇತರ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ತಲೆಬುರುಡೆ, ನೀಳ ಮತ್ತು ಬಲಿಷ್ಠ ದವಡೆ ಹಾಗೂ ಎತ್ತರದ ಹಣೆ.

ತೋಳಗಳ ಸಂತಾನದ ಮತ್ತಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಎರಡು ಚಿಕ್ಕ ಗಾತ್ರದ ತಳಗಳವೇ – ಕಾಶ್ಯೋರ ಹಿಮಾಲಯದ ಉಣಿಗೂಡಲಿನ ತೋಳ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದ ಮಾಮೂಲು ‘ಭಾರತೀಯ ತೋಳ’.

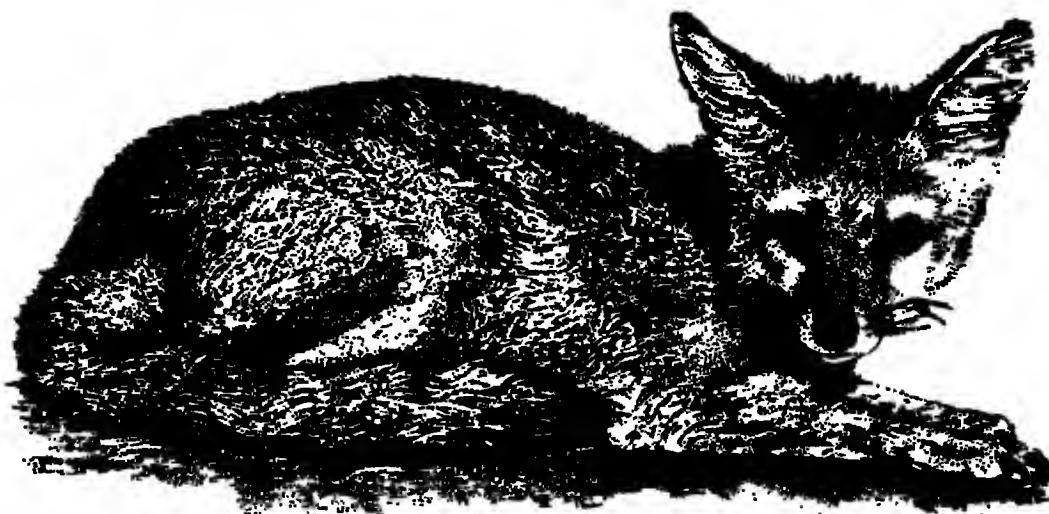

ತೋಳಗಳು ನಿಶಾಚರಿಗಳು. ಜಿಂಕೆ, ಆಡು, ಕುರಿ ಮತ್ತು ಕೋಳಗಳನ್ನು ಇವು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತವೆ. ಹಂದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಾಣಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಈಗ ಹತ್ತಾತ್ತಾರಿ ಇಳಿದಿದೆ. ತೋಳಗಳ ಚಿಕ್ಕಪ್ರಟ್ಟ ಹಂಡುಗಳನ್ನು ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಈಗ ಕನಾಡಟಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಗುಜರಾತ್, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ರಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ವರ್ಷ ಕಳೆದಂತೆಲ್ಲ ಅವುಗಳ ಬದುಕುಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕ್ಷೇಣಿವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ವಿಧಿಯ ಕ್ಷಾರ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬದುಕಬಹುದಾದ ಎರಡು ಅಂಶಗಳಿಂದರೆ – ಅವು ಏನನ್ನಾದರೂ ತಿಂದು ಹಸಿವೆ ಹಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ; ಮತ್ತೆ ಅವು ಅನೇಕ ಮರಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮಿಸುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣು ತೋಳ ಒಂದೊಂದು ಬಾರಿಗೆ ಆರಂಧ ಹತ್ತು ಮರಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮಿಸುತ್ತವೆ, ಆ ಒಂದೊಂದನ್ನು ತುಂಬ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಅವು ಬದುಕುಳಿಯಬಹುದು; ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹಂಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಬಾಳುವುದರಿಂದಲೂ ಅವು ತಮ್ಮ ಅವಸಾನದ ದಿನಗಳನ್ನು ಮುಂದೂಡಬಹುದು. ಹಂಡಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನ ಜತೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಅವು ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಅವನತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಏನೆಂದರೆ, ತೋಳಗಳು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಎತ್ತೊರ್ಯುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಭೀತಿ ಅನೇಕರಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನ ಆವಾಸವಿದ್ದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಆಸುವಾಸಿನಲ್ಲಿ ತೋಳಗಳನ್ನು ಕಂಡಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಪರಿಪಾಠ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ.

ಭಾರತದ ನರಿ

Vulpes bengalensis (Shaw)

ಚಾಣಕ್ಕಾತೆ, ಕಪಟ, ವಂಚನೆಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳು ನರಿಗಳಿಗೆಯೆಂದು ಮಕ್ಕಳ ಕತೆಯಲ್ಲಿ, ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ಅವು ಚಾಣಕ್ಕಾತೆ ನಿಜ. ವೈರಿಗಳಿಂದ ಬಚಾವಾಗಲು ಹಾಗೂ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಅವು ವಿಧವಿಧದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೂಡುತ್ತವೆ. ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನೊಂದರ ಜತೆಗೂಡಿ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆ ಅವು ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತವೆ, ಹಗಲು ವೇಳೆ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ವಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ, ಇಲ್ಲವೆ ಉಳಿಡುವ ಮೂಲಕ ಅವು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ.

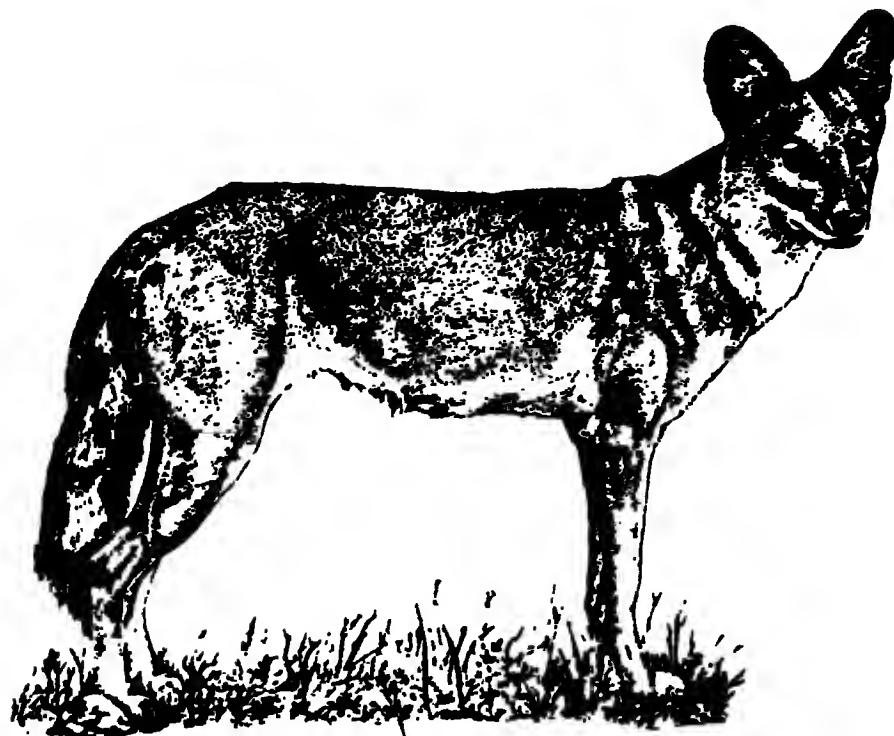
ಭಾರತದ ನರಿ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ್ವಾಗಿದ್ದು ಸಣಕಲು ಕ್ಯೊತಾಲು ಮತ್ತು ತ್ರಿಕೋನಾಕ್ಷತಿಯ ಕೀರಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಬಾಲದ ತುದಿ ಕಪ್ಪಗಿರುತ್ತದೆ. ವಾಯವ್ಯದ ಸರಹದ್ದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ನರಿಗಳು ನೋಡಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸಾಗುವಳಿ ಜಮಿನೆನು ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ ಕುರುಚಲು ಕಾಡು ಅವುಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನ. ಇಲೀ, ಏಡಿ, ಹಾಪು, ಓತಿ, ಗೆದ್ದಲು, ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳು ಹೀಗೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ತಿನ್ನುತ್ತವೆ. ಇಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಇವುಗಳ ಸಂತತಿ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ, ಚಮುಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸುಲಾದ್ದಕ್ಕೆ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಟನಾಶಕಗಳ ಒಳಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಾರಕವಾಗಿದೆ.

ಸೀಳುನಾಯಿ

(ಇಂಡಿಯನ್ ವೈಲ್ವ್ ಡಾಗ್) *Cuon alpinus* (Pallas)

ಸಾಕು ನಾಯಿಗಳಿಗೂ ಭಾರತೀಯ ಕಾಡುನಾಯಿ (ಸೀಳುನಾಯಿ)ಗಳಿಗೂ ತುಂಬ ಹೋಲಿಕೆ ಇದೆ. ಸೀಳುನಾಯಿಯ ಮೈಬಣ್ಣ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಕಂದುಗೆಂಟಿನದಾಗಿದ್ದು, ಹೊಟ್ಟೆಯ ಒಳಮಂಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹಳದಿ ಬಿಳಿ ಭಾಯೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದರ ಚಿಕ್ಕ

ಒಲುದ ತುದಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ದಟ್ಟ ಕೂಡಲಿನ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಬೂದು ವಣಿದ ಜೂಲು ಇರುತ್ತದೆ.

ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲರ ಜತೆ ಒಂದೇ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸೀಳುನಾಯಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಯ ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಅಪರಾಪಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಿಂಡುಗಳು ಒಂದಾಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ದಾಳಿಗೆ ಹಂದಿ, ಸಾಂಭಾರ್, ನೀಲಗಾಯ್, ಕೃಷ್ಣಮೃಗಗಳೂ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಸಂಖ್ಯಾಬಲದಿಂದಲೇ ಇವು ಕಾಡುಕೋಣದ ಮೇಲೂ, ಹುಲಿ ಚಿರತೆಗಳ ಮೇಲೂ ದಾಳಿಯಿಡುತ್ತವೆ.

ಕರಡಿಗಳು

ಕರಡಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಗಾತ್ರದ ನೆಲವಾಸಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳೂ ಮರದ ಮೇಲೇ ವಾಸಿಸುವ ರಕ್ಷಣ್ಣನಂಥ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಕರಡಿಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ದಟ್ಟ ರೋಮಗಳ ದಪ್ಪ ತುಪ್ಪಳ ಹಾಗೂ ಮೊಂಡು ಬಾಲ. ಅವುಗಳ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರವೂ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ್ದೇ. ಕ್ಕೆಕಾಲುಗಳು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದು, ನೆಲ ಅಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಕುಸ್ತಿ ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂಥ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಪಂಚಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕರಡಿ ತೊನೆಯುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ಪಾದವನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರಿ ನಡೆಯುತ್ತದಾದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ ಹೆಜ್ಜೆಯಂಥದೇ ಗುರುತನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕರಡಿಗಳು ನಿಧಾನಗತಿಯಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತವಾದರೂ, ಅಗತ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ನಾಗಾಲೋಟ ಕೂಡ ಮಾಡಬಹುದು. ಕಪ್ಪುಕರಡಿ ತಾಸಿಗೆ 40 ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಓಡಬಲ್ಲದು. ಕಂದು ಕರಡಿಯ ನಡಿಗೆ

ವಿಶ್ವವಾದುದು. ಒಂದು ಬಾರಿಗೆ ಎಡಮಗ್ಗಲಿನ ಎರಡೂ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಬಾರಿಗೆ ಬಲಮಗ್ಗಲಿನ ಎರಡೂ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಇಡುತ್ತು ಜೋಲಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂಥ ಏರುಮಾಗ್ಡವಾದರೂ ಎಲ್ಲೂ ನಿಲ್ಲದೆ, ಎರಡು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದವರೆಗೆ ಓಡುವ ಸಾಮಧ್ಯ ಇದಕ್ಕಿದೆ.

ಕರಡಿಗಳಿರುವ ತಾಣವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಸುಲಭ. ಅವು ಓಡಾಡುವ ಹಾದಿಯ ಬಳಿ ಯಾವುದೇ ಮರಕ್ಕಾಡರೂ 'ಕರಡಿಯ ಫಾಪು' ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಮರಕ್ಕೆ ಪದೇ ಪದೇ ಕರಡಿ ಮೈಯನ್ನು ಉಜ್ಜ್ವಲ ಕಾರಣ ಮರದ ಬೋಡ್ಡಿ ನುಣುವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೇದೆ, ಬೋಡ್ಡಿಗೆ ಗಾಯವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕರಡಿಯ ರೋಮಗಳೂ ಕಂಡುಬರಬಹುದು. ಕರಡಿಯ ಹಲ್ಲು ಮತ್ತು ಉಗುರಿನ ಗೀರುಗಳಾದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಡದ ರಸ ಜಿನುಗಿ ಒಣಿಗುವುದನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಲ್ಲಿನ ಆಳ ಗೀರುಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕಾಂಡದ ತಿರುಳು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕರಡಿಗಳಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪತ್ತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಗುರುತುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅದು ಆಹಾರ ಹುಡುಕಿದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಒಂದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುರುಹು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನೇಲದ ಅಳುಗಳ ಸುರಂಗದ್ವಾರವನ್ನು ಕೆದಕಿದ್ದು ಇರುವ ಹುತ್ತುವನ್ನು ಒಡೆದುಹಾಕಿದ್ದು; ದುಂಬಿಗಳನ್ನೂ ಗೆದ್ದಲನ್ನೂ ಹುಡುಕಲೀಂದು ದಿಮಿಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿದ್ದು; ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಮಗುಚಿಹಾಕಿದ್ದು; ಗಡ್ಡೆಗೊಸುಗಳನ್ನು ಅಗೆಯಲೀಂದು ಗಿಡಗಂಟಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಬೀಳಿಸಿದ್ದು; ಜೀನು ಹುಡುಕಲೀಂದು ಟೊಳ್ಳು ಬೋಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಸೀಳಿದ್ದು; ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕರಡಿಯ ಕೃತ್ಯಗಳೆಂದೇ ನಿಸ್ಪಂಶಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ತಿಂದು ಏಕ್ಕುಳಿದಿದ್ದನ್ನು ಮಣ್ಣ ಕಲ್ಲು, ತೊಗಟೆ, ತರಗೆಲೆಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಇವುಗಳಿಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂಥ ಖಿಜಾನೆಯ ಪತ್ತೆಯಾದಾಗೆಲ್ಲ ಕರಡಿ ಅಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲೊಂದೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಇದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಉಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹಿಮಾಲಯದ ಕಂದು ಕರಡಿ

Ursus arctos isabellinus Horsfield

ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಿಮಾಲಯದ ಕಂದು ಕರಡಿಯನ್ನು ಅದರ ಕಂದು ಕೂದಲಿನ ತುಪ್ಪಳದಿಂದಲೇ (ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 7) ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ತುಪ್ಪಳದ ಹೊದಿಕೆ ದಪ್ಪನಾಗಿ, ಒರಟೊರಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ತುಪ್ಪಳದ ರೋಮ ಗಿಡ್ಡವಾಗಿ, ಇನ್ನೂ ದಟ್ಟ ಕಪ್ಪಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಕರಡಿಗಳ ಮೈಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರಬಹುದು. ಕಂದು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕೆಂಪು ಕಂದಿನವರೆಗೂ, ಇತ್ತು ಬೂದುಬಣ್ಣದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಬೆಳ್ಳಿ ಏರುಗಿನವರೆಗೂ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ವ್ಯಾತ್ಯಾಸ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಿಮಾಲಯದ ಅತಿ ಎತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ - ಅಂದರೆ ಗಿಡಮರಗಳ ಸೀಮೆ ದಾಟಿ, ಶಾಶ್ವತ ಹಿಮ ಇರುವ ಸೀಮೆಯವರೆಗೂ ವಾಯವ್ಯದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಧ್ಯ ಹಿಮಾಲಯದವರೆಗೂ ಇವುಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು, ಇಲಿ ಹೆಗ್ಲಿ, ಕೀಟಪತಂಗ, ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಇದು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ.

ಸೋಮಾರಿ ಕರಡಿ

(ಸ್ನಾಥ್ ಬೇರ್) *Melursus ursinus* (Shaw)

ಇದಕ್ಕೂ ಒರಟೊರಟಾದ ಉದ್ದನ ಕಪ್ಪು ಕೂಡಲು ಇದೆ. (ವಣಿಚಿತ್ರ - 8) ಆದರೆ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ V ಆಕಾರದ ಬಿಳಿಯ ಪಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಗಲವಾದ ತಲೆಯ ಮುಂದೆ ಉದ್ದ ಮೂತ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಇಡೀ ರುಂಡಭಾಗ ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಲು ಕೊಂಚ ಬಗಿದಂತಿದ್ದು ಮುಂದಿನ ಕಾಲುಗಳ ಪಾದದ ಪಂಜಗಳು ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದರ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತುಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಿಡೆ ಈ ಕರಡಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನೀರಿನ ತಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅರಣ್ಯದ ಆಸುಪಾಸಿನ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಉಂಟ ಅರಸುತ್ತ ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತು ಅಲೆಯುವ ಇವು ಹಣ್ಣು, ಹೂ, ಗಡ್ಡೆ ಗೆಣಸು, ಜೀನು, ಗೆದ್ದಲು, ಪಕ್ಕಿ, ಮೊಟ್ಟೆ, ಪನೆಲ್ಲ ತಿನ್ನುತ್ತವೆ.

ಸಿವೆಟ್ ಗಳು

ಬೆಕ್ಕು ಮತ್ತು ಮುಂಗುಸಿಗಳ ಮಧ್ಯಂತರದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವಿವೆರಿದೇ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಬೆಕ್ಕಿಗೆ ಕೊಂಚ ಸನಿಹವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಉದ್ದ ಶರೀರ, ಗಿಡ್ಡ ಕಾಲು, ಉದ್ದನ್ನ ಮುಖ ಹಾಗೂ ನೀಳವಾದ ಮೂತ್ತಿ - ಇವು ಸಿವೆಟ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಇದರ ಕಣ್ಣು ಚುರುಕು; ವಾಸನೆ ಶಕ್ತಿ ಕೂಡಾ ಚುರುಕು. ಶ್ರವಣಶಕ್ತಿಯೂ ಅನುವಮವಾದುದು. ಅವು ಅಪ್ಪಟಿ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳೇನಲ್ಲ. ಬೇರೇನೂ ಸಿಗಿದಿದ್ದಾಗ ಶಾಕಾಹಾರವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ಮಲಬಾರ್ ಸಿವೆಟ್

Viverra megaspila Blyth

ದೊಡ್ಡ ಮುಂಗುಸಿಯ ಗಾತ್ರದ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಹಳದಿ ಮೈ ಬಣ್ಣ ಇದೆ. ಶರೀರದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕಂದು ಮಟ್ಟಿಗಳಿವೆ. ಬಾಲದ ಮೇಲೆ ಆರು ಕರೀ ಉಂಗುರಗಳಿವೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಕಾಲರ್‌ನಂಥ ಕಪ್ಪು ಪಟ್ಟಿಗಳಿವೆ. ಏನುಗಾರ ಬೆಕ್ಕಿನ ಹಾಗೆ ಇದಕ್ಕೂ ಬೆರಳುಗಳ ಮಧ್ಯ ಜಾಲಪಾದಗಳಿವೆ. ಮಲಬಾರ್ ಸಿವೆಟ್‌ನ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಕುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಬೆನ್ನಿನಗುಂಟ ಬಾಲದವರೆಗೂ ನಿಮಿರಿ ನಿಂತ ಕೂಡಲುಗಳ ಒಂದು ಉದ್ದ ಪಟ್ಟಿ. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಟಿ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಇದನ್ನು ಕೋಣ ಸಾಕಣೆದಾರರ ಪರಮಷ್ಟೆರಿ ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದು ಎಲ್ಲಿಡೆ ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗುವ ಪ್ರಾಣಿಯಲ್ಲ. ಹಿಂದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಲಬಾರ ಪಟ್ಟಿ ಗುಂಟು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಾಣಿ ಇಂದು ತೀರ ವಿರಳವಾಗಿದೆ.

ಚುಕ್ಕಿ ಲಿನ್ಸ್‌ಸ್ಯಾಂಗ್

(ಸ್ನ್ಯಾಟೆಂಟ್ ಲಿನ್ಸ್‌ಸ್ಯಾಂಗ್) *Prionodon pardicolor* Hodgson

ಗಿಡ್ಡ ಕೂದಲಿನ, ಬೂದುಬಣ್ಣದ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಮೈಮೇಲೀಲ್ಲಿ ಚುಕ್ಕಿಗಳಿವೆ. ಉದ್ದ ಶರೀರದ ಲಿನ್ಸ್‌ಸ್ಯಾಂಗ್ ಬಹುಬಾಲೂಕಿನ ಬೇಟೆಗಾರ ಹಾಗೂ ಮರ ಹತ್ತುವಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತ. ಚೂಪುತಲೆಯ ಕುಳ್ಳನ್ನು ಕಾಲಿನ ಈ ಪ್ರಾಣಿಯ ಬಾಲದ ಮೇಲೆ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಉಂಗುರಗಳಿವೆ. ಇದರ ಮೈಮೇಲಿನ ಚುಕ್ಕಿಗಳು ಶರೀರದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸಾಲಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದಂತಿದ್ದು, ಕುತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳ ಬಳಿ ಅವು ನಿರಂತರ ಗೆರೆಗಳಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.

ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದ ಹಿಮಾಲಯದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಲಿನ್ಸ್‌ಸ್ಯಾಂಗ್ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟ್, ಹಕ್ಕಿ ಪಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಸ್ತನಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತದೆ. ಕಾಲನ್ನು ಮಡಚಿ, ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊಸೆಯುತ್ತ ಹೊಗಿ ಇದು ತನ್ನ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ಚಪ್ಪಟೆ ನೀಳ ದೇಹವನ್ನು ನೋಡಿ ಅನೇಕರು ಇದೊಂದು ದಪ್ಪ ಹೊಟ್ಟೆಯ ವಿಷಾಕ್ತ ಹಾವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕರಡಿ ಬೆಕ್ಕು ಅಥವಾ ಬಿಂಟುರಾಂಗ್

Arctictis binturong (Raffles)

ನೋಡಲು ಬೆಕ್ಕಿನಂತಿದ್ದರೂ ಇದರ ದಪ್ಪ ತುಪ್ಪಳ ಹಾಗೂ ಒರಟು ರೋಮಗಳಿಂದಾಗಿ ಕರಡಿಯೆಂದೇ ಭ್ರಮೆ ಮಾಡಿಸಬಲ್ಲ ಬಿಂಟುರಾಂಗ್‌ಗೆ 'ಕರಡಿ ಬೆಕ್ಕು' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದಟ್ಟಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ 2,000 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದವರೆಗೆ ಪರಿತ ಶೈಳಿಯಲ್ಲೂ ಇದು ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಕಪ್ಪ ತುಪ್ಪಳದ ಮೇಲೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ

ಬಿಳಿ ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹುಬಣ್ಣಿದ
ರೋಮಗಳವೇ. ಇದರ ಚಿಕ್ಕ
ಕೀವಿಗಳ ಮೇಲೂ ಕರೀ
ರೋಮಗಳ ಗುಷ್ಟೆ ಇದೆ. ಸಣ್ಣ
ಹಲ್ಲುಗಳ ದವಡೆ ಇದಕ್ಕಿದೆ.

ಬಿಂಟುರಾಂಗ್ ಮರಗಳ
ಮೇಲೆ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ದಪ್ಪ
ಬಾಲವೂ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು
ಬಿಗಿದಪ್ಪಬಲ್ಲ ವಿಶೇಷ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ
ನೆರವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ನಿಶಾಚರಿ
ಯಾದ ಇದು ಹಗಲೆಲ್ಲ ಮರದ
ಪ್ರೋಟರೆಯೋಳಗೆ ಬಾಲದ ಮಧ್ಯ
ತಲೆಯನ್ನು ಹುದುಗಿಸಿ
ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಜೀವತ್ತಲಿನ
ನಂತರ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಬರುವ ಇದು ತನ್ನ ಹಲ್ಲುಗಳ ಮಧ್ಯ ಉಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ
‘ಹಿಸ್’ ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಹೊರಡಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಿಕ್ಕಿಂ ಮತ್ತು ಅಸ್ವಾಂನ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಬಿಂಟುರಾಂಗ್ ಗಿಡಮರಗಳ
ಚಾವಣೀಯ ಮೇಲೆ ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಆದರೆ ಚಾಕಚಕ್ಕೆಯಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನೂ
ಇತರ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸ್ತನಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿಯುವ ಇದು ಆಗಾಗ ನೆಲಕ್ಕಿಳಿದು
ಎರೆಹುಳಗಳನ್ನೂ ಕೇಟ ಪತಂಗಗಳನ್ನೂ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲನ್ನೂ ಭಕ್ಕಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೆಂಪು ಪಾಂಡಾ

Ailurus fulgens F Cuvier

ಕೆಂಪು ಪಾಂಡಾ (ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 9) ಅಥವಾ ಕಿರಿಯ ಪಾಂಡಾ ಎಂಬ ಪ್ರಾಣಿ ಮರಗಳ
ಮೇಲೆ ವಾಸಿಸುವ ನಿಶಾಚರಿ. ಬೆಕ್ಕಿನಂಥ, ಆದರೆ ಕರಡಿ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವರ್ತಿಯಾದ
ಇದಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಂಪಿನ ದಪ್ಪ ಸುಂದರ ತುಪ್ಪಳವಿದೆ. ಗೋಲಾಕಾರದ ತಲೆ, ಬಿಳಿ
ಮುಖಿ. ದಪ್ಪ ತುಪ್ಪಳದ ಬಾಲದ ಮೇಲೆ ತುಕ್ಕ ಕೆಂಪು ಹಾಗೂ ನಸುಗೆಂಪಿನ
ಉಂಗುರಗಳಿಂದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ಅಳ್ಳಕ್ಕಿಂತ ತುದಿ ಇದೆ.

ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಇದು ಸೋಮಾರಿಯಂತೆ ಚಲಿಸುತ್ತದಾದರೂ ಕೆಂಪು ಪಾಂಡಾ
ಸಲೀಸಾಗಿ ಸರಸರ ಮರ ಏರುತ್ತದೆ. ಹಿಮಾಲಯದ ಗುಂಟ ನೇಪಾಳ, ಸಿಕ್ಕಿಂ,
ಮಯನ್ನಾರ್ ಮೇಲ್ವಾಗ ಹಾಗೂ ಚೀನಾದ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಕೆಂಪು
ಪಾಂಡಾ ಎಳಿ ಬಿದಿರನ್ನೂ, ಗೆಡ್ಡಗೊಸು - ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲನ್ನೂ ಶ್ರೀಮಿಕೇಟಗಳನ್ನೂ
ಹಕ್ಕಿಗಳ ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನೂ, ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ತಿನ್ನತ್ತದೆ.
ಹಿಡಿದಿಟ್ಟ ಪಾಂಡಾ ಬ್ರೀಡ್ಸ್ ಹಾಲು, ಮೊಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು

ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕೆಲವು ಹವ್ಯಾಸಗಳು ಬೆಕ್ಕಿನಂತಿದ್ದು ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕರಡಿಯನ್ನು ಹೊಳುತ್ತವೆ. ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಹಿಸ್ಸೆನ್ನುತ್ತದೆ. ಕರಡಿಯಂತೆ ಗುರ್ತಿನ್ನುತ್ತದೆ, ನಾಯಿಯಂತೆ ನೆಗೆಯುತ್ತದೆ. ಕರಡಿಯಂತೆ ಮೂತಿಯನ್ನು ತೂರೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ನೀರು ಹೀರುತ್ತದಾದರೂ ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ತನ್ನ ಪಂಜನ್ನು ಭಾಗಶಃ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾಚಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇರುವೆ ಭಕ್ಕುಕ ಚಿಪ್ಪಹಂದಿ

(ದಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಪ್ಯಾಂಗೋಲಿನ್) *Manis crassicaudata* Gray

ಇರುವೆ ಭಕ್ಕುಕ ಪ್ಯಾಂಗೋಲಿನ್ (ವಣಿಕಿತ್ರ - 10)ತುಂಬ ಕುತೊಹಲಕಾರಿ ಪ್ರಾಣಿ. ಇತರ ಸ್ತನಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರದ ರಕ್ಖಾಕವಚ ಇದಕ್ಕಿದೆ. ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಹೇರಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುವ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಪ್ಪಗಳು ಇದರ ಇಡೀ ಶರೀರವನ್ನೂ ಬಾಲವನ್ನೂ ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತವೆ. ಇತರ ಸ್ತನಿಗಳಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಇರುವ ಕೂದಲು ಅಥವಾ ಮುಳ್ಳಗಳೇ ಈ ಪ್ರಾಣಿಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಚಿಪ್ಪಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತಗೊಂಡಿವೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿಪ್ಪಗಳ ಸಂದಿನಲ್ಲಿ ಕೂದಲಿನಂಥ ಒರಟು ನಾರುಗಳಿವೆ. ಇರುವೆ ಭಕ್ಕುಕ ಪ್ರಾಣಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ, ಇದು ಗಾಬರಿಗೊಂಡಾಗ ಚಿಟ್ಟಿನ ಚೀಂಡಿನಂತೆ ಮುದುರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ದುಸ್ಫಳ್ಯವೆಂಬವ್ಯಾರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದರ ಸ್ವಾಯುಗಳು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿವೆ.

ಮುಂಗಾಲುಗಳಿಗಂತೆ ಉದ್ದವೇನ್ನಬಹುದಾದವ್ಯು ನೀಳವಾದ ಇಕ್ಕಳದಂಥ ಮೊಂದು ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಇದು ಹುತ್ತಗಳನ್ನು ಕೆದಕ ಇರುವೆ ಮತ್ತು ಗೆದ್ದಲುಗಳನ್ನು ಹೇಕ್ಕಿ ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಇದು ಇರುವೆಗಳ ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಮರವನ್ನು ಏರಬಲ್ಲದು. ಮರ ಏರುವಾಗ ಬಾಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಯಂತೆ ಬಳಸಿ ಬಿಗಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಚಿಪ್ಪಹಂದಿಯನ್ನು ಬರುಲು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ, ಹಿಮಾಲಯದ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ಯಾಂಗೋಲಿನ್ ನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಭೇದಕ್ಕೆ ಚೀನೀ ಪ್ಯಾಂಗೋಲಿನ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. (*Marris pentadactyla aurita* Hodgson). ಇದು ಪೂರ್ವ ಹಿಮಾಲಯ ಮತ್ತು ಅಸ್ಸಾಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ಯಾಂಗೋಲಿನ್ ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜೈವಧೀಯ ಗುಣಗಳಿವೆ ಎಂಬ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದೆ. ಬೇಟೆ ಹಾಗೂ ಆವಾಸದ ನಾಶದಿಂದಾಗಿ ಇದರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿಮುಖಿವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಶಾಕಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು

ಅನೆ, ಫೇಂಡಾ, ಚಮರೀವೃಗ (ಯಾಕ್), ಕಾಟಿ ಹಾಗೂ ಜಂಕೆ ಜಾತಿಯ ಬಗೆಬಗೆಯ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿವೆ. ಎಷ್ಟೇಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತು, ವಿವಿಧ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಇವು ಗಾತ್ರ ಆಕಾರಗಳಲ್ಲಿ

ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ದಂತಪಂಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜೀಣಾಂಗಗಳು ಸಸ್ಯ ಭಕ್ಷಣಗಳಿಂದೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡಿವೆ.

ಎಷ್ಟಾದ ಆನೆ

Elephas maximus (Linnaeus)

ನೆಲವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದರೆ ಆಪ್ರಿಕ ಮತ್ತು ಏಷ್ಟಾದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುವ ಆನೆಗಳು. (ವಣಿಕಚಿತ್. - 12) ಮೇಲ್ಲುಟಿಯೇ ಉದ್ದನ ಸೊಂಡಿಲಾಗಿ ಮಾರಣಟ್ಟಿರುವುದು ಈ ಪ್ರಾಣಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇದು ಅದರ ಬಲಿವು ಅಂಗವೂ ಹೊದು. ಆನೆಯ ಪೂರ್ವಜರಿಗೆ ಈ ಮೇಲ್ಲುಟ ಕೇವಲ ಚೋಟುದ್ದದ, ಹಂದಿಮೂತಿಯಂಥ ಅಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಅದೇ ನೀಳವಾಗುತ್ತ ಈಗ ವಿವಿಧ ಉದ್ದೀಶಗಳಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂತೆ ಅದೇ ಸೊಂಡಿಲಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡಿದೆ. ಚೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂರಿನ ಹೊರಳಿಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಿತ್ತು ತಿರುಗಿಸಲು ಬಳಸುವ ಸ್ವಾಯುಗಳೇ ಆನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿ ಸೊಂಡಿಲಿನ ಚಲನೆಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆನೆಗಳು ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ನೆಲದತ್ತ ಇಳಬಿಟ್ಟಪ್ಪೇ ಸಲೀಸಾಗಿ ಅತ್ಯಿತ್ತು ಮೇಲೆ, ಕೆಳಗೆ, ಸುರುಳಿಯಾಗಿ, ನೀರವಾಗಿ ತಿರುಗಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ಆನೆ ತರಹೇವಾರಿ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ನೀರನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಆನೇಕರು ಭಾವಿಸಿದಂತೆ, ಆನೆ ಸೊಂಡಿಲಿನಿಂದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾಯೋಳಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಪಿಚಕಾರಿಯ ಹಾಗೆ ತೂರಿಸಲು ಸೊಂಡಿಲಿನ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೇ. ಆಹಾರವನ್ನೂ ಬಾಯಿಗೆ ಎತ್ತಿ ಬಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಹುಲ್ಲನ್ನೂ, ಗಿಡಗಳ ಚೊಂಗೆಯನ್ನೂ ಕಿತ್ತು ಎತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಸೊಂಡಿಲು ಸಹಾಯಕಾರಿ. ಚಿಗುರೆಲೆ ಆನೆಗೆ ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟೆ. ಎಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಎತ್ತರದ ಹೊಂಗಿಗಳ ತುದಿಭಾಗದ ಚಿಗುರೆಲೆ ಇದಕ್ಕೆ ಎಟ್ಟಿಕದಿದ್ದಾಗ, ಸಲೀಸಾಗಿ ಇಡೀ ಗಿಡವನ್ನೇ ಹಣೆಯಿಂದ ಒತ್ತಿ ಬೀಳಿಸಿ ತನ್ನ ಮೇವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ.

ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ಇದು ತನ್ನ ಏದನೇ ಕೈಕಾಲಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆಲೇ 400–500 ಕಿಲೋಗ್ರಾಮ್ ತೂಕದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತುವ ತಾಕತ್ತು ಇದಕ್ಕಿದೆ. ಅತಿ ಭಾರವಾದ ದಿಮ್ಮಿಯನ್ನೂ ಇದು ಎತ್ತಿ ದಂತಗಳ ಮಧ್ಯ ಸಮತೋಲವಾಗಿ ಮಲಗಿಸಿ ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಿಹುಡಿದು ಆನೆ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಸೊಂಡಿಲು ಬಲಶಾಲಿಯವ್ಯೇ ಅಲ್ಲ, ಆನೆಯ ಅತ್ಯಂತ ನಾಜೂಕಿನ ಅಂಗವೂ ಹೊದು. ಇದರ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಹೊರಳಿಗಳು ಸಂವೇದನಶೀಲವಾಗಿದ್ದ ವಾಸನೆಯ ಗ್ರಹಣದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇತರೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಾಗೆ ಆನೆಗೂ ಘ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ತುಂಬಿ ಮಹತ್ವದಾಗಿದ್ದು ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾಹಿತಿಗಳೂ ಅದರಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿನ ವಾಸನೆ ಹೀರುತ್ತ ನೆಲದಲ್ಲಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತ ಆನೆಗಳ ಸೊಂಡಿಲು ಸದಾಕಾಲ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

ಆನೆ ಸದ್ಗುರು ಸಂಚಾರಿ. ಆನೇಕ ಬಾರಿ ಮುದಿ ಹೆಣ್ಣಾನೇಯ ನೇತ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ಹಲವು ದಜನ್ ಆನೆಗಳು ಹಿಂಡುಹಿಂಡಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದರಂತೆ ಸಾಲಾಗಿ ಇವು ಮೇವು ಹುಡುಕುತ್ತ ತಾಸಿಗೆ 10 ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. ಆನೆ ಕಟ್ಟು ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ.

ವರ್ಷದ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಆನೆಗೆ 'ಮಸ್ತಿ' ಬರುತ್ತದೆ. ಘಟು ವಾಸನೆಯ ಜೆಗುಟು ದ್ರವ್ಯವೊಂದು ಆನೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಬಳಿ ಜಿನುಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳುತ್ತದೆ. ಕ್ವಾಲ್ಕ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೆರಳುತ್ತದೆ. 'ಮಸ್ತಿ'ಯ ನಿಜವಾದ ಅಥವೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಇದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬೆದೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳ ಲ್ಯೂಂಗಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ ಚುರುಕಾಗಿರುತ್ತದಾದರೂ, ಇತರ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಾನೆ ಹೆಣ್ಣಾನೇ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಉಂಟು. ಹೆಣ್ಣಾನೇ ಗಭಿರಣೆಯಾಗಿ 21 ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಒಂದು ಮರಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹರಿಗೆಗೆ ಕೊಂಚ ಮುಂಚಿ ಹಾಗೂ ನಂತರ ಇತರ ಹೆಣ್ಣಾನೇಗಳೂ ಗಭಿರಣೆಯ ಪ್ರಸವಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗುತ್ತವೆ. ಬಮೀರೀಯರು ಇಂಥ ನೇರವಿನ ಹೆಣ್ಣಾನೇಗಳಿಗೆ 'ಆಂಟಿ' (ಸೂಲಗಿತ್ತಿ) ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅದೇ ತಾನೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮರಿಯಾನೆ ಸುಮಾರು 100 ಕಿಲೋ ತೂಕದಿಂದ್ದು ಒಂದು ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರವಿರುತ್ತದೆ. ಆಗಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮೈಮೇಲೆ ರೋಮಗಳಿರುತ್ತವೆ. ತಾಯಿಯ ಮುಂಗಾಲುಗಳ ಮಧ್ಯ ಇರುವ ಜೋಡಿ ಮೊಲೆಯ ಕೆಳ್ಳಲಿನಿಂದ ಹಾಲು ಹೀರುತ್ತವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗಂಡಾನೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಂಬುಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಆಪ್ತಿಕದ ಆನೆಗಳು ನಮ್ಮ ಆನೆಗಿಂತ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದ ಅವುಗಳ ಕೆವಿಯೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುತ್ತವೆ. ದಂತಗಳನ್ನು ಆನೆಗಳು ಆಯುಧವಾಗಿಯೂ ಬಳಸುತ್ತವೆ.

ಹುಲ್ಲು, ಗಿಡಗಂಟಿ, ಬೇರು, ಟೊಂಗಿಗಳೇ ಆನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಆಹಾರ. ಭಾರತದ ಆನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಿದಿರು ಮತ್ತು ಎತ್ತರದ ಹುಲ್ಲುಗಳಿರುವ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಏದು ಉನ್ (4,700 ಕಿಲೋ) ತೂಕದ, 8 ರಿಂದ 10 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿರುವ ಆನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ 150 ಕಿಲೋ ಮೇವು ಬೇಕು.

ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಆನೆಗಳನ್ನು ವಿಧವಿಧದ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರು ಪಳಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ದಿಮ್ಮಿಗಳ ಸಾಗಾಟಕ್ಕೆ ಆನೆಗಳ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರಿಗಳಿಗಂತೂ ಆನೆ ಬೇಕೆ ಬೇಕು. ದಂತಗಳ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಗಾಗಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಮನುಷ್ಯರು ಸತತವಾಗಿ ಆನೆಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದು ಕೇರಳ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಒರಿಸ್ಸಾ, ಬಿಹಾರ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ, ಅಸ್ಸಾಂಗಳಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಧಾರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಷ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಪ್ರೌಜಿಕ್ ಎಲಿಫೆಂಟ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆನೆ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಾ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಒಂಟಿ ಕೊಂಬಿನ ಮಹಾಫೇಂಡಾ

(ದಿ ಗ್ರೇಟ್ ವನ್ ಹಾನ್ಡ್ ರ್ಹೆನೊಸಿರೋಸ್)

Rhinoceros unicornis Linnaeus

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಬಗೆಯ ಫೇಂಡಾ ಮೃಗಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ - ನೇಪಾಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಒಂಟಿಕೊಂಬಿನ ಮಹಾ ಫೇಂಡಾ ಮೃಗವೇ ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿದೆ. ಕಪ್ಪು ಫೇಂಡಾ, ಬಿಳಿ ಫೇಂಡಾಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಅಮೆರಿಕದ ಪ್ರಭೇದಗಳು, ಸುಮಾತ್ರದ ಫೇಂಡಾ ಮತ್ತು ಜಾವಾದ ಒಂಟಿ ಕೊಂಬಿನ ಚಿಕ್ಕ ಫೇಂಡಾಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಅಪ್ಪೇನೂ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ನಂತರದ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದರೆ ಒಂಟಿಕೊಂಬಿನ ಮಹಾಫೇಂಡಾ. ಆರದಿ ಎತ್ತರ, 12 ಅಡಿ ಉದ್ದದ ಇದು ಎರಡು ಟನ್ ತೂಕದಮ್ಮೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಕಪ್ಪು - ಬೂದ ಮೈಬಣ್ಣ; ಮೈಮೇಲೆಲ್ಲ ದಪ್ಪ ಕವಚಗಳಂತೆ ಕಾಣುವ ಒರಟು ಚಮಚ; ಭುಜ, ತೊಡೆ ಹಾಗೂ ವೃಷ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಗಂಟುಗಳು; ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಂತ ವಿಶ್ವಾಗಿ ಮೂಗಿನ ತುದಿಗೆ (ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಎರಡಕ್ಕೂ) ಗೊರಸಿನಂಥ ಒಂದು ಕೊಂಬು. ಈ ಕೊಂಬು ಎರಡು ಅಡಿ ಉದ್ದದವರೆಗೆ ಬೆಳೆಯಬಹುದು. ಒರಟು ಕೂದಲೇ ಉಗುರಿನಂತೆ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿ ಕೊಂಬಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ವ್ಯತಿರೆಕ್ತವಾಗಿ, ಈ ಕೊಂಬಿನಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಜಿವಧೀಯ ಗುಣವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದೊಂದು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ, ಕೊಂಬಿನ ಕಳ್ಳಸಾಗಣದಾರರು ಫೇಂಡಾಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳ ಸಂತತಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇಣಿಸುವಂತೆ ವಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಖಡ್ಗಮೃಗಗಳನ್ನು ಸಿಂಧೂನದಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು

ಬಮಾಡ (ಮಯನ್ನಾರ್) ವರೆಗೂ ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು. ೭೦ದು ಇವುಗಳ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತು ಕ್ಷೀಣಿಸಿದೆ. ಅಸ್ಕೂನ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ಕಣವೆ, ನೇಪಾಳದ ಚಿತವನ ಕಣವೆ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಲದ ಎರಡು ಪುಟ್ಟಿ ವನ್ಯಧಾಮಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ಖಿಡ್ಗಮೃಗಗಳು ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ೭೦ದು ಬದುಕಿರುವ ಒಟ್ಟು ೧,೯೫೦ ಫೇಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ೧,೨೫೦ ಮೃಗಗಳು ಅಸ್ಕೂನ ಕಾಡಿರಂಗು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ೪೦೦ ಮೃಗಗಳು ನೇಪಾಳದಲ್ಲಿ ಇವೆ.

ಫೇಂಡಾಗಳು ಒಂಟಿಜೀವಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಜೀವಿತದ ಬಹುಪಾಲು ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೇರೆ, ನದಿ, ಜಲಾಶಯಗಳ ನೀರಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಜೊಂಡು ಹುಲ್ಲೀ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಆಹಾರ. ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂದಾಗ ಗಿಡಗಂಟಿಗಳನ್ನೂ ಹುಲ್ಲನ್ನೂ ತಿನ್ನುತ್ತವೆ.

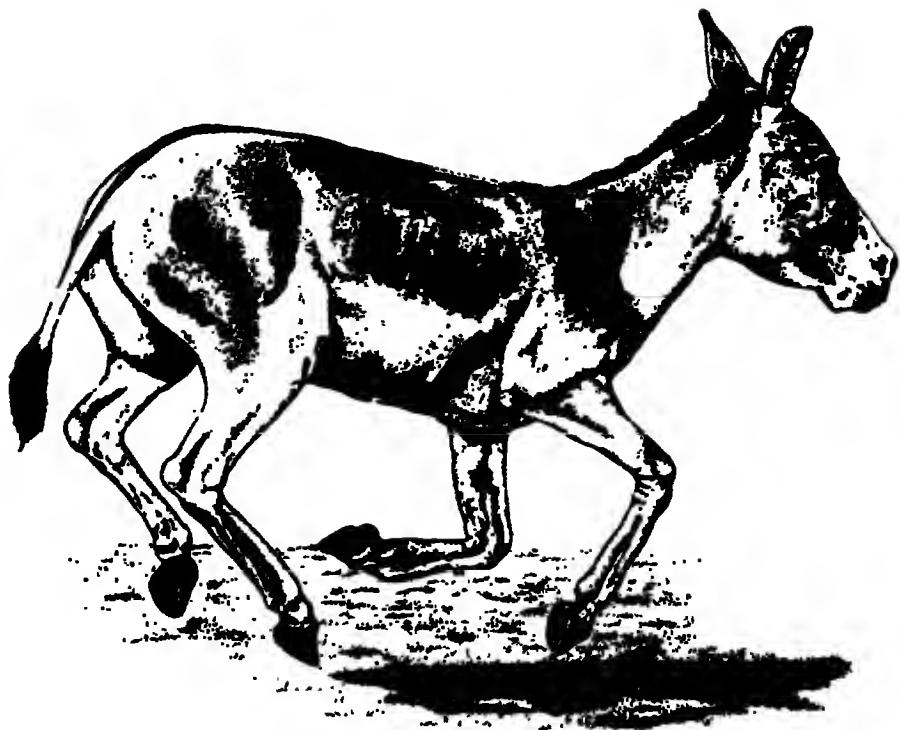
ಅವುಗಳ ಹುಲ್ಲಗಾವಲುಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯರು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ; ದನ ಮೇಯಿಸುವ ಗೋಮಾಳಗಳಾಗಿ ಅವು ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿವೆ. ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತದ ನಾಶ ಹಾಗೂ ಕೊಂಬುಗಳ ಬೇಟೆಯಿಂದಾಗಿ ಇವುಗಳ ಸಂತತಿ ವಿರಳವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಫೇಂಡಾಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬಿಗಿಯಾದ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡು, ಹಿಂದೆ ಅವು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಕಡೆ ಮತ್ತೆ ಆಶ್ರಯಧಾಮ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ದೂರದ್ವೈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಯತ್ನ ಸಫಲವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಫೇಂಡಾಗಳು ನಿರ್ವಂಶವಾಗುವುದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ಭರವಸೆ ಮೂಡುತ್ತಿದೆ.

ಎತ್ತಾದ ಕಾಡುಕತ್ತೆ

(ಎತ್ತಾಟೊ ವೈಲ್‌ ಆಸ್) *Asinus hemionus khur* (Lesson)

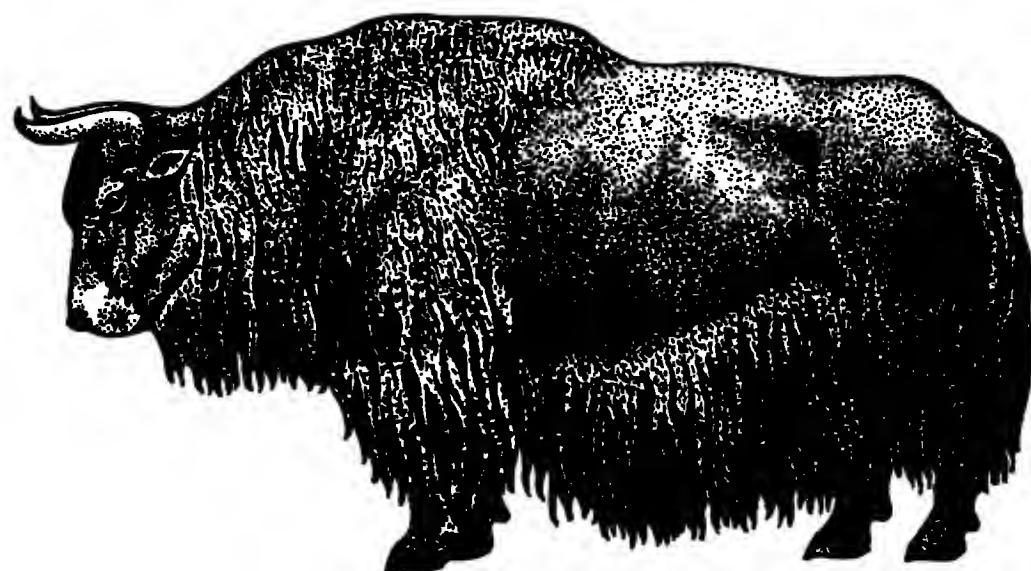
ಉರ ಕತ್ತೆಗಳಿಗಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ, ಆದರೆ ಕುದುರೆಗಳಿಗಂತ ಚಿಕ್ಕ ಗಾತ್ರದ ಕಾಡುಕತ್ತೆಗಳು ಕಟ್ಟಿದ ರಣದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಬೂದು ಬಣ್ಣದ, ಇಲ್ಲವೆ ನಸುಗೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಎದೆ ಹಾಗೂ ಹೊಟ್ಟೆಯ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣವಿರುತ್ತದೆ. ತಲೆಯಿಂದ ಹೊರಚಾಚಿದ ಚೂಪು ಕೀವಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದಿಂದ್ದು, ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕವ್ವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕೀವಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಚೆನ್ನಿನಗುಂಟ ಬಾಲದವರೆಗೂ ದಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿನ ಜೂಲುರೋಮಗಳ ಒಂದು ಗೆರೆ ಇದೆ. ಬಾಲದ ತುದಿಗೆ ಗೊಂಡೆ ಇದೆ.

ಮರುಭೂಮಿಯ ಲವಣಭರಿತ ಶುಷ್ಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಕುರುಚಲು ಗಿಡಗಂಟಿ, ಹುಲ್ಲು ಪಾಚಿಗಳನ್ನೂ, ಬೊಡ್ಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಹಾವಸೆಗಳನ್ನೂ ತಿಂದು ಬದುಕುವ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹಿಂದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯದ ವಿಸ್ತಾರ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೇರಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಮೇಯಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹುಲ್ಲು ಹಸಿರು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೂ, ದನಕುರಿಗಳ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು ಇವಕ್ಕೆ ತಗುಲಿದ್ದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಾನವ ಜನ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಕಾಡು ಕತ್ತೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹತಾತ್ಮಾಗಿ ಕ್ಷೀಣಿಸಿದೆ.

ಏಷ್ಯಾದ ಈ ಕಾಡುಕತ್ತೇಗಳ ವಂಶಕ್ಕೇ ಸೇರಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಾಣಿ 'ಕಿಯಾಂಗ್' ಅಥವಾ ಟಿಬೆಟನ್ ಕಾಡುಗತ್ತೇ. ಇದು ಕಟ್ಟೆದ ಕಾಡುಕತ್ತೇಗಳಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದೂ, ದಟ್ಟವಣಿದೂ ಆಗಿದ್ದು ಟಿಬೆಟ್, ಲಾಝಾಖ್ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಕಾಡು ಚಮರೀಮುಗ
(ಪ್ರೇಲ್‌ ಯಾಕ್) *Bos mutus* (Przewalski)

ಹಸುಗಳ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಯಾಕ್ ಪಶು ಹಸುಗಳಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದೂ, ಬಲಿಷ್ಠವೂ ಆಗಿದೆ. ಹಿಮಾಲಯದ 20,000 ಅಡಿ (6,096 ಮೀಟರ್)ಗಿಂತ ಎತ್ತಿರದ ಚಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಗಿಡ್ಡ ತಳಿಯ ಇಡೀ ದೇಹವೆಲ್ಲ

ಲುದ್ದನ್ನ ಕಪ್ಪು ಕಂಡು ಬಣ್ಣಿದ ಒರಟುಕೂದಲಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಕಾಲುಗಳೂ ಚಿಕ್ಕವು. ಪೂರ್ತಿದ ಬೆಳೆದ ಗಂಡು ಚಮರೀಮೃಗ 816 ಕಿಲೋ ತೊಗುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಕೊಂಚ ಚಿಕ್ಕದು. ಅದರ ಕೋಡೂ ಚಿಕ್ಕದು. ಹಿಮಾಲಯದ ಹಿಮಭರಿತ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡೇ ವಿಕಾಸವಾದ ಪ್ರಾಣಿ ಇದು.

ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹಿಮವನ್ನು ಕೆದಕುತ್ತು ಮೂತ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಮದ ಕೆಳಗಿನ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಬಾಚಿ ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುವ ಯಾಕ್, ಹುಲ್ಲನ್ನವ್ಯೇ ಅಲ್ಲ, ಕುರುಚಲು ಗಿಡಗಂಟಿಗಳನ್ನೂ ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ಕುಡಿಯಲು ನೀರು ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ ಅದು ಹಿಮವನ್ನೇ ತಿನ್ನಬಹುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲಡ್ಡಾಬ್ರಾ ಮತ್ತು ಕುಮಾಂಪೂ ಪವಡತಗಳ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಡು ಯಾಕ್‌ಗಳು ನೋಡಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜನರು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಯಾಕ್ ಪಶುಗಳನ್ನು ಪಳಗಿಸಿ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸಾಕಿದ ಯಾಕ್‌ಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಸಣ್ಣ. ಅವುಗಳ ತುಪ್ಪಳದ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿ ಮತ್ತು ಕೆಂಪಿನ ತೇಪೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಜನಕ್ಕೆ ಹಾಲು, ಮಾಂಸ, ಚಮರಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಜತೆಗೇ ಯಾಕ್‌ಗಳು ದುಡಿಮೇಗೂ ಒಗ್ಗಿರುತ್ತವೆ.

ಕಾಡುಕೋಣ, ಕಾಡೆಮೈ

(ಫ್ರೆಲ್ಡ್ ಒಫ್‌ಲೋರೋ) *Bubalus Bubalio* (Linnaeus)

ಸಾಕಿದ ಎಮೈ ಕೋಣಗಳ ಪ್ರಭೇದದಂತೆಯೇ ಕಾಡಿನ ಎಮೈ ಕೋಣಗಳೂ ಕಪ್ಪು ಇಲ್ಲವೇ ಬೂದು ಬಣ್ಣಿದ್ದಿರುತ್ತವೆ. (ವಣಿಕಿತ್ರ - 11) ಕೋಡುಗಳೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಚಪ್ಪಟಿಯಾಗಿದ್ದು, ಹಿಮೋಗ್ರಾ ಬಾಗಿ ಮೇಲೇರಿದುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಎರಡಕ್ಕೂ ಕೋಡುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕಾಲುಗಳು ಕೊಳೆ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣಿದ್ದು.

ಅಸ್ಥಿಂ, ಬ್ರಿಹಿಪ್ರತ್ಯಾ, ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಪಶ್ಚಿಮ ಒರಿಸ್ಸು, ಪೂರ್ವ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಜವುಳು ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಮಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಹಗಲು ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಮಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಹುಲ್ಲು ಮೇಯುತ್ತಲ್ಲೋ, ಇಲ್ಲವೇ ಕೆರೆ ಹೊಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಲ್ಲೋ ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಸಾಕು ಎಮೈ ಕೋಣಗಳು ಈ ಪ್ರಭೇದದಿಂದಲೇ ಬಂದಿವೆ.

ಕಾಟಿ

(ಗೌರ್ ಅಥವಾ ಇಂಡಿಯನ್ ಬೈಸನ್) *Bos Gaurus* H. Smith

ಇದು ಭಾರೀ ಗಾತ್ರದ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣಿದ ಪ್ರಾಣಿ. (ವಣಿಕಿತ್ರ - 13) ಅಮೇರಿಕದ ಬೈಸನ್‌ಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇವುಗಳ ಕಾಲು ಚಿಕ್ಕವಾಗಿದ್ದು ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣಿದವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಚಿಕ್ಕ ರೋಮಗಳು ದಟ್ಟ ಕಂಡು ಇಲ್ಲವೇ ಕೇಸರಿ ಅಥವಾ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಪುಟ್ಟ ಬಾಲದ ತುದಿಗೆ ಜೂಲು ಗೊಂಚಲಿರುತ್ತದೆ. ಗಂಡು, ಹೆಣ್ಣು ಎರಡಕ್ಕೂ ಎದ್ದು ಕಾಣಿವ ಕೋಡುಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆರರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ಕಾಟಿಗಳು ಗುಂಪಾಗಿ ಹುಲ್ಲು, ಬಿದಿರು,

ಚಿಗುರೆಲೆ, ಮರದ ತೊಗಟಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತು ಒಡಾಡುತ್ತವೆ. ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಪೂರ್ವ, ಮಧ್ಯ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ದಟ್ಟ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಜವುಳು ಜಂಕೆ

(ಸ್ವಾಂಪ್ ಡಿಯರ್) *Cervus duvauceli* G. Cuvier

ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ 'ಭಾರಾಸಿಂಫಾ' ಅಂದರೆ 'ಹನ್ನೆರಡು ಕೊಂಬಿನ ಜಂಕೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳಿರುವ ಕೊಂಬನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಇದು ತುಂಬ ಸುಂದರ ಪ್ರಾಣಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಉಣಿಯೆ

ಮನಮೋಹಕ ತುಪ್ಪಳವಿದ್ದು
ಮಿರಿ ಮಿರಿ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ. ಬೇಸಿಗೆ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೈಬಣ್ಣ
ಮನಸುಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ

ಕೊಂಬುಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಳಬಿ
ಬಿದ್ದು, ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೊಸ
ಕೊಂಬುಗಳು ಮೋಳಿಯುತ್ತವೆ.
ಅದು ಕೊಂಬಿನಂತಿರದೆ
ಮನಿಮಲ್ಲಿನ ಮೃದುವಾದ
ಕವಚದಿಂದ ಆವರಿಸಿರುತ್ತದೆ.
ಅದು ಚೆಳೆದ ಮೇಲೆ,
ಮರಿಗಳಾಗುವ ಮತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ
ಮೃದುವಾದ ಹೊರಕವಚ
ಉದುರಿ ಬಿದ್ದು ಒಳಗಿನ ಗಡಸು
ಕೊಂಬು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ.

30ರಿಂದ 50ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜವುಳು ಜಂಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜೊಂಡು ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇಯುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಈ ಜಂಕೆಗಳ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸದಸ್ಯರಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಸಂತತಿ ಸಂವರ್ಧನೆಯ ಮತ್ತುಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಗಂಡುಜಂಕೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆನಂತರ ಗಂಡು ಬೇರೆಯಾಗಿ ತನ್ನಂಥ ಗಂಡುಗಳದೇ ಬೇರೊಂದು ಹಿಂಡನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಜಂಕೆಗಳು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕೂಡ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣಗಳು ಮರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮದೇ ಮಂದೆಯಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮದೇ ಸೂಳಲವಾದ ಸೀಮೆಯೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮೇಯುತ್ತವೆ. ಈ ಮಂದೆಗೆ ಹಿರಿಯ, ಆದರೆ ಮರಿ ಹಾಕಬಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣ ಜಂಕೆಯೊಂದರ ನಾಯಕತ್ವ ಇರುತ್ತದೆ. ಜವುಳು ಜಂಕೆಗಳು ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಅಸ್ಸಾಂ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ

ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳ ಜವುಳು ಭೂಮಿ ಇಲ್ಲವೇ ಒಂ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.

ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬಿನ ಎರಳಿ

(ಬ್ರೋಹ್ ಹನ್ನ್‌ ಅಂಟೆಲೋಪ್) *Tetracerus quadricornis* (Blainville)

ಮೆಲುಕಾಡಿಸುವ ಸಮಗೊರಸಿನ ಜಿಂಕಿಗಳಂಥ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಅಂಟೆಲೋಪ್' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. (ವಣಿಕಿತ್ತ - 15) ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜಿಂಕೆ, ಎರಳಿ, ಚಿಗರೆ, ಕಡವೆ, ಸಾರಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರುಗಳಿಧ್ಯಾರೂ ಗೊರಸು ಮತ್ತು ಮೆಲುಕಾಡಿಸುವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವರ್ಗೀಕರಣವಿಲ್ಲ. ಅಂಟೆಲೋಪ್‌ಗಳು ಚುರುಕಿನ ಚಿಟ್ಟದ ಶೀಪ್‌ ಚಲನೆಯು ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಇವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿ, ಶ್ರವಣಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ವಾಸನೆ ಗ್ರಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ತುಂಬ ಚುರುಕಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬಿನ ಎರಳಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ 'ಚೌಸಿಂಫಾ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಂಟೆಲೋಪ್‌ಗಳಲ್ಲೇ ಇದು ತೀರಾ ವಿಶ್ವವಾದ ಪ್ರಾಣ - ಏಕೆಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದರಂತೆ (ಗಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ) ಎರಡು ಜೋಡಿ (ನಾಲ್ಕು) ಪ್ರಟ್ಟ ಮುಳ್ಳಿನಂಥ ಕೊಂಬುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮುಂದಿನ ಜೋಡಿ ಕೊಂಬುಗಳು ಗಿಡ್ಡಾಗಿದ್ದ ಬಿದಾರು ಸೆಂಟಿಮೀಟರ್‌ಗಳುಧ್ಯದ ಗಡ್ಡೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಹಿಂದಿನ ಜೋಡಿ ಕೊಂಬುಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ಸೆಂಟಿಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಿರುತ್ತವೆ. ಅರವತ್ತು ಸೆಂಟಿಮೀಟರ್ ಎತ್ತರ ಬೆಳೆಯಬಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಾಣಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಏಂಟರ್ ಉದ್ದವಿರುತ್ತದೆ. ಮೈಮೇಲಿನ ಕೂದಲು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದು, ತುಪ್ಪಳದ ರೋಮು ಅಪ್ಪೇನೂ ದಟ್ಟವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬಣ್ಣ ನನುಕಂದು. ಕೆಲವು ಚೌಸಿಂಗಾಗಳಿಗೆ ತುಕ್ಕಿನ ಬಣ್ಣವೂ ಇದ್ದಿತ್ತು. ಶರೀರದ ತಳಭಾಗ ಬಿಳಿಯದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಲುಗಳ ಎದುರು ದಟ್ಟವಣಿದ ಪಟ್ಟಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮುಂಗಾಲುಗಳ ಎದುರಿನ ಪಟ್ಟೆ ಅಗಲದ್ವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಚೌಸಿಂಗಾಗಳು ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಭಾರತದ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಪರಿಳಿಯುವ ಸಣ್ಣಪ್ರಟ್ಟ ಕಣವೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಓಡಾಟವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನೀರಿನ ತಡಿಗಳಿಗೆ ಪದೇ ಪದೇ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದು ಬರುವ ಇದು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಜೋಡಿಯ ಜತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಹಣ್ಣಕೊಂಬಿನ ಜಿಂಕೆ

(ಬ್ರೈ ಅಂಟ್ಲರ್ ಡಿಯರ್ ಅಥವಾ ಫಾಮಿನ್) *Cervus eldi eldi* M' clelland

ಸಾಂಭಾರದಷ್ಟೇ ಅಂದವಾದ ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಪ್ರಾಣಿ ಫಾಮಿನ್. (ವಣಿಕಿತ್ತ - 14) ಇದರ ಕೊಂಬುಗಳು ಮನಮೋಹಕ. ಎರಡೂ ಕೊಂಬುಗಳೂ ದೊಂಕಾಗಿ ಸರಿಸುವಾರು ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಾಗಿ ಒಂದಕ್ಕೂಂದು ಸ್ವರ್ಥಿಸುವಂತೆ

ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಕೊಂಬಿನ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿ ಪುಟ್ಟಿ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಟಿಸಿಲುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಹುಬ್ಬಿನ ಬಳಿಯ ಎರಡು ಟಿಸಿಲುಗಳು ಅಥವ ಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪೂರ್ಣವೃತ್ತವಂಬಂತೆ ಬಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಈ ಜಂಕೆಗೆ 'ಹಣಕೊಂಬಿನ ಜಿಂಕೆ' ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ತುಷ್ಟಿ ಒರಟೊರಟಾಗಿದ್ದು ಕೆಲವು ಕಡೆ ದಷ್ಟ ರೋಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ನಸುಹಳದಿ ಭಾಯಿಗೆ ತಿರುಗುವ ಗಂಡುಗಳ ತುಷ್ಟಿ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ದಟ್ಟ. ಕಂದು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಹೊಣ್ಣು ಜಂಕೆ ಹಾಗೂ ಮರಿಗಳ ಬಣ್ಣ ನಸು ಹಳದಿಯಾಗಿದ್ದು, ಮರಿ ಜಂಕೆಗಳಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಚುಕ್ಕಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ.

ಧಾರ್ಮಿಕಾಗಳು ಅಷ್ಟೇನೂ ದಟ್ಟವಲ್ಲದ ಕುರುಚಲು ಕಾಡನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತವೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇವು ಮಣಿಪುರದ ಲೋಗಾಟಕ್ ಸರೋವರದ ಸುತ್ತಲಿನ ಕ್ಷೇತ್ರ ಬುಲ್ಲಾ ಲಾಮ್ಬ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ಚಿಕ್ಕ ತಂಡದೊಂದಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ಮೇರುತ್ತಲೋ ಇಲ್ಲವೇ, ಉದ್ಯಾನದ ಪಕ್ಕದ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳಿಗೆ ದಾಳಿ ಇಕ್ಕುತ್ತಲೋ ಇವು ಬದುಕಿರುತ್ತವೆ.

ಹಾನಗಲ್ ಸಾರಂಗ ಅಥವಾ ಕಾಶ್ಯೋರಿ ಕಡವೆ

(ಹಾನಗಲ್ ಆರ್ ಕಶ್ಯೋರಿ ಸ್ವಾರ್) *Cervus elaphus hanglu* Wagner

ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ದೊಡ್ಡದೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದಾದ ಹಾನಗಲ್ ಸಾರಂಗಕ್ಕೆ ಟಿಸಿಲೊಡೆದಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕೋಡುಗಳಿವೆ. ಒಂದೊಂದು ಕೊಂಬಿನ ಮೇಲೂ ಏದು ಅಥವಾ ಆರು ಟಿಸಿಲುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನಸುಗೆಂಪು ಅಥವಾ ದಟ್ಟ ಕಂದುಬಣ್ಣದ ಈ ಮೃಗಕ್ಕೆ ದೇಹದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಾಲದ ಕಡೆ ಬಿಳಿ ಪಟ್ಟಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಕಿವಿ ಮತ್ತು ಮುಖಿದ ಪಕ್ಕದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಭಾಯಿಯಿರುತ್ತದೆ.

ಕಾಶ್ಯೋರ ಕೊಳ್ಳುದ ಉತ್ತರ ಭಾಗ ಹಾಗೂ ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ಚಂಬಾ ಕೊಳ್ಳುದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹಾನಗಲ್ ಸಾರಂಗಗಳಿರುತ್ತವೆ. ನದಿ ಕೊಳ್ಳುದ ಬಳಿಯ ದಟ್ಟದವಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡರಿಂದ ಹದಿನೆಂಟು ಸಾರಂಗಗಳು ಗುಂಪಾಗಿ ಒಡಾಡುತ್ತವೆ. ಈಗ ಕಾಶ್ಯೋರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನ ಅಲ್ಲಿಯ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ದಟ್ಟಿಗಾಂಘಾಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತ

ವಾಗಿದೆ. ಚೆಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾರಂಗಗಳು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹಿಂಡುಗಳಾಗಿ ಪರಿತ್ಯಾಗಿಂದ ಕೆಳಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತವೆ. ದುರದೃಷ್ಟಿ ವರ್ತಾತ್ಮಾ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರಿಯ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ 5,000 ದಷ್ಟಿಗೆ ಹಾನಗುಲ್ಲಾ ಸಾರಂಗಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 1970ರ ವೇಳೆಗೆ 150 ಕ್ಕೆ ಇಳಿದ್ದು.

ಕೃಷ್ಣಮೃಗ

(ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಬಕ್) *Antilope cervicapra* (Linnaeus)

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಶೋಭಾರ್ಥಿವಾನ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದು ಕೃಷ್ಣಮೃಗ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಪ್ರೌಢ ಗಂಡು ಮೃಗ ಕಪ್ಪು ಕಂದು ಇಲ್ಲವೇ ಅಳ್ಳಕಟ್ಟಿನ ಮೈ ಬಣ್ಣದ್ವಾಗಿದ್ದು, ಕಣ್ಣನ ಸುತ್ತು ಹಾಗೂ ದೇಹದ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಿಳೀ ಬಣ್ಣ ಪಡೆದಿದೆ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸುರುಳಿ ಆಕಾರದ, 50 ರಿಂದ 60 ಸೆಂಟಿಮೀಟರ್ ಉದ್ದದ ಎರಡು ಕೋಡುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಣ್ಣ ಗಾತ್ರದ್ವಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಕೋಡುಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೈಬಣ್ಣವೂ ಹಳದಿ ಮಿಶ್ರಿತ ಕಂದು. ಕಿಂಬೆಂಟ್ ಮಾತ್ರ ಗಂಡಿನಂತೆ ಬಿಳಿ. ರಾಜಸ್ವಾನ, ಗುಜರಾತ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೈದಾನ ಮತ್ತು ಕುರುಚಲು ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಮೃಗ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವುಗಳ ಮಂದೆಯಲ್ಲಿ 10 ರಿಂದ 30 ಮೃಗಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಹುಲ್ಲು, ಎಲೆ, ಹೆಣ್ಣುಕಾಯಿ ಹಾಗೂ ಆಕೇಶಿಯಾದಂಥ ಸಸ್ಯಗಳ ಮೊಗುಗಳನ್ನು ಇವು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಚೆರುಕಿನ ಓಟಗಾರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಮೃಗವೂ ಒಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮನುಷ್ಯರು ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಶಿಯಾಲಿ ಚೇಟಿಗಾಗಿ, ಉಮರಕ್ಕಾಗಿ, ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಪದೇಪದೇ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇಂದು ಕೃಷ್ಣಮೃಗಗಳ ಸಂತತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಾಂಶಿಸಿದೆ. ಕೇವಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಈಗ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಾಸ್ತಾನದ ಬೈಷಣಿಯಿ ಜನಾಂಗದವರು ಮಾತ್ರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಆದರಣೆಗೆ ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಹೀಜಲೀ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಮೃಗಗಳು ಮಾನವ ಆವಾಸದ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಸ್ವಷ್ಟಿಂದವಾಗಿ ಓಡಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಕಸ್ತೂರಿ ಮೃಗ

(ಮುಸ್ಕ್ ಡಿಯರ್) *Moschus moschiferus* Linnaeus

ಹೊಕ್ಕಳಿನ ಬಳಿಯ ಕಿಬೆಬ್ಬಪ್ಪೆಯಲ್ಲಿನ ಸಣ್ಣ ಗ್ರಂಥಿಯಿಂದ ಕಸ್ತೂರಿ ಪರಿಮಳದ ಅಂಟನ್ನು ಜನ್ಮನಿಸುವ ಈ ಜಿಂಕೆಗೆ ಕೊಂಬುಗಳಿಲ್ಲ. ಮೊಂದು ಬಾಲ, ದೊಡ್ಡ ಕಿವಿ, ಚೂಪು ಮೂತಿಯ ಇದು ಸಂತಾನ ವ್ಯಾಧಿಯ ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಹೆಣ್ಣನ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆಂದು ಉಗ್ರ ಪರಿಮಳದ ಅಂಟನ್ನು ಸ್ವೀಕುಸ್ತುದೆ. ಆ ಅವಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ವರ್ಷದ ಏಕೈಕೆಲ್ಲ ಮತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಂಟಿಯಾಗಿ, ಹಗಲು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆ ಮೇವು ಹುಡುಕುತ್ತದೆ. ಗಂಡಿಗೆ ಪರಿಮಳ ಗ್ರಂಥಿಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲ, ತುಟಿಯ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಪ್ರಟ್ಟ ದಂತಗಳೂ ಹೊರಚಾಚಿರುತ್ತವೆ. ಒರಟು ರೋಮಗಳ ತುಪ್ಪಳಕ್ಕೆ ಕಪ್ಪು ಕಂದಿನ ಇಲ್ಲವೆ ಚಿನ್ನದ ಕೆಂಪಿನ ಬಣ್ಣವಿರುತ್ತದೆ.

ಇಂದು ಬದುಕಿರುವ ಜಿಂಕೆ ಕುಲಗಳಲ್ಲೇ ಕಸ್ತೂರಿ ಮೃಗ ಅತ್ಯಂತ ಪೂರ್ವಿಕ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆಯುವ ಪಾಟಿಯನ್ನು (ಲೈಕೆನ್), ಜರಿಸಸ್ಯಾಗಳನ್ನು, ಎಲೆ, ಹೂಪು, ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇಯುವ ಇದು ಕಾಶ್ಯಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದವರಿಗಿನ ಎತ್ತರದ ಪರಿತ್ಯಾಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ಸೆಂಟಿಮೀಟರ್ ಎತ್ತರ ಬೆಳೆಯುವ ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಮ ನೆಲದಲ್ಲಿ, ಜಾರು ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಲು ನೇರವಾಗುವಂಥ ದಷ್ಟ, ಗಿಡ್ಡನ್ ಕಾಲುಗಳೂ, ದೊಡ್ಡ ಗೊರಸೂ ಇದೆ.

ಪರಿಮಳ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆಂದು ಇವುಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯರು ನಿಷ್ಕರ್ಣಿಸಿಯಿಂದ

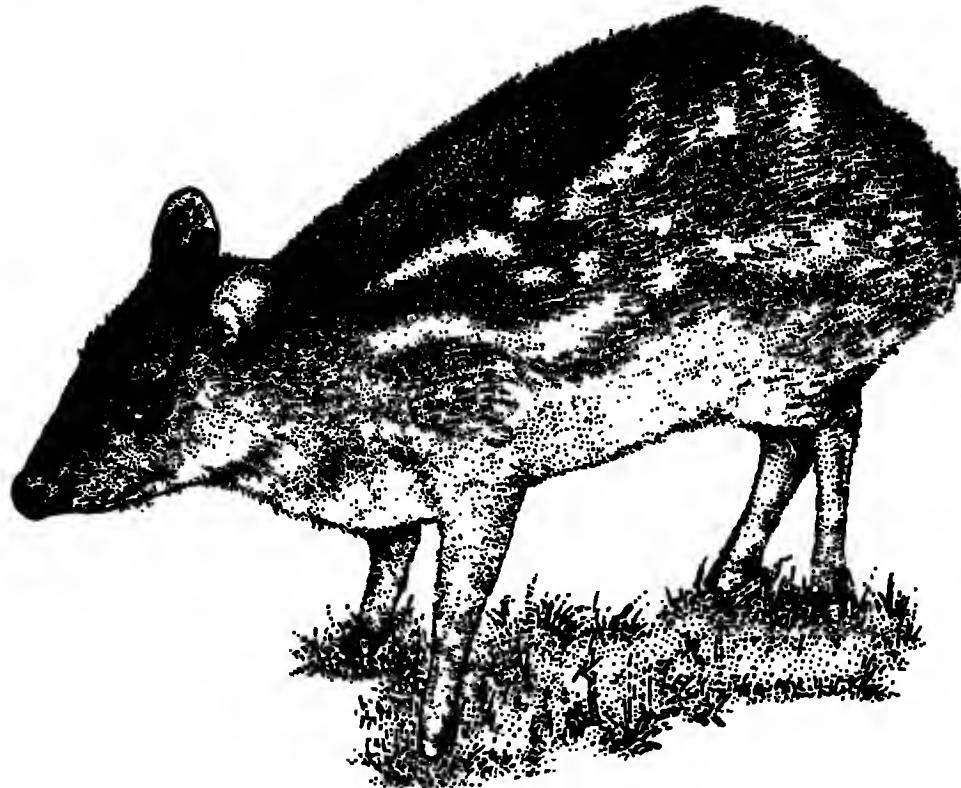

ಬೇಟೆಯಾಡಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ೭೦ದು ೯೦ಗಳ ಸಂತತಿಯೇ ನಿರ್ವಂಶವಾಗುವ ಭೀತಿ ತಲೆದೋರಿದೆ. ಈ ಅಪರೂಪದ ಮೃಗವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಉಳಿಸಲೆಂದು ಕೃತಕ ಸಂಗೋಪನ ಯತ್ನಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಪವೇ.

ಮೂಷಕ ಜಂಕೆ

(ಪರೋಸ್ ಡಿಯರ್) *Tragulus meminna* (Erxleben)

ಮೂಷಕ ಜಂಕೆ ತುಂಬಾ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಣಿ. 25 ರಿಂದ 30 ಸೆಂಟಿಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದ್ದಷ್ಟೇ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಂಬುಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪುಟ್ಟ ಬಾಲ ಇದೆ. ಎಲೆ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ತುಪ್ಪಳದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಳದಿ ಚುಕ್ಕೆಗಳಿದ್ದು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಭಾಗ ಬಿಳಿದಾಗಿದೆ. ಗಂಡಿಗೆ ಎರಡೂ ಬಾಚಿ ಹಲ್ಲುಗಳೂ ಉದ್ದವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಕೋರೆದಾಡಿಗಳಂತೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾಚಿರುತ್ತವೆ.

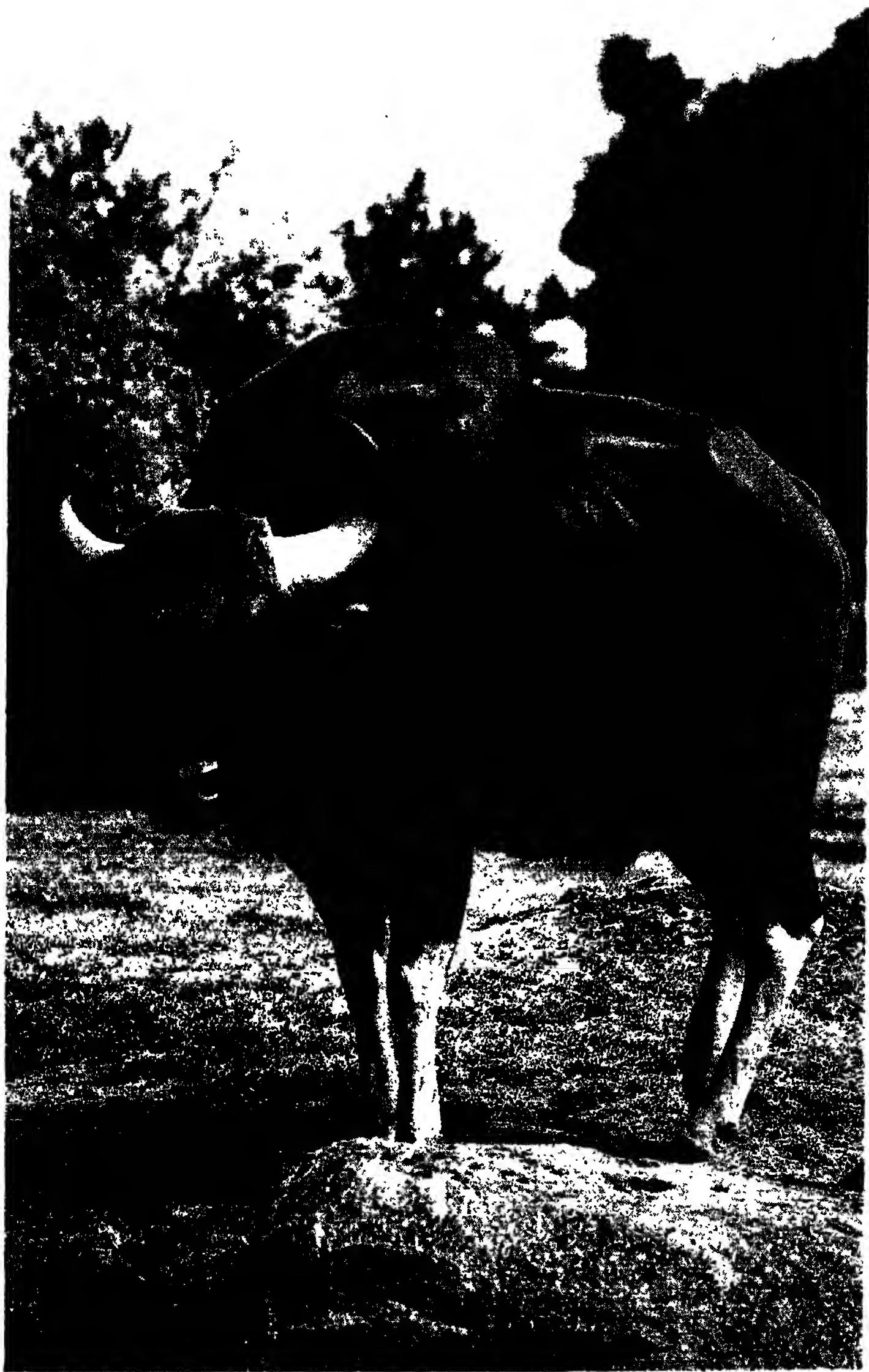

ಹುಲ್ಲು, ಚಿಗುರೆಲೆಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಬದುಕುವ ಮೂಷಕ ಜಂಕೆ ಪ್ರಕ್ಕಲು ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದು ಒರಿಸ್ತು, ಬಿಹಾರ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ 1,800 ಮೀಟರಿಗಿಂತ ಎತ್ತರದ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ.

ಚಂಕಾರಾ

(೭೦ಡಿರುನ್ನ ನ್ಯಾರ್ನೀಲ್) *Gazella dorcas* (Linnaeus)

ಕೃಷ್ಣಮೃಗದಂತೆ ನ್ಯಾರ್ನೀಲ್ (ಚಂಕಾರಾ) ಕೂಡಾ ತುಂಬ ಶೋಭಾಯವಾನ ಮೃಗ. ತೆಳ್ಳನ್ನು ದೇಹ. ತುಸುವೇ ಬಾಗಿದ ತಿರುಪ್ಪಣಿ ಕೋಡುಗಳು, ಹುರಿದ ಗೋಡಂಬಿಯ ಮೃಬಣ್ಣ - ಇವು ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಹೊಟ್ಟೆ, ಎದೆ ಹಾಗೂ ಮುಖಿದ

ವರ್ಣಚಕ - 13: ಕಾಟ (ಭಾರತದ ಕಾಡುಕೋಣ)

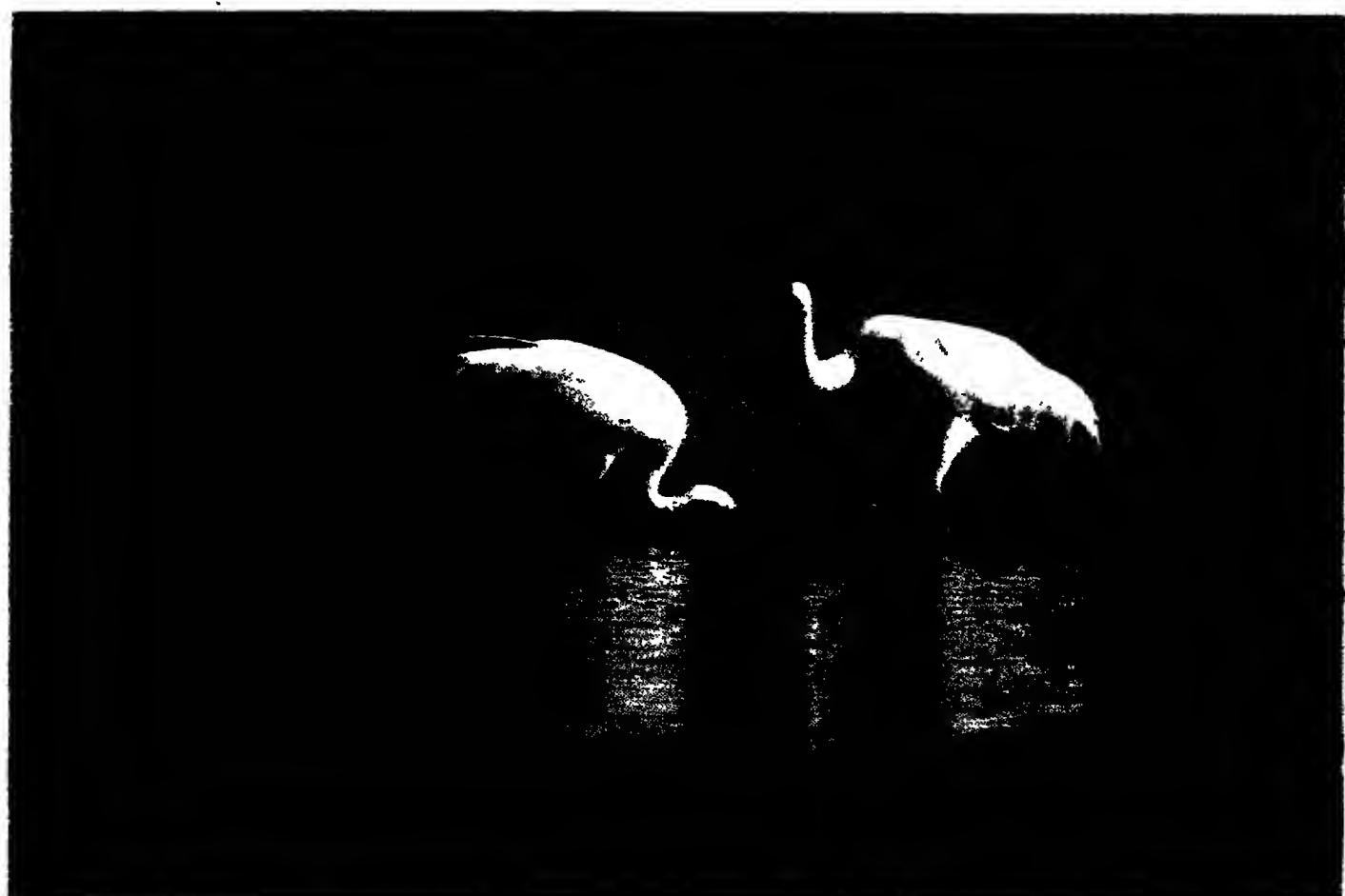
ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 14: ಹಣೆಕೊಂಬಿನ ಜಂಕ್

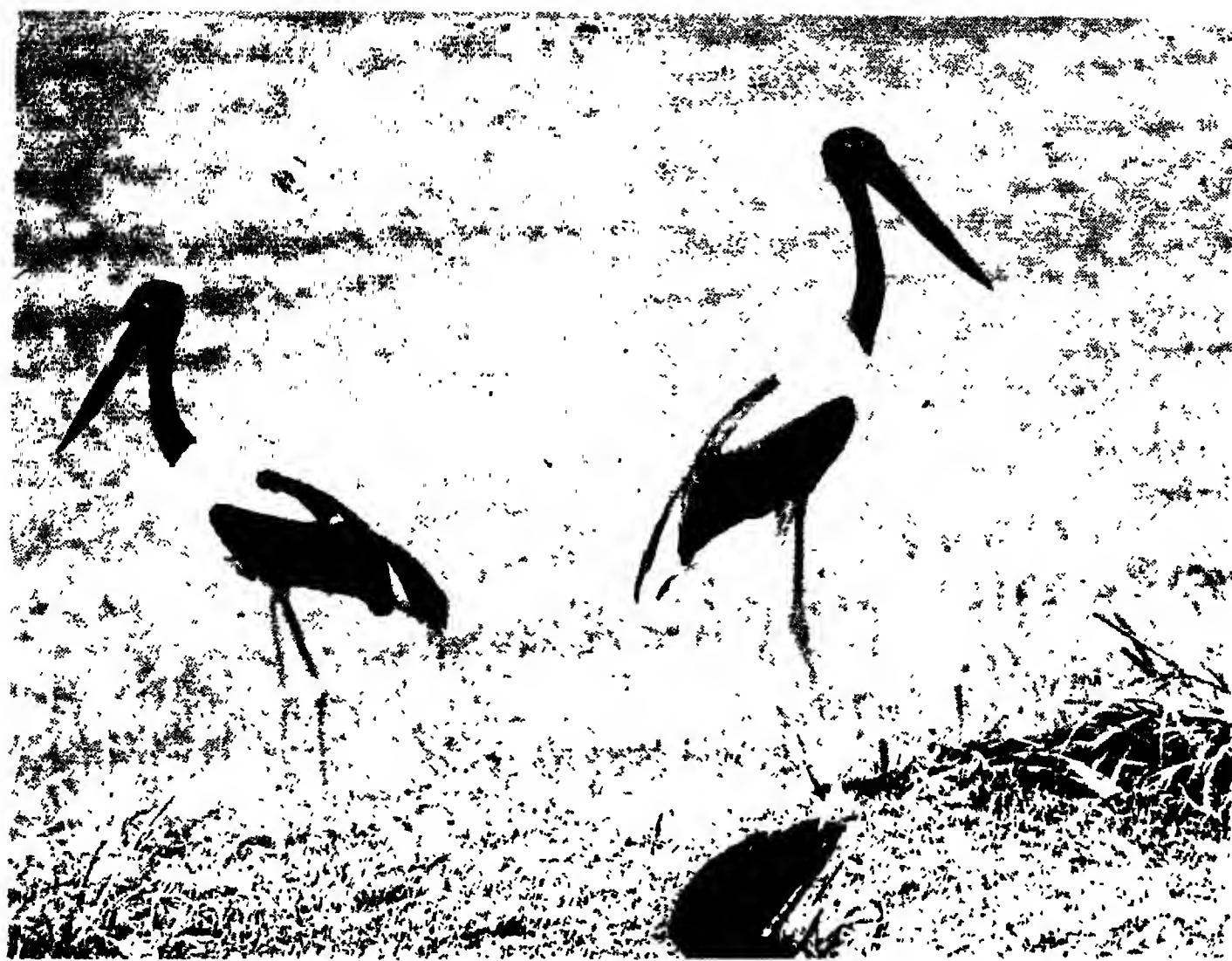
ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 15: ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬಿನ ಜಂಕ್

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 16: ಗ್ರೇಟ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಬಸ್ಟರ್

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 17: ಭರತಪುರ ಪಕ್ಷಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಚಿರಿಯದ ಕೊಕ್ಕರೆ

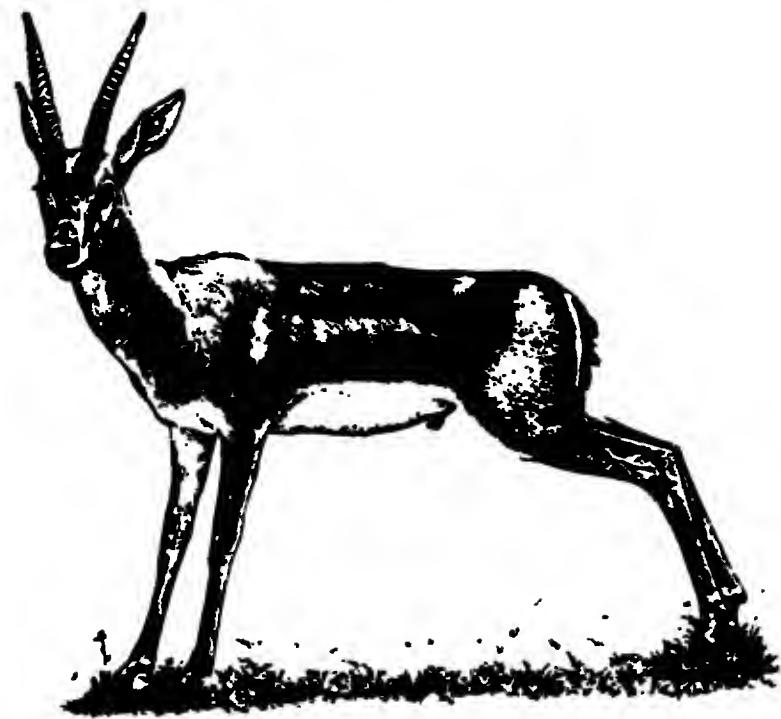

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 18: ಕಪ್ಪ ಕತ್ತಿನ ಕೊಕ್ಕರೆ

ವರ್ಣಚಿತ್ರ - 19: ಭಾರತದ ಕಲ್ಲು ಹೆಣ್ಣುವು

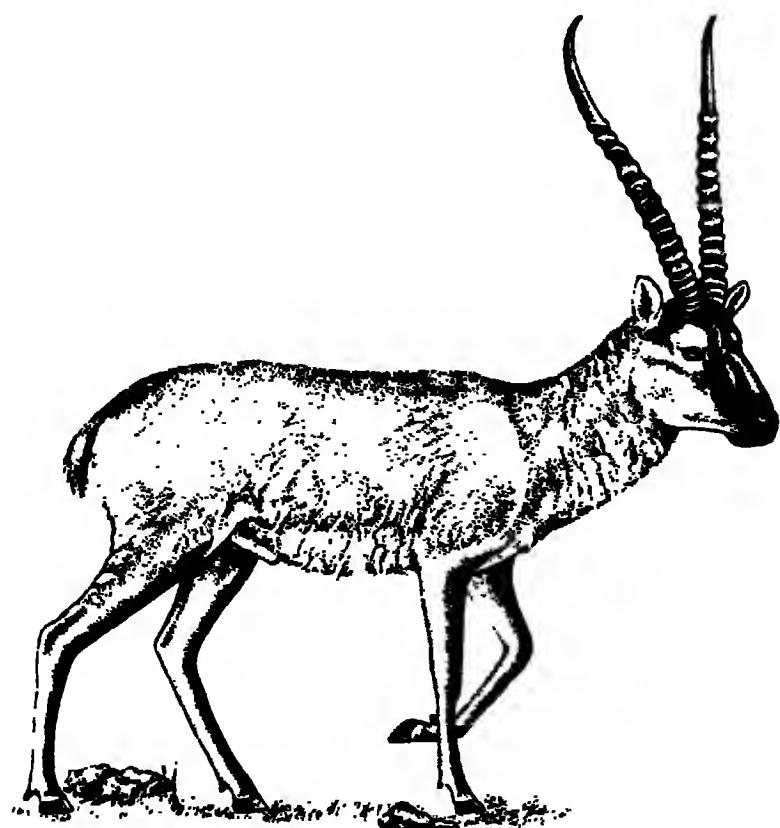
ಕೆಳಭಾಗ ಬಿಳಿಯದು. ಹೆಣ್ಣು ಚಿಂಕಾರಾಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಡು ಮೊಳೆಯುತ್ತವಾದರೂ ಗಂಡಿನದರಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಹತ್ತರಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಚಿಂಕಾರಾಗಳು ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಶುಷ್ಟಿ, ಕುರುಬಲು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತವೆ. ಹುಲ್ಲು, ಚಿಗುರೆಲೆ, ರಸಭರಿತ ಹಣ್ಣಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಇವು ಭಾರೀ ಜೋರಾಗಿ ಒಡುತ್ತವೆ. ಮಧ್ಯಭಾರತ ಮತ್ತು ವಾಯವ್ಯ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಟಬೇಟೆದ ಗ್ರಾಹಿಲ್

Procapra picticaudata Hodgson

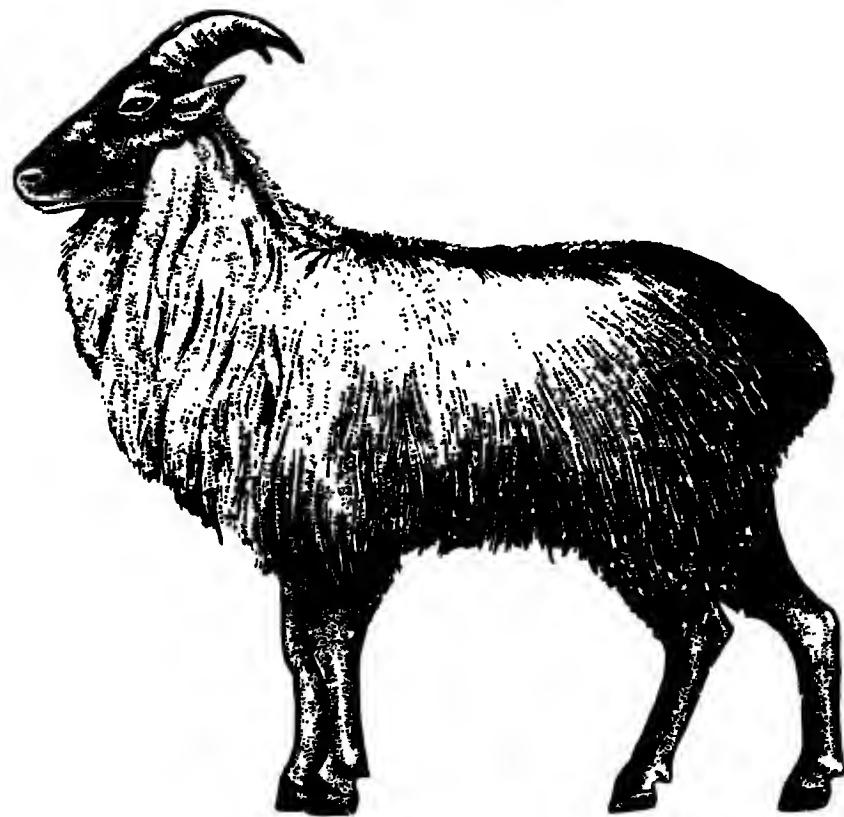
ಸಾಕಿದ ಆಡುಗಳಷ್ಟೇ ನಾತ್ರದ ಈ ಗ್ಯಾರ್ನೂಲ್‌ಗಳು ಕಷ್ಟ ಬಣ್ಣದವಾಗಿದ್ದು, ಇವುಗಳ ಕೊಂಬು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಟ್ಟಿ ಬಾಲದ ತುದಿಯೂ ಕಷ್ಟಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಕೊಂಬುಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಟಿಬೆಟನ್ ಗ್ಯಾರ್ನೂಲ್‌ಗಳನ್ನು ಟಿಬೆಟ, ಲಡಾಖ್‌ನ ಪೂರ್ವಭಾಗ ಮತ್ತು ಕುಮಾಂವ್ಯಾ ಹಾಗೂ ಸಿಕ್ಕಿಂನ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹಿಮಾಲಯದ ತಾಹ್

Hemitragus jemlahicus (H. Smith)

ಇದು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಕೆ. ಕುತ್ತಿಗೆ, ಭುಜದ ಬಳಿಯ ಉದ್ದದ ಜೂಲು ಮೊಣಕಾಲಿನವರೆಗೂ ಇಳಿದಿದೆ. ಶರೀರದ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಉದ್ದನ್ನ ಒರಟು ಕೂಡಲು. ಬಲಿವ್ಯಾ ದೇಹದ ಈ ಮೃಗಕ್ಕೆ ದಷ್ಟಪ್ರಾಣ ಕ್ಯೊಲುಗಳಿದ್ದು ನೆಟ್ಟಿಗಿನ ಕಿವಿ ಹಾಗೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಾಗಿದ ಕೊಂಬುಗಳಿವೆ. ತುಪ್ಪಳದ ಬಣ್ಣ ಕಂದುಗೆಂಪು.

ಹೆಸರಿನಲ್ಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತೆ, ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಭೂತಾನದವರೆಗೆ ಹಿಮಾಲಯದ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಓಕ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಸೂಚಿಪಟ್ಟೆ ವೃಕ್ಷಗಳಿರುವ 3,000–4,000 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದವರೆಗಿನ ಇಳಿಜಾರು ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಮೇಯುತ್ತದೆ. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ನೀಲಗಿರಿ ತಾಹ್

Hemitragus hylocrius (Ogilby)

ಹಿಮಾಲಯದ ತಾಹ್ ಮೃಗಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೋಡಿಸಿಗುವ

ಷಕ್ಕಿಕ ಗುಡ್ಡದ ಮೇರೆ ಇದು. ಗುಡ್ಡಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಸಲೀಸಾಗಿ ಏರಿಳಿಯುತ್ತ, ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬಾಳಬಲ್ಲು ಬುರುಕಿನ ಪ್ರಾಣ. ಬೂದು ಇಲ್ಲವೇ ಕಂದುಬಣ್ಣದ ಈ ತಾಹ್ ಪ್ಯಾಗದ ತುಪ್ಪಳ ವರ್ಯಸ್ವಾಧಂತೆಲ್ಲ ಕೊಂಚ ಕಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಮರಿ ಮೇರೆಗಳು ಬೂದುಮಿಶ್ರಿತ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ್ವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರೈಡ್ ಗಂಡಿಗೆ ಚೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೂದು ಹೊದಿಕೆ ಇದ್ದು, ಕೆಲಮಟ್ಟಿನ ಜೂಲು ಕೂಡಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಿಮೋಗ್ರಾಫಾಗಿ ಒಗಿದ ಸಮಾನಾಂತರ ಕೊಂಬುಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಡ್ಡ ಗೀರುಗಳಿರುತ್ತವೆ (ಮುಖಪುಟ ನೋಡಿ).

ತಮಿಳ್ಳಾಡಿನ ನೀಲಗಿರಿ ಹಾಗೂ ಅಣ್ಣಾಮಲ್ಲೆ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲೂ, ಕೇರಳದ ಪಶ್ಚಿಮ ಫಟ್ಟಗಳ ಕೆಲಭಾಗದ 1,300 ರಿಂದ 2,600 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದ ಗುಡ್ಡಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲೂ ತಾಹ್ ನೋಡಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಹಿಂಡುಹಿಂಡಾಗಿ, 5 ರಿಂದ ಹಿಡಿದು 50ರವರೆಗೆ ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಾಗಿ ಮರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಮರಿ ಹಾಕಲು ಇವಕ್ಕೆ ನಿದಿಂಬ್ಬ ಖತುಮಾನ ಇಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು ಒಂದೊಂದು ಬಾರಿಗೆ ಎರಡೆರಡು ಮರಿಗಳನ್ನೀರುತ್ತದೆ.

ನೀಲಗಿರಿ ತಾಹ್ಗಳು ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಮಾಂಸಕ್ವಾಗಿ ಚೇಟಿಯಾಡುವುದು, ಏಕಜಾತಿಯ ಸಸ್ಯವನಗಳ ನಿಮಾಣ, ವಾಸಸ್ಥಾನದ ಅತಿಕ್ರಮಣವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಇವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ಷೇತ್ರಸೀದೆ. ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚೇಟಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿಯೂ ಇವುಗಳ ಸಂತತಿ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಇಳಿಮುಖಿವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಷಟ್ಕ್ರೀ

Capra ibex Linnaeus

ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಇದೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಾಡುಮೇಕೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಜೂಲು ಇಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಗಂಡುಮೇಕೆಗೆ ಗಡ್ಡವಿದೆ. ಬಾಗಿದ ಉದ್ದನ್ನ ಚಪ್ಪಟೆ ಕೊಂಬುಗಳಿವೆ. ಹೆಣ್ಣನ ಕೊಂಬುಗಳು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಬಬೆಕ್ಕನ ಮೈಬಣ್ಣ ಅಯಾ ಮತುಮಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಷಂತೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಚಳಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹಳದಿ ಮಿಶ್ರಿತ ಬೂದು ಇದ್ದದ್ದು ಬೇಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಕಂದುಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಗಂಡಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿಳ, ಹೆಣ್ಣಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಳದಿ ಮಚ್ಚಿಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಹಿಮಾಲಯದ 2,500 ರಿಂದ 7,000 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದವರೆಗಿನ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಈ ಬಬೆಕ್ಕನ ಮೇಕೆಗಳ ಉಣಿ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ್ದಿಂಬ ಪ್ರತಿಏತಿ ಇದೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ 'ಮಾಶ್ವನ' ಶಾಲು, ಕಾಲುಚೀಲ, ಕ್ಯಾಗ್ಲಿಸುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಬಬೆಕ್ಕನ ಉಣಿಯನ್ನೇ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಾರ್ ಶೋರ್

Capra falconeri (Wagner)

ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಈ ವನ್ಯಮೇಕಿಗೂ ರೇಷ್ಯೆಯಂಥ ದಪ್ಪ ತುಪ್ಪಳ ಇರುತ್ತದೆ. ಗಂಡುಮೈಗಕ್ಕೆ ಬೂದುಬಣ್ಣದ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಜೂಲು ಇದ್ದು, ಇದು ಹೊಣಿಕಾಲನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಷ್ಟು ಉದ್ದ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಜೂಲು ಹೆಣ್ಣಗಳ ಗಡ್ಡಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಜತೆಗೇ ಗಂಡಿಗೆ ಒಂದು ಜೋಡಿ ಚಮತ್ವಾರಿಕ ಕೊಂಬುಗಳೂ ಇವೆ. ಚಪ್ಪಟೆಯಾದ ಈ ಕೊಂಬುಗಳು ಸುರುಳಿ ಸುರುಳಿಯಾಗಿ

ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿರುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣಗೂ ಕೊಂಬು ಇದೆಯಾದರೂ, ಹೋಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವು ಚಿಕ್ಕವು. ಉದ್ದುದ್ದ ರೋಮಗಳ ಈ ವ್ಯಾಗದ ತುಪ್ಪಳ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ತುಕ್ಕ ಹಿಡಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದಾದರೂ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಗೆಂಟಿಗೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಕಾಶ್ಯೇರವೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಪಶ್ಚಿಮ ಹಿಮಾಲಯದ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ 600ರಿಂದ 3,600 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಬಿಂಗ್ ಮೇಷಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವು 12ರಿಂದ 50ರವರೆಗಿನ ಹಿಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ.

ಬಿರುಗೂಡಲ ಮೊಲ

(ಹಿಸ್ಪಿಡ್ ಹೇರ್) *Caprolagus hispidus* (Pearson)

ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಮೊನಚಾದ ಒರಟು ಕೂಡಲುಗಳುಳ್ಳ ಮೊಲ ಇದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದರ ಮೈಬಣ್ಣ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಂಪಿನದಾಗಿದ್ದು, ಬಾಲ ಮತ್ತು ಕಿಂಬ್ಬಿಟ್ಟಿಯ ಬಳಿ ಮಾತ್ರ ಅದು ಬಿಳಿದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇತರ ಮೊಲಗಳ ಕಿವಿಗಂತ ಈ ಹಿಸ್ಪಿಡ್ ಮೊಲದ ಕಿವಿ ಕೊಂಚ ಚಿಕ್ಕದು.

ಹಿಂದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದ ಪಾದಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಅಸ್ಸಾಂ, ತ್ರಿಷ್ಣರಾ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದವರೆಗಿನ ತೃಣಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇದು ಈಗ ಕೇವಲ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಅಸ್ಸಾಂಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಮಾಮೂಲು ಮೊಲದಪ್ಪು ಚುರುಕಿಲ್ಲದ ಈ ನಿಧಾನ ಚಲನೆಯ ಮೊಲವು ಬೇರು, ತೊಗಟೆ, ಎಲೆ ಚಿಗುರೆಲೆಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಬಾರಿ ಮರಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಬಿರುಗೂಡಲ ಮೊಲದ ಜೀಣಾಡಂಗ ತೀರು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಮುಲದ ಜತೆ ಇದು ಕೆಲವು ಪ್ರಮಾಣದ ಅರೆ ಜೀಣಾಡವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನೇ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡನೇ ಬಾರಿ ಈ ಅರೆ ಜೀಣಾಡ ಪದಾರ್ಥ (ಇದಕ್ಕೆ 'ಜತರ ಗುಳಿಗೆ' ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ) ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪೂರ್ತಿಡ ಜೀಣಾಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ, ತಾನು ತಿಂದ ಆಹಾರದ ಪ್ರೋಪಕಾಂಶಗಳು ಹಾಗೂ ಅನ್ನಾಂಗಗಳು ಕೊಂಚವೂ ನಷ್ಟವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಈ ಮೊಲಕ್ಕಿದೆ.

ಇದರ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಶ್ರೀಯೆಯೂ ವಿಶಿಷ್ಟವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಂಡಾಣಿಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದಾಗ ಅವು ಬೆದೆಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಮೊಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದು ತಿರುವು ಮುರುವಾಗಿದೆ. ಮೈಥುನ ನಡೆದ ಮರುಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಡಾಣಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಗಭೇದಾರಕ್ಕೆ ಶತಸ್ವಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಕ್ಷಿಗಳು

ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಪಂಚವೇ ವಿಸ್ತೃಯಗಳ ಗೂಡು. ವಲಸೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ, ಗೂಡು ಕಟ್ಟುವವರೆಗಿನ ಇವುಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಶೃಂಗಾರ ಹಾಗೂ ಬಣ್ಣಗಳು ಗರಿಗೆದರುತ್ತವೆ. ಗರಿಗಳಿರುವ ಈ ಏಕೈಕ ಜೀವ ಸಂಕುಲದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಕಾಲುಗಳು ರಕ್ಷಿತಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡು ಗಗನಕ್ಕೆ ಜಿಗಿಯುವ ಸಾಮಧ್ಯ ಪಡೆದಿವೆ.

14 ಹೊಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮೇಸೋಜೋಯಿಕ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸರೀಸೃಪಗಳ ಮೂಲದಿಂದ ವಿಕಾಸಗೊಂಡ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಆವರಿಸುವಂತೆ ಸಂಖ್ಯಾಸ್ಥೋಟಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳ ನಾತ್ರದಲ್ಲಿ, ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ, ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ವೈವಿಧ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಭೂಮಿಯ ಎಲ್ಲ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಾಸಕ್ಕೇತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ವ್ಯಾಟಿಸಿವೆ. ಇಂದು ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ 8,600 ವಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಾಯಶಃ ಇನ್ನೂ ನೂರಾರು ವಂಶಗಳು ನಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದೇ ಹೋಗಿರಬಹುದು. ಈ ಬೃಹತ್ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು 27 ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನೇಲ್ಲ ಸುಮಾರು 155 ಕುಲಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ಪಕ್ಷಿ 'ಆರ್ಕಿಯೋಪ್ಪೇರಿಕ್'. ಇದರ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು ಒವೇರಿಯಾದ ಪುರಾತನ ಶಿಲಾಪದರಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಜಲಜಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪಕ್ಷಿಯ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸರೀಸೃಪಗಳಿಗಿರುವಂಥ ಉದ್ದನ್ನ ಬಾಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಟಿರುವ ಗರಿಗಳು, ಇಕ್ಕಳದಂಥ ಹಲ್ಲುಗಳು, ಟೊಳ್ಳು ಮೂಳೆಗಳು, ವಿಶಾಲ ರಕ್ಷಿತಗಳೂ ಇವೆ. 'ಮೀಸೋಜೋಯಿಕ್' ಯುಗದ ಸರೀಸೃಪಗಳಿಂದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದ್ದು ಈ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಯಿಂದ ಖಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗಣತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರಗಳಾಗಿವೆ. ಹತ್ತು ಪ್ರೇಸೆ ನಾಣ್ಯಕ್ಕಂತ ಹಗುರವಾದ, ನಾಡೂಕು ಶರೀರದ ಪುಟ್ಟ 'ಹಮ್ಮಿಂಗ್ ಬಡ್ಡ್' ಹಕ್ಕಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು, 135 ಕಿಲೋ ತೂಕದ ಭಾರೀ ನಾತ್ರದ ಉಷ್ಣಪಕ್ಷಿಯವರೆಗೆ ಈ ಗರಿಧಾರಿಗಳ ಪ್ರಪಂಚ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ.

ನೆಲದ ಮೇಲಿನ ಜೀವಿಗಳು ಹೀಗೆ ದಕ್ಕ ಹಾರುವ ಯಂತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ಇವುಗಳ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿಪಂಜರ ಕ್ರಮೇಣ ಹಗುರವಾದವು. ಸ್ವಾಯುಗಳು ಬಲಗೊಂಡವು; ಗರಿಗಳು ಮೂಡಿ ರಕ್ಷಿತಗಳಾದವು. ಇಂದು ಇವುಗಳ ಬದುಕಿನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಷಂತೆ ಆಯಾ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ರೂಪಗೊಂಡಿವೆ. ಕೊಕ್ಕುಗಳನ್ನೇ ನೋಡಿ: ಗಿಡುಗಗಳಿಗೆ, ಮಾಂಸವನ್ನು ಕಿತ್ತು

ತನ್ನಲು ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾದಂಥ ಇಕ್ಕಳದ ವಾದರಿಯ ಕೊಕ್ಕು; ನೀಳ ಕತ್ತಿನ 'ಘೇಮಿಂಗೊ'ಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಚಮಚದ ಚುಂಚಿನ 'ಸ್ಮಾನ್ ಬಿಲ್'ಗಳಿಗೆ ಕೆಸರನ್ನು ಸೋಸುವ ಜಾಲರಿ ಕೊಕ್ಕು. ಮರಕುಟಿಕಗಳಿಗೆ ರಂದ್ರ ಕೊರೆಯಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಚಣದಂತಹ, ಆದರೆ ಸಂವೇದನಶೀಲ ಉಕ್ಕಿನ ಕೊಕ್ಕು; ಗಳಿಗಳಿಗೆ ಬೀಜ ಬಿಡಿಸಲು ಚಿಮ್ಮಟಿದಂಥ ಕೊಕ್ಕು; ಹಾನ್ ಬಿಲ್ ಗಳಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬೆದರಿಸಲು ಬೇಕಾದ ದೊಡ್ಡ ಗುತ್ತದ, ಬಣ್ಣದ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಕೊಕ್ಕು.

ಪಕ್ಕಿಗಳ ಪಾದಗಳೂ ಕೊಕ್ಕಿನಷ್ಟೇ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಒಡಲಿಕ್ಕು, ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಅಮುಕ ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಈಜಲಿಕ್ಕು, ಆಹಾರವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕು, ಮೈ ತುರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳಿಗೂ ಅವು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತಿರುತ್ತವೆ. ಪಕ್ಕಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರವಣಕ್ಕಿ ಎರಡೂ ತುಂಬ ಚುರುಕಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯ, ಬೇಕಾದ ಬೇಳಕಿನ ನೂರರಲ್ಲೊಂದು ಪಾಲು (0.00000073 ಪೂಟ ಕ್ಯಾಂಡ್) ಬೇಳಕು ಇದ್ದರೂ ಗೂಬೆಗಳು ಅಂಥ ಕ್ಷೀಣ ಪ್ರಭೇಯಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಗಿಡುಗಗಳ ದೂರ ದೃಷ್ಟಿಕ್ಕಿ ಮನುಷ್ಯನದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಎಂಟು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅದು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುತ್ತದೆ!

ಶ್ರವಣಕ್ಕಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ: ಧ್ವನಿ ತರಂಗಗಳ ತೀವ್ರತೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷೀಣತೆಯಲ್ಲಿನ ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ದನಿಯ ಅತಿ ಕ್ಷೀಪ್ತ ಏರಿಳಿತಗಳ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸ ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವು ಮನುಷ್ಯನಿಗಿಂತ ಅದೇಷ್ಟೇ ಪಾಲು ಚುರುಕಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಕೆಲವು ಪಕ್ಕಿಗಳಲ್ಲಿ ವಲಸೆ ಪರಯಣವಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಹಸದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಬ್ಬಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಇಂಥನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಕತೆಯಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಹಸ್ರರು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದವರೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಂತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕ್ರಮಿಸಬಲ್ಲ ಅಮೋಫ್ ಶಕ್ತಿ ಅವಕ್ಕಿದೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಸೋಜಿಗದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ, ಅಷ್ಟು ದೂರಕ್ಕೂ ಅವು ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರದ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಕರಾರುವಾಕ್ಷಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಗುವುದು. ಉತ್ತರ ಗೋಲಾಧಂಡಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೋಗುವ ಸೈಬೀರಿಯಾದ ಕೊಕ್ಕರೆ, ಯುರೋಪದ ಸ್ಮಾನ್ ಬಿಲ್, ಸ್ಟ್ರೋ ಹಕ್ಕಿ, ಜೀನು ದೇಗೆ (ಹನಿ ಬಸಾಡ್) ಕಲಿಂಗ ಪಕ್ಕಿ (ಶೈಕ್), ಕರುಕೋಗಿಲೆ (ಲೆಸ್ಕರ್ ಕಕ್ಕೂ) ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪರಯಣದ ಅವಧಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಮಿಸುವ ದೂರವನ್ನು ಲೇಕ್ಕು ಹಾಕಿದರೆ ಎಂಥವರಿಗೂ ಸೋಜಿಗವೆನ್ನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಪಕ್ಕಿ ಸಂಕುಲಗಳ ಸಂಪತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಸಂಖ್ಯೆ ಎರಡೂ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಂದು ಬದುಕಿರುವ 27 ಪಕ್ಕಿ ಸ್ತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣ 21 ಸ್ತರಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿವೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,200 ವಂಶಗಳಿಗೆ

ಸೇರಿದ ಪಕ್ಷಿಗಳಿವೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 8,600 ಪಂಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪಕ್ಷಿಗಳಿದ್ದು, ಭಾರತದ ಪಾಲು ಶೇ.14ರಷ್ಟಿದೆ. ಉಪವಂಶಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಒಳಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜಲಪಕ್ಷಿ ಹಾಗೂ ಭೂಪಕ್ಷಿ ಎರಡೂ ಸೇರಿ 2,060 ಜಾತಿಯ ಪಕ್ಷಿಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 1,750 ಜಾತಿಯ ಪಕ್ಷಿಗಳು ನಮ್ಮಪೇ ಆಗಿದ್ದು ಇನ್ನಿಂದವು ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ಆಚಿಗೂ ಸಂಚರಿಸುವ ವಲಸೆ ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸ್ನೇಸರ್‌ಕ ಅವಾಸಗಳಲ್ಲಾ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕಣಬಹುದು. ಕೆರೆ, ನದಿ, ಸರೋವರಗಳಂಥ ನೀರಿನ ತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜವುಳು ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬಾತು, ಕೊಕ್ಕರೆ, ಬೆಳ್ಳಕ್ಕೆ, ಬಕ, ಹಾವಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಜಕಾನಾಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಮೂಹಗಳಿವೆ. ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳಲ್ಲಿ ಟಿಟ್ಟಿಭ, ಚಂದ್ರ ಮುಕುಟ, ಗುಂಗುರು ಪಂಚ, ಸೂರಕೆ, ಪಿಕಳಾರ ಹಾಗೂ ಕ್ಕೀರ್ಳಾಗಳ ಪ್ರಪಂಚವಿದೆ. ಉಷ್ಣವಲಯದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಬುಕೊಕ್ಕನ ಹಕ್ಕೆ (ಹಾನ್‌ಬಿಲ್) ಗುಡ್ಡದ ಮೈನಾ, ಹಸಿರು ಪಾರಿಷಾಳ, ಬೂದು ಕೋಳಿಗಳು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೆ, ಶುಷ್ಕ ಉದುರೆಲೆ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಿನಿವೆಟ್, ಮರಕುಟಿಗ, ಹಾಲಕ್ಕಿಗಳೂ, ವಾಟಾಳ 'ಬ್ಯಾಬ್ಲರ್'ಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಭಾರತದ ಮರುಭೂಮಿ ಪ್ರದೇಶ ಕೂಡಾ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಯತಾಣವಾಗಿದೆ. ಬಸ್ತುದ್ದಾರ, ಮುನಿಯ, ಪಾರಿಷಾಳ, ಕೌಸಂರ್, ಮರಳ ಟಿಟ್ಟಿಭ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.

ಆದರೂ ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿ ಪರಿಸರ ಮಾಲಿನ್ಯ, ವಾಸಸ್ಥಾನ ನಾಶ, ಅತಿಕ್ರಮಣವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಿಸಂತತಿಗಳು ಅವಸಾನದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾದ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ.

ಜೀಡನ್ಸ್ ಕೌಸಂರ್

Cursonius bitorquatus (Blyth)

ಪ್ರಪಂಚದ ಅತ್ಯಂತ ಅಪರೂಪದ ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿಂದಾದ ಜೀಡನ್ಸ್ ಕೌಸಂರ್ ಪೂರ್ತಿ ನಿಶಿ ಹೋಗಿದೆಯೆಂದೇ ನಂಬಲಾಗಿತ್ತು. 1900ರಿಂದೇಚಿಗೆ ಆದು ಯಾರ ಕಣ್ಣಗೂ ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಣತ್ವಾಗಿ ಜನವರಿ 1986ರಲ್ಲಿ ಆಂದ್ರಪ್ರದೇಶದ ಗೋದಾವರಿ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಾಂಬೆ ನಿಸರ್ಗ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಘದವರು ಮರುಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದರು.

ಈ ಹಕ್ಕಿಗೆ ನಮಗೆಂಪು ಮತ್ತು ಮರಳ ಬಣ್ಣದ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿವೆ. ದಟ್ಟ ಕಂದು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ, ಕುತ್ತಿಗೆ ಸುತ್ತ ಬಿಳಿ ಪಟ್ಟಿ ಇದೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಕೆಳಭಾಗ ಹಾಗೂ ಗಂಟಲು ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿದ್ದು ಕಬೆಲ್ಲಿಟ್ಟೆಯ ಅಡಿ ಬೂದುಬಿಳಿಯ ಭಾಯೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಪುಟ್ಟ ಕಪ್ಪೆ ಮತ್ತು ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಆಂದ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ಅನಂತಪುರ, ಕಡಪಾ, ನೆಲ್ಲಾರು ಮತ್ತು ಭಡ್ವಾಚಲಂ ಜಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಾ ಪಕ್ಕದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಿರೊಂಬಾದಲ್ಲಾ ಈ ಕೌಸಂರ್ ಪಕ್ಷಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಗೈಟ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಬಸ್ಟರ್ಡ್

Ardeotis nigriceps (Vigors)

ಭಾರಿ ಗಾತ್ರದ ಈ ನೆಲವಾಸಿ ಪಕ್ಕಿ (ವಣಣಚಿತ್ರ - 16) ಸುಮಾರು ಎಳೇ ಉಷ್ಣಪಕ್ಕಿಯವು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದು, ಹಿಂದೊಂದು ಹಳ್ಳಿದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು - ಅಸ್ಸಂ, ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗ ಬಿಟ್ಟರೆ. ಈಗ ಇದರ ವಾಸ ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಗುಜರಾತ್ ಮತ್ತು ಅಹಮದ್ವಾರ ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ) ಶುಷ್ಕ ಹಾಗೂ ಅರೆ ಶುಷ್ಕ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ದಟ್ಟ ಬೂದುಬಣ್ಣಾದ ಇದರ ರೆಕ್ಕಿಗಳ ಅಂಚಿಗೆ ಕಪ್ಪು ಪಟ್ಟಿಗಳಿವೆ. ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಕಪ್ಪು ಗುಬ್ಬೆ ತಲೆಯ ಮೇಲಿದೆ. ಬಿಳಿ ಮಸಕು ಬಣ್ಣಾದ ನೀಳ ಕತ್ತು ಹಾಗೂ ಕಿಂಬಿಲ್ಲಿಟ್ಟಿಯ ತಳಭಾಗ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣಾದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು ಬಸ್ಟರ್ಡ್ ಪಕ್ಕಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಗೈಟ್ ಪ್ರೇಡ್ ಹಾನ್ಡ್ ಬಿಲ್

Buceros bicornis homrai Hodgson

ಕೊಂಬಿನಾಕಾರದ ದೊಡ್ಡ ಕೊಕ್ಕುಳ್ಳ ಪಕ್ಕಿಗೆ ಹಾನ್ಡ್ ಬಿಲ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದು

ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಕಪ್ಪು ಬಿಳಿ ಮೈ ಬಣ್ಣಾದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ 'ಪ್ರೇಡ್' ಹಾನ್ಡ್ ಬಿಲ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸುಮಾರು ಹದ್ದಿನ ಗಾತ್ರದ ಪಕ್ಕಿಯಾಗಿದ್ದು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ 'U' ಆಕಾರದ ಶಿರಸ್ತಾಣ ಹೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮುಖ, ಬೆನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೊಟ್ಟಿಗಳು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣಾದಿದ್ದು ಕುತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೆಳ ಕಿಂಬಿಲ್ಲಿಟ್ಟಿ ಬೆಳ್ಳಿಗಿದೆ. ಬಾಲ (ಪುಟ್ಟ)ದ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಅಡ್ಡಪಟ್ಟೆ ಇದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೇರಳದವರೆಗೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಣಬಹುದು. ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿ, ಬೀಜಗಳನ್ನೂ ಓತಿ, ಹಲ್ಲಿ ಹಾವು ಹಾಗೂ ಇಲಿಗಳಂಥ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನುವ ಇದು ಹಾಗೂ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾರತದ ದಟ್ಟ

ಹಿಮಾಲಯದ ತಪ್ಪಲಿನ ಆರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾರತದ ದಟ್ಟ

ಲಿಂಬ್ ಪ್ರೈರಿಕನ್

Sypholides indica (J.F. Miller)

ಲಿಂಬ್ ಪ್ರೈರಿಕನ್ ಅಥವಾ ಉಪ ಪ್ರೈರಿಕನ್ ಪಕ್ಕಿ ಭಾರತದ ಸರಿಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹುಲ್ಲು ಮೈದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ದಟ್ಟಿಗಳಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರು ಇದನ್ನ ಹಿಡಿಯುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಕ್ರಮೇಣ ಇವುಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನ ಕಿರಿದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಗೀಗ ಇವು ಅಪರೂಪವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಸಂತಾನೋತ್ಕತ್ತಿಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡುಪಕ್ಕಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ, ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ಹೊಟ್ಟಿ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಫಾಯೆಯ ಗರಿಪುಕ್ಕಗಳು ಮೂಡುತ್ತವೆ. ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಮರಳಿನ ಬಣ್ಣದವಾಗಿದ್ದು ಅವಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಚುಕ್ಕೆಗಳಿವೆ. ರೆಕ್ಕೆಯ ಒಳಭಾಗ ಬಿಳಿ. ಜುಟ್ಟಿನ ಗರಿಗಳು ಕಪ್ಪು ಮಾಸಲು. ಹೆಣ್ಣು ಪ್ರೈರಿಕನ್ ಗಂಡಿಗಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದು, ಮನೆ ಗುಬ್ಬಿಯ ಮೈಬಣ್ಣ ಪಡೆದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಇಡೀ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಚುಕ್ಕೆಗಳಿವೆ.

ಪಕ್ಕಿಮದ ಟ್ರಾಗೋಪನ್

Tragopan Melanocephalus (J.E. Gray)

ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಬಣ್ಣದ ಹಕ್ಕಿ ಈಗ ಕೇವಲ ಕಾಶ್ಮೀರ ಮತ್ತು ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿಸಿಗುತ್ತದೆ. ಟ್ರಾಗೋಪನ್ ಪಕ್ಕಿಗಳು, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಂಡುಗಳು ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಗರಿಗಳಿಲ್ಲದ ನಿಷ್ಟಳ, ಮುಖಕ್ಕೆ ದಟ್ಟ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ; ಗಂಟಲು ಏರಿ ಏರಿ ಏಂಟುವ ನೀಲಿ. ಹೆಣ್ಣು ಮಾತ್ರ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ್ವಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಬಿಳಿ ಚುಕ್ಕೆಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಹಿಮಾಲಯದ ಮೋನಾಲ್ ಫೇಸಂಟ್

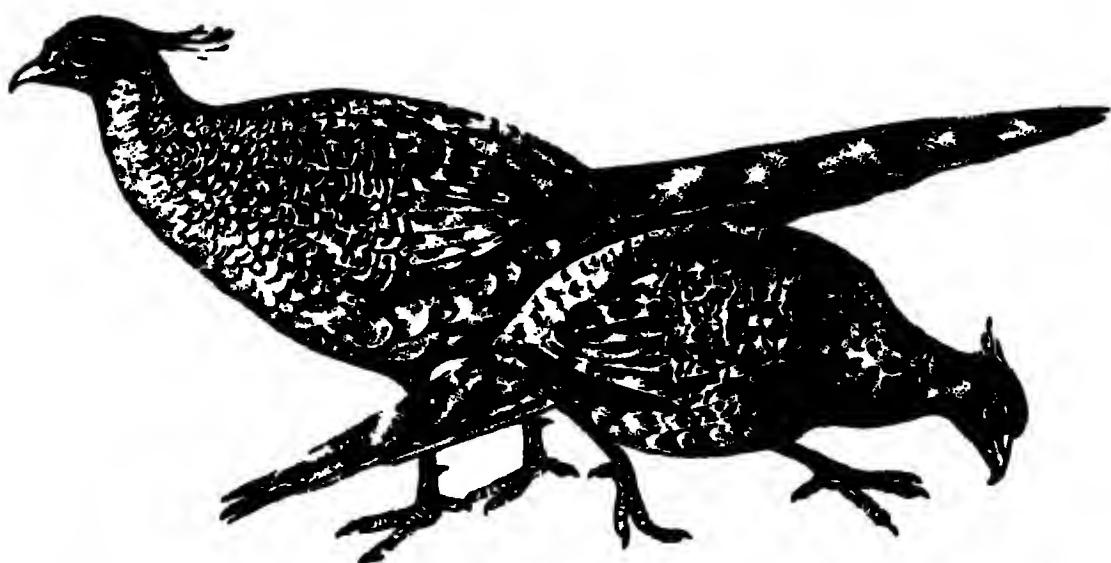
Lophophonis impejanus (Latham)

ಹೊಳೆಯುವ ಹಸಿರು ರೆಕ್ಕಿಗಳುಳ್ಳ ಗಂಡು ಮೋನಾಲ್ ಫೇಸಂಟ್ ವಣಿಕರಂಜಿತವಾಗಿದೆ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಉದ್ದನ್ನ ಹಸಿರು ಜುಟ್ಟಿದೆ. ಜಾಂಬಳ - ನೀಲಿ ಬಣ್ಣದ ಕುತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಗಂಟಲಿನೊಂದಿಗೆ ಕಂಗೂಳಿಸುವ ಈ ಪಕ್ಷಿಯ ಜೀವಾಶ್ರಯವೂ ಈಗ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿದೆ. ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನಿಂದು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಫೇಸಂಟ್ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮೈ ಬಣ್ಣದ ಕಂದು. ಆದರೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ತಿಳಿಗಂದು ಮತ್ತು ದಟ್ಟ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಚುಕ್ಕಿಗಳೂ ಪಟ್ಟಿಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಚೀಯರ್ ಫೇಸಂಟ್

Catreus wallichii (Hardwicke)

ಉದ್ದ ಬಾಲದ ಈ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನ ದೂರದಿಂದಲೂ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕಪ್ಪು ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಉದ್ದ ಜುಟ್ಟಿವೂ ಇದಕ್ಕಿಂದು ಬೇನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಒಬಚಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ರೆಕ್ಕಿಗಳು ಬೂದು ಬಳಿ ಹಾಗೂ ಮಸಕು ತುಕ್ಕಿನ ಬಣ್ಣದ್ವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನಿಂಗೆಗಳು ಕಾಣುವ ಚುಕ್ಕಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಇಡೀ ಶರೀರದುದ್ದಕ್ಕೂ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಫೇಸಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಿಗೂ ಹೆಣ್ಣಿಗೂ ಅಂಥ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೂ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣು, ಗಂಡಿಗಿಂತ ತುಸು ಬೆಕ್ಕಿದು ಅಷ್ಟೇ.

ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲೆಡೆ, ಅಂದರೆ ಕಾಶ್ಮೀರ, ವಂಟಾಬ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಗಢವಾಲ್ ಮತ್ತು ಕುಮಾಂಬೋ ಗುಡ್ಗಾಡು ಹೀಗೆ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ವಿಶಾಲ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ಚೀಯರ್ ಫೇಸಂಟ್‌ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹತಾತ್ಮಾಗಿ ಇಂದುವಿವಾಗಿದೆ.

ಸೈಬೀರಿಯದ ಕೊಕ್ಕರೆ

(ಸೈಬೀರಿಯನ್ ಕ್ರೇನ್) *Grus leucogeranus* Pallas

ಜವುಳು ಕೆರೆಗಳ ಪಕ್ಕಿ ಸೈಬೀರಿಯನ್ ಕ್ರೇನ್. (ವಣಿಕಿತ - 17) ಗ್ರೇಫಾಮಿಡ್ ಸ್ತುರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಈ ಪಕ್ಕಿಗಳು ಅಪ್ಪೇನೂ ಚುರುಕು ಹಾರಾಟ ನಡೆಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀರು ಮತ್ತು ನೆಲದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ. ಉತ್ತರ ಸೈಬೀರಿಯಾದಿಂದ ಪ್ರತಿ ಚಳಿಗಾಲಕ್ಕೂ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬರುವ ಇದು ನವಂಬರ್ ಕೊನೆಯ ಅಥವಾ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಆರಂಭದ ವೇಳೆಗೆ ಉತ್ತರ ಬಿಹಾರ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಯಾಗ ಪುರ ಸರೋವರ ಹಾಗೂ ಭರತಪುರದ ಕೇವಲದೇವ್ ಘಾನಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವೇ ಬಂದು ತಂಗುತ್ತದೆ. ಮಾರ್ಚ್ ಕೊನೆ ಅಥವಾ ಏಪ್ರಿಲ್ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಲೇ ಮರಳ ಸೈಬೀರಿಯಾಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಡುತ್ತದೆ.

ಶುಭ್ರ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣಾದ ಈ ಪಕ್ಕಿಯ ಮುಖ ಮತ್ತು ತಲೆಯ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಭಾಗಗಳು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣಾದ್ದಾಗಿವೆ. ರೆಕ್ಕೆಯ ಕೆಲವು ಗರಿಗಳು ಕಪ್ಪು. ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸೈಬೀರಿಯಾದ ಕೊಕ್ಕರೆ ಸಂಖ್ಯೆ ಕೆಲವೇ ನೂರರಷ್ಟಿದ್ದು ಇವು ನಿವಂಶವಾಗದ ಹಾಗೆ ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯತ್ನಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿವೆ.

1950ರಿಂದ ಹಿಡಿದು 70ರವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ಭರತಾಪುರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ನೂರು ಕೊಕ್ಕರೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. 1989, 1990, 1991ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೇವಲ 22, 14 ಮತ್ತು 7 ಕೊಕ್ಕರೆಗಳು ಬಂದು ಹೊಗಿವೆ. ದೇಶದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನಿದಿಷ್ಟ ಮಳೆ, ಪದೇ ಪದೇ ಬರಗಾಲ ಬರುತ್ತಿರುವುದೇ ಕೊಕ್ಕರೆಗಳ ನಿರಾಸಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಭರತಪುರದ ಸರೋವರದ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ಯಿಸುಕೂಡದೆಂದು ನಿರ್ಷೇಧ ಹೇರಿದ್ದರಿಂದ ಜೊಂಡುಹುಲ್ಲು ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಬೇರುಕಾಂಡಗಳನ್ನು ಕಿರು ಎಳೆಯುವುದು ಕೊಕ್ಕರೆಗಳಿಗೆ ಕಿರಿಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊಕ್ಕರೆ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲು ಇದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಪ್ಪು ಕತ್ತಿನ ಕೊಕ್ಕರೆ

Grus nigrocollis Przevalski

ಈ ಕೊಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಅದರ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆದೂ ಏಪ್ರಿಲ್/ಮೇ ತಿಂಗಳನಿಂದ ಅಕ್ಕೂಬರ್ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಲಡಾಬ್ರಾನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ನಿಂದ ಮಾರ್ಚ್ ವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾತಾನ್ ಮತ್ತು ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು ಒಂದು ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದ ಈ ಪಕ್ಕಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಸುಲಭ. ಅಚ್ಚ ಕಟ್ಟಿನ ಕಿರು ಮತ್ತು ಮಾತ್ರ ಉದ್ದನ್ನ

ಕಂಡುಕಟ್ಟಿನ ಕಾಲುಗಳು ಇದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮೈಬಣ್ಣ ಬೂದು ಇದ್ದು ಪುಷ್ಟಿದ ಭಾಗವು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಾಗಿದ ಕಷ್ಟ ಗರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ.

ಕಾಳುಕಡಿ, ಗಡ್ಡೆ, ಬೇರು, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಕರ್ಕೀರುಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ ಈ ಕೊಕ್ಕರೆ ಜೀವಿಸುತ್ತದೆ. ಲಡ್ಡಾಖಾನಲ್ಲಿ ಮರಿಗಳು ಬಲಿತ ಮೇಲೆ ಇದು ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಗಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರದೊಂದಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸಂತತಿ ನಿವಂಶವಾಗುತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷಣ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ವನ್ಯ (ಸಂರಕ್ಷಣಾ) ಕಾನೂನಿನ 1ನೇ ಪರಿಚೀದದಲ್ಲಿ ಹೇಸರಿಸಿ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾನೂನಿನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೋಡಿಸಿಗುವ 2,100ಪಕ್ಕಿ ವಂಶ ಮತ್ತು ಉಪವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಹೇಸರಿಸಿದವುಗಳಿಂತ ಅದೇಮೌರ್ದಿ ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚು ಪಕ್ಕಿಗಳು ಕಣ್ಣರೈಯಾಗುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳ ಆವಾಸ ನಿನಾಡ ಮವಾಗುತ್ತಿದೆ; ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯ, ಜಲಮಾಲಿನ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ; ಪಕ್ಕಿಗಳ ಬೇಟೆ ಹಾಗೂ ಮಾರಾಟ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ತೀರಾ ಅಪಾಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಕೆಲವು ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹೇಸರಿಸುವುದಾದರೆ – ಬಿಳಿ ರೆಕ್ಕೆಯ ಕಾಡುಬಾತು *Cairina scutulata* (Muller), ಶಿಳ್ಳಿ ಹೊಡೆಯುವ ದೊಡ್ಡ ಬಾತು *Dendrocygna bicolor* (Vieillot), ಅಂಡಮಾನ್ ಬಾತು *Anas gibberifrom salbogularis* (Hume), ಹಿಂಬಾಲಯದ ಚಿನ್ನದ ಗರುಡ (ಗೋಲ್ಡನ್ ಈಗಲ್) *Agenila Chrysaetos daphanea* (Severtzov), ನಿಕೊಬರಿನ ದೊಡ್ಡಪಾದದ ಪಕ್ಕಿ (ಮೆಗಾಪ್ರೋಡ್) *Megapodius freycinet* (Gaimard) ಮತ್ತು ಮಲಬಾರಿನ ಕಷ್ಟ – ಬಿಳಿ ಕೊಂಬುಕೊಕ್ಕನ ಹಾನ್ಡಬಿಲ್.

ಸರೀಸ್ಯಪಗಳು

ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ನೆಲಮಾಸಿಗಳಾಗಲು ಬಂದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಕರ್ಕೀರುಕ ಜೀವಿಗಳಿಂದರೆ ಈ ಸರೀಸ್ಯಪಗಳೇ ಸರಿ. 26 ರಿಂದ 30 ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ಅಪ್ಪರ್ ಕಾರ್ಬೋನಿಫೇರಸ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಉಭಯವಾಸಿ ಜೀವಿಗಳಿಂದ ಇವು ಉಗಮವಾದುವೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಒಣ, ಪೂರೆಯುಳ್ಳ ತ್ವಚೆಯೇ ಇವುಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಹಾಗೆಂದು ಪೂರೆಯುಳ್ಳ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಸರೀಸ್ಯಪಗಳಿಂದು ತಿಳಿಯುವುದೂ ತಪ್ಪಾದೀತು. ಸರೀಸ್ಯಪಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಲ್ಲಿ ‘ರೆಪ್ಪೆಲ್ಸ್’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೆಸರು ಲ್ಯಾಟ್ನ್ ಮೂಲದ ‘ರೆಪ್ಪಿಲಿಸ್’ ಅಂದರೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊಸೆಯುತ್ತ ಸರಿದಾಡುವ ಪ್ರಾಣ ಎಂಬಘರದ ಪದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಸರೀಸ್ಯಪಗಳೂ ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತವಾದರೂ ಕಡಲಾಮೆಯಂಥ ಕೆಲವು ಸರೀಸ್ಯಪಗಳು ಜೀವಿತದ ಬಹುಪಾಲನ್ನು ನೀರೋಳಗೇ ಕಳೆಯುತ್ತವೆ. ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡಲೆಂದು ಮಾತ್ರ ಭೂಮಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ.

ಸರೀಸ್ಯಪಗಳನ್ನು ‘ತಂಪು ರಕ್ತದ ಪ್ರಾಣ’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದರಘರ, ಅವುಗಳ

ದೇಹದ ತಾಪಮಾನ ನಮ್ಮಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ ಬದಲು ಹೊರಗಿನ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಷಂತೆ ಏರಿಳಿತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ತನಿಗಳೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳೂ 'ಬಿಸಿ ರಕ್ತದ ಜೀವಿ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ತಾಪಮಾನದಲ್ಲಿ ಏರಿಳಿತ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸರೀಸೃಪಗಳು ಜೀಣಿಸಿಕೊಂಡ ಆಹಾರ ತುಂಬ ನಿಧಾನವಾಗಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇಂಗುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ತಾಪದ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಕಡಿಮೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಶಾಶ್ವತನ್ನು ಆದಮ್ಮು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸರೀಸೃಪಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಶೀತವಲಯದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಸರೀಸೃಪಗಳು ಚಳಿಗಾಲ ಬಂದಾಗ ದೀಘ್ ನಿದ್ದೆಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತವೆ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಸರೀಸೃಪಗಳ ವಿಕಾಸ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲು ಅವುಗಳ ಮೊಟ್ಟೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಮೊಟ್ಟೆಯ ಒಳಗೆ ನೀರಿನಂತೇ ತೆಳ್ಳಿಗಿನ ಭೂಣಿದ್ರವ್ಯವಿದ್ದು ಜಲಪರಿಸರದಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪ್ರೋಷಕಾಂಶವೂ ಸಿಗುವಂತಿರುತ್ತದೆ. ಆದನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೂ ಇಟ್ಟು ಮರಿ ಮಾಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಂದಿದ್ದೇ ಸರೀಸೃಪಗಳ ವಿಕಾಸದ ಬಹು ಮಹತ್ವದ ಹೆಚ್ಚಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದಂತೆ ಜೀವಿಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಂಭೋಗ ಕ್ರಿಯೆ, ಹೆಚ್ಚಿನ ದೇಹದ ಒಳಗೇ ಭೂಣಿಕ್ಕೆ ಪ್ರೋಷಕಾಂಶಗಳ ಪೂರ್ವಕೆಯಾಗುವಂಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಅವು ಜಲವಾಸಿ ಜೀವಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುಕೂಲತೆ ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ನೀರಿನ ಮಾರ್ಘಮಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಸಗ್ದವೇ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು.

ಇಂದಿಗೆ ಸುಮಾರು 20 ರಿಂದ 71 ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ 'ಮೆಸೊರೆನುಂಬಿ' ಯುಗದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಸರೀಸೃಪಗಳೇ ಆಳುತ್ತಿದ್ದವು. ದೈನೋಸಾರ್‌ಗಳೆಂಬ ಪೆಡಂಭೂತಗಳ ಆಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಂತೂ ಭೂಮಿಗೆ "ಸುವಣ್ಣ ಯುಗ" ಬಂದಿತ್ತೊಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಟಿರಾನ್‌ಸ್‌ಸಾರಸ್‌ ರೆಕ್ಸ್‌, ಅಲ್‌ವ್‌ಸಾರಸ್‌, ಸ್ಟ್ರೆಗ್‌ಸಾರಸ್‌, ಬ್ರಾಹ್ಮಿಯೊಸಾರಸ್‌, ಡಿಪ್ರೋಡೊಕಸ್‌, ಚೊಲಂಟೊಸಾರಸ್‌ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ದೃತ್ಯ ಉರಗಗಳ ಆಳ್ಳಿಕೆಯ ಕಾಲ ಆದಾಗಿತ್ತು. ಸುಮಾರು 14 ರಿಂದ 12 ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಇವುಗಳ ಆಧಿಪತ್ಯ ಕೊನೆಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಸ್ತನಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉಗಮವಾಯಿತು. ದೈನೋಸಾರ್‌ಗಳು ಕಣ್ಣರೇಯಾದದ್ದು ಹೇಗೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ವಾದಗಳಿವೆ. ಹವಾಗುಣದಲ್ಲಿ ಹತಾತ್ ಬದಲಾವಣೆ ಆಯಾದರಿಂದ, ಸಸ್ಯಗಳ ಆಳ್ಳಿದನೆಯೂ ಬದಲಾಗಿದ್ದರಿಂದ ದೈನೋಸಾರ್‌ಗಳು ಹೊಸ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದೇ ಅಳಿದವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ದೂರದ ಲೋಕದಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದಷ್ಟುಳಿಸಿದ ಧೂಮಕೇತು ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ಷುದ್ರಗ್ರಹವೊಂದು ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿ ಧೂಳಿಬ್ಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಇಲ್ಲಿನ ಹವಾಗುಣ ವಿಷಮವಾಗಿದ್ದೇ ಈ ದೈನೋರಗಗಳ ಆವನತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಮಾಡ ಇದೆ. ಸ್ತನಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಆಗಲೇ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ದೈನೋಸಾರ್‌ಗಳ ಮೊಟ್ಟೆಗಳ ಭಕ್ಷಿಸಿ ಬದುಕುವ ಹೊಸ ಜೀವಿಗಳೇ ಈ ದೃತ್ಯರ

ವಂಶದ ನಿನಾಡಮತ್ತೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಏನಾಯಿತೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಖಚಿತ ದಾಖಲೆ ಸಿಕ್ಕಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವು ನಮ್ಮೊಂದಿಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಖೇದದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರೀಸ್ಯಪಗಳ 16 ಪಂಗಡಗಳಿಧ್ವನಿ. ಇಂದು ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕು ಉಳಿದಿವೆ: ಆಮೆಗಳು, ಮೊಸಳಿಗಳು, ಟುವಟುರಗಳು ಹಾಗೂ ಹಾವು - ಹಲ್ಲಿಗಳು ಅಷ್ಟೇ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ಗುಂಟಿಗೆ ಸೇರಿದ 420 ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಉರಗ ವಂಶಗಳಿವೆ. ಈ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ನಡುವೆಯೇ ಸರೀಸ್ಯಪಗಳ ಬೇಟೆಯಾಡುವವರ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಮೈ ಚಮೆ ಸುಲಿದು ಕಲ್ಪಸಾಗಣ ಮಾಡುವವರ ಹಾವಳಿಯೂ ಅತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಉರಗ ವಂಶಗಳು ಇಂದು ಅವಸಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದ ಕೆಲವೇ ಸರೀಸ್ಯಪ ವಂಶಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಮೆಗಳು

ಸರೀಸ್ಯಪಗಳ ಚೆಲೋನಿಯಾ (Chelonia) ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಆಮೆಗಳನ್ನು (ಟಟಿಲ್) ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಡಲಾಮೆಗಳು, ಸಿಹಿನೀರಿನ ಆಮೆಗಳು, ಸಿಹಿ ನೀರಿನ ಕೂರುಗಳು (ಟಾಟಿಯ್) ಮತ್ತು ನೆಲವಾಸಿ ಕೂರುಗಳು ಈ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಕವಚ. ಈ ಕವಚದಲ್ಲಿ ಬಾಗಿದ ಬೆನ್ನು ಚಿಪ್ಪು ಹಾಗೂ ಚಪ್ಪಟಿ ಹೊಟ್ಟೆ (ತಳ) ಚಿಪ್ಪು ಎಂಬ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಕವಚದ ಒಳಭಾಗವು ಮೂರ್ಳಿದ್ರವ್ಯದಿಂದಾದ ತಟ್ಟಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಹೊರಭಾಗವು ಕೊಂಬಿನ ದ್ರವ್ಯದಿಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಕವಚದ ಒಳಗೆ ಪ್ರಾಣ ಕೂತಿದ್ದು ಅದರ ಕುತ್ತಿಗೆ, ಕಾಲು ಮತ್ತು ಬಾಲದ ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಹೊರಕ್ಕೆ ಇಣುಕುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದಧಂಡಲ್ಲಿ ಚೆಲೋನಿಯಾಗಳೆಲ್ಲ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೋಳಿನ ಜೀವಿಗಳಿಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

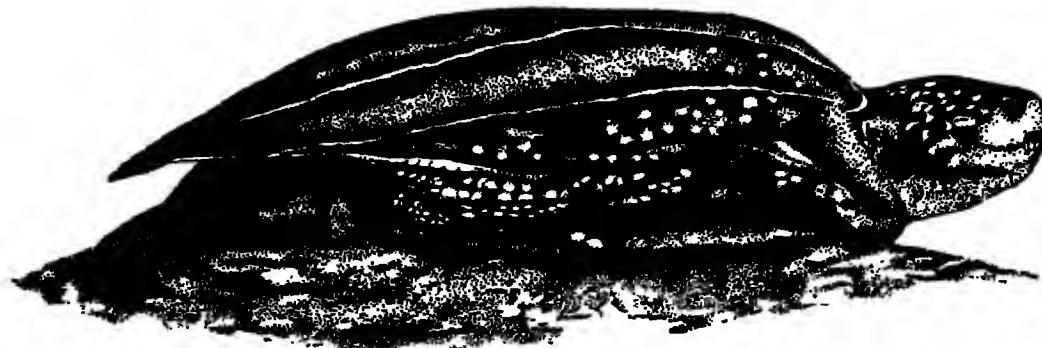
ಇವುಗಳ ಆಹಾರಾಭ್ಯಾಸ ಏಕರೂಪವಾಗಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಶುದ್ಧ ಶಾಶಾಖಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಸ್ಯ - ಪ್ರಾಣಿ ಎರಡನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಹೊರನೋಟದಿಂದ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಗಂಡಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಾಲ ಕೊಂಚ ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದು, ಚಿಪ್ಪಿನ ತಳಭಾಗ ಒಳಕ್ಕೆ ಬಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಆಮೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹೊಂಡ ತೋಡಿ ಮೊಟ್ಟಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಮಣ್ಣ ಮುಚ್ಚತ್ತದೆ. ಸಮುದ್ರವಾಸಿ ಆಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಹುತೇಕವಾಗಿ ಮೊಟ್ಟಿ ಬಲಿತು ಮರಿಯಾಗಲು 40ರಿಂದ 70ದಿನಗಳು ಚೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಚೆಲೋನಿಯಾಗಳು ದೀಘಕಾಲ ಜೀವಿಸುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಾಗರದ ಸೇತಿಲ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿನ ದೊಡ್ಡ ಕಡಲಾಮೆಗಳು (ಜಿಯೋಕೆಲೋನಿ ಜ್ಯಾಜಾಂಟಿಯಾ) 152 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಜೀವಿಸಿದ ದಾಖಲೆಯಿದೆ. ಈಗೇಗ ಕಡಲ ತೀರಗಳ ಮಾಲಿನ್ಯ ಅತಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಮೊಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಎಗರಿಸುವವರ ಹಾವಳ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ; ಆಮೆಯ ಮಾಂಸದ ಸಾರಿನ ರುಚಿ ಕಂಡವರು ಕಡಲಾಮೆಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅಲಂಕಾರಿಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆಂದು ಅವುಗಳ

ಚಿಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಎತ್ತೊಯ್ದುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಆಮೆಗಳ ಅನೇಕ ವಂಶಗಳು ಕಣ್ಣರೇಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಚಮುದ ಬೆನ್ನಿನ ಆಮೆ

(ಲೆಡರ್ ಬ್ಯಾಕ್ ಟಿಟ್‌ಲ್ರೋ) *Dermochelys Coriacea* (Linnaeus)

ಇವು ಪ್ರಪಂಚದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಆಮೆಗಳು. ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವ ಈ ಜಾತಿಯ ಒಂದೊಂದು ಆಮೆಯೂ 400ರಿಂದ 700 ಕಿಲೋ ತೂಕದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಗಟ್ಟಿ ಚಮುದಂಧ ಕವಚಗಳಿಂದಾಗಿ, ಆಧುನಿಕ ಆಮೆಗಳಲ್ಲೇ ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಚಮುದ ಕವಚದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಖಿಗಳೂ ಇವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಬಹುಕಾಲದ ಹಿಂದಿನ ಮೂಲ ಮೂರ್ಖಿಕವಚದ ಆಮೆಗಳ ಸಂತತಿಯೇ ಇವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕವಚದ ಬೆನ್ನುಭಾಗ ನುಣುಪಾದ ರಬ್ಬರಿನಂತಿದ್ದು ಕುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಬಾಲದವರೆಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಉದ್ದುದ್ದ ದಿಬ್ಬಗಳಿವೆ. ಉದ್ದನ್ನ ಶ್ರೀಕೋನಾಕೃತಿಯ ಶರೀರ, ದೊಡ್ಡ ತಲೆ ಹಾಗೂ ದಪ್ಪ ಕತ್ತು ಈ ಪ್ರಾಣಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ದೋಷಿಯ ಹುಟ್ಟಿನಂತಿರುವ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾಲುಗಳು ಉದ್ದ ಶ್ರೀಕೋನಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಹಿಂಗಾಲುಗಳು ಅಗಲವಾಗಿ ಬಾಲಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವಂತಿವೆ. ಬೆನ್ನಿನ ಭಾಗ ತೇಳು ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಪಾಟಿಯಂತಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬಿಳಿ ಚುಕ್ಕಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ತಳದ (ಹೊಟ್ಟೆ) ಭಾಗ ನಸುಗೆಂಪು. ಕಪ್ಪು ಬಿಳಿ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಗುಲಾಬಿ ಅಥವಾ ನೀಲಿ ಬಣ್ಣದ ಚುಕ್ಕಿಗಳು ಹೊಟ್ಟೆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಬೂಲ ಕಪ್ಪು.

ಚಮುದ ಬೆನ್ನಿನ ಆಮೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಆಹಾರವೆಂದರೆ ಜಲವಾಸಿ ಅಕಶೇರುಕಗಳು, ಏನುಗಳು ಮತ್ತು ಜಲಸಸ್ಯ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಷ್ಣವಲಯದಲ್ಲಿ ಇವು ಬದುಕುತ್ತಿರುವಾದರೂ, ಆಕ್ರೋ ಹಿಮಸಾಗರ ಬಿಟ್ಟರೆ ಇತರ ಶೀತವಲಯದ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಇವು ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಚುರುಕಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಇವು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಭಾರೀ ನಿಧಾನ.

ಇತರೆಲ್ಲ ಜಲವಾಸಿ ಆಮೆಗಳ ಹಾಗೆ ಇದೂ ಕೂಡಾ ಹೊಟ್ಟೆ ಇಡಲೆಂದು ದಂಡಿಗೆ ಬಂದಾಗ ತುಂಬ ಆಪಾಯ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನೀರಿನಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಾಗ

ಅದು ತನ್ನ ಮೈಲೇಲೆ ಮಣ್ಣ ಮರಳನ್ನ ಎರಚಿಕೊಂಡು, ವೈರಿಗಳ ಕಣ್ಣಗೆ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಬರಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹೊಂಡ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಮುಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಗುರುತು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಆಚೆ ಈಚೆ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತದೆ. ಮೊಟ್ಟೆ ಇಟ್ಟಿ ತಾಣದಲ್ಲಿ ಘಾಟು ವಾಸನೆ ಹಬ್ಬಿಸಿ, ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತದೆ. ಮೊಟ್ಟೆ ಒಡೆದು ಮರಿಗಳು ಹೊರ ಬಂದಾಗ ತಾಯಿಯ ನೆರವಿಲ್ಲದೆ ಅವು ತಾವಾಗಿ ನೀರಿನತ್ತು ಸಾಗುತ್ತವೆ.

ಮೇ-ಜೂನ್ ತಿಂಗಳು ಇವುಗಳ ಸಂತಾನವೃದ್ಧಿಯ ಶೃಂಗಳಲ್ಲಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆಗ ಒಂದೊಂದು ಆಮೆ 90-200 ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತದೆ. ಮನ್ನಾರ್ ಆಶಾತದ ಬಳಿ ಇರುವ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು ಅಂಡಮಾನ್ ದ್ವೀಪಸೋತ್ತಮದಲ್ಲಿ ಇವು ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡುವ ಪ್ರಶಸ್ತ ಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಗೂ ಮೊಟ್ಟೆ ಸಂಗ್ರಹಕರಿಂದ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರ ಮಾಲಿನ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಚೆಮುದದ ಬೆನ್ನಿನ ಆಮೆಗಳು ಅಪರೂಪವಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಹಸಿರು ಕಡಲಾಮೆ

(ಗ್ರೀನ್ ಸೀ ಟ್ರಾಕ್ಸಲ್) *Chelonia mydas* (Linnaeus)

ಉಷ್ಣವಲಯ ಹಾಗೂ ಸಮಶೀತೋಷ್ಣ ವಲಯದ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಗರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಈ ಆಮೆ 150 ರಿಂದ 175 ಕಿಲೋ ತೂಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರೌಢ ಆಮೆಗಳ ಮೈ ಬಣ್ಣ ಹಸಿರು ಮತ್ತು ಕಂದು. ಬೇನ್ ಮೇಲೆ ಕಂದು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ತೇವೆ, ಗೀರು ಇಲ್ಲವೇ ಚುಕ್ಕಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಹೊಟ್ಟೆಯ ಭಾಗ ಎಳೆ ಹಳದಿ. ತಲೆ ಚೆಕ್ಕಿದ್ದು ಗೋಲಾಕಾರ. ಪುಟ್ಟ ಮೂತಿ. ಮುಂಗಾಲಿನಂತಿರುವ ಬೀಸು ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಉದ್ದು. ಹಸಿರಾಮೆಯು ಇಡೀ ನುಣುಪು ದೇಹ ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿದ್ದು ಸರಿಸುಮಾರು ವ್ಯಾದಯುದ ಆಕಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಚೆಪ್ಪು ಅಷ್ಟೇನೂ ಗಟ್ಟಿಯದಲ್ಲ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತಿನ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಡಲ ತೀರ ಮತ್ತು ಅಂಡಮಾನ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಲ ಕಿನಾರೆಯ ಬಂಡೆಗಲ್ಲುಗಳ ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಮರಳ ತಡಿಯಲ್ಲಿ ಇವು ಬಿಸಿಲು ಕಾಯಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮರಳಿನ ತಗ್ಗಿ ಹೊಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಹಸಿರಾಮೆ 350 ರಿಂದ 600 ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಮುಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ 40-50 ದಿನಗಳ ನಂತರ ಮರಿಗಳು ಹೊರಬರುತ್ತವೆ. ಹಸಿರಾಮೆಗಳ ಮಾಂಸ ಮತ್ತು ಮೊಟ್ಟೆ ಎರಡಕ್ಕೂ ಬೇಡಿಕೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಸಂತತಿ ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿದೆ. ಅವುಗಳ ವಲಸೆ ಹವ್ಯಾಸ, ಸಂತಾನವೃದ್ಧಿ ನಡವಳಿಕೆ ಹಾಗೂ ಮೊಟ್ಟೆ ಪ್ರೌಟರೆಗಳ ನಿರ್ವೇಶನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಮಾಡಿತೆ ಇನ್ನೂ ಲಭಿಸಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಹಸಿರು ಕಡಲಾಮೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯ ತೃಪ್ತಿಕರವೆನ್ನುವವು ಪ್ರಗತಿ ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಕೊಮ್ಮೆ ಕವಚದ ಆಮೆ

(ಟ್ರಾಕ್ಸಲ್ಯಿಸ್ ಶೀಲ್ ಟ್ರಾಕ್ಸಲ್) *Eretmochelys imbricata* (Linnaeus)

ಕಡಲಾಮೆಗಳಲ್ಲೇ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕದು. ತೂಕ 60 ರಿಂದ 140

ಕೆಲೋಗಳಷ್ಟುರುತ್ತದೆ. ಗೀರು ಗೀರಿನ ಕಿರಿದಾದ ಕವಚದ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಗುರಾಣಿಯಂಥ ತೇವೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಆಮೆಯ ಕತ್ತೂ ಕಿರಿದಾಗಿದ್ದು ಹದ್ದಿನ ಕೊಕ್ಕಿನಂಥ ಚೂಪಾದ ಮೂತ್ತಿಯೇ ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಚೀಹರೆ. ರಾಳದ ಮೈ ಬಣ್ಣಿವಿದ್ದು ಗುರಾಣಿಗಳ ಮಧ್ಯ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಕಿಗೆ ಟಿಸಿಲೊಡೆದ ಗೀರುಗಳು ಕಪ್ಪು ಕಂದಿನ ಬಣ್ಣಿದವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕಿಬೋಟ್ಟೆಯ ಬಣ್ಣಿ ಹಳದಿ ಕಿತ್ತಳೆ, ಅಥವಾ ಕೆಂಪಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಜಗತ್ತಿನ ಅನೇಕ ಸಾಗರಗಳ ಬೆಂಜ್ಜಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗುವ ಇದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಂಡಮಾನ್ ನಿಕೊಬಾರ್ ದ್ವೀಪ ಸಮೂಹಗಳ ಬಳಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಾಗರ ಅಕಶೇರುಕಗಳನ್ನೂ ಮೀನುಗಳನ್ನೂ ಇದು ತಿನ್ನತ್ತದೆ. ಅಲಂಕಾರಿಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಗೆಂದು ಇದರ ಸುಂದರ ಕವಚವನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುವವರಿಂದಾಗಿ ಈ ಕೊಮೆಕವಚದ ಕಡಲಾಮೆಯೂ ನಿವಂಶವಾಗುವ ಭೀತಿ ಇದೆ.

ಮೊಸಳಿಗಳು

ಸರೀಸ್ಯಪಗಳ 'ಕೊಕೊಡೀಲಿಯಾ' ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಮೊಸಳಿ, ನೆಗಳು (ಅಲ್ಲಿಗೇಟರ್) ಮತ್ತು ಫಡಿಯಾಲ್ಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಹದಿನಾರು ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಸರೀಸ್ಯಪಗಳ 'ಸುವಣಿಯುಗ'ದ ಲಾಗಾಯ್ನೂ ಇವು ತಮ್ಮ ರೂಪ ಆಕಾರಗಳಲ್ಲಾಗಲೇ ಹವ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಾಗಲೇ ಕೊಂಚಪೂ ಬದಲಾಗದೇ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈಗಲೂ ಆ ಹಿಂದಿನ ದೈತ್ಯೋರಗಗಳ ಕಾಲದ ಕವಚಧಾರಿ, ಕ್ರಾರ ಕಣ್ಣಗಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳದ್ದೇ ನೇನಪು ಬರುತ್ತದೆ.

ನೀರಿನ ವಾಸಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದ ದೇಹ ಈ ಎಲ್ಲ ಮೊಸಳಿ ಜೂತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಉದ್ದ ಮೂತ್ತಿಯ ತುತ್ತ ತುದಿಗೆ ಮೂಗು ಇರುವುದರಿಂದ ಅದೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೀರಿನ ಹೊರಗಡೆ ಬಾಚಿ, ದೇಹದ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಭಾಗಗಳನ್ನು ನೀರೊಳಗೇ ಅವಿತು ಸಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಾಗ, ಕಿವಿ ಮೂಗು ಎರಡನ್ನೂ ಮುಚ್ಚಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂಥ ಪಟಲಗಳು ಇವಕ್ಕಿವೆ. ಕಣ್ಣಗೆ ಎರಡೆರಡು ರೆಪ್ಪೆಗಳಿವೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವಾಗಲೂ ಮಸುಕುಮಸಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ದೃಶ್ಯಗಳು ಕಾಣುವಂತೆ ಕಣ್ಣಗೆ ಮೊದಲ ಹಾಸಿನ ತೆಳುವಾದ ರೆಪ್ಪೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದ್ದನ್ನು ನಾವೆಯಂಥ ಶರೀರ, ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಲು ಸಹಾಯಕವಾದ ಗಿಡ್ಡ ಕ್ಕೆಕಾಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಶರೀರವನ್ನು ಬೇಕೆಂದ ಹಾಗೆ ತಿರುಗಿಸಲು ಅನುವಾಗುವ ಉದ್ದನ್ನು ಬಾಲ, ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಇಡೀ ದೇಹಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಕಪ್ಪು ಬೂದು ಬಣ್ಣಿದ ಮೈಮೇಲೆಲ್ಲ ಮೂಳೆ ಚಿಪ್ಪುಗಳಿವೆ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕಾಲೂರಿ ಇಲ್ಲವೇ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊಸೆಯುತ್ತ ಇವು ಚಲಿಸುತ್ತವೆ.

ಮತಕರ ಗುಂಟಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಘ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಶ್ರವಣಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ದೃಷ್ಟಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬುರುಹಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಾಸನೆ ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆಂದೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಜೊಡಿ ಗ್ರಂಥಿಗಳು

ವಿಕಾಸವಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಜೋಡಿ ಗ್ರಂಥಿಗಳು ಗಂಟಲಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಜೋಡಿ ಮೂಗಿನ ನಾಳದಲ್ಲಿವೆ. ಸಂತಾನೋತ್ಸತ್ತಿಯ ಮತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥಿಗಳಿಂದ ಘಾಟು ವಾಸನೆಯ ಅಂಟು ಜಿನುಗುತ್ತದೆ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಂಟಿನ ರಸವನ್ನು ಜಿನುಗಿಸುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಗಟ್ಟಿ ಕವಚದ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮುಚ್ಚತ್ತವೆ. ಕಾವು ಕೊಡುವ ತಾಣದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಮೊಸಳೆ ಕಾವಲಿರುತ್ತದೆ; ಮೊಟ್ಟೆ ಬಲಿತಾಗ ಮರಿಗಳು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಲು ಸುಲಭವಾಗುವಂತೆ ತಾಯಿಯೇ ಮೊಟ್ಟೆಯ ಕವಚವನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಒಡೆಯುತ್ತದಲ್ಲದೆ, ಮರಿಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಬಾಯೋಳಗಿಟ್ಟು ನೀರಿಗೆ ಒಯ್ದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಾಯಿಗೆ ಮರಿಗಳು ಸಿಗದಂತೆ ಮುಂದೆ ಕೆಲಕಾಲ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಎಲ್ಲ ಮಕರಗಳೂ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳೇ. ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಅವುಗಳ ದಂತವಂತ್ತಿ ಕಳಚಿ ಬೀಳುತ್ತ ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇತರ ಸರೀಸೈಪರ್ಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಕಕ್ಕೆಗಳ ಹೃದಯವಿದ್ದರೆ ಮಕರಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಕ್ಕೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇದು ಮೊಸಳೆ ದೇಹದ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವೆನ್ನಬಹುದು.

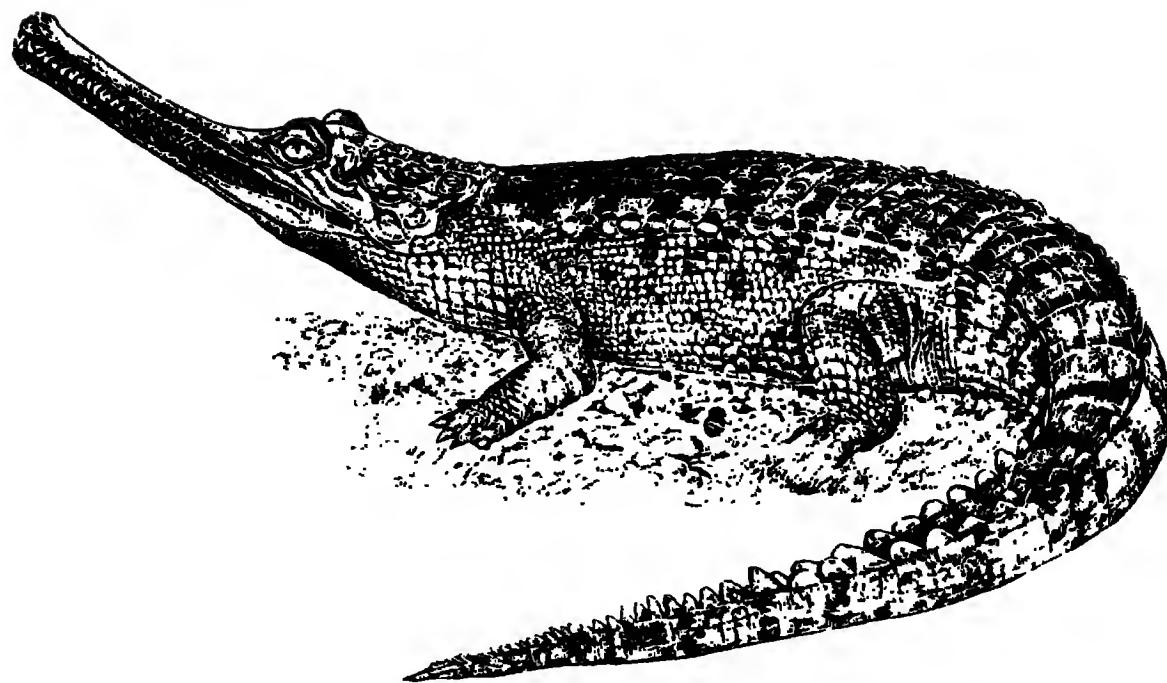
ನೈಲ್ ನದಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಮೊಸಳೆಗಳನ್ನು ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಇಬಿಪ್ಪಿನ ಜನರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಸಳೆಗಳನ್ನು ಪಳಗಿಸಿ, ದೇವ ಮಂದಿರಗಳ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಧೀಬೀಸ್ ದೇಗುಲದ ಪಕ್ಕದ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಪವಿತ್ರ ಮೊಸಳೆಗಳು ಗತಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ದೇಹವನ್ನು ಮಾರ್ಪಿಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಗಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಮೊಸಳೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ.

ಘಡಿಯಾಲ್

Gavialis gangeticus (Gmelin)

ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಘಡಿಯಾಲ್ (ಅಥವಾ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಘರಿಯಾಲ್) ಗಳು ಇತರ ಮೊಸಳೆಗಳಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಮೂತ್ತಿ ಮೀನು ಹಿಡಿಯುವ ಇಕ್ಕಳದಂತೆ ಕಿರಿದಾಗಿ ಉದ್ದಕ್ಕಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರೌಢ ಘಡಿಯಾಲ್ಗಳಿಗೆ ಈ ಮೂತ್ತಿಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿ ಗಂಟು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ನೀರಿನ ಹೂಜಿಯ (ಫೂಡು) ಮೂತ್ತಿಯಂತೆ ಕಾಣುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗೆ 'ಘಡಿಯಾಲ್' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

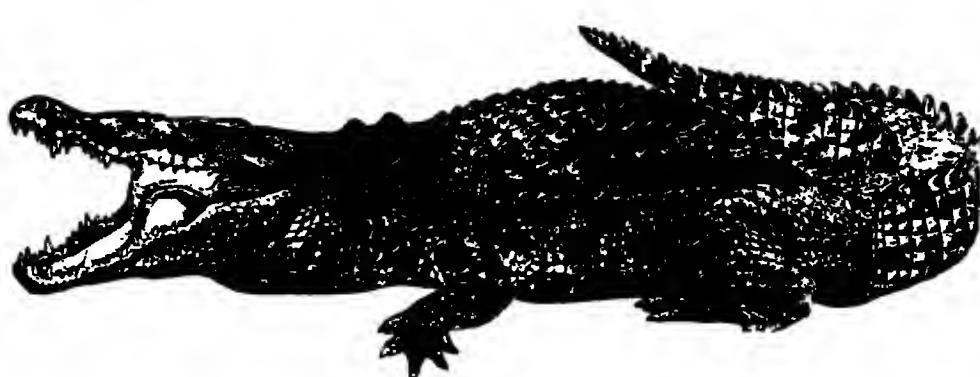
ಗಂಗಾ, ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ, ಮಹಾನದಿ ಮತ್ತು ಸಿಂಧೂ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಇವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಏನೇನುಗಳನ್ನೇ ತಿನ್ನತ್ತವಾದರೂ ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನೂ, ಆಡುಕುರಿಗಳನ್ನೂ ಇತರ ಕಶೇರುಕಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಇವು ದೀಘಕಾಲದವರೆಗೆ ನದಿ ದಡದಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲು ಕಾಯಿಸುತ್ತವೆ.

ಚಮಚಕ್ಕಾಗಿ ಘಡಿಯಾಲಾಗಳನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಭೇಟೆಯಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಭಾರೀ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿಮುಖಿಸಿತ್ತು. ಕಳೆದ ಒಂದೇರಡು ದಶಕಗಳಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಹಾಗೂ ಕೃತಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಮರಿ ಸಂಗೋಪನೆ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು. ಈಗ ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿದೆ.

ಅಳವೆಯ ಮೊಸಳಿ

(ಎಸ್ಟ್ರೋನ್ ಕ್ಲೋಡ್ಸ್‌ಲ್ರ್) *Crocodylus porosus* Schneider

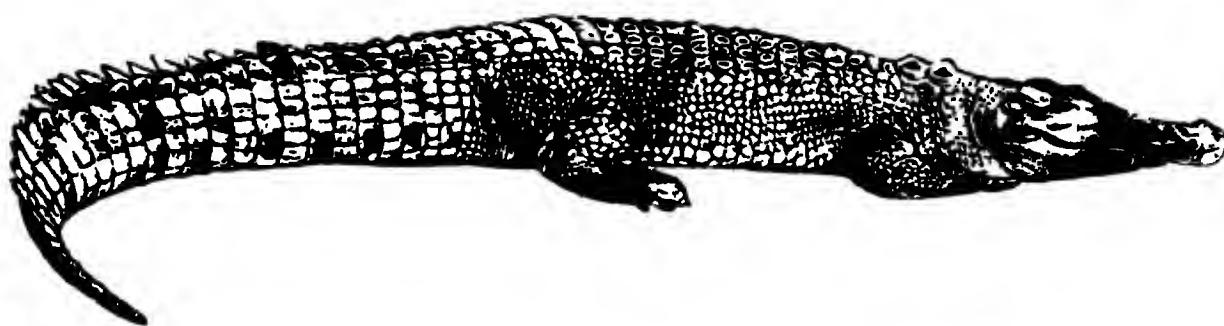
ಮತ್ತರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಈ ಮೊಸಳಿಗಳು ಕಡಲ ತೀರದ ಅಳವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜವುಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಉಭಯವಾಸಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಇದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಏಳಿಂಟು ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಈವರೆಗೆ ದಾಖಿಲಾದ ಅತಿ ಉದ್ದದ ಮೊಸಳಿ 10 ಮೀಟರ್ ಇತ್ತು. ದಟ್ಟ ಮಾಸಲು ಹಸಿರು ಬಣ್ಣದ ಇದರ ಚಮಚದ ಮೇಲೆ ಬಿರುಸುಗೊರಸಿನ ತಟ್ಟಿಗಳಿವೆ. ಬಾಲದ ಮೇಲ್ಮೈಗಳ ದಿಭ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಗರಗಸದ ಹಲ್ಲಿನಂಥ ರಚನೆಗಳಿವೆ. ಬಾಯಿ ಮುಖ್ಯದ್ವಾಗಲೂ ಹೊರಚಾಚಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಲಿಷ್ಠ ಚೂಪು ಹಲ್ಲುಗಳು

ಸಶಕ್ತ ದವಡೆ ಇದರದ್ವಾರೆ ಮಿನುಗಳನ್ನು, ಇತರ ಸರೀಸೃಪಗಳನ್ನು, ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಸ್ತನಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಇದು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಪೂರ್ವ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂಡಮಾನ್ ನಿಕೊಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಳವೆ ಮೊಸಳಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.

ಮಗ್ಗರ್

Crocodylus palustris (Lesson)

ಅಳವೆ ಮೊಸಳಿ ಹಾಗೂ ಘಡಿಯಾಲ್‌ಗಳಿಂತ ಈ ಜವುಳು ಮೊಸಳಿಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವು. ಸುಮಾರು 3 ರಿಂದ 5 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ ದೇಹದ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಅಗಲವಾದ ಚಿಕ್ಕ ಮೂತ್ತಿ ಇದೆ. ಪೂರ್ತಿ ಬೆಳೆದಾಗ ಇದರ ಮೈಬಣ್ಣವೂ ಮಾಸಲು ಹಸಿರುಬಣ್ಣ ತಾಳುತ್ತದೆ. ಮೈಮೇಲಿನ ಚಿಪ್ಪುಗಳು ಅಳವೆ ಮೊಸಳಿಯ ಚಿಪ್ಪುಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತವೆ.

ನದಿ, ಕೆರೆ, ಹೊಳೆ, ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಮಗ್ಗರ್‌ಗಳು ತುಂಬಾ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. ಮಿನು, ಕಪ್ಪೆ, ಹಕ್ಕಿಪಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಸ್ತನಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಇವುಗಳ ಆಹಾರ. ಜಮ್ಮು-ಕಾಶ್ಮೀರ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಪಂಜಾಬ ಮತ್ತು ಚಾಯವ್ಯಾದ ಮರುಭೂಮಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಭಾರತದ ಇತರೆಲ್ಲ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಾಗೂ ಮಗ್ಗರ್‌ಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಅತಿವೃಷ್ಟಿ, ಮಹಾಪೂರ, ಬರಗಾಲ, ವಾಸಸ್ಥಾನದ ಧ್ವಂಸ, ಮೊಟ್ಟೆಗಳಾಗಿ ಬೇಟೆ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಇವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ಷೇಣಿಸಿದೆ. ಈಚೆಗೆ ಮಗ್ಗರ್ ಮೊಸಳಿಗಳ ಸಂತಾನವ್ಯಾಧಿ ಹಾಗೂ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಗೋಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಅವನತಿಯನ್ನು ತಡೆದಂತಾಗಿದೆ.

ಹಲ್ಲಿಗಳು

ಸರೀಸೃಪಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಚಿತವಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದರೆ ಹಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಸಂಬಂಧಿ ಹಾವು. ಇವೆರಡರ ಮಧ್ಯ ಪರಸ್ಪರ ಗಾಢ ಹೋಲಿಕೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಒಂದೇ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಸ್ತರದ ಹೆಸರು 'ಸ್ಕ್ರಾವ್ ಮಾಟ್', ಅಂದರೆ 'ಪೊರೆಯುಳ್ಳ ಜೀವಿಗಳು'. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಎಲ್ಲಾ ಸರೀಸೃಪಗಳಿಗೂ ಒಂದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪೊರೆಗಳು ಅಂದರೆ ಚಿಪ್ಪು, ತಟ್ಟೆ, ಗುರಾಣೆಯಂಥ ಹೊರ ಕವಚ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಇತರೆಲ್ಲ ಸರೀಸೃಪಗಳ ಹಾಗೆ ಹಲ್ಲಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ದೇಹದ ತಾಪಾಂಶದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೊರಗಿನ ಪರಿಸರವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇವುಗಳನ್ನು 'ಹೊರ ತಾಪದ' (ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೋಥೆಮಿಕ್) ಜೀವಿಗಳೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ವ್ಯೇರಿಗಳಿಂದ ಬಚಾವಾಗುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹಲ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಿಧದ ಶಾರೀರಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳೂ, ವಿಶಿಷ್ಟ ನಡವಳಿಕೆಗಳೂ ರೂಪಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಬರುವ ಆತ್ಯಂತ ಸರಳ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಿ ಉಪಾಯವೆಂದರೆ ಸರ್ಪಿಂದು ಓಡುವುದು. ಅಡಗುವ ತಾಣಗಳಿಗೆ ಇವು ಓಡುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲವೇ, ಹಾರುವ ಹಲ್ಲಿಯ ಉದಾಹರಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಗಳಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರುತ್ತವೆ. ಅಗತ್ಯ ಬಿದ್ದಾಗ ಹಿಂಗಾಲುಗಳಲ್ಲೇ ಓಡುತ್ತವೆ; ನೀರಿನ ಮೇಲೂ ಧಾವಿಸುತ್ತವೆ; ಕೊಳದ ತಳದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ, ಮಣ್ಣನ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಲ್ಲಿಗಳಿಲ್ಲದ ತಾಣವಿಲ್ಲ. ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, 5,000 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದವರೆಗಿನ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಯಾವ ಹಲ್ಲಿಯೂ ವಿವರಿಸುತ್ತವಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಹಲ್ಲಿಗಳು ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತವಾದರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಉಡಗಳು ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ. ಸಸ್ಯಹಾರಿ ಹಲ್ಲಿಗಳೂ ಇವೆ.

ಉಡ

(ಕಾವನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ವಾನಿಟರ್) *Varanus bengalensis* (Daudin)

ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಾನಿಟರ್ ಉಡ ಎಂತಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಭೋಗೋಳಿಕ ಆವಾಸಗಳಲ್ಲೂ ಇದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದರ ದೇಹ 70 ರಿಂದ 71 ಸೆಂಟಿಮೀಟರ್ ಉದ್ದುವಿದ್ದು ಪೂರ್ಣ ಬೆಳೆದ ದೊಡ್ಡ ಉಡಗಳ ಬಾಲ 100 ಸೆಂಟಿಮೀಟರಿನವ್ಯಾ ಬೆಳೆಯಬಹುದು. ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಮಾಸುಕುಮಾಸುಕಾದ ಕಷ್ಟ ಫಾಯೆಯ ಅಡ್ಡ ಗೀರುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಈ ಗೀರುಗಳು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಹಲ್ಲು ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಚೂಪಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನಾಲಿಗೆಯೂ ಅತೀವ ಉದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸೀಳಿರುತ್ತದೆ.

ಮಾನಿಟರ್ ಉಡದ ಮುಖ್ಯ ಆಹಾರವೆಂದರೆ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟಿ ಭೂವಾಸಿ ಕಶೀರುಕಗಳು, ನೆಲವಾಸಿ ಪಕ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಮೊಟ್ಟೆಗಳು, ಏಡಿ, ಜೀಳು ಮತ್ತು ಮೀನುಗಳು. ಈ ಉಡದ ಚಮಚಾಗಿ ವ್ಯಾಪಕ ಬೇಟೆಕಾರ್ಯ ನಡೆಸುವವರಿಂದಾಗಿ ಇವುಗಳ ಸಂತತಿ ಅವನತಿಯ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ನೀರ ತಡಿಯ ಉಡಗಳು

(ಹಾಟರ್ ಮಾನಿಟರ್) *Varanus salvator* (Laurénti)

ಇವೂ ಭಾರತದುದ್ದಗಲಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಇಂಡೋನೇಷ್ಯಾದ 'ಕೊಮೊಡೊ ಡ್ರಾಗನ್' ಎಂಬ ಉಡಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈ ನಮ್ಮೆ ನೀರಿನ ಉಡಗಳೇ ಪ್ರಪಂಚದ ಉಡಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದವೆನ್ನಬಹುದು. ಇವು ಮೂರು ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಚೂಪು ಮೂಡಿ ಮತ್ತು ಕಿರಿದಾದ ನೀಳ ಕತ್ತು ಇವುಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣ. ಮೈ ಬಣ್ಣ ಮಬ್ಬ ಹಸಿರಿನದಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಗೀರುಗಳೂ ಪುಟ್ಟಿ ಪುಟ್ಟಿ ಹಳದಿ ಚುಕ್ಕಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇದು ಏನನ್ನಾದರೂ ತಿನ್ನತ್ತಾದಾದರೂ ಮೀನು ಮತ್ತು ಪಕ್ಕಿ ಮೊಟ್ಟೆ ಇದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಇಷ್ಟ. ನದಿ ಅಥವಾ ಕರೆಯ ದಂಡೆ, ಜವುಗು ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಅಳಿವೆಯಂಥ ತುಂಬ ಆದ್ರೆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇವು ತಮ್ಮ ಆವಾಸ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಇವುಗಳ ಚಮಚಾಗ್ನ ಭಾರೀ ಬೇಡಿಕೆ ಇದೆ. ಅವುಗಳ ನಿರಂತರ ಕಳ್ಳಿ ಸಾಗಣೆಯಿಂದಾಗಿ ನದಿ ಉಡಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀರಾ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ವನ್ಯ ಜೀವ (ಸಂರಕ್ಷಣಾ) ಕಾರ್ಯೋಯ ಒಂದನೆ ಪರಿಷ್ಕೀರ್ದದಲ್ಲಿ ಈ ಉಡಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹಳದಿ ಉಡ

Varanus flavescens (Gray)

ಪಂಚಾಬದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದವರೆಗಿನ ಉತ್ತರ ಭಾರತದುದ್ದಕ್ಕೂ ಇವುಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನವಿದೆ. ದಟ್ಟ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಈ ಉಡದ ಚಮಚಾಗ್ನ ಕೊಂಚ ನಸುಗೆಂಪು ಫಾಯೆಯೂ ಇದೆ. ಚಪ್ಪಟೆಯಾದ ಉದ್ದ ಬಾಲ ಇದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದು, ಸಲೀಸಾಗಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಈಜಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಸಿಹಿ ನೀರಿನ

ಪಡಿಗಳನ್ನು ಮೀನುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ಇದೂ ಸಹ ಚಮಚದ ಬೇಟೆಗಾರರಿಂದಾಗಿ ಇಂದು ಕ್ರಮೇಣ ಕಣ್ಣರೈಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಮರುಭೂಮಿಯ ಉದ್

(‘ಇಂಡಿಯನ್ ಡೆಸ್ಟ್ರೆಕ್ ವಾನಿಟರ್’) *Varanus Griseus* (Daudin)

ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯಗಳ ಶುಷ್ಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವ ಈ ಉದದ ಮೈಬಣ್ಣ ಮರಳನಂತಿದ್ದು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹಳದಿ ಅಥವಾ ಹಸಿರು ಭಾಯೆಯ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ್ವಾರಾ ಇರುತ್ತವೆ. ಮೈಮೇಲೆ ದಟ್ಟ ಕಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಹಸಿರು ಭಾಯೆಯ ಚುಕ್ಕಿಗಳರುತ್ತವೆ. ಬಾರುಕೋಲಿನಂಥ ಬಾಲದ ಮೇಲೆ ದಟ್ಟ ಕಂದಿನ ಬಾಪೆ ಹೆಣೆದಂತೆ ಕಾಣುವ ಗೀರುಗಳರುತ್ತವೆ.

ಮರುಭೂಮಿಯ ಮರಳು ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ ತೋಡಿ ವಾಸಿಸುವ ಈ ಉದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಏಡತೆ, ಹುಲ್ಲುಕುದುರೆ, ಜೀರುಂಡೆಗಳಂಥ ಕೀಟಗಳನ್ನು, ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕರೀರುಕಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ಇದರ ಚಮಚಕ್ಕೂ ಬೇಡಿಕೆಯಿದ್ದು, ಸಂತತಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಾವುಗಳು

ಹಾವುಗಳನ್ನು ಭಯಭೀತಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸರೀಸ್ಯವ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಲೋಳಿಯುಕ್ತ ಈ ಕುರೂಪಿ ಜೀವಿಗಳು ಅಪಾಯಕಾರಿಯೆಂದೇ ಅನೇಕರು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವು ಲೋಳಿಯುಕ್ತವೂ ಅಲ್ಲ, ಕುರೂಪಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಹಾವುಗಳು ನೋಡಲು ಸುಂದರ. ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಪಟ್ಟೆ, ಚಿತ್ತಾರದ ವಿನ್ಯಾಸ, ತೆಳು ದಾರದಂಥ ಶೋಭಾಯವಾನ ಕಾಯ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಭಯ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಕುತೂಹಲ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಎರಡೂ ಸಂಮಿಶ್ರ. ಅಂತೂ ಹಾವು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು 3,000 ವಂಶಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರರಲ್ಲಿಂದ ಪಾಲು ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಷದ ಗ್ರಂಥಿಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ, ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಪಾಯ ತರುವವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಿಸಿ ವಿಷ ಕಕ್ಕುವ ಹಾವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀರು ಕಡಿಮೆ. ಅಂಥ ಹಾವುಗಳೂ ಬಹುತೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ದೂರವಿರಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ತೀರ ಅನಿವಾಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ತಾವೇ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವು ದಾಳಿ ಇಡುತ್ತವೆ, ಅಥವಾ ಕಚ್ಚತ್ತವೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ, ಬಹುಪಾಲು ಹಾವುಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಪಾಲಿಗೆ ನಿರಪಾಯಕಾರಿ ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಅವು ಕ್ರಿಮಿಕೀಟ, ಇಲಿ, ಹೆಗ್ಗಣಿ, ಮೊಲ, ಪಕ್ಕಿ, ಹಲ್ಲಿಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸ್ವನಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ. ಪೈರುಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವ ದಂಶಕಗಳನ್ನು ಹಾವುಗಳು ಭಕ್ತಿಸುವುದರಿಂದ, ಅವು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಉಪಕಾರಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಹಾವುಗಳು ಸದಾ ಚಲನಶೀಲ ಬೇಟೆಗಾರ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಇಂದಿಯಗಳು ತುಂಬಾ ಚುರುಕಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಕ್ಕೆ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಹೊಟ್ಟಿ ಹೊಸೆಯುತ್ತಲೇ ಭಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬಿಲಾಸಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇತರೆಲ್ಲ ಹಾವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿ ತೀರಾ ಚುರುಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರೆಪ್ಪೆಗಳಲ್ಲದ ಅವುಗಳ ಕಣ್ಣನ ಮೇಲೆ ಮಸಕಾದ ಒಂದು ಪಾರದಶಕ ಪೂರೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಗಲು ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಹಾವುಗಳ ಕಣ್ಣನಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಪಾಪೆ ಇದ್ದರೆ, ರಾತ್ರಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಬೆಕ್ಕಿನ ಕಣ್ಣನ ಪಾಪೆಯಂಥ ಲಂಬ ಅಂಡಾಕೃತಿಯ ಕನೀನಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಾವಿನ ವಾಸನಾಶಕ್ತಿ ಕೂಡಾ ತುಂಬಾ ಚುರುಕು. ಈ ವಾಸನಾಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿಯೇ ಅದು ತನ್ನ ಜಾತಿಯ ಇತರ ಹಾವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸೀಳುನಾಲಗೆ ಸ್ವರ್ತಂ ಮತ್ತು ವಾಸನೆ ಗ್ರಹಣದ ಅತಿ ನಾಜೂಕಿನ ಉಪಕರಣದಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೊರಕಿಂತ ಅಥವಾ ಕಿವಿತಮಟೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ನೇಲದ ಕಂಪನದ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಅವು ಸಪ್ಪಳವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾವಾಡಿಗನ ಪುಂಗಿಯ ಕುಣಿತವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಗರ ಹಾವುಗಳು ತಲೆದೂಗುತ್ತವೇಯೇ ಹೊರತು ಪುಂಗಿಯಿಂದ ಹೊಮುವ ಸ್ವರ ಅವಕ್ಕೆ ಬನೇನೂ ಕೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾವುಗಳ ದವಡೆಗೆ ಭಾರೀ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದು, ಅವು ಉಹೆಗೂ ಏರಿದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಾಯನ್ನು ಅಗಲಿಸುತ್ತವೆ. ಬಾಯಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚಿ ಹಿಡಿದ ಬೇಟೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳದ ಹಾಗೆ, ಹಲ್ಲುಗಳು ಹಿಮೋಗ್ರಿ ಬಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಬೇಟೆ ಚಿಕ್ಕದಿರಲಿ, ಅಥವಾ ಹಂದಿ ಮತ್ತು ಜಂಕೆಯಂಥ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಯಿರಲಿ, ಹಾವುಗಳು ಅವನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿಯೇ ನುಂಗುತ್ತವೆ.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 2,500 ಬಗೆಯ ಹಾವುಗಳಿಧ್ವರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 200 ಜಾತಿಯ ಹಾವುಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕೇ ನಾಲ್ಕು ಹಾವುಗಳು ವಿವರ್ಪೂರಿತವಾಗಿವೆ. ಅವೆಂದರೆ: ನಾಗರ ಕಡಂಬಳ (ಕ್ರೀಯ್‌); ಉರಿಮಂಡಲ (ರಸ್ಸೆಲ್‌ ವೈಪರ್‌) ಮತ್ತು ಕೊಳಕು ಮಂಡಲ (ಗರಗಸ ಪಟ್ಟೆಯ ವೈಪರ್‌). ‘ವೈಪರ್‌’ ಅಂದರೆ ಮಂಡಲ ಹಾವು. ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದನ್ನು ಕಲಿಯುವುದು ತುಂಬ ಮುಖ್ಯ. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಂಬಳ (ಕ್ರೀಯ್‌) ಹಾವು ಅತ್ಯಂತ ಘೋರ ವಿವರ್ಪಳ್ಳದ್ದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾದ ಹುಲಿ ಹಾವು (ಟ್ರೀಗರ್‌ ಸ್ನೇಕ್‌) ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಕಾರಿ. ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡು ಒಂದೇ ವಂಶದವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವು ಮೈಥುನ ನಡೆಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಹಾವುಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಮರಿಗಳನ್ನೇ ಹೇರುತ್ತವೆ; ಇನ್ನು ಕೆಲವು (ಉದಾ: ನಾಗರ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಯ್‌) ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡುತ್ತವೆ. ಮರಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡುವ ಹಾವುಗಳಿಂದರೆ ವೈಪರ್‌, ಬೋವಾ (ಹೆಬ್ಬಾವು) ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಬಿಳಿ ಹಾವುಗಳು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಾವುಗಳ ಜೀವಿತಾವಧಿ 20 ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ 30 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಜೀವಿಸಿರುತ್ತವೆ.

ಹಾವುಗಳು ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆಂದೂ, ಒಂದನ್ನು ಕೊಂಡರೆ ಅದರ ಸಂಗತಿ ಬಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಚ್ಚುತ್ತದೆಂದೂ ಮೂಡಿನಂಬಿಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ನಿಜವಲ್ಲ. ಸೇಡು ಅನ್ನೊಂದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾವುಗಳ ಹೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಣಿ ಇರುತ್ತದೆಂದೂ ಕೆಲವರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಇದೂ-ನಿಜವಲ್ಲ. ಹಾವು ಹಿಡಿಯುವುದನ್ನೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಮದ್ವಾಸಿನ ಇರುಳರನ್ನು ಕೇಳಿ - ಮಣಿ ಮುತ್ತುಗಳು ಸಿಗುವಂತಿದ್ದರೇ ತಾವು ರಾಜಮಹಾರಾಜರಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂದೂ ಹಾವು ಹಿಡಿಯುವ ದಂಧೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಾವನ್ನು ಕಂಡಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಮನೋವ್ಯತ್ಯಾಸ ನಮ್ಮದಾಗಿದೆ. ಹಾವಿನ ಚರ್ಮಕ್ಕೂ ಕಳ್ಳಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೆ ಇದೆ. ಈ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳ ಜತೆ ಹಾವಿನ ಆವಾಸಗಳ ನಾಶವೂ ಕ್ಷೀಪ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಭಾರತದ ಬಹಳಷ್ಟು ಉರಗ ವಂಶಗಳು ನಿರ್ವಂಶವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅಳವಿನ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಅಂಥ ಕೆಲವು ಹಾವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಕಲ್ಲು ಹೆಬ್ಬಾವು

(ರೂ ಪೇಥಾನ್) *Python molurus* (Linnaeus)

ಭಾರತದ ಎಲ್ಲೆಡೆ - ಕುರುಚಲು ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ದಟ್ಟ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ, ಕಾಂಡ್ಲ ಅರಣ್ಯದ ಜವುಗು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಬ್ಬಾವು ಬದುಕಬಲ್ಲಾದು. (ವಣಾಚಿತ್ರ - 19) ದಪ್ಪನ್ನ, ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಈ ಹಾವು ಸುಮಾರು ಏಳು ಮೀಟರ್ ಉದ್ದವಿರುತ್ತದೆ. ದಟ್ಟ ಕಂದು ಬಣ್ಣಾದ ಇದರ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಸ್ವಟ್ಟಿಕದ ಆಕೃತಿಯ ಚಿತ್ರಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ; ಹೊಟ್ಟೆಯ ಎರಡೂ ಪಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಕಮ್ಮಿ ಅಂಚಿರುತ್ತದೆ. ಇತರ ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿದ ಭೆಚ್ಚಿಯ ಅಲಗಿನಂಥ ಚಿತ್ರ ಇದರ ತಲೆಯ ಮೇಲಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಮರ ಏರುವುದರಲ್ಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಈಜುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತ. ಪ್ರೇರ್ಧಾನಿಡೆ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹೆಬ್ಬಾವುಗಳು ಆಸ್ತಿಕದ ಬೋಧಾಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವಾದರೂ ಇವುಗಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಮೂಳೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೆಬ್ಬಾವಿನ ಕುಲದ ಬಹಳಷ್ಟು ಹಾವುಗಳು ನಿಶಾಚರಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವು ನೀರಿನ ತಡಿಯಲ್ಲೇ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.

ಕಲ್ಲು ಹೆಬ್ಬಾವುಗಳು ಸ್ತನಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು, ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು, ಸರೀಸೃಪಗಳನ್ನು ಕಪ್ಪಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನುಂಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳ ಹಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಷ ಇಲ್ಲ. ಈ ಹೆಬ್ಬಾವುಗಳ ಚರ್ಮಕ್ಕೂಗಿ ಬೇಟೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಇವು ನಿರ್ವಂಶವಾಗುವ ಭೀತಿಯಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ (ಸಂರಕ್ಷಣಾ) ಕಾರ್ಯದೇಶ ಪ್ರಕಾರ ಇವುಗಳ ಚೇಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ವೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪಟ್ಟಿ ಹೆಬ್ಬಾವು

(ರೆಟಿಕ್ಯುಲೇಟೆಡ್ ಪ್ರೇಥಾನ್) *Python reticulatus* (Schneider)

ಪಟ್ಟಿ ಹೆಬ್ಬಾವು ಅಥವಾ ರಾಜ ಹೆಬ್ಬಾವು ಭಾರತದ ಹಾವುಗಳಲ್ಲೀ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ್ವಾಗಿದ್ದು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ 10 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಬೆಳೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮೇಲ್ಯೊಣಕ್ಕೆ ಇದು ಕಲ್ಲು ಹೆಬ್ಬಾವಿನ ಹಾಗೆಯೇ ಕಣ್ಣಾದರೂ ಇದರ ಹಳದಿ ಕಂಡು ಕಷ್ಟಿನ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತಟ್ಟಿಯಂಥ ಕಪ್ಪು, ಕಂಡು ಚಿತ್ರಗಳರುತ್ತವೆ. ಈ ತಟ್ಟಿ ಪಟ್ಟಿಗಳು ವರ್ತುಳಾಕಾರವೂ ಇರಬಹುದು, ಇಲ್ಲದೆ ಅಸ್ವಾಷ್ಟ ಅವ್ಯಾಕೋನದಂತೆಯೂ ಇರಬಹುದು. ಇದೂ ವಿಷಕಾರಿಯಲ್ಲ. ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಇದು ಬಾತುಕೋಳಿ, ಬೆಕ್ಕು, ನಾಯಿ, ಕೋಳಿ, ಹಂದಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಈ ಹೆಬ್ಬಾವು ಈಶಾನ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಿಕೊಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅಂದದ ಚರ್ಮದ ಬೇಟೆಯೂ ಈ ಪಟ್ಟಿ ಹೆಬ್ಬಾವಿನ ವಂಶವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಸಿಲುಕೆಸಿದೆ.

ಮೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನುವ ಹಾವು

(ಇಂಡಿಯನ್ ಎಗ್ ಕ್ರಾಟಿಸ್ಟೋನ್ ಸ್ಟೇರ್) *Elacistrodon westermanni* Reinhardt

ಇದು ತೀರಾ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ನೋಡಿಸಿಗುವ ಹಾವು. ಮೊಟ್ಟಿ ಇದರ ಅತಿ ಪ್ರಮುಖ ಆಹಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ 'ಮೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನುವ ಹಾವು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಪಕ್ಕಿಗಳ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸರೀಸೃಪಗಳ ಮೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಇದು ಹುಡುಕಿ ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ನೋಡಲು ಇದು ಮಾಜಾಲ ಸರ್ವದಂತೆ ಕಂಡರೂ ಇದರ ದೇಹ ಅದಕ್ಕಿಂತ ನೀಳವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಾವಿನ ತಲೆಯನ್ನು ದೇಹದ ಇತರ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಗುರುತಿಸುವುದು ಕೊಂಡ ಕಪ್ಪುವೇ. ಏಕೆಂದರೆ ತಲೆಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಕಾರವಾಗಲೀ ಬಣ್ಣಾವಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ. ಮೈಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪಾಗಿದ್ದು, ದೇಹದುದ್ದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಹಳದಿ ಪಟ್ಟಿ ಇದರ ಕುತ್ತಿಗೆಯವರೆಗೆ ಒಂದು, ಕಣ್ಣನ ಮೇಲ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣನ ಮೂಲೆಯಿಂದ ಕುತ್ತಿಗೆಯವರೆಗೆ ಒಂದು ಕಪ್ಪು ಪಟ್ಟಿ ಹಬ್ಬಿರುವುದನ್ನು ಮಾಸಕಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಮೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೇ ಇದರ ಬಾಯಿ ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದೆ. ತಿದಿಯಂಥ ರಚನೆಯುಳ್ಳ ಬಾಯಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹಿಗ್ಗಬಲ್ಲ ಗಂಟಲು ಇವೆರಡರ ನೆರವಿನಿಂದ ಈ ಹಾವು ತನ್ನ ಬಾಯಿಗಿಂತ 3-4ಪಟ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಮೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಲೀಸಾಗಿ ನುಂಗುತ್ತದೆ. ಗಂಟಲು ನಾಳದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕಳದಂಥ ಮೊನಚು ಮೊಳೆಗಳಿದ್ದು, ಇವು ಒಳಗೆ ಸಾಗುವ ಮೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಒಡೆದು ಅನ್ನನಾಳದೊಳಕ್ಕೆ ನೂಕುತ್ತವೆ.

ಉಭಯವಾಸಿಗಳು

ಇದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿ ‘ಅಂಫೀಬಿಯನ್ಸ್’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗ್ರೀಕ್ ಪದದ ಅಥವ ‘ಎರಡು ಜೀವ’ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ‘ದ್ವಿಚರಿಗಳು’ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನೆಲ ಮತ್ತು ನೀರು ಎರಡರಲ್ಲಾ ಇವು ಸಲೀಸಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಳೆ ಮರಿಗಳು ನೀರಿನಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿ, ಅಲ್ಲೇ ಪ್ರೈಥಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದು ಆನಂತರ ನೆಲದ ಮೇಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮಯ ಕಳೆಯುತ್ತವೆ. ಸುಮಾರು 35 ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಡಲ ಜೀವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ‘ಕ್ರುಸ್ಯೊಪ್ಲೇಜಿಯನ್’ ಎಂಬ ಪುರಾತನ ವೀನುಗಳೇ ಕ್ರಮೇಣ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ಈಗಿನ ಉಭಯಜೀವಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇಂದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸ್ತರಗಳಿವೆ. ನುಣುಪು ಹಾಪುರಾಣಯಂಥ ಸ್ಯಾಲಮಾಂಡರ್ ಮತ್ತು ಮೊಂಡು ಬಾಲದ ನ್ಯಾಟ್‌ಗಳೂ ಸೇರಿದ ‘ಕ್ವಾಡಾಟ್‌’ ಸ್ತರ; ಕಪ್ಪೆಗಳೂ, ನೆಲಗಪ್ಪೆಗಳೂ ಸೇರಿದ ‘ಸೇಲಿಯೆಂಟ್‌ಯಾ’ (ಅಥವಾ ಅನೂರಾ) ಸ್ತರ; ಮತ್ತು ಕುರುಡು ಹುಳಗಳ ‘ಜಿಮ್‌ಎಂಟ್‌ನಿಯಾ’ ಸ್ತರ.

ಉಭಯವಾಸಿಗಳ ಜಮ್‌ ಸದಾ ಒದ್ದೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಅವು ಸೂರ್ಯನ ತಾಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಸಹಿಸಲಾರವು. ಇವು ಶ್ವಾಸಕೋಶದ ಮೂಲಕವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಜಮ್‌ದ ಮೂಲಕವೂ ಉಸಿರಾಡುತ್ತವೆ. ಉರಗಗಳಿಗಿಂತ ಇವು ಭಿನ್ನವಾಗಿರಲು ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೂ ಇದೆ. ಉರಗಗಳು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡುತ್ತವಾದರೆ, ಇವು ನೀರಲ್ಲಿಯೇ ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡುತ್ತವೆ.

ಕಪ್ಪೆಗಳೂ, ನೆಲಗಪ್ಪೆಗಳೂ ಒಂದೊಂದು ಬಾರಿಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಮೊಟ್ಟೆಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವಾದರೂ, ಸಂತಾನವ್ಯಾಧಿಗೆ ಅಗತ್ಯಾವಿರುವಷ್ಟು ಮೊಟ್ಟೆಗಳು ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇಂದು ಕಣಿವ ಬಹುಪಾಲು ಕಪ್ಪೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತಾನವ್ಯಾಧಿಗಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಮೃಧುನ ಕಾರ್ಯ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಕಪ್ಪೆ ತನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ನೊರೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕರ್ಕುತ್ತಿರುವಾಗ ಗಂಡು ಅದರ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಅಮುಕಿ ಹಿಡಿದು ಆ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಘಲಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೆಣ್ಣನ ಲೋಳಿ ಶರೀರವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಮುಕಿ ಹಿಡಿಯಲೇಂದೇ ಸಂತಾನವ್ಯಾಧಿಯ ಮತುಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಿನ ಹಸ್ತಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಕ್ಕಿನಂಥ ಅಂಗಗಳು ಮೊಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಹಲ್ಲಿಗಳಂತೆ ಕಾಣಿವ, ಆದರೆ ಅವುಗಳಂತೆ ಒಣಿಗಿದ, ಗೀರುಗೀರಿನ ಜಮ್‌ವಿಲ್ಲದ ನ್ಯಾಟ್ ಮತ್ತು ಸ್ಯಾಲಮಾಂಡರ್‌ಗಳಿಗೆ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಬಾಲ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ವಾಡೇಟ್‌ ಅಥವಾ ‘ಯುರೊಡೆಲ್‌’ (ಅಂದರೆ ಕಣ್ಣಗೆ ಕಾಣಿವಂಥ ಬಾಲಪುಳ್ಳವು) ಎಂಬ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ದೇಹ ಒದ್ದೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ಯಾಲಮಾಂಡರ್‌ಗಳು

ಕಪ್ಪೆಗಳಂತೆ ಏಿಧುನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಚುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳು ಕೇಳಲು ಸ್ವರ ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತವಾದರೂ ಅವು ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸುವವು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಶ್ರವಣ ಶಕ್ತಿಯೂ ತುಂಬ ಕ್ಷೀಣ. ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಾಣುವಂಥ ಕಿವಿಗಳೂ ಸ್ಯಾಲಮಾಂಡರ್‌ಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ನ್ಯಾಟ್‌ಗಳು ನಿಶ್ಚಿರವಾದ ಏಿಧುನ ನಡವಳಿಕೆ ತೋರೆದಿಸುವುದುಂಟು.

ಅಪರಾಪಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಪುರಾತನ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಕಪ್ಪೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂಥ ಬಾಹ್ಯ ಸಂಭೋಗ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಸುತ್ತವಾದರೂ ಬಹಳಷ್ಟು ನ್ಯಾಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತಾನಕ್ರಿಯೆ ಅವುಗಳ ದೇಹದಲ್ಲೇ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗಂಡು ನ್ಯಾಟ್ ತನ್ನ ವೀರ್ಯಾಣಣಗಳ ಪುಟ್ಟಿ ಗಂಟನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿನ ಪೃಷ್ಟದ್ವಾರದ ಬಳಿ ತೇವಣ ಇಟ್ಟು ಹೊಗುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ದೇಹದೊಳಕ್ಕೆ ಕೆಲಕಾಲ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವೊಟ್ಟೆ ಇಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ವೀರ್ಯದ ಸ್ವರ್ವವಾಗುವಂತೆ ಸೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಉಭಯವಾಸಿಗಳ ಮೂರು ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಗಪ್ಪೆಗಳ ವಂಶವೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡದು. ಸುಮಾರು 2,000 ವಂಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ನೆಲಗಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಈವರೆಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ‘ಅನೂರಾ’ (ಅಂದರೆ ಬಾಲವಿಲ್ಲದವು) ಸ್ತರ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಇವುಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣ. ಚಿಕ್ಕ ದೇಹದ ಈ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಕುಪ್ಪಳಿಸಲು ಅನುವಾಗುವಂತೆ ಉದ್ದೂದ್ದ ಹಿಂಗಾಲುಗಳಿವೆ.

‘ಬ್ಯಾಫ್ಲೊ’ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ನೆಲಗಪ್ಪೆಗಳಿಗೆ ಅಂಥ ಏನೂ ಕುಪ್ಪಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಇಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಕಾಲು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದು, ಪುಟ್ಟಿ ಪುಟ್ಟಿ ನೆಗೆತಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸರನೆ ಅವು ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. ಕೀಟವಾಗಲೀ, ಹುಳುವಾಗಲೀ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆ ನೆಲಗಪ್ಪೆ ಕೊಂಚಕಾಲ ತನ್ನ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಭಕ್ತಿಂದು ತನ್ನ ಉದ್ದವಾದ ಅಂಟುಳ್ಳ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಹೊರಚಾಚಿ (ಇದು ಆರೇಳು ಸೆಂಟಿಮೀಟರ್‌ನಷ್ಟು ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಚಾಚಬಹುದು) ಬೇಟೆಯನ್ನು ಬಾಯೋಳಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ನೆಲಗಪ್ಪೆಯ ಜೀವನದ ಬಹುಭಾಗವಲ್ಲ ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಕಳೆಯುತ್ತದೆ. ಸಂತಾನವೃದ್ಧಿಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದು ನೀರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಪ್ಪೆಗಳ ಚಮಚದ ಮೇಲೆ ಗುಳ್ಳಿಗಳಂತೆ ಕಾಣುವುದು ಕಪ್ಪೆಯ ಗ್ರಂಥಿಗಳು. ಅವಕ್ಕೂ, ಮನುಷ್ಯರ ಮೈಮೇಲೆ ಆಗಾಗ ಕಂಡುಬರುವ ಗಂತಿಗುಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಏನೂ ಸಾಮ್ಯ ಇಲ್ಲ. ಕಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೇ ಇಂಥ ಗಂತಿಗಳು ಮನುಷ್ಯರ ಮೈಮೇಲೆ ಏಳುತ್ತವೆಂಬುದು ಮೂಡಿನಂಬಿಕೆ ಏನಾ ಇದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಂಶ ಇಲ್ಲ.

ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ರಾಸಾಯನಿಕಗಳಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಪ್ಪೆಗಳಿಗೆ ಕುತ್ತು ಬಂದಿದೆ. ವಾನವ ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಕಪ್ಪೆ ಕಾಲಿನ ರಷ್ಟು ಚಟುವಟಿಕೆ ಕೂಡಾ ಅವುಗಳ ನಿನಾಡಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಕೆಲವು ಅಪರಾಪದ ಹಾಗೂ ಅಪರಾಪವಾಗುತ್ತಿರುವ ದ್ವಿಚರಿಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಇಲ್ಲವೇ.

ಹಿಮಾಲಯದ ನ್ಯೂಟ್ರಿಟಿಟಿನ್ ವರ್ರುಕೊಸಸ್

Tylototriton Verrucosus Anderson

ದಾಡೀಲಿಂಗ್, ಸಿಕ್ಕಿಂ, ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮಣಿಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಈ ಸ್ಯಾಲಮಾಂಡರ್‌ಗೆ ಕೊಳವೆಯಂಥ ಕಂದುಕಟ್ಟಿನ ನೀಳ ದೇಹವಿದ್ದು, ಚಪ್ಪಟೆ ತಲೆ, ಎರಡು ಜೋಡಿ ಕಾಲು ಹಾಗೂ ಲಂಬಕೋನದಲ್ಲಿ ಚಪ್ಪಟೆಯಾದ ಬಾಲವಿರುತ್ತದೆ. ಬೆನ್ನ ಮೂಳೆಯ ದಿಭ್ಯದ ಎರಡೂ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಕ್ಕೆಯಂಥ ರಂದ್ರಮಯ ಪುಟ್ಟಿ ಪುಟ್ಟಿ ಗಂತಿಗಳ ಸಾಲುಗಳಿವೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಸ್ಯಾಲಮಾಂಡರ್ ಅಂದರೆ ಇದೊಂದೇ. ಇದರ ಆಹಾರ: ಜಲಸಸ್ಯಗಳು, ಗೊದಮೊಟ್ಟೆ, ಕೀಟಗಳ ಮರಿಹುಳುಗಳು ಮತ್ತು ಎರೆಹುಳು.

ಮಲಬಾರಿನ ಮರಗಟ್ಟಿ

Nectophryne tuberculosa (Gunther)

ಕೇರಳದ ಮಲಬಾರ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಈ ಪುಟ್ಟಿ ಕಪ್ಪೆಗೆ ಅಚ್ಚಗಟ್ಟಿನ ನೀಳ ದೇಹವಿದೆ. ಜಾಲಪಾದಗಳಿವೆ. ಅತಿ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಕರೆ, ಸರೋವರ, ನದಿಗಳ ತಡಿಯಲ್ಲಿ, ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟಿ ಗಿಡಗಂಟಿಗಳ ಮಧ್ಯ ಈ ಕಪ್ಪೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಂಶದ ನಿಶಿರ ನಡವಳಿಕೆಗಳಾಗಲೇ, ವಾಸಸ್ಥಾನದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಾಗಲೇ ಪೂರ್ತಿಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ.

ಗಾರೋ ಗುಡ್ಡಗಳ ಮರಗಟ್ಟಿ

Nectophryne Kempi Boulenger

ಮೇಘಾಲಯದ ಗಾರೋ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪುಟ್ಟಿ ದೇಹದ ಈ ಕಪ್ಪೆಯ ಮುಂಗಾಲು ಹಾಗೂ ಹಿಂಗಾಲುಗಳಿಗೂ ಬೆರಳುಗಳ ಮಧ್ಯ ಜಾಲದ ಪೂರೆ ಇದೆ. ಬೆರಳುಗಳ ತುದಿ ಮೊಂಡಾಗಿದ್ದು, ಪೂರೆ ಅಪ್ಪು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಂಶದ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡಾ ವಿವರ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಅಕ್ಷರೀರುಕೆಗಳು

ಹುಳುಗಳು, ಹವಳಗಳು, ಸಮುದ್ರ ಸೌತೆ, ಕೀಟಗಳು, ಸಿಂಹಿ(ಮೃದ್ಘಂಗಿ)ಗಳು, ನಕ್ಕತ್ತುವೀನುಗಳು ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಅಕ್ಷರೀರುಕೆಗಳು (ಅಂದರೆ - ಬೆನ್ನ ಮೂಳೆ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು) ಒಟ್ಟು ಜೀವಲೋಕದ ಭಾರೀ ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವನ್ನು

ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜೀವತಾಣಿದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಭೂಮಿಯ ಜೀವಜಾಲದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ, ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿವೆ. ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಹಾರ ಮೂಲವಾಗಿ, ಆಹಾರ ಸರಪಣೆಯ ಆದಿಕೊಂಡಿಗಳಾಗಿರುವ ಈ ಅಕಶೇರುಕಗಳಲ್ಲದೇ ಮೇಲುಸ್ತರದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬದುಕಲಾರವು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಚರ್ಚೆ ಬಂದಾಗಲೇಲ್ಲ ಕಶೇರುಕಗಳಿಗೆ ನೀಡುವಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಅಕಶೇರುಕಗಳಿಗೂ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಂರಕ್ಷಣಾವಾದಿಗಳು ಈ ಕುರಿತು ಸಾಕಷ್ಟು ಗಮನ ಹರಿಸಿಲ್ಲ. ಉರಗಗಳಿಗೆ, ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸ್ತನಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮೆಲ್ಲ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ಏಂಸಲಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಳಸ್ತರದ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಗಂಭೀರ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಬಹುದಾದ ಆವಾಸಧ್ವಂಸ, ಪರಿಸರ ಪರಿವರ್ತನೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಗಂಭೀರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಅಕಶೇರುಕ ಜೀವಿಗಳು, ಅವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವ ವೋದಲೇ, ಅಳದುಹೋಗುವ ತೀವ್ರ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಈ ವರ್ಗದ ಒಹಳಷ್ಟು ಜೀವಿಗಳ ಸ್ಥಿಗತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಮೂಲಭೂತ ವಾರ್ತಾ ಸಹ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

ಅಕಶೇರುಕಗಳು ನಿವಂಶವಾಗಲು ಅಥವಾ ಅಳಿವಿನ ಅಂಚಿಗೆ ಬರಲು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿರಬಹುದು. ಅರಣ್ಯನಾಶದಿಂದಾಗಿ ಆವಾಸಧ್ವಂಸವಾಗಬಹುದು; ಏಕಸ್ಸು ಅರಣ್ಯ ಅಥವಾ ನೆಡುತೋಪಿಸಿದಾಗಿ ಆವು ಕಣ್ಣರೈಯಾಗಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೇ ಕೇಟನಾಶಕಗಳ ಅತಿ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಆವು ಸಾಯಬಹುದು. ಜೀವ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಕೇಟಗಳ ಮಾದರಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮಾಡಲೆಂದು ವರ್ಷ ವರ್ಷ ಒಂದೇ ತಾಣಕ್ಕೆ ದಾಳಿ ಇಡುವುದರಿಂದಲೂ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಹುದು. ತಮಿಳನಾಡಿನ ಕುಸಾಡಿ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಗುಜರಾತಿನ ಓಖಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಆಗಿದ್ದಿದೆ. ಹವಳ, ಸಿಂಪುಗಳನ್ನು ವಾಷಿಜ್ಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆಂದು ಭಾರೀ ಪ್ರವಾಣಿದಲ್ಲಿ ಕಲೆ ಹಾಕುವುದು, ಸಿಮೆಂಟ್ ಕಾಣಿಂದ ನೆಗೆಂದು ಹವಳದ ದಿಭ್ಯಗಳನ್ನು ಅಗೆಯುವುದೂ ಅವುಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಅಪರೂಪದ, ಅಳಿವಿನಂಚಿನ ಅಕಶೇರುಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಟ ಮತ್ತು ಕಂಟಕ ಚರ್ಮಿಗಳ ಅನೇಕ ವಂಶಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಾಗರ ಮತ್ತು ಶಾಂತ ಸಾಗರದ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುವ ಡಾಯಿತ ಏಡಿ ಅಥವಾ ತೆಂಗಿನ ಏಡಿ (*Birgus latro*) ಇದಕ್ಕೊಂದು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಗ್ರೇಟ್ ನಿಕೊಬಾರ್ ದ್ವೀಪ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಸೆಂಟಿನೆಲ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಕಾಣಸಿಗುವ ಇದು ಒಂದು ಅಡಿಗಿಂತ ಉದ್ದುವಾಗಿದ್ದು, ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿ ತೋಡಿ, ತೆಂಗಿನ ನಾರಿನ ಸಿಂಬೆಯನ್ನು ಹಾಸಿ ಪ್ರೋಟರೆ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದರ ಇಕ್ಕಳದಂಧ ಕೊಂಬುಗಳು ಭಾರೀ ಬಲಿಷ್ಟುವಾಗಿದ್ದು ತೆಂಗಿನ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ನಾರುನಾರಾಗಿ ಸೀಳಬಲ್ಲವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆ ಸಿಪ್ಪೆ ತೆಗೆದ ತೆಂಗಿನ ಕಾಯಿಯ ಚಿಪ್ಪನ್ನು ಕೆರೆದು ಕೆರೆದು

ಒಳಗಿದ್ದ ಬಳಿ ತೆಂಗನ್ನು ತಿನ್ನತ್ತದೆ. ಈಗೇಗೆ ಅಡುಗೆಗೆಂದು ಈ ಏಡಿಯನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಬೇಟೆಯಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಸಂತತಿ ಕಣ್ಣರೇಯಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಕೀಟಗಳು

ಪ್ರಾಣ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕೀಟಗಳೇ ಇತರೆಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗಂತಹ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ: ಈಗಾಗಲೇ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತಹ ಹೆಚ್ಚು ಕೀಟವಂಶಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಂಶಗಳು ಕೀಟ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದೇ ಉಳದಿರಬಹುದು. ಕೀಟದ ದೇಹವನ್ನು ತಲೆ, ಎದೆ ಮತ್ತು ಕಿಂಬಾಣಿಕ್ಕೆ ಎಂಬ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಇನ್ಸೆಕ್ಟ' (ಭಾಗ ಮಾಡು) ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಇನ್ಸೆಕ್ಟ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡಲಾಗಿದೆ.

ಕಳೆದ 35 ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕೀಟಗಳು ಇಂದು ಅಸಂಖ್ಯೆಯ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಧವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ, ಅದ್ವೃತ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ಭೂಮಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಪರಿಸರಗಳಲ್ಲಾ ಆವಾಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಷಂತೆ ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕೆಲವಂತೂ 70 ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಲ್ಸಿಯಸ್ ತಾಪದ ಬಿಸಿನೀರ ಚಿಲುಮೇಗಳ ಬಳಿ ಅಥವಾ ಉರಿ ತಾಪದ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ತುಂಬಾ ಚಳಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬದುಕಬಹುದು; ಫಾಟು ವಿಷಗಳ ರಸಾಯನದ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಜೀವಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಿಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೂಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಕೀಟಗಳು ಪ್ರಾಣ ಲೋಕದ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿ ಜೀವಿಗಳಿಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೀಟಜಂತುಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿ ಭಂಡಾರವೇ ಇದ್ದು ಇಲ್ಲಿ 50,000 ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೀಟವಂಶಗಳಿವೆ. ಅವು ಎಂಥದೇ ಕರಿಣ ಪರಿಸರಕ್ಕೂ ಒಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅವುಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನದ ಅವನತಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ; ಅದರಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೀಟನಾಶಕಗಳ ಅತಿ ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕೀಟ ವಂಶಗಳು ಅವನತಿಯ ಮಾರ್ಗ ತುಳಿಯುವಂತಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ವಿರ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಾದರೂ, ನಿವಂಶವಾಗುವ ಅನೇಕ ಕೀಟ ವಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದ್ದು ವನ್ಯಜೀವಿ (ಸಂರಕ್ಷಣಾ) ಕಾಯಿದೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಭದ್ರತೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಚಟ್ಟಿ, ಪಾತರಗಿತ್ತಿಗಳು

(ಲೆಪಿಡೋಪ್ರೈ)

ಲೆಪಿಡೋಪ್ರೈ ಸ್ತುರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಚಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಪಾತರಗಿತ್ತಿಗಳು ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳ ಅತ್ಯಂತ ರಂಜನೀಯ ಜೀವಿಗಳಾಗಿವೆ. ಪಾತರಗಿತ್ತಿಗಳ ರೆಕ್ಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪೂರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಬಣ್ಣದ ರಷಾಯನದಿಂದಾಗಿ ಅವು ಕಣ್ಣ ಕೋರ್ಕೆಸುವ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಏಂಬುತ್ತವೆ. 'ಲೆಪಿಡೋಪ್ರೈ' ಎಂಬ ಗ್ರೀಕ್ ಮೂಲದ ಪದದ ಅಧ್ಯಂತೇ 'ಪೂರೆಗಳ ರೆಕ್ಕೆ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾವಣಿಗೆ ಹೊದಿಸಿದ ಹೆಂಚುಗಳ ಹಾಗೆ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಪುಟ್ಟಿ ಪುಟ್ಟಿ ತೆಳು ಚಿಟ್ಟಿನಂಥ ಪೂರೆಪಕಳಿಗಳು ಇವುಗಳ ರೆಕ್ಕೆಗಳ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೆ ಜೋಡಣಿಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ರೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಾಗ ಈ ಪೂರೆಕಣಗಳು ಬಣ್ಣದ ಪ್ರತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆ ಬೆರಳಿಗೆ ಮೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಈ ಹೊದಲು ಹೇಳಿದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ (ಆವಾಸ ಧ್ವಂಸ ಮತ್ತು ಕೀಟನಾಶಕ ಬಳಕೆ) ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಲೆಪಿಡೋಪ್ರೈ ಸ್ತುರದ ಜೀವಿಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಪ್ರಕಾರ ಸಂರಕ್ಷಿತವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾದ ಕೆಲವನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವುದಾದರೆ: ಪಟ್ಟಿ ಮದ್ದಿ ಪಾತರಗಿತ್ತಿ (ಬ್ಯಾಂಡೆಡ್ ಡಫರ್ - *Discophora deo deo*), ನೀಲಿಪ್ರೋಸಿ (ಬಿಡುಂಡಾ ಮೆಲಿಸಾ ಸಿಯಾನಾ), ನವಿಲಕೇಶಿ (ಪೀರಾಕ್ ಹೇರ್ ಸ್ಟ್ರೀಕ್ - *Thelca pavo*), ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪಾತರಗಿತ್ತಿಗಳ ಅನೇಕ ವಂಶಗಳು (*Apatura ulupi ulupi*, *Dilipa morgiana*, *Euloceura manipurensis* ಇತ್ಯಾದಿ), ಮಲಬಾರಿನ ಪಟ್ಟಿ ಗುಬ್ಬಿ ಪುಕ್ಕೆ (ಬ್ಯಾಂಡೆಡ್ ಸ್ಟ್ರಾಲೋಟೇಲ್ - *Papilio lio medon*), ಸಾವಾನ್ಯ ದೊಡ್ಡ ಬಾಲ (ಕಾಮನ್ ಕ್ಲಾಬ್ರಟೇಲ್ - *Polydorus coosambilianga*), ಎಲೆ ಕೋಸಿನ ಪಾತರಗಿತ್ತಿ (ಕ್ಯಾಬೇಜ್ ಬಟರ್ಪ್ರೈ - *Pieris krueperi devta*), ಜಾಂಬಳಿ ಪಾತರಗಿತ್ತಿ (ಪರ್ಪಾಲ್ ಬುಶ್ ಬ್ರೈನ್ - *Mycalesis orseis nautilus*) ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ.

ಒಡೊನಟ್ಟಾ

ಡ್ರಾಗನ್ ಫ್ಲೈ ಮತ್ತು ಡ್ಯಾಮ್ಸ್‌ಲ್ರೋ ಫ್ಲೈ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಹಾರುವ ಕೀಟಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಡೊನಟ್ಟಾ ಸ್ತುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ತೆಳುವಾದ ಕಡ್ಡಿಯಂಥ ದೇಹದ, ಉದ್ದನ್ನ ದೋಣಿ ಹುಟ್ಟಿನಂಥ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿರುವ ಇವಕ್ಕೆ ಪೀಟಿ ಹುಳಿ, ಕೊಡ್ಡಿ ಹುಳಿ, ತೂಕದ ಹುಳಿ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ರೆಕ್ಕೆ ಬಹುತೇಕ ಪಾರದಶಕವಾಗಿದ್ದು, ಅದರೊಳಗಿನ ನರಜಾಲ ರಣ್ಣಗೆ ಕಾಣುವಂತಿರುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ಸಂಯುಕ್ತ ಕಣ್ಣಗಳು, ದೇಹದ ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡದೆಂದೇ ಕಾಣಿಸುವ ತಲೆ, ಈ ಹುಳಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣ. ಗತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಈ ಡ್ರಾಗನ್ ಫ್ಲೈಗಳ ಪಳಿಯುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ದೊಡ್ಡ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿರುವ ಕುರುಹು ಕಂಡಿದೆ. ಇಂದು ಕಾಣುವ ಜೀವಿಗಳು ಚಿಕ್ಕ ಗಾತ್ರದವಾಗಿದ್ದು, ನೀರಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡುತ್ತವೆ.

ಮರಿಹುಳುಗಳು ನೀರಲ್ಲೀ ಬೆಳೆದು ರೆಕ್ಕೆ ಬಲಿತ ಮೇಲೆ ಸಸ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಡೋನಟಾ ಸ್ತರದ ಕೀಟಗಳಲ್ಲಿ ದಾಜೆಲಿಂಗ್ ಬಳಿಯ ಕೆಲವು ಸೀಮಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುವ ಗ್ರೀಟ್ ಹಿಮಾಲಯನ್ ಡ್ರಾಗನ್ ಫ್ಲೈ ಅಥವಾ ಟಿಲ್ ಯಾಡ್ಲೋಡ್ ಡ್ರಾಗನ್ ಫ್ಲೈ (*Epliophthebia laidlowi*) ಎಂಬುದು ಕ್ರಮೇಣ ಕಣ್ಣರೈಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಇದು ಅಳಿವಿನ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದುಂಬಿಗಳು

(ಕೋಲಿಯೋಪ್ಸೈರಾ)

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದುಂಬಿಗಳೂ, ಮಿಣುಕು ಹುಳಗಳೂ ಒಂದು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಸಿಕತೆಯ ದ್ಯೂತಕವಾಗಿವೆಯಾದರೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಗಳನ್ನು ಕರೆದ 'ಬೀಟ್ಲ್' ಎಂಬ ಪದವೇ ಭೀತಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬೈಟೋಲ್ ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲ್ - ಸ್ಯಾಕ್ಸನ್ ಮೂಲದ ಅಥವ್ 'ಕಟ್ಟುವ ಹುಳ್' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಕಪ್ಪು ಕಂದು ಕವಚ ತೊಟ್ಟಿಂತೆ ಕಾಣುವ, ಮುಳ್ಳಿನ ಕಾಲುಗಳ, ಭಯಂಕರ ಸದ್ವಿನ ಈ ಜೀವಿಗಳು ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆಂಬುದೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಪ್ಪಗಳಲ್ಲೀ ಮನಮೋಹಕ ಏಂಬುಬಣ್ಣಗಳ, ಸುಂದರ ಕಾಯದ ದುಂಬಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ.

ಅಂಥ ಕೆಲವು ದುಂಬಿಗಳನ್ನೂ ಕೀಟಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಸಂತಸದಿಂದ ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ; ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಂಪ್ ಕವಚದ, ಚೆನ್ನದ ಅಥವಾ ಚುಕ್ಕಿಗಳಿರುವ ಚಲಿಸುವ 'ಗುಲಗಂಜಿ'ಗಳು (ಲೇಡಿ ಬಗ್), ಬೆಳಕು ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತ ಜಿಗಿಯುವ ಮಿಣುಕು ಹುಳಗಳು ಅಂಥ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು. ಪುರಾತನ ಈಚೆಟ್ಟಿಯನ್ ಜನರು ಸ್ಯಾರಾಬ್ (Scarabaeus sacer) ಎಂಬ ದುಂಬಿಯನ್ನು ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಸಂಕೀರ್ತವೆಂದೇ ತಿಳಿದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೆಲವು ದುಂಬಿಗಳು ನಮಗೆ ಉಪಕಾರಿ. ಅಪ್ಪ ನಮಗೆ ಕಾಟ ಕೊಡುವ ಶ್ರೀಮಿಕೀಟಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ರುಧಾದವಾಲಿಗಳಂತೆ ಸತ್ತ ಸಣ್ಣ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಹೂಳುವ, ಕೊಳೆತದ್ದನ್ನು ಕಣ್ಣರೈ ಮಾಡಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲಿನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ನಮಗೆ ಕಾಟ ಕೊಡುವ ಸಹಸ್ರರು ದುಂಬಿ ವಂಶಗಳು ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ತೆಂಗಿಗೆ ಕಂಟಕ ಪ್ರಾಯವಾದ ಕಪ್ಪು ತಲೆ ದುಂಬಿಯಂತೆಯೇ ಪೈರು, ಧಾನ್ಯ, ಬಟ್ಟೆ, ಪೀಠೋಪಕರಣ, ಪರ್ಯಾ ಪ್ರಸ್ತರಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವ ಅದೇಮೊಂದು ಬಗೆಯ ಕೋಲಿಯೋಪೈರಾಗಳನ್ನು ನಾವು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳು ಇಲಿಗಳಿಗೆ, ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಲಾಡಿ ಹುಳಗಳನ್ನೂ ನಾರುಹುಳಗಳನ್ನೂ ವರ್ಗಾಯಿಸಿ ರೋಗಪ್ರಸಾರಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ಕರಾಬಿಡೇ' (Carabidae) ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ 'ಅಗೋನೋಟ್ರಿಕಸ್ ಅಂಡ್ರೈವೆಸಿ' (Agonotrichus andrewesi) 'ಅಮರಾ ಎಲಿಗನ್ ಫುಲಾ (Amara

elaganula), 'ಅಮರಾ ಬ್ರುಕೀ' (*Amara brucei*), 'ಬ್ರಾಸ್ಕೋಸೋಮಾ ಗ್ರೆಸ್ಟೆಲ್' (*Broscosoma gracile*), 'ಚೆನಿಯಸ್ ಕನರೇ' (*Chaenius kanarae*), 'ಕಾಲಥಸ್ ಅಮರ್ಯೋಡೆಸ್' (*Calathus amaroides*) ಮುಂತಾದ ದುಂಬಿಗಳು ತುಂಬ ಅಪರೂಪದ್ದನಿಸಿವೆ.

ಅಕಶೀರುಕ ಕೀಟ ಪ್ರಪಂಚದ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಯಾವುದು ಅಪರೂಪವಾಗುತ್ತಿದೆ, ಯಾವುದು ನಿರ್ವಂಶವಾಗುತ್ತಿದೆ, ಯಾವುದನ್ನು ಜೋವಾನವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನಾವಿನ್ನು ಕಲೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯತ್ನಗಳು

ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳನ್ನ ಔರಿಯಿಂದ, ಗೌರವದಿಂದ ಹಾಗೂ ಪವಿತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ತತ್ವ ನಮ್ಮ ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲೇ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದೆ. ವಿವರಾದಸದ ಮಾತೆಂದರೆ, ಅದನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ ಗೌತಮ ಬುದ್ಧ, ಅಶೋಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಂಧಿಜಿಯವರ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲೇ ಅದ್ವೈತ ಅಪರೂಪದ ಪ್ರಾಣ ಸಂಕುಲಗಳು ಅವಸಾನದ ಸ್ಥಿತಿ ತಲುಪಿವೆ. ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆಯ ತಾಯಿಬೇರಿನಲ್ಲೇ ಸಂಚಿತವಾಗಿರುವ ವ್ಯಾಲ್ಯಗಳನ್ನ ನಾವಿಂದು ಮರೆತಿದ್ದೇವೆಯೆ? ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಕಲೆಯಲ್ಲಿ, ಜೂನಪದದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ದಿನನಿತ್ಯದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರಾಣ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ತತ್ವಗಳನ್ನ ನಾವಿಂದು ಗಳಿಗೆ ತೂರಿದ್ದೇವೆಯೆ? ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲನೆಯದೆನ್ನಬಹುದಾದ ಜೀವಿರಕ್ಷಣಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಶೋಕ ಶ್ರೀಸ್ವಪೂರ್ವ ಮೂರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲೇ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿಸಿದ್ದು. ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ, ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ 'ಪಂಚತಂತ್ರ' ಮತ್ತು 'ಹಿತೋಪದೇಶ'ದಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಲ ಜೀವಾತ್ಮಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ತತ್ವಗಳೂ ವ್ಯಾಲ್ಯಗಳೂ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಅದ್ವೈತ ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಮನನಗೊಂಡ ಆ ವ್ಯಾಲ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಅಂದಿಗಿಂತ ಇಂದೇ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಂದರ್ಭಿಕವೇನಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಂದು ನಮ್ಮ ವನ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ಇಷ್ಟೇಲ್ಲ ಶೀಪ್ರಾವಾಗಿ ನಶಿಸಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಾರಣವನ್ನ ನೀಡಬಹುದು; ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನ ಎತ್ತಲೆಂದು ನಾವು ನಮ್ಮ ಸೈಸಿಕ ಜೀವ

ಪರಿಸರವನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ದೋಚುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ವನ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬದುಕಲು ನೆಲೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಅವುಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದು ಅನಿವಾಯಿಕವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾದರೂ, ಬೇಟೆಯ ತೆವಲಿಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ವನ್ಯ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಹಾಕಿರುವುದು ಮಾನವ ಆಸೇಗಳ ಪೂರ್ವೇಕಿಯ ಬದಲು ದುರಾಸೇಗಳ ಪೂರ್ವೇಕಿಗೆಂದೇ ಕ್ಷೇಗೊಂಡ ಕೃತ್ಯಗಳಿನ್ನಿಂಬಹುದು.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯನಂತರದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜೂರಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಗಳ ಹಾಗೂ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಯೋಜನೆಗಳು, ವನ್ಯಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕಿಕ ಅನುದಾನ, ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕುರಿತು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬೆಳೆಸುವ ಯತ್ನ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಸರಿಸಬಹುದು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳು

ಭಾರತದಲ್ಲಿಂದು 69 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಗಳ ಮತ್ತು 392 ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳ ದೊಡ್ಡ ಜಾಲವೇ ಇರೆ. ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಲಾದ ಇಂಥ ಸುರಕ್ಷಿತ ತಾಣಗಳು ಒಟ್ಟು ದೇಶದ ಶೇಕಡೂ 4ರಷ್ಟು ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಖ್ಯಾಪಿಸಿವೆ. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಸತತ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯತ್ನ ಹಾಗೂ ಕಟ್ಟನಿಟ್ಟಿನ ಉಸ್ತುವಾರಿಯ ಫಲವಾಗಿ, ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳು ಇಂದು ಮತ್ತು ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿವೆ. ಅಂದರೆ, ಕೇವಲ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವುಗಳ ವಾಸಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೂ, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಇಡೀ ಜೀವ ಪರಿಸರವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಹಲವು ಅಮೂಲ್ಯ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲಗಳಿಗೆ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹಾನಗಲ್ ಜಿಂಕೆ ಅಥವಾ ಕಾಶ್ಮೀರ ಕಡವೆಗಳಿಗೆ ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ದಾಟೇಗಾಮ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವೇ ಅಂತಿಮ ಆಶ್ರಯತಾಣವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕಸ್ತೂರಿ ಮೃಗಗಳು ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆದಿರ್ಬು, ಆವಸಾನದ ಅಂಚಿನಿಂದ ಇವು ಬದುಕಿ ಬಂದಂತಾಗಿದೆ. ಹಿಮಾಲಯದ ಇಳಿಜಾರಿನ ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಬೆಂಟ್ ಉದ್ಯಾನವಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಖ್ಯಾತ ಬೇಟೆಗಾರನಾಗಿದ್ದು ನಂತರ ಅಷ್ಟೇ ಖ್ಯಾತ ವನ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿ ಮಾರಾಡುಗೊಂಡ ಜಿಮ್ ಕಾಬೆಂಟ್ ಎಂಬಾತನ ಹೇಸರಿನಲ್ಲಿ 1936ರಲ್ಲೇ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡ ಈ ಉದ್ಯಾನ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮೊಟ್ಟೆ ಮೊದಲ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆನೆ, ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ ಮತ್ತು ವಂಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜಿಂಕೆಗಳಿವೆ. ಅದೇ ಹಿಮಾಲಯದ ಪಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ 'ದುಧ್ವಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ

ಲುದ್ದಾನ್ ಎದೆ. ಹುಲಿ, ಜವುಳು ಜಂಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಮೃಗಗಳಿಗೆ ಇದು ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದೆ. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ 'ಕಾನ್ನಡ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಲುದ್ದಾನ್' ಹುಲಿ ಹಾಗೂ ಜವುಳು ಜಂಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಭಂಡಾರವಿದ್ದಲ್ಲಿಲ್ಲ ರಕ್ಷಣೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ 'ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಲುದ್ದಾನ್'ಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡೇ ತಮಿಳುನಾಡಿನ 'ಮುದುಮಲ್ಲೆ ಅಭಯಾರಣ್ಯ' ಇದೆ. ಅಲ್ಲೇ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೇರಳದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ 'ನಾಗರ ಹೊಳೆ ಅಭಯಾರಣ್ಯ' ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ 'ವೈನಾಡ್ ವನ್ಯಧಾಮ' ಕೂಡಾ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೇ 1,000 ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರುಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಒಂದೇ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನೇಗಳ ಒಡಾಟಕ್ಕೆ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ವಾಸ ಕ್ಷೇತ್ರ ಏನೇಸಲಿಟ್ಟಂತಾಗಿದೆ. ಅನೇಗಳ ಜತೆ ಜತೆಗೇ ಕಾಡುಹಂದಿ, ಚಿರತೆ, ಮೂವಕ ಚಿರತೆ, ಚುಕ್ಕೆ ಜಂಕೆ, ಕರದಿ, ಕಾಡು ಬೆಕ್ಕು, ಸಿವೆಟ್ ಮತ್ತು ಟಾಡಿ ಬೆಕ್ಕುಗಳಂಥ ಶಿರಿವೂಜಾಲಗಳೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕೇರಳದ 'ಪರಿಯಾರ್ ವನ್ಯಧಾಮ'ವೂ ಆನೆ, ಹುಲಿ, ಮತ್ತಿತರ ಮೃಗಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಯಾರಣ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಭರತಪುರದ 'ಕೇವಲದೇವ್ ಘಾನಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಲುದ್ದಾನ್' ವೆಂದರೆ ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳ ಅಭಯಧಾಮವೆಂದೆನಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಲಸೆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಹಸ್ರರು ಪ್ರಭೇದಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶಾಲ ಜಲಾವೃತ ಅಕೇಶಿಯಾ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಅಕ್ಷೋಭರ್ ನಿಂದ ದಿಸೆಂಬರ್ ನಡುವಳಿ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳು - ಬಣ್ಣದ ಕೊಕ್ಕರೆ, ಒಪನಾಬಿಲ್ಸ್, ಸ್ಮಾನಾ ಬಿಲ್ಸ್, ಬಿಳಿ ಬಬಿಸ್, ಡಾಟೆರ್ ಹಕ್ಕು, ಕೊಮೋರಾಯಂಟ್, ನೀಗೋಡೇಳ ಮತ್ತು ಒಕ ಪಕ್ಷಿಗಳು - ಗೂಡುಕಟ್ಟಿ ಮೊಟ್ಟೆ ಇಟ್ಟು ಮರಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ದಿಸೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಚಳಿಗಾಲದ ಅತಿಥಿಗಳು ಬರತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಚಿರಿಯಾದ ಕೊಕ್ಕರೆಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ಕೇವಲ 400 ಪಕ್ಷಿಗಳು ಬದುಕುಳಿದಿವೆ. ಅಮೋಫ್ ರತ್ನಿನತ್ವನ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಸಾರಸ್ ಕೊಕ್ಕರೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.

ಫಾರ್ ಮರುಭೂಮಿಯ 3,000 ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ 'ಮರುಭೂಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಲುದ್ದಾನ್'ದಲ್ಲಿ ಅಳಿವಿನಂಚಿಗೆ ಒಂದ ಗ್ರೇಟ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಬಸ್ಟಡ್ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿವೆ. ಮರುಭೂಮಿಯ ತೋಳ, ಮರುಭೂಮಿಯ ಮಾಜಾಲ, ಮರುಭೂಮಿಯ ನರಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಬದುಕುಳಿದಿವೆ. ಗುಡರಾತಿನ 'ಗಿರ್ ಸಿಂಹಧಾಮ'ವಂತೂ ಭಾರತದಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ, ಇಡೀ ವಿಶ್ವದಲ್ಲೇ ಸಿಂಹಗಳ ಏಕೈಕ ಆಶ್ರಯತಾಣವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಗಳೊಂದಿಗೆ ಚಿರತೆ, ಚುಕ್ಕೆ ಜಂಕೆ, ಸಾಂಭಾರ್, ನೀಲಗಾರ್ಯ್, ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬಿನ ಚೌಸಿಂಗ್, ಚೀಂಕಾರಾಗಳೂ, ಕತ್ತು ಕಿರುಬಗಳೂ ಬದುಕುತ್ತಿವೆ.

ಅನ್ನಾಂನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ 'ಕಾರ್ಣಾರಂಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ

ಲುದ್ದಾನ'ದಲ್ಲಿ ಫೇಂಡಾವ್ಯಾಗಗಳೂ, ಕಾಡೆಮೈ ಕಾಡುಕೊಣಗಳೂ ಹಾಯಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿವೆ. ಅಸ್ವಾಂನ ಮಾನಸ್ ರಕ್ಷಿತ ಅರಣ್ಯ, ಹಾಗೂ ಭೂತಾನಿನ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ, ಅಳಿವನಂಚಿಗೆ ಬಂದ ಸ್ತನಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಾಗೂ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಭಾರತದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಆಶ್ರಯಧಾರ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದ ಕೀತಿ ಅಸ್ವಾಂ ರಾಜ್ಯದ ಪಾಲಿಗೆ ದೊರೆತಂತಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆನೆ, ಫೇಂಡಾ, ಕಾಡೆಮೈ ಕಾಟಿ, ಜವುಳು ಜೆಂಕೆ, ಕುಳ್ಳ ಹಂಡಿ (ಪಿಗ್ಲಿಹಾಗ್), ಹಿಸ್ಟಿಡ್ ಮೊಲ, ಬಿಳಿಹುಬ್ಬಿನ ಗಿಬ್ಬನ್, ಬಂಗಾರದ ಲಂಗೂರ, ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಅಳಿಲು, ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ, ಹೊಗೆ ಚಿರತೆ, ಬಿಂಟುರಾಂಗ್, ಕರಡಿ, ಘಡಿಯಾಲ್, ಹೆಬ್ಬಾವು ಮತ್ತು ಹಾನ್ಡಬಿಲ್ ಪಕ್ಷಿ ಎಲ್ಲಾವೂ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ 'ನಾವ್ಯಾಫಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಯಾರಣ್ಯ' ಭಾರತದ ಹುಲಿಗಳ ಪಾಲಿಗೆ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನ ಅಂತಿಮ ಸೀಮೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಟಿ, ಗೋರಲ್ ಮತ್ತು ಟಾಕಿನ್‌ಗಳೂ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.

ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ನದಿಯ ಮುಖಿಜ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ 2,585 ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಮು ಬಂಗಾಳದ 'ಸುಂದರಬನ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಲುದ್ದಾನ' ವಿದೆ. ಜವುಗಿನ ಈ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಕಾವಲು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾದ ರಾಯಲ್ ಬೆಂಗಾಲ್ ಹುಲಿಗಳ ತವರೂರಿದೆ. ಬಂಗಾಲ ಉಪಸಾಗರಕ್ಕೆ ಈ ಎರಡು ನದಿಗಳು ಕೂಡುವ ಅಳಿವೆಯ ಉಪ್ಪನೀರಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ನೀರು - ನೆಲದ ಮಧ್ಯೆಯ ಉಭಯವಾಸಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡ ಹುಲಿಗಳು ಇಲ್ಲವೇ.

ಜೀವಮಂಡಲ ಭಂಡಾರ (ಬರೋಸ್ಪಿಯರ್ ರಿಸರ್ವ್‌)

ಅಭಯಾರಣ್ಯ, ರಕ್ಷಿತ ಅರಣ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಲುದ್ದಾನಗಳಿಂತ ವಿಶಾಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯದಾದ 'ಜೀವಮಂಡಲ'ಗಳು ಯುನೆಸ್ಕೋ ಸಂಸ್ಥೆಯ ವಿಶೇಷ ಯೋಜನೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. ಒಂದು ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಿಶ್ವ ಜೀವ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವ, ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ವಿಶಾಲ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈಗಳೇ ಇಂಥ ಏಳು ಜೀವ ಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಾಲವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಗುರಿ ವಿನಿದಿಯೆಂದರೆ:

- * ಸಸ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜೀವಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು;
- * ಜೀವಜಾಲ ಸಂಪರ್ಕನೆ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು;

- * ಶಿಕ್ಷಣ, ಪ್ರಜ್ಞಾವ್ಯಾದಿ ಹಾಗೂ ತರಬೇತಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಒಟ್ಟು 14ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಜೀವಲೋಕಗಳನ್ನು 'ಜೀವ ಮಂಡಲ ಭಂಡಾರ'ದ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ತರಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಏಳು 'ಜೀವ ಮಂಡಲ'ಗಳಿಂದರೆ ನೀಲಗಿರಿ, ನಂದಾದೇವಿ, ನೋಕಾರೆಕ್ಕಾ, ಗ್ರೇಟ್ ನಿಕೊಬಾರ್, ಮನ್ಯಾರ್ ಕೊಲ್ಲಿ, ಮಾನಸ ಮತ್ತು ಸುಂದರಬನ. ಇನ್ನಳಿದವು - ನಾವ್ಯಾಘಾ, ಕಾನ್ಘಾ, ಉತ್ತರವಿಂಡ, ಧಾರ್ ಮರುಭೂಮಿ, ಕಾರಿನುರಂಗಾ, ಕಚ್ಚದ ಕಿರಿಗಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಅಂಡವಾನ್.

ಮನುಷ್ಯರ ಗಮನಕ್ಕೂ ಒಂದಿರದ ಆಪರೂಪದ ಜೀವಿಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಆಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಎಲ್ಲ ಒಗೆಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಒದಗಿಸುವ ಗುರಿಯಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ಯೋಜನೆಗಳು

ಹುಲಿ ಯೋಜನೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀವ್ರ ಕುಸಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಭಾರತೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಲಿಯವರು ಹುಲಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ 1970ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ 1973ರ ಏಪ್ರಿಲ್ 1ರಂದು ಈ ಮುಂದಿನ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ಹುಲಿ ಯೋಜನೆ' ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದಿದೆ:

- * ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ರಕ್ಷಣೆ, ಜೀವ ಪರಿಸರ ಸಮರ್ಪಾಲ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯೋಷಾಸನೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು;
- * ಜನತೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಮನರಂಜನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೈವಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವದ್ದೇನಿಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಪರಂಪರೆಯೆಂಬಂತೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದುವುದು.

ಈ ಮುಂದಿನ ತತ್ವಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ 1973-74ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಒಂಬತ್ತು 'ಹುಲಿ ಭಂಡಾರ'ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

- * ಈ ಭಂಡಾರದ ಒಳವಲಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಹಸ್ತಕ್ಕೆಪವೇ ಇರದಂತಾಗಬೇಕು; ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಒಟ್ಟುವಟಿಕೆಗಳು ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ತಾರದಂತಿರಬೇಕು.
- * ಅಲ್ಲಿನ ಜೀವ ಮಂಡಲವನ್ನು ಮೊದಲಿದ್ದ ಸ್ನೇಹಿತ್ಯಕ ಸ್ಥಿತಿಗೇ ಮರಳಿಸಲು

ಅಗತ್ಯ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ರಿಪೇರಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಷ್ಟೇ ವಾಸಕ್ಕೀರ್ತದ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಮತ್ತು

* ವನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ಹಾಗೂ ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರೋಷಕವಾದ ವಾಸಕ್ಕೀರ್ತದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಜೀವನದಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ದಾಖಲಿಸುವುದು.

ಇಂದು ಭಾರತದ ಹದಿಮೂರು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಟ್ಟು 18 ಹುಲಿ ಭಂಡಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಚಟ್ಟು ಕ್ಕೀರ್ತ ಸುಮಾರು 28,000 ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.

ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಭಾರತ ಕಟ್ಟಬದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಈ 'ಹುಲಿಯೋಜನೆ' ನಾವು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಯಶಸ್ವಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಥಾನ ಮಂತ್ರಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಸಮಿತಿಯಿಂದು ಈ ಹುಲಿಭಂಡಾರಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಹುಲಿಗಳ ವಾಸಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಾತ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಒದಗಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇಂದು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಈ ವರದೇ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿದೆ.

ಗಿರ್ ಸಿಂಹಧಾಮ ಯೋಜನೆ

ಹಿಂದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ಬಹಳಷ್ಟು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಂಹಗಳು ಈಗ ಗಿರ್ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ಶತಾಯಗತಾಯ ಉಳಿದುಕೊಂಡ ಕೊನೆಯ 200 ಸಿಂಹಗಳಿಗೂ ಬೇಟೆಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಹಾಗೂ ದನಕರುಗಳ ಸತತ ಮೇರುವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಬದುಕು ದುಭ್ರಾತಾಗಿತ್ತು. ಹಸಿವೆ, ರೋಗರುಜೆನ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರ ಒತ್ತುವರಿಯಿಂದಾಗಿ ಇವೂ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವ ಭಯವಿತ್ತು. ಅವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಗಿರ್ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗುಜರಾತ್ ಸರಕಾರ 1972ರಲ್ಲಿ ಅಭಯಾರಣ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿತು. ಸಿಂಹಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿನ ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರ ಸೂಕ್ತ ನೇರವು ನೀಡುತ್ತಿದೆ.

ಹಿಮಾಲಯದ ಕಸ್ತೂರಿ ಜಂಕೆಷನ್ ಯೋಜನೆ

ಕಸ್ತೂರಿ ಮೃಗ (*Moschus moschiferus*) ಸಹ ಹಿಂದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದ ತಪ್ಪಲಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪರಿಮಳ ದ್ರವ್ಯ ಹಾಗೂ ಜೈವಧಾರಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆಂದು ಆದರ ಸುಗಂಧ ಗ್ರಂಥಿಯ ಬೇಟೆಗಾರರ ಹಾವಳಿಯಿಂದಾಗಿ ಮತ್ತು ಆವಾಸನಾಶದಿಂದಾಗಿ ಕಸ್ತೂರಿ ಮೃಗಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ

ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಇಳಿದಿತ್ತು. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಿಸರ್ಗ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಸಂಘ (ಇಂಡಿಯನ್ ಶಿನಲ್ ಯೂನಿಯನ್ ಫಾರ್ಮ ಕನ್ವೆಂಷನ್ ಆಫ್ ನೇಚರ್ - ಐಯುಸಿಎನ್) ಮತ್ತು ಭಾರತ ಸರಕಾರದ ಜಂಟಿ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ 'ಕೇದಾರನಾಥ ಅಭಯಾರಣ್ಯ'ದಲ್ಲಿ ಕಸೂರಿ ಮೃಗಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಮಣಿಪುರದ ಜಂಕೆ ಯೋಜನೆ

ಪ್ರಪಂಚದ ಅತ್ಯಂತ ಅಪರೂಪದ ಸ್ತನಿಗಳಲ್ಲಿಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾದ ಮಣಿಪುರದ ಕಡವೆ (*cervus eldi eldi*) ಅಲ್ಲಿನ ಲೋಕಾಟ್‌ಕಾ ಸರೋವರದ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಕೀಬುಲ್ ಲಾರ್ವಾಚೋ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. 1977ರ ವೇಳೆಗೆ ಈ ವಿಶ್ವ ಮೃಗಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕೇವಲ 14ಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿತ್ತು. ಇದು ಗೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ 1977ರಲ್ಲೇ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವೇಂದು ಘೋಷಿಸಿ, ಅಗತ್ಯವಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹಾನಗಲ್ ಯೋಜನೆ

ಕಾಶ್ಮೀರ ಕಡವೆ ಅಥವಾ 'ಹಾನಗಲ್' (*Cervus elaphus hanglu*) ಸಹ ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಸ್ತನಿ. ಇದರ ತಳಿಗಳು ದಾಚೀಗಾರ್ಮ ವನ್ಯಧಾಮ ಹಾಗೂ ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಜಮ್‌ಕಾಶ್ಮೀರದ ಕೆಲವು ಅತಿ ಪುಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ದನ ಮತ್ತು ಕುರಿಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಆವಾಸನಷ್ಟು ವಾಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಬೇಟೆಗಾರರ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ಇವು ಕ್ಷಚಿತ್ತಾಗಿ, 1970ರ ವೇಳೆಗೆ ಕೇವಲ 200 ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದ್ದವು. ಐಯುಸಿಎನ್, ವಿಶ್ವ ನಿಸರ್ಗ ನಿರ್ಧಿ (WWF) ಮತ್ತು ಜಮ್‌ - ಕಾಶ್ಮೀರ ಸರಕಾರಗಳು ಜಂಟಿಯಾಗಿ 'ಹಾನಗಲ್ ಯೋಜನೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮೃಗಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಈ ಯೋಜನೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಫಲವಾಗಿ 1980ರ ವೇಳೆಗೆ ಕಾಶ್ಮೀರ ಕಡವೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 340 ಕ್ಕೇರಿದೆ.

ಮೊಸಳಿ ಮರಿ ಯೋಜನೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಮೂರೂ ವಂಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೊಸಳಿಗಳು - ಘಡಿಯಾಲ್ (*Gavialis gangeticus*), ಮಗ್ಗರ್ (*Crocodylus palustris*) ಮತ್ತು ಉಪ್ಪು ನೀರಿನ ಮೊಸಳಿ (*Crocodylus porosus*) 1970ರ ವೇಳೆಗೆ ತೀರ್ಥ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದವು. ವಿಶ್ವ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ (ಯುಎನ್‌ಡಿಎ) ಮತ್ತು ಭಾರತ ಸರಕಾರ ಸೇರಿ ಮೊಸಳಿ ಮರಿ ಮಾಡುವ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ಒರಿಸ್ತುದಲ್ಲಿ 1975ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಇದೇ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಆನಂತರ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ, ರಾಜಸ್ವಾನ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಲ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ,

ಗುಡರಾತ್, ಕೇರಳ, ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಅಂಡಮಾನ್, ಅಷ್ಟ್ರೋ, ಬಿಹಾರ್ ಮತ್ತು ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್‌ಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮರಿ ಮಾಡುವ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು 12 ಮತ್ತರ ಧಾರುಗಳಿಂದಾಗಿ ಇದೀಗ ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಮೊಸಳಿಗಳ ಸಂತತಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವ್ಯಾಧಿಯಾಗಿದೆ.

ಆನೆ ಯೋಜನೆ

‘ಹುಲಿ ಯೋಜನೆ’ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ತುಸು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆನೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೂ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯಾಪೀ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಗಟನೀಯವಾಗಿ ಇಳಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಮನುಷ್ಯರ ಕೃಷಿಕ್ಷೇತ್ರದ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರಿ ಯೋಜನೆಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳ ಒಂದಾಟಕ್ಕೆ ಇಕ್ಕಣ್ಣಾಗಿ ನೀರು, ಮೇವಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅವು ನುಗ್ನತ್ವವೇ. ಆನೆಗಳ ಆವಾಸವನ್ನು ಮೊದಲಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಗೇ ತರಬೇಕು, ಜೀಣಂಗೊಂಡ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಉಜ್ಜೀವಿಸಿ ತರಬೇಕು; ಆನೆಗಳ ವಲಸೆ ಮಾರ್ಗಗಳ ಮರುಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಮನುಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಅವುಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿ ತಟ್ಟಿಸಬೇಕು; ಅವುಗಳ ಸಂತಾನವ್ಯಾಧಿ ಹಾಗೂ ವಲಸೆ ಪ್ರಪ್ರೇತಿ ಕುರಿತಂತೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿ ಲಭಿಸುವಂತಾಗಬೇಕು – ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ‘ಆನೆ ಯೋಜನೆ’ ಕಾರ್ಯಾದರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಶಾಸನಗಳು

ಭಾರತೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ (ಸಂರಕ್ಷಣಾ) ಕಾಯಿದೆ, 1972

ಮೃಗ, ಪಕ್ಷಿ, ಸರೀಸೃಪ, ಉಭಯವಾಸಿಗಳು, ಕೀಟಗಳು ಆದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ, ಅಳಿವಿನಂಟಿಗೆ ಬಂದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಲೆಂದು 1972ರಲ್ಲಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪೀ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ. ವನ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಕಾನೂನು ರೀತ್ಯಾ ರಕ್ಷಣೆ ಒದಗಿಸುವುದರ ಜತೆಗೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಘಾಣ ಹಾಗೂ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಮೃಗಜನ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಸಾಗಣೆ ಹಾಗೂ ಮಾರಾಟವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಈ ಕಾನೂನು ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಕಾಯಿದೆಯಲ್ಲಿ ಏದು ತಟ್ಟೀಲುಗಳಿವೆ. ಅಪರೂಪದ ಹಾಗೂ ವಿನಾಶದಂಬಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಬೇರೆಯ ತೀರ್ಣಿಗೆಂದೇ ಬಲಿಯಾಗುವ ವಿಶೇಷ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು, ಬೇರೆ ಮೃಗಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಕಾರ್ಯದೇಹಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. 1991ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2 ರಂದು ವಿಶೇಷ ತಿದ್ದುಪಡಿಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ವನ್ಯಮೃಗಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡುತ್ತದಲ್ಲದೆ, ಕಾರ್ಯದೇಹನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದವರಿಗೆ ಉಗ್ರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ವನ್ಯಮೃಗಗಳ ಹತ್ಯೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜೀಗಳೂ ನೇರವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೂರು ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು. ಈ ಕಾರ್ಯದೇಹ ಒಂಬತ್ತನೇ ಪರಿಷ್ರೇಧದ ಪ್ರಕಾರ, ಒಂದನೇ, ಎರಡನೇ, ಮೂರನೇ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ತಟ್ಟೀಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಲಾದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಬೇಟೆಯಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಜರ್ಮನ್, ದಂತ, ಕೊಂಬು ಮುಂತಾದ ಮೃಗಜನ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಸಾಗಾಟ, ಶೈವಿರಣೆ, ಮಾರಾಟಗಳ ನಿಬಂಧಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ವನ್ಯ ಹಂತಕರ ಶಕ್ತಿಗೆ ಆಗತ್ಯವಾದ ಉಗ್ರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ ಈ ಕಾರ್ಯದೇಹಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದ (CITES)

ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಬಂಧಿಸಲೆಂದು ವಿವಿಧ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು 1975ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ. “ಅಳವಿನಂಚಿಗೆ ಒಂದಿರುವ ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಒಪ್ಪಂದ” ಹೆಸರಿನ ಇದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಲ್ಲಿ ‘ಸೈಟ್ಸ್’ (Convention on International Trade in Endangered Species - CITES) ಎನ್ನತ್ತಾರೆ. ಭಾರತವೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅನುಮೋದನೆಯೊಂದಿಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ:

1. ಅಪ್ರತಿಮು ಸೌಂದರ್ಯದ ಮತ್ತು ಒಹುವಿಧ ರೂಪಾಕಾರಗಳುಳ್ಳ ವನ್ಯಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳು ಈ ಭೂಮಿಯ ನೈಸಿಗಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮರುಭೂತಿ ಮಾಡಲಾಗದ ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ;
2. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಮನೋರಂಜಕ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯೋವಾಸನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳು ದಿನಗಳೆಂತೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಿವೆ.
3. ಆಯಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪ್ರಜೀಗಳು ಮತ್ತು ಸರಕಾರಗಳೇ ತಂತಮ್ಯನೆಲದ ವನ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ; ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು;
4. ಆದರೆ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾರಾಟ ಜಾಲದಿಂದಾಗಿ ನಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೆಲವು ಅಮೂಲ್ಯ ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದ ಸಹಕಾರ ಆತ್ಮಗತ್ಯವಿದೆ; ಮತ್ತು
5. ಈ ಗುರಿ ಸಾಧನೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕಾಲ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ.

ವನ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕಳ್ಳಸಾಗಣೆಯನ್ನು ಒಂಟೊಂಟಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಾವಾಗಿ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಲು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳ ಸಹಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಈ ಕೆಲಸ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತಾದ್ದರಿಂದ 'ಸೈಟ್ಸ್' ಸಂಹಿತೆ ಈ ನಿರ್ಣ್ಯನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಹೆಚ್ಚಿಯೆನ್ನಬಹುದು.

ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಜ್ಞಾಯ ಬಿತ್ತನೆ

ಒಂದಿಷ್ಟು ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಿರ್ವಂಶವಾದರೆ ಅಥವಾ ಅಳವಿನಂಂಬಿಗೆ ಒಂದರೆ ನಮಗೇನಾಗಬೇಕಿದೆ? ಭಾರತದ 'ಚೀತಾ' ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಳಿದಿರಲಿ, ಅಥವಾ ಏಷ್ಯಾಟಿಕ್ ಸಿಂಹಗಳು ಕಣ್ಣರ್ದೆಯಾಗುವತ್ತು ಸಾಗಿರಲಿ, ಆ ಕುರಿತು ನಾವೇಕೆ ತಲೆ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? 'ಹುಲಿ ಯೋಜನೆ'ಗಾಗಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿದೆಯೇ? ಈ ವಿಧವಾದ ಏಕೆ, ಏನು, ಹೇಗೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಉತ್ತರಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ವನ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಮಹತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಮೂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಜೀವಿ ವೈವಿಧ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ಅರಿವು ಮೂಡಲಿಕ್ಕೆ, ಜೀವಿ-ಜೀವಿಗಳ ಮಧ್ಯೆಯ ಸಂಬಂಧಗಳು ನಿಸಗಣದ ಸಮತೋಲನ ಕಾರ್ಯುತ್ಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಗೆ ಅವಶ್ಯಕ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಗು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಭಾವ ಹೇಗಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೆತ್ತುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕುರಿತಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಇಂದು ಶಾಲ್ಯ ಕಾಲೇಜು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಮುದಾಯದ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಾ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶಾಲೆ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಇಕಾಲಜಿ, ಪರಿಸರ ಸಮತೋಲ, ವನ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಂಥ ವಿಷಯಗಳು ಒಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರ್ಯಾಪ್ತಸ್ತಕದ ಪಾಠಗಳಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಗಳಾಗಿಯೇ ಮಾರಿದುಹೋಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೀಗಾಗದಂತೆ, ಸಮುದಾಯದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು, ಹದಿಹರೆಯದವರು, ದೊಡ್ಡವರು, ಶಿಕ್ಷಕರು, ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವವರು ರಾಜಕಾರಣಗಳು ಹಾಗೂ ಯೋಜನಾ ತಜ್ಞರಲ್ಲಾ ಇಂದು ವನ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮಹತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಬೇಕಿದೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಪೀಠಿಗೆಗೂ ಇಂದಿನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತಲುಪಿಸಬಲ್ಲ ಎಳೆಯರು ಹಾಗೂ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಮೂಡಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮಹತ್ವ ಹಾಗೂ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಉಳಿವಿನ ಬಗೆಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕಳುಕಳಿ ಹಾಗೂ ಜಾಗೃತಿ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಿದೆ. ಇದು ಪರ್ಯಾಪ್ತಸ್ತಕಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವೊಂದರಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಬೇಕೆಂದಾದರೆ, ಅದಕ್ಕೆಂದೇ ಸೂಕ್ತ ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪತ್ರಿಕೆಗಳು, ರೇಡಿಯೋ, ಟಿವಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಗಳು, ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳು, ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ನಿಸರ್ಗದರ್ಶಿತ್ವ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ವನ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕುರಿತು ಜನ ಜಾಗ್ರತ್ತಿ ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ನಿಸರ್ಗದ ಚಮತ್ವಾರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಭಾವ ತಾಳುವುದು ವನ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮೂಲಭೂತ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕರು ತಮಗೆ ದಿನನಿತ್ಯ ಕಾಣಸಿಗುವ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅರಿತಿರಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮೂಡಬೇಕು. ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪಾತ್ರವೇನು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಶೋಧಬುದ್ಧಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗಬೇಕು. ನಮ್ಮ ವೀಕ್ಷಣಾಶಕ್ತಿ ಬುರುಕಾಗಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯನೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸಸ್ಯಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಬದುಕಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಇಡೀ ಭೂಮಿಯ ಜೀವಜಾಲ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞ ಹಾಗೂ ನಿಸರ್ಗದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಚಿಲುಮೆ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ನಾವೇನು ಮಾಡಬೇಕು ?

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಂಶ ವಿಹೀನವಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೂ ಅಳವಿನಂಚಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ನಾನು, ನೀವು, ನಾವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಏನು ತಾನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ ? ಎಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಹಳವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮಂದಿ ಕ್ಯೆಚೆಲ್ಲಿ ಕೂತಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟು ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕರು ಮನಗಂಡಿಲ್ಲ. ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಸಹಕಾರ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವನ್ಯಜೀವಿ ರಕ್ಷಣೆಯ ಅದೆಷ್ಟೂ ಬಿಗಿ ಕಾನೂನುಗಳೂ ವ್ಯಾಧಿವಾಗುತ್ತವೆ. ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುವ ಸರಕಾರಿ ಇಲಾಖೆಗಳೂ, ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಾಯಿಸುತ್ತವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ವನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಯಾವ ಪ್ರಚೋದಕ ಕೃತ್ಯಗಳೂ ನನ್ನಿಂದ ಘಟಿಸಿಕೂಡದೆಂದು ನಾವು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಿಂದು ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ್ದೇ ಆದ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಯೊಂದನ್ನು ನಾವು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ‘ವನ್ಯಮೃಗಗಳ ಬೇಟಿಯನ್ನು ನಾನು ಕ್ರಿಡೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ವನ್ಯಮೃಗಗಳ ಚಮ್ಮ, ತುಪ್ಪಳ, ದಂತ, ಕೊಂಬು, ಕೋಡು, ಪರಿಮಳ ದ್ರವ್ಯ, ಕವಚಗಳಿಂದ ತಯಾರಾದ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಕೋಟು, ಬೆಲ್ಲು, ಆಭರಣ ಅಥವಾ ಅಲಂಕಾರಿಕ, ಶೋಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂಬ ಪ್ರಾಧಿಕಿಕ ಪ್ರಜ್ಞ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮೂಡಬೇಕು. ಬಳಕೆದಾರರು ಈ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವೇಧಿಸಿದಿದ್ದರೆ ವನ್ಯಮೃಗಗಳ ಬೇಟಿ ಹಾಗೂ ಕಳ್ಳಿಸಾಗಣೆ ಎಂದೂ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ತಂತಮ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ನೀತಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಲೇ, ಗೆಳೆಯಿರಿಗೆ, ಮನೆ

ಜನಕ್ಕೆ, ಬಂಧುಗಳಿಗೆ, ಹಿತ್ಯುಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಇಡೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಈ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಬಿತ್ತಿರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ, ಸರಕಾರೀ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕುರಿತಂತೆ ಸಮಧಂ ಧ್ಯೇಯಧೋರಣೆ ರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಸರಕಾರ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಬದ್ದವಾಗಿದೆ. ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕೆಲಸ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಆಗುವಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾನೂನುಗಳು ರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಸಾಂಘಿಕ ನೇರವು ಸಿಗುತ್ತಿದೆ. ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ವನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದ ಅನೇಕರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳವರೆಗೂ ನಾವು ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ತಮವು ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ; ಅಳಿವಿನಂಚಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಂಶೋದಾರ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿಸಲು ಟೋಂಕ ಕಟ್ಟಿದ ಅನೇಕ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಿತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ, ಕಾರ್ಯ ತಂಡಗಳೂ ಚುರುಕಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಆದರೂ ಈ ಯಾವುವೂ ಸಾಲುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಾವು ಕ್ರಮಿಸಬೇಕಾದ ಹಾದಿ ಬಹಳಷ್ಟಿದೆ!

“ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ನಮ್ಮ ಈ ಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ಪೂರ್ತಿ ವಿಫಲವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಆದರೂ ನಾವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲು ಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳು ಇಂದು ಹಿಂದೆಂದಿಗಿಂತ ವಿಫಲವಾಗಿವೆ” ಎಂದು 1979ರಲ್ಲಿ ಕೆನಡಾದ ಟೊರಾಂಟೋದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದ 44ನೇ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತು ನಿಸರ್ಗ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸಮ್ಮೂಳನದಲ್ಲಿ ಬಯಸಿದೆನ್ನಾನ ಹಿಂದಿನ ಮಹಾನಿದೇಶಕ ಡೇವಿಡ್ ಎ. ಮನೋಲ್ ‘ವನ್ಯ ಜೀವಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯ’ ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಹೋಳಿದ್ದರು. ನಿಸರ್ಗ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಈ ಆಧುನಿಕ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಚಾಕಚಕ್ಕತೆಯಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವನ್ಯರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳವಳಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಭವಿಷ್ಯದ ನಮ್ಮ ಯಶಸ್ವಿನ ಸೂತ್ರಗಳು ಅಡಗಿವೆ. ಕಳೆದ ಎರಡು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ವನ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅಪರಿಮಿತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಆಶಾಭಾವನೆ ತಳೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ರಮ ಸೂಚಿ

Ali, Salim (1979): *The Book of Indian Birds*, Bombay Natural History Society, Bombay.

Anderson, Stanley H. (1991): *Managing Our Wildlife Resources*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey

Brander, A.A. Dunbar (1982): *Wild Animals in Central India*, Natraj Publishers, Dehradun.

Cox, James A. (1975): *The Endangered Ones*, Crown Publishers Inc., New York.

Daniel, J. C. (1983): *The Book of Indian Reptiles*, Bombay Natural History Society, Bombay.

Ditmars, R. L. (1989): *Reptiles of the World*, Falcon, New Delhi.

Duffery, Eric (1970): *Conservation of Nature*, Collins Publishers, London & Mc Graw Hill, New York.

Ehrlich, Paul and Anne (1981): *Extinction - The Causes and Consequences of the Disappearance of Species*, Victor Gollencz Ltd., London.

Gabrielson, Ira N. (1959): *Wildlife Conservation*, Macmillan Co., London.

Guide, Andrew (1981, 1986): *The Human Impact on the Natural Environment*, Basil Blackwell Ltd., UK.

Murthy, T. S. N. (1986): *The Snake Book of India*, International Book Distributors, Dehradun.

Natraj Publishers: *The India Wildlife (Protection) Act, 1972* (pub. 1990), Dehradun.

National Geographic (1981) *Book of Mammals*, Vol. I & II, National Geographic Society, Washington D. C.

Negi, S. S. (1985): *Himalayan Wildlife - An Introduction*, Bishen Singh, Mahendra Pal Singh, Dehradun.

Osmaton, B. B. & Sale, J. B. (1989): *Wildlife of Dehradun and Adjacent Hills*, Natraj Publishers, Dehradun.

Owen, Oliver S. (1985): *Natural Resource Conservation - An Ecological Approach* (4th ed.), Macmillan Pub. Co., New York and Collier Macmillan Pub., London.

Prater, S. H. (1965): *The Book of Indian Animals*, Bombay Natural History Society, Bombay.

Peek, M. James (1986): *A Review of Wildlife Management*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.

Saharia, V. B. (1982): *Wildlife in India*, Natraj Publishers, Dehradun.

Sankhala, Kailash (1978): *Tiger - The Story of the Indian Tiger*, Rupa & Co., Calcutta.

Scott, Sir Peter (1978): *Successes in Wildlife Conservation - Back from the Brink*, Hutchinson, London.

Tikader, B. K. (1983): *Threatened Animals of India*, Zoological Survey of India, Calcutta.

Time Life Books (1974): *Vanishing Species*, New York.